IANI NICII ERYTHRÆI

ORATIONES VIGINTI DVÆ.

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE III
NAPOLI

COLONIÆ VBIORVM,
Apud IODOCVM KALCOVIVM
& Socios, CIϽ IϽC XLIX,

Orationes hæ viginti duæ lucem aſpiciant, autoriſque eloquentiſſimi nomen adhuc magis celebrent. Coloniæ, x v Novembr. CIↃ IↃC XLVIII.

Henricus Francken Siersſtorpſſius, S. Theol. D. librorum Cenſor.

[library stamp]

STEPHANO VAIO
Epiſcopo Cyrenenſi,
& Archihoſpitalis S. Spiritus in Saxia Præceptori vigilantiſſimo,

IANVS NICIVS ERYTHRÆVS
S. P. D.

EA in me, Præſul optime, jam inde uſque ab adoleſcentia ad eloquentiam, à natura, jacta eſſe viſa ſunt ſemina, ut ab iis, à quibus erudiebar, ſumma data ſit opera, ut ea ad frugem pervenirent. nam, quæcunque mihi ingenii declarandi augendique ſe ſe dabat occaſio, eam ut arriperem, cogebant; & , ſi cuipiam ejus artis, cui ſtuderem, laudandæ partes eſſent demandandæ, non alteri potius quam mihi committerent. ne multa, annos natus non amplius tredecim, ita de laudibus eloquentiæ dixi, ut, qui aderant, (aderant autem viri, omnium doctiſſimi eloquentiſſimique) indolem admirarentur, ingenium laudibus efferrent, & uberem illam verborum efferveſcentium, & paulo nimium redundantium, copiam, ab jugi quodam eloquentiæ fonte manare, omnibus audientibus, dicerent. ſed, nondum ex ephebis exceſſeram, cum ab humanitatis ſtudiis, parentum coactu, diſceſſi, & ad graviores diſciplinas me contuli. ac primum, in Peripateticorum ſpaciis triennium conſumſi; tum ad Theologos abii; quorum divinitus hauſtæ ſapientiæ non plus attigi, quam quantum parentum eorundem voluntas tulit; à qua non erat fas

mihi recedere; cui parentes iidem Iuriſprudentiam, tanquam puellam quampiam, deſponderant; quia majores ab ea, quam ex ceteris artibus, percipi fructus ajebant, ſive ad opes, ſive ad honores, ſive ad gloriam. itaque ab aliis ſtudiis abſtracto, vir doctus & familiæ noſtræ amiciſſimus, prima Iuriſprudentiæ rudimenta tradendo, eam mihi quaſi ſponſam commendavit, & in manum dedit. quod ubi apud quoſdam, quorum erat magnum in Iuriſconſultis nomen, quique me in filii loco diligebant, increbuit, magna eos affecit voluptate. gaudebant enim, meum illud diſcendi ſtudium, quo tum eram incenſus, ad jus civile transferri. quamobrem illud adveniens, exceperunt, amplexati exoſculatique ſunt, foverunt, acrius inflammarunt. videbant etiam, me non illuc, in omni genere honeſtarum artium rudem, ut non nulli faciunt, ſed Latinis literis doctum, nec omnino Græcarum expertem, præterea multiplici rerum ſcientia inſtructum atque ornatum, accedere; ideoque ſperabant fore, ut ex eorum ludo, tanquam ex officina quadam, quaſi Myronis aliquod opus, vel Phidiæ ſignum, exirem. ac fortaſſe minime hæc eos fruſtrata ſpes eſſet, ſi longius vitam protrahere contigiſſet. verum illi celerius multo, quam mihi neceſſe erat, finem vivendi fecerunt. nam ſi diutius hujus uſuram lucis uſurpare potuiſſent, meliore loco res noſtræ, quam nunc illæ ſunt, eſſent. etenim, cum jam, magiſtris illis uſus, totum jus civile penitus cognoviſſem; vel meam, ad illud interpretandum, operam contuliſſem, vel ad Remp. cui illud natum eſt, capeſſendam, animum adjeciſſem. ſed, ducibus ac moderatoribus ſtudiorum meorum è medio ſublatis, ſive dolore animi, quem illorum mors mihi attulerat, ſive odio fori, à cujus ſtrepitu, homo natura quietiſſimus, abhorrebam, ardor ille Iuriſprudentiæ, quo flagraveram, primum imminutus, deinde exſtinctus eſt totus. neque tamen, eos annos, quibus Iuriſconſulto operam dedi, mihi penitus perperam abiiſſe, jure conqueri poſſum, quod

veterum

veterum reſponſa prudentum, qui ſunt omnes præclare locuti, legendo, quomodo, quæ ejus ſunt artis propria, lepide, eleganter, Latineque dici poſſent, edidici; tum plura in veterum ſcriptis (quæ, quoniam à juris notitia aberam, tanquam ignotum hominem, præteribam,) cœperunt eſſe mihi perquam familiaria; ac capiebam voluptatem, Ciceronis Topica ad Trebatium, ejuſdemque orationem pro Cæcina, in qua, de verbis interdicti Vnde vi, *omnis eſt quæſtio, mihi magis eſſe ad intelligendum apertam, quam cuivis Grammaticorum, quibus nullus ad jus civile aditus patuit, & tamen ſuis eam commentariis interpretari ſunt auſi. deinde, quid fuit lucri, quorundam, non magis juris ſcientia quam omni eruditione principum, virorum notitiam habuiſſe? quos antea, præter Alciatum ac Budæum, natos eſſe neſciebam; nimirum, Connani, Duareni, Cujacii, Donelli, aliorumque ejus notæ autorum; ex quorum abundanti doctrina, tanquam à fonte, non pauca, quæ meis ſcriptis aſpergam, exhaurio. Omni igitur Iuris civilis cogitatione abjecta, cum, etiam tum adoleſcens, ſederem domi otioſus, potius quam me voluptatibus conſtringendum darem; quid facerem honeſtius, quam ut revocarem animum ad hæc liberaliſſima & humaniſſima ſtudia, quorum amœnitas pulcritudoque, jam inde ab ineunte ætate, meum ad ſe amorem attraxerat? Hac occaſione, ſumſi iterum in manus orationes, quas adoleſcens, vel potius puer, habueram: quas quum doctis quibuſdam viris oſtendiſſem, omnibus idem unum convenit, ut eas emitterem; fore enim iis, qui legiſſent, non ingratum, aſpicere, quid natura in puero, nullo fere artis auxilio ſublevata, potuiſſet efficere. Scis, quam facile ſit adoleſcenti, laudis præſertim ſtudioſo, ſinere ſe ab inanis gloriæ æſtu abripi, &, quocunque ille traxerit, abſtrahi. itaque nihil à me factum eſt prius, quam ut, impreſſæ, in hominum conſpectum prodirent. quamquam, ob orationem de Epiſcopo, quæ longior eſt ce-*

eſt ceteris, prope fuerit, ut ejus mihi rei poteſtas à Superioribus non fieret; qui, non eſſe æquum, ajebant, pati, adoleſcentulum præcepta Epiſcopis dare, qui ſummum in Eccleſia locum teneant, eiſdemque velle præſcribere, quemadmodum in ſui muneris functione ſe gerant. ſed tandem juſta illorum cauſa, ab noſtro eſt odio & importunitate devicta. verum continuo meæ, vel temeritatis vel audaciæ, pœnas dedi. nam, ejus potiſſimum culpa, qui has ſibi partes ſumſerat, ſuamque in eo fidem interpoſuerat, ut liber, diligenter cognitus emendatuſque, ex impreſſoris officina prodiret, adeo ille turpiter deformatus, adeo mendis refertus corruptuſque, in conſpectum mihi ſe dedit, ut non agnoſcerem, eundem eſſe qui fuerat. quamobrem commotus, cum non poſſem ab eo, qui peccaverat, pœnas, ut meritus erat, exigere, in librum, qui nihil commeruerat, iram omnem evomui, eumque perpetuis tenebris vinculiſque mandavi. Iam anni quadraginta intercesſerant, ab hoc infortunio, quo illas mactaveram; cum cœptum eſt excogitari de aliis imprimendis, quas poſt eas, variis temporibus, vel habuiſſem vel ſcripſiſſem; ſed, quia pauciores illæ erant, quam ut juſtum unum corpus poſſent efficere, petiit à me typographus, num alias haberem, quibus augeri illarum numerus poſſet. ac ſtatim illarum mihi ſolitudinis ac ſordium venit in mentem; atque abii, vincula miſeris detraxi, fecique lucis aſpiciendæ poteſtatem; tum, ſordium illarum maculas elui, hoc eſt errata correxi; neque, in corrigendo, verbum quidem unum commutavi; ut prorſus appareret, qualis in me prima illa eloquentiæ vis atque conatus extitiſſet; atque ita emendatas, ceteris, quas, grandior natu, ſive habuiſſem ſive ſcripſiſſem, adjunxi. quæ, ſi fortaſſe quæratur cur non ita longo intervallo ſuperiores inveniantur iis, quas primus ille adoleſcentiæ fervor effudit, cauſæ reperientur veriſſimæ duæ. primum, quod exercitatio illa ſtudiumque fuerat remiſſum, quo à puero flagrabam. nam eloquentia, magis etiam

quam

quam ceteræ res aliæ, exercendo augetur. at quis nam mihi exercitationi huic locus pateret in aula, ubi ludus ſunt procœtones, cathedræ, ſellæ, ibidem ad ornatum quietemque diſpoſitæ; theſes, non illæ philoſophicæ, Sit ne virtus finis, Regaturne providentia mundus; ſed illæ magis, An vir ille princeps, vel privatus, in gerenda repub. vel privatis rationibus adminiſtrandis, fecerit aliquid ſuperbe, intemperanter, libidinoſe, avare; declamationes meæ, aliorum famæ detractiones & maledicentiæ? deinde, cum jam totum mutatum eſſet ſcribendi dicendique genus, ac longe alind eſſet, atque illud, quod, pueris nobis, vigebat; ſi placere vellem, illo mihi modo dicendum erat, quod mirabantur adoleſcentes, ſed non probabant ſenes. at ego, tum quia nollem, tum quia fortaſſe non poſſem ſi vellem, ea uti ratione dicendi ſcribendique, ſatius eſſe duxi, me continere, quam illud aggredi, quod facerem, vel invitus, quia non probarem, vel peſſime, quia non auderem. quid? egone illud ſcribendi genus adamarem, fractum, conciſum, membris minutioribus captum, crebro incidens, ſententiolis vibrantibus, ſeu potius eclogariorum carbonibus pictum, rebus (ſi tamen res appellandæ ſunt illæ) magis quam verbis, frequentatum, & ob id obſcurum? itaque raro, idque coactus, in Academia Humoriſtarum, verba faciebam; ita tamen, ut meo, non eo more qui tum increbuerat, dicerem. ſed animadvertebam, morem illum, audientium ſignificatione nutuque, non improbari. tanta vis eſt veritatis. neque tamen idcirco recipiebam animum, quem abjeceram. duabus igitur hiſce de cauſis factum eſt, ut antea ego decurſi meæ vitæ ſpacii prope metas attigerim, quam illud, quod in me natum erat, quantulumcumque illud erat, quodque non minimum excreverat, caneſceret, & ſenectutem ſuam haberet. Ad orationes vero quod attinet, viſum eſt doctis viris, in quorum manus illæ pervenerant, typographo imprimendas dare. cumque, ut moris eſt, nomini cujuſpiam dicatæ, eſſent emittendæ,

tuum illis nomen appoſui; quod meminiſſem, eas olim tibi, cum legeres, dignas commendatione viſas fuiſſe. quid enim optare vehementius debeam, quam, ut Nevianus Neſtor, laudari abs te pater? nam, quem vituperatorem metuam, ſi laudatorem te habeam? te, inquam, ſingulari ſapientia virum, ingenio eximio, Iuriſconſultiſſimo, poëta ſummo, judicio ſingulari. ſed, alius erit de te dicendi locus. interim munus, quod tibi offero, orationum mearum, ea animi alacritate complectere, qua mea omnia ſoles. quæ orationes non ſunt ita ambitioſæ, ut ſummis efferri laudibus expetant (ſatis enim per ſe ipſæ intelligunt, quantum abſint à ſummo;) ſed, ſi laude aliqua digne videbuntur, laudari volunt, ut affabre dolatum opus, non ut plane perfectum; ut viridis quædam ſeges ac læta, quæ annum illum in vilitate annonæ futurum oſtendit, non ut præpinguis, perrumpens horrea, meſſis. ac fortaſſe eos, quos pollicebatur, fructus, noſtra ex ſe dediſſet oratio, niſi ea, de qua diximus, calamitas interveniſſet; quæ ſpes omnes, etiam tum florentes, evertit. Vale, &, cum erit voluntas legendi, ſi forte in orationem incides, de Epiſcopo, (quæ, non temporum ordine, ſed dignitate materiæ, præficitur ceteris,) oculos per univerſæ eccleſiæ oras circumfer, ac vide, num multi ſint Epiſcopi, qui poſſint in eam formam, quam explicamus, includi. Romæ, Kal. Novembr. CIↃ IↃC XLVI.

IANI

IANI NICII ERYTHRÆI ORATIO I, DE EPISCOPO.

Ad Sodales B. M. V. Aſſumptæ, in domo profeſſa Societatis IESV.

ET veſtra, Sodales mei, autoritas, quam in me ſemper habuiſtis, imperat, & præſens hic dies hortatur, quo ſacra illa cærimonia, ſolemni religione, & ſancta Chriſtianorum memoria, celebratur, qua Divus Baſilius, Cæſarienſis Epiſcopus, ſacris Epiſcopalibus initiatus eſt, & Pontificiis inſignibus decoratus; ut in partem aliquam curæ Epiſcopalis campi, tam late patentis, excurram. Quem ego ſane laborem, utpote imparem ingenio, neque ætati habilem meæ, facile declinaſſem, ſi alio loco dicendum mihi fuiſſet, vel, aliorum juſſu, hoc meis primum humeris graviſſimum onus imponeretur. ttenim vererer, ne ſuſpicionem temeritatis evitare non poſſem, vel imprudentiæ crimen effugere, ſi ego, nullius prope autoritatis homunculus, ea de re verbum facere auſus eſſem, de qua vix illa veteris eloquentiæ & ſanctitatis lumina, Baſilii, Chryſoſtomi, Ambroſii, ſatis commode dixiſſe, & pro rei dignitate ſatis graviter egiſſe, exiſtimantur. Verum, quum pro noſtro vetere inſtituto, quo ad ſocios impellendos cohortatione ſua in ſtudium virtutis, & ad celebranda egregia ſanctorum virorum facta, indocti, infantes ſæpenumero, vocantur, multa mihi vobis exponenda ſint, quæ ſanctorum hominum monumentis includuntur, & quaſi diſperſa incertis ſedibus evagantur; veſtra pietate & benevolentia, eam tacite ſecuritatem irrepſiſſe ſentio,

quæ animum addere, timorem depellere, atque omnem animo ſuſpicionem videatur evellere. Accedit illud quoque cauſæ, quod, ſi in hac re liberius forte quippiam dixero, quam mihi dicere per ætatem liceat, qūum domeſticis hiſce parietibus, quibuſdam quaſi cuſtodiis, noſtra contineatur oratio, vel exire nunquam poterit, vel, ſi quando dimiſſa in vulgus emanaverit, non tam ex meo ſenſu depromta eſſe, quam ex veſtro, qui id mihi imperaſtis, ore prodiiſſe, videri fortaſſe poterit; quod vobis certe moleſtum eſſe non debet, plurium rerum voluntatem, atque licentiam, quam vobis veſtra ſponte præcidiſtis, nunc jam oratione quoque veſtra, immo potius lege, ac conditione, ereptam eſſe. Neque exiſtimaverit quiſquam, noſtris ſacroſanctos compungi aculeis Epiſcopos; immo omnes plane, qui nunc ſunt, tanquam Dei munere hominibus datos, vehementer colimus, obſervamus, admiramur, & virtutibus pontificiis omnibus præditos eſſe credimus. Illi illi noſtris jaculis expetuntur, noſtra in illos tela vibrantur, qui, ne cogitantes quidem quam ſit præceps & lubricus is, quem plerique expetunt, amplitudinis locus, tanto ad eum ardore animi & contentione feruntur, ut graviſſimos ſuſcipiant labores, ſubeant fortunarum & capitis pericula, ut tanquam mercedem rerum geſtarum conſequantur. Iſtorum tantam remorari celeritatem, objecta ſalutari ratione, tentabimus: hos, tanquam ferocis & exultantis equi effrenatos impetus, propoſita periculi magnitudine, reprimere ac retardare, Deo bene juvante, conabimur. Sed ad rem tandem propius accedamus. Intuenti mihi ſæpenumero, fratres mei, in ſummorum hominum res geſtas, qui per ſingula tempora dati ſunt Eccleſiæ divinitus, quærendum eſſe viſum eſt, quid eſſet, cur recuſatos à Baſilio, Nazianzeno, Gregorio, & cæteris hujus notæ viris, ſumma vi ſummaque conſtantia Epiſcopatus, aliis ſæpe tempeſtatibus, tantopere plerique concupiſcerent. ſed, diu cogitanti, nihil occurrit, niſi exiſtimare, animos, honoris & divitiarum cupidos, quæſtus tantummodo rationem habere, magnitudinem rei, ad quam tanto impetu feruntur, non expendere. Quas enim, niſi has potiſſimum, ſi recte ratiocinari volueritis, tam præcipitis conſilii cauſas eſſe reperietis?

Quum enim videatis, viros omnium ſanctiſſimos & prudentiſſimos, non modo, omnium prope conſenſu & voluntate Paſtoralis officii ſibi onus impoſitum repudiaſſe, verum etiam, arrepta repente fuga, ſeſe è conſpectu illorum proripuiſſe, quorum judicio ſtudioque, tam inſigni dignitatis gradu decorabantur; at hos contrà, ignavos plerumque homines, cum iis certe, quos diximus, nullò modo comparandos, cœca ac temeraria honoris cupidine concitatos, minimeque reputantes, onera ſe imparia viribus ſuſcipere, locupletes Eccleſias & pinguia ſacerdotia vehementer expetere, ſumma ope conquirere, cuncta miſcere ut aſſequantur, aſſecutos, in eorum bona atque fortunas irruere: nonne vobis maximo argumento eſſe debet, iſtos, officii dumtaxat exteriorem honorem æſtimantes, illudque non re ipſa ſed utilitate metientes, ad id certatim ſibi ſtudio omni adnitendum putare, ubi aut ſpes uberior exiſteret, aut præmia, vel ad opes vel ad dignitatem, ampliora proponerentur? Denique, nonne demens inconſiderataque iſtorum temeritas ita vobis clara & illuſtris oſtenditur, ut aciem veſtræ mentis effugere nullo modo poſſit, ſi recordemini, viros omni virtutis laude cumulatiſſimos, qui ſacræ Chriſti navis gubernandæ ſumma ſcientia præditi eſſent, ne, vehementiſſimis laborum & moleſtiarum quaſi flatibus, in illa pericula ac tempeſtates impellerentur, jactis anchoris conſtantiæ & fortitudinis, in tuto tranquilloque animi demiſſionis & modeſtiæ portu conſediſſe, & ejus regendæ poteſtatem aliis, laudemque conceſſiſſe; contra, iſtos intueamini inſcientiſſimos gubernatores, nulla commendatione virtutum, neſcio qua honoris ſpecie captos & utilitatis, Eccleſiarum gubernacula, vi, gratia, precibus, arripere, quas poſtea vel miſere evertant vel ad ſaxa ſcopuloſque appellant? Ac ne illud quidem verum eſt, Epiſcopatum, otio, pacis diuturnitate in Republica Chriſtiana, confirmato, non eſſe amplius illis fluctibus, quibus pæne antea mergebatur, objectum, ſed periculis omnibus liberum, rem quandam eſſe in medio poſitam, & induſtriæ ſingulorum accommodatam. Etenim, quantumvis veterum ſanctorum virorum, quos jam antea nominavi, ſapientia atque virtute, ita fractæ ac debilitatæ

ſint

ſint impiorum vires atque potentia, ut jam nullum ab illis tam acerbum diuturnumque bellum expectari poſſe videatur; tamen, non ſolum reliqui fere omnes manent in præſentia labores atque moleſtiæ, quæ clariſſimos illos homines deterrebant, ſed alia etiam addita ſunt illis multo graviora impedimenta, quæ currentem retardare, & à propoſito ſuſceptoque conſilio revocare, vel maxime poſſint. Nam, quo plus Eccleſia periculis & metu magna ex parte levata eſt, eo amplioribus divitiis atque opibus eſt aucta: quæ quum ſint pronis ingeniis maxima ad ignaviam atque ad luxuriam incitamenta, verendum eſt maxime, ne fortiſſimum quemque & ſeveriſſimum, à labore & continentia, ad otium voluptatemque traducant. Ergo deinde corrupti hominum mores, his præſertim temporibus, prolapſi corruerunt, ut, qui refrenandos coërcendoſque ſuſceperit, ſibi omnium difficillimam provinciam procuraſſe cenſeatur. Quæ ſi cui parva & contemnenda videantur, Deoque bene juvante, veterem in novum ſtatum continentiam ipſe proferre ſe poſſe confidat, & nefarios ſceleratorum hominum impetus cohibere, quis regimen animarum, quod nunquam ab Epiſcopali vigilia ſejungitur, quodque primum in eo munere ſpectatur, arduum omniumque difficillimum negotium non eſſe arbitretur? Aſpice multorum patrem natorum, in quantas volvatur aſſidue ſolicitudines, ita ut, diſtracto in varias curas atque multiplices animo, quieta nunquam mente conſiſtat, & accelerantibus ſenectutis incommoda moleſtiis, adhuc juvenis, conſeneſcat: & quiſquam poterit occupationes & curas Epiſcopales, quaſi leves & nullius operis, contemnere? quibus ſi totas, nec ideo ſuffecturas ponderi, vires obtulerit, adeo earum magnitudine premi ſe ſentiet, ut onus Ætna gravius ſuſtinere ſe dixerit. Etenim Epiſcopo tot ſunt liberi, quot ſubjecti; quibus ſingulis debet, ſi probus atque perfectus eſt, cæleſtium epularum alimenta ſuppeditare, & virtutum ornamenta comparare; ita ſemper anxio vigilique intentus animo ſit neceſſe eſt, ut, ſomnum morantibus ſolicitudinibus, nullam partem quietis capere queat. Quis unquam illam maximam atque incredibilem vigilantiam, qua excubare debet animo Epiſcopus, muneri,

quod

quod affectat, præſtare ſe poſſe polliceatur? Nam, ſi in Principe vitium vel maximum eſt, qui, quum unus re omnia gubernet, tot undique curis afficitur, non ad multam noctem vigilare; quod dormienti Agamemnoni ſapienter in ſomniis Homericus ille Neſtor objecit: quanto id magis turpe erit in Epiſcopo, qui non quidquam aliud eſt, ſi interpretari velis, niſi Chriſti gregis obſervator, ſpeculator, explorator, & cuſtos? cui non jam propter ſe ipſum, ſed propter illos quos conſervandos ſuſceperit, ſuſpicione metuque ſuſpenſo, in perpetua quadam quaſi precationum aſſiduarum vigilia manendum eſt; cui inſolita illa atque inuſitata amantis Iacob vigilantia ſolicitudoque, gregi Laban exhibita, Chriſti ovibus protegendis æmulanda eſt. Ponite vobis ante oculos; ſummam ac pæne incredibilem illius in frigore & fame & ſiti ac vigiliis perferendis patientiam, in laboribus ſuſtinendis tolerantiam, ac perpetuam in propoſito ſuſceptoque conſilio fortitudinem atque conſtantiam. videor mihi illum videre, dies noctesque concurſantem, ſemper excubantem animo ſimul & corpore, nec partem ullam capientem quietis, & modo canes in venientes feras immittere, captas modo oves ex luporum faucibus eripere, modo eas ad paſcua ducere, aut paſtas inde reducere, nulla detrectare pericula, nullo labore terreri. Quæ ſi tibi, deſidi & negligenti, inaudita fortaſſe & tuas longe vires ſuperantia videbuntur; jam, quoniam te eſſe hominibus inferiorem agnoſcis, diligentiſſimas vigilum canum excubias intuere, obſtupeſce, admirare: neque, quum te ſimilem quadrupedibus vitio tuo reddideris, pigeat ab iiſdem diſcere, quod tibi prodeſſe aliqua ratione poſſit. inſpice, quantâ ſint, in cuſtodiendo grege, fide, vigilantia, ne præſentia ſua illum deſertum eſſe patiantur, cunctiſque ſopore torpentibus acres noctu vigilias agitent, nec prætereuntium modo ſtrepitu audito, ſed quovis etiam ſpirantis auræ ſibilo percepto, latrent, venientes fures lupoſque ſignificent, inſectentur, comprehendant. Multo magis providi diligenteſque animarum paſtores adeſſe ſemper, vigilare, naſcentes hominum cupiditates infringere, & ab ovili circumquaque frementes lupos arcere, debent; neque ſolum, quum peccaverint

homines,

homines, vel fures advenerint, clamare, ſed, quum veriſimile erit eos peccaſſe, vel fures adventaſſe, etiam in ſuſpicione, latrare. at ſi à tuis ovibus punctum quidem temporis oculos dejeceris, certo ſcias, à dæmonum eas, quaſi rugientium leonum, turmis invadendas. Verum, quum à Dæmone hæc tam peſtifera tibi tui gregis deſerendi cogitatio injecta eſt, nonne ſubiit illico admirabilis illa canum ſolicitudo atque ſolertia? nonne tunc pudet te, hominem, rationis participem, quemque ad conſilium omnia, non ad appetitum, referre par eſſet, in tuo munere, in tua vigilia, in conſervandis iis, quos Deus, velut in arce tutiſſima, in tuis poſuit manibus, quorum ſpiritus ex te pendet, à beſtiis, à canibus, rationis expertibus, longo intervallo ſuperari? Iam vero, quis illam ſummam atque exquiſitam rerum ac diſciplinarum omnium notitiam, quæ una vel maxime, mole ruentem ſua ſuſtentat Epiſcopum, velut inane quiddam ac leve irridere valeat, ac pro nihilo putare? Si nemo ad Perſarum imperii magnitudinem aſpirare poſſe putabatur, qui non Magorum diſciplinam ante percepiſſet, nos illos hoc faſtigio dignos arbitrabimur, qui numquam fere ſint in bonarum artium ſtudiis doctriniſque verſati? in quibus, & ad exſtirpandas falſas de rebus divinis opiniones, ſumma ſacrarum literarum ſcientia, ſingularis occultiſſimorum myſteriorum & à communi ſenſu abhorrentium notitia, requiritur, & ad populos regendos perfecta juris legumque peritia, & plurima rerum humanarum cognitio atque experientia, neceſſaria eſt. Tolle è mundo hunc, qui omnia colluſtrat, ſolem; nonne, luce detracta, pulcerrimum etiam hunc rerum aſpectum oculis mortalium eripi ſubito dixeris? Sic etiam in Epiſcopo multarum ornamenta virtutum jaceant in tenebris neceſſe eſt, niſi litterarum lumen accendat. Quis demum ſummam illam ſapientiam, ac prope divinam, qua non plurimorum privatorum modo ſed univerſæ Chriſtianæ Reipublicæ ſalutem maxime contineri ſtatuo, & de qua nunc breviter, omiſſis ceteris, dicturi ſumus, non ſine graviſſima temeritatis culpa ſibi vendicare audeat, aut potius arrogare? Quum enim Epiſcoporum labor & induſtria eo præſertim referenda ſit, ut, quos regendos ſuſceperint,

eoſdem

eoſdem ad Dei cultum, ad veram Chriſti imitationem, ad modeſtiam, manſuetudinem, ceteraſque virtutes, erudiant; profecto nefas erit, quemquam, veluti tantæ moli imparem, tantum onus non modo ſubire, ſed impuras etiam illi manus admovere, qui non in unoquoque virtutis genere præſtantiſſimus revera ſit & habeatur. Nam, quum actiones unuſquiſque ſuas ad illorum inſtituat & moderetur exemplum, quos imitandos ſibi propoſuerit, quis repente non videat eum in id injuſtitiæ genus eſſe illapſurum, in quod eos irrepſiſſe norit quos imitatur? Sunt mores hominum animique illi quidem per ſe aſperi, & flexuoſis tortuoſiſque quaſi angulis inæquales; Præſulum tamen juſtitia, temperantia, ceteriſque virtutibus, adæquandi. at, ſi, perverſos improboſque morum & diſciplinæ magiſtros adepti, àd illorum ſeſe rationem accommodaverint; non ſuis modo exæquatis aſperitatibus, & ad boni æquique planitiem redactis, quam par eſt æquabilitatem non conſequentur, ſed illorum inſuper iniquitatibus inflexionibuſque etiam atque etiam detorquebuntur. Perſpicuum eſt enim, tales fore ſemper lineas, qualis erit regula ad cujus normam diriguntur. Quis enim non putet, impuriſſimum ſemper eum & ſceleſtiſſimum evaſurum, ad cujus improbam perverſamque naturam acceſſerit etiam diſciplina? quis illum exiſtimet vitia radicitus evulſurum, qui eadem exemplis illo ipſo tempore aluerit, confirmaverit, auxerit? Vt præclare dixerit Plato, non ante humanum genus peccandi finem facturum, & eam, quæ ex conſcientia recte factorum exoritur, beatitatem conſecuturum, quam Principes, à quibus gubernantur, totos ſe ad Philoſophiæ ſtudium contulerint. Quum enim illam, quam ſibi ipſi unuſquiſque votis omnibus exoptat, ſelicitatem, non in pecuniarum copia, non in voluptatum illecebris, non in ſplendore imperii & gloria, non in opum magnitudine atque potentia, conſiſtere, ſapientiſſimus quiſque cenſuerit, quod hæc imbecilla & commutabilia, eiſque, à quibus poſſidentur, luctui ſæpe ſint atque dedecori, ſed eam vere ſitam eſſe in imperando cupiditatibus, & recte honeſteque vivendo; nequaquam, ſingulari ſapientia vir, dubitandum eſſe duxit, ſi princeps animum ad Philoſophiam adjeciſſet, quin

poſſet

poſſet illico, languentem labentemque populum, vel ad idem ſapientiæ ſtudium excitare, vel à conſuetudine peccandi deducere. Quid? nonne in xij tabulis ſcripta eſt lex illa prope divinitus, qua ſenatorum & magiſtratuum ordo jubetur vitio carere, & ceteris ſpecimen eſſe virtutis? Intellexerunt nimirum viri omnium prudentiſſimi, talem ſemper ſtatum civitatis futurum, quales principes eſſent civitatis. Quid eſt deinde, cur non exiſtimemus, rem tantam, ac prope divinam, egregium quendam hominem atque admirandum efflagitare, qui hoc unum opus, ut ita dicam, noctes & dies urgeat, ut, vitiis radicitus exſtirpatis, ſingulorum animi, in omni virtutis genere, omni ex parte perfecti exornatique reddantur; ut ſapienter, æque ac cetera, Salvator hominum Chriſtus ſalem dixerit terræ diſcipulos ſuos, quum ſui eos officii admoneret: ut nimirum ii, quos omnium ſibi regnorum & provinciarum Epiſcopos elegerat, intelligerent, quam arduam difficilemque provinciam ſuſtinerent. Nam, ut cibi ſale condiuntur, ne putreſcant, vel ut ſint ad guſtum perjucundi, ita delicati mores hominum, Epiſcoporum doctrina, ſapientia, probitate quodammodo ſaliuntur, ne vitiorum coruptelis depraventur, iiſdemque, maximarum virtutum quaſi conditione perfectis, cæleſte illud beatorum animorum convivium exornetur. Atque ut convivii dominus, quum cibos non bene conditos rejecit à menſa, cœnarum artifici, eive ad quem id miniſterium videatur pertinere, ſuccenſet; ita Deus, communicata peccantis cum Epiſcopo noxa, tanquam in autorem delicti, implacabili contra illum exardeſcet iracundia, quoties ſua deſidia atque inertia, è ſibi ſubjectis aliquem, ſceleribus atque flagitiis coopertum, ſempiterni ſupplicii pœna multari contigerit. Sed inter plurima eaque graviſſima detrimenta, rebus publicis per pravos antiſtites importata, præcipue hæc à Gregorio enumerantur. ait enim primum; quod ſi, repetitis memoria, non ſolum inde uſque ab Eccleſiæ Chriſtianæ primordiis ſed etiam à primis mundi naſcentis incunabulis, plagis omnibus graviſſimis, à Deo regnis & civitatibus inflictis, divinæ animadverſionis origo atque principium inveſtigetur, eandem ſemper ab illis, tanquam à ſuis fontibus emanantia flumi-

na,

na, deſcendiſſe reperietur. Quum itaque juſtus ille judex Deus, graves & acerbas à nobis ſcelerum pœnas repetens, eluvione, peſtilentia, vaſtitate, bello, ac ſeditionibus, humanum genus afflixerit; præcipuam publicæ populorum calamitatis originem, Epiſcoporum ignaviæ ac negligentiæ referendam plerumque eſſe, ex Gregorii ſententia, quis dubitet? quibus cum eæ demandatæ ſint partes, ut piis nos Deo precibus & ſacrificiis conciliatos, ex imminentibus ſuppliciis eripiant; ſi à ſuo munere eo tempore deſtiterint, quis non videat, fore ut illico, Præſulum patrocinio deſtituti, ſcelerum pœnas Deo repetenti juſtas debitaſque perſolvamus? Quoties Deus populum Iſraëlis, graviſſimis calamitatibus afflictum, nec tamen reſipiſcentem, funditus delere conſtituerat? quod certe perfeciſſet, niſi Moyſes, ſumma ope atque ingenti ſtudio, populi defenſione ſuſcepta, ad Deum ſupplex oraſſet, ut aut veniam populo daret aut ſibi vitam eriperet; quaſi furentis impetum cohibuiſſet, &, graviter in ſententia permanentem, à ſuſcepto conſilio diſcedere quodammodo coegiſſet? Quem ſane eximia illa ac prope divina Pauli caritas adverſus eos, quos ad Chriſti fidem adjunxerat, maximam in admirationem non impellat, qua adeo amantis animus deflagravit, ut omnem doloris & acerbitatis ſenſum excutiente membris incendio, non modo ultima pro illis ſeſe paſſurum affirmaverit, ſed ut mortifera ab illis Anathematis peſtis averteretur, Chriſti exemplo, quem ipſe tantopere imitari ſtudebat, eundem in ſe transferri, conſtanti voluntate concupierit? Sic ſe profecto res habet, ut, niſi ſecundis Præſulum deprecationibus cohibeatur, divina fere ſit, propter hominum immania facinora, implacabilis iracundia. Quare tibi, quem Deus ex hac communi noſtra humilitate detractum in proximum ſibi in terris locum evexit, ut ceteris propinquior, auxilium ab illo imploraturus, præſentia populi tui pericula ſibi omnia deferas, & imminentium malorum felicem quæras eventum; tibi, inquam, exonerata peccatorum mole conſcientia tua, & reconciliata tibi ipſi Numinis voluntate, pax eſt à Deo pro tuis ovibus exquirenda; jam non eſt amplius tuis tibi commodis conſulendum, ſed omnibus animi oblectatio-

nibus nuncius remittendus; riſus, cantus, omniſque inanis abjicienda lætitia: ſed, ut ſingulorum univerſorumque peccata deplores, luctus, mœror ſuſcipiendus eſt, & perpetuis lacrimarum fontibus deductis, animabus, quæ tuæ ſunt fidei creditæ, illuvie peccatorum æterniſque ſordibus ſqualidis, ſalutaris quaſi lavatio præparanda eſt, precibus lacrimis ira cæleſtis propulſanda; his armis noſtra cauſa tutanda, hac vi irruentia in nos mala inhibenda; nullus eſt tibi dies, nulla hora, tot curis urgentibus, non ad voluptatem modo, ſed ne ad quietem quidem (prope dicam) concedenda. Nec mirum: magna res agitur; tua enim ac noſtra ſalus in te uno ſita eſt, tecum una periclitatur; ſi ruas ipſe ad interitum, eos etiam, qui imperium nutumque ſequuntur tuum, trahis in caſum. quiſquis noſtrum perit, tuo maximo damno perit: tu pariter unus communis culpæ reus ſubſtitueris; prope uni tibi tanta jactura tribuitur. Vide igitur, ſi ceſſaveris, ſi à precibus, ſi à lacrimis, ſi à ſacrificiis jejuniiſque deſtiteris, quid miſero tibi, quid nobis omnibus, futurum ſit. Age vero, alterum etiam damnum, quod pernicioſo Epiſcoporum exemplo Chriſtiana Reſpublica contrahit, cognoſcamus; quod ſane non eſt ſuperiore aut minus grave aut minus acerbum. Vetus Diabolo mos eſt, quemadmodum ſpiritales viri, qui cum illo ſæpius conflixere, teſtantur, ut fere non ſe nobis palam inimicum eſſe profiteatur, neque provocatos ad pugnam aperto æquoque loco cominus aggrediatur, ſed ex occulto & de inſidiis per occaſionem adortos, acerrime infeſtis tentationum telis invadat. Quum enim ſe nobis, auxiliis de cælo comparatis, robuſtioribus longe viribus imparem eſſe ſentiat, minime veretur, quin, ſi infirmiſſimo etiam cuique occurrerit, ea vi repellatur, ut protinus cedere pedemque referre cogatur: itaque in genus humanum hac ſæpe via graſſatus eſt, ut mortalium pleroſque funeſta clade depreſſerit. Verum, ex multis ad nos decipiendum idoneis opportunitatibus, nullam avidius arripit, quam eam, cum Epiſcopos, ad otium voluptatemque converſos, in aliquod vitium delapſos animadvertit: imo, nulla Dæmonum ope ac miniſterio perſæpe contingit, ut, quæ illi vitia conceperint, eadem per ſe ipſa in om-

in omnes infundant. nam, quemadmodum exceptum ore venenum ſe ſtatim in cor recipit, & venis inde contractum, in omnes ſeſe corporis partes illico diffundit; ita, ubi ſcelus eſt imperantis animo conceptum, tanquam diluta venenis potio, in vulgus, velut in corpus, illabitur, ſerpenſque per omnium propemodum pervadit animos, & probos illorum mores ſanctiſſimoſque corrumpit. Quid enim tam deforme reperiri poteſt, quam illos, quorum exemplo atque virtute, ex iis quibus obſtringimur vitiorum laqueis, exolvi nos oporteret, iiſdem turpiter ipſos obligari? Quid tam fœdum exiſtere, quam illos ipſos, quorum integritate vitæ & innocentia, effrenatæ cupiditates hominum contineri deberent, in aliqua libidine ſe totos effundere? Quid conſtantiæ tam contrarium inveniri, quam, inſtitutionibus atque præceptis, ſe virtutis amicum & vitiorum hoſtem profiteri, moribus autem cum iſtis conjunctiſſime vivere, & vero cum illa acerrimum crudeliſſimumque bellum ſuſcepiſſe? Quid magis illa oratione ridiculum excogitari, cujus mira ſit cum dicentis vita incredibiliſque diſſenſio? Qua fronte, quo vultu, aliorum frangere libidines audebunt, qui cupiditatibus iiſdem teneantur? Quo animo, qua mente, de contemnenda gloria, & de rerum humanarum deſpicientia, verba facturi ſunt, quorum animos inſatiabilis & infinita illa honorum & divitiarum cupiditas excœcavit? Quid, ſi permulta ſunt crimina, quorum tanta cum illo, quem perſequeris, ſocietate copuleris, ut reo non minus perditus ac nocens videaris? quid facies? idne alteri objicies, quod multo in te gravius retorqueri atque conjici poſſit? idne alteri crimini dabis, in quo te turpiter verſari illo eodem tempore arguaris? audebis ita alterius demonſtrare peccata, ut tua quo minus indices recuſare poſſis? Tune (dicat fortaſſe quiſpiam, etiamſi honeſtati non convenienter, ſatis tamen ad rei veritatem appoſite,) tune me, inquam, tanta vocis contentione, & verborum gravitate majori, ad virtutis amorem inflammare, & ad temperantiæ ſtudium excitare conaris, quum omnis apud te prorſus temperantia jaceat, omniſque propemodum virtus extincta ſit? ſperaſne, aliquid momenti orationem tuam ad impellendas, quo velis, voluntates,

aut unde velis deducendas, habituram, quum tua impuriſſima vita, inquinatiſſimique mores, quæcumque doceas, evertant? putaſne, ſpecioſiſſimas illas tuas rationes, quibus perſuadere mihi conaris, ingenti alacritate, ardentiſſimo ſtudio, infinito aſſiduoque labore virtutem eſſe amplectendam, apud me plurimum valituras, quas à te non verbis ſed re ipſa, non contrariis ſententiis ſed factis, non modo contemni ſed etiam infringi & labefactari conſpiciam? Talem ipſum te antea præſta, qualem me eſſe vel maxime cupis. Vis, me ad tuæ admonitionis præſcriptum mores meos accommodare? tuos ante ad tuorum normam præceptorum informa. Quaſcumq; tu mihi leges impoſueris, tute eaſdem ſubire ne recuſes. Vt enim currentis equi impetum reprimere non facile poteris, ſi eundem ſumma corporis & vocis contentione, laxatis habenis admotiſque calcaribus, ad curſum concitaveris: ita neque, ferocitate exultantes, longiuſque evagantes animos intra recti terminos continueris, quos exemplis, quibuſvis ſtimulis acutioribus, incitatos ad peccandum incenderis. Si quid avare, libidinoſe, vel crudeliter factum à viro religioſo intelligeres, nonne ſubito armari jura gladio imperares? nonne parum, in pœnam improbitati illius & audaciæ, putares eſſe omnes omnium ſuppliciorum acerbitates, vel quidquid tormentorum ſumma tyranni alicujus excogitavit immanitas? Si igitur tam ſevere in illo ſcelus aliquod vindicandum eſſe cenſeres, cui non eſt aliud quippiam in vita propoſitum, quam eniti atque contendere, quam maxime poſſit, ut ſummam perfecti viri laudem conſequatur; credis tibi homines temperaturos? putaſne, tibi defenſionem ullam patrocinaturam, quo minus communi judicio condemneris, ſi non modo, in avaritia atque libidine, indomitas cupiditates atque effrenatas habueris, verum etiam, ſi in aliquo ejuſmodi vitiorum genere vel minimum à religione officii declinaris? quum non tibi jam, communi voluntate virtutis & officii, recte ſit honeſteque vivendum, ſed ea magis ratione, quod, propter ſingularem opinionem ſanctitatis & innocentiæ, tamquam arcem perfectionis quandam, tot virtutum præſidio tantoque comitatu, tenere te vulgus exiſtimat, quorum inde non modo viribus atque

poten-

potentia, verum etiam conſpectu ſignorum & armorum, effuſe invehens ſeſe vitiorum agmen propulſetur. Atque adeo verum eſt, animarum paſtores divina pæne virtute & omnibus numeris abſoluta egere ſapientia, ut, quæ vitia in privatis hominibus, quaſi in obſcuro deliteſcentibus, tolerari ſoleant, & probabili plerumque excuſatione defendi, eadem, quum inſunt in Epiſcopo, intolerabilia, & omni prorſus indigna defenſione judicentur. Quis eſt enim tam iniquus adverſus nos judex, qui, ſi quid iracundia nos privati deliquerimus, addo etiam, ſi ea nimium elati longe modum exceſſerimus, propter depravatæ naturæ conditionem non id nobis condonandum putet? At nullus ita indulgenti erit animo, qui Epiſcopo, efferveſcentis iræ impetum non cohibenti, ignoſcendum exiſtimet? Scilicet, iracundiæ vitium ejus aggravante fortuna, & in ſuperbiam crudelitatemque vertente, quum, modum hominis excedens, omni prorſus fere etiam ſupra humanæ naturæ vires debeat animi perturbatione carere. Fabulati ſunt Poëtæ, tanta proceritate è terra montem excreſcere, ut propter immenſam pene altitudinem, qua cælo finitimus videtur, Olympum vocaverint; in cujus cacumine tametſi latera nubibus, ventis, imbribus, ceteriſque tempeſtatibus aſſidue pulſantur, tanta ſemper eſt quies, ut, quas in pulvere vel in cinere notas inſculpſeris, eaſdem longo intervallo, eodem revertens, integras illibataſque reperias. Eadem plane ratione tantam debet Epiſcopus, qui apex eſt hominum, omnibus in rebus tranquillitatem conſtantiamque ſervare, ut, cum illa pars animi, quæ rationis eſt expers, digladiantium inter ſe cupiditatum conflictu verberetur, nunquam illa, in qua quum ratio inſit, eſt altera excelſior atque ſublimior, perturbationum vi motuque perculſa frangatur, & optimæ ac ſalutares in ea leges inſcriptæ, gratia, metu, cupiditate, aliiſque animi motibus deleantur. Quid enim aut turpius fieri aut dici poteſt, quam illos, qui hanc perſonam ſuſceperint, ut ira laborantibus ſuccurrant, ægris cupiditatum morbo medeantur, gravibus vitiorum oneribus profligatos extollant, quive quaſi montium, nubes excedentium, cacumina, aut editæ in mari rupes, vim ventorum tempeſtatumque, infra ſe furentium, vel eo-

rum infima verberantes undas aſpiciant, eoſdem inquam cupiditatum æſtus, ſicut cæteros, ſentire, totoſque perturbationum fluctibus operiri, denique in ira, cupiditate, ita labi, ut aliis miſerandi, aliis irridendi, aliis etiam omni ſupplicio digni eſſe videantur? At incidunt ſæpe tempora, quum objurgationes ſuſcipiendæ ſunt, & improbi ac facinoroſi, niſi dicto audientes ſint, Eccleſiaſticis etiam cenſuris & pœnis perſeqúendi. ſed omnibus animi motibus ita vacandum eſt, ne aut ira exiſtat aut odium, aut acerbitas aliqua in caſtigando objurgandoque appareat; atque adeo in univerſum, non tam præceps ad ſeveritatem, quam propenſus ad miſericordiam eſſe debet; à qua non eſt ſine gravi cauſa diſcedendum. Quapropter ſapienter facturos eos exiſtimo, qui, in hoc genere caſtigandi, medicorum conſuetudinem ſibi imitandam duxerint, qui, quoties alia ſpes reliqua eſt, nunquam ad urendum vel ſecandum accedunt. Quid enim tam periculoſum eſt, quid ſaluti magis contrarium, quam, quum relictus eſt lenitati locus, objurgationes ceteraque atriora remedia ægrotis animis adhibere? Nam ita difficile eſt viro, prudentia quamtumvis prædito, ubi objurgationis acerbitate velut aculeis quibuſdam fodicatur, ira non efferri, vel, quum contumeliarum quaſi facibus aduritur, non exterreri, ut fieri vix poteſt, læſum quempiam tacere, quum doleat. At eo, inquies, nos neceſſitas adduxit, ut omnino expediat, objurgationibus uti. Veruntamen, quoniam multa ad objurgantis ſimilitudinem à medicorum arte ſumuntur, ad illorum mediocritatem temperantiamque referenda eſſe omnia arbitrarer. nam, quemadmodum illi, in iis medicatis potionibus, quas pharmaca vocant, non amaros tantummodo liquores infundunt, ſed ſapores etiam dulciſſimos inſtillant, quibus hauſtis id, quod eſt etiam amarum, quodque eſt per ſe ipſum reformidandum, abſorbeatur: ſic caſtigationis aſperitas ita eſt clementiæ lenitate temperanda, ut ejus lenocinio libenter etiam illud ipſum, quod acerbitatis habet objurgatio, ſuſcipiatur. Quod in cæleſti illo animarum medico optime licet contemplari: qui, cum ægræ illius Samaritanæ mulieris ſanandæ partes ſuſcepiſſet, non eſt illico, quum poſſet, in impudicos ejus mores invectus; ſed, ſuavitate

ſermo-

ſermonis, quaſi caſtigationis amaritudinem permulcens, eo illam adduxit, ut palam ultro errorem ſuum ipſam fateri coegerit. At videre, quanto hæc artificio conflata ſit & conſtet oratio. *Bene dixiſti, quia non habeo virum; quinque enim viros habuiſti; & quem nunc habes, non eſt tuus vir.* Scilicet, quam prius, tamquam veritatis amantem, laudaverat, eandem, ut parum honeſte pudicitiam habentem, reprehendit. Sed ut eo, unde digreſſi ſumus, aliquando revertamur; quid eſt ad humanam ſocietatem tuendam accommodatius, quid aptius ad conciliandos inter ſe hominum animos, quid ad relaxandos utilius, quam quum amicis crebra convivia? maxime ſi nec profuſa nec immoderata ſint. at hæc ſunt, autore Gregorio, Epiſcopis interdicta. Quod ſi, quæcunque ſacrarum litterarum monimentis conſignantur, ita ſunt divino ſpiritu quaſi ſucco repleta, ut, ſub narrationum corticibus, plurima ſpiritalia ſenſa, quaſi medullæ, contineantur, ita frugifera & fructuoſa, ut exinde non modo valeat antiquitatis memoria & rerum geſtarum ordo teneri, ſed plurima etiam poſſint ad Chriſtianam vitam nobis neceſſaria documenta depromi; profecto, quid aliud Spiritum ſanctum voluiſſe putamus, quum nequiſſimum humani generis hoſtem filios Iob, viri ſanctiſſimi, in fratris domo natu maximi, nec ſplendida nec lautiſſima convivia celebrantes, ædium ruina oppreſſos, necaviſſe prodiderit? niſi, nos cautos providoſque Dæmonis aſtutiæ & calliditatis efficere, qui nullam ſibi æque idoneam facultatem ad hominum ſubditorum animos, perturbationum pondere, confringendos necandoſque oblatam exiſtimat, atque illam, quum præfectos illorum, luxui ſe & inertiæ dediſſe animadvertit. At enim, quid arctam tantaque religione adſtrictam Epiſcopi vitam amplius contrahis, in anguſtumque deducis, ut illi, tanquam iniquus judex, hiſce animi oblectationibus, jure omnibus conceſſis, interdictum eſſe velis? nonne Baſilium, Nazianzenum, alioſque quam plurimos, amicorum inire convivia olim ſolitos fuiſſe, accepimus? nonne homines, etiamſi curarum pleniſſimi, etiamſi occupatiſſimi ſint, tamen, ſi homines ſunt, interdum animis relaxari oportet? Equidem, Epiſcopos graviſſimos atque

ſanctiſſimos, modicis interdum conviviis uſos, non negaverim; ſed eadem ita rara, ita moderata erant, ita cum honeſtatis ratione conjuncta, ut non tam eſſent libidinis, luxuriæ, intemperantiæ teſtimonium, quam modeſtiæ, parſimoniæ, frugalitatis exemplum. Quæ divinitus in illis dicebantur, quæ cogitabantur, quæ ſapienter tractabantur? ſacrorum myſteriorum arcana, obſcuritate, quaſi tenebris, obducta, illuſtrabantur; multa adverſus hæreticos copioſe & erudite diſputabantur; ad illud cæleſte convivium, ubi beati deliciis ſempiternis perfruuntur, mente & cogitatione ipſa rapiebantur: ita ut non tam corpora eſcis reficerentur, quam animi ſpiritalibus colloquiis, & cæleſtium rerum cogitationibus, alerentur. Quod vero minimæ etiam noxæ, & leviſſima Epiſcopi delicta, optimum civitatis ſtatum labefactare, omnemque ſanctiorem morum diſciplinam evertere queant, res eſt conſideranti non obſcura. nam, quum debeant, vitæ aſperitate & ſanctimonia, naturalem humanæ cupiditatis quaſi impetum cohibere, eidemque, conanti prorumpere, undequaque eruptionis iter intercludere; ſi quem illi aditum, priſtinæ illius innocentiæ & auſteritatis remiſſione, quamvis anguſtum, ipſos aperire contigerit, futurum eſt, totus ut illico, ſumma vi ſummoque conatu, ruptis fere undique impedimentis omnibus, erumpat; ea plane ratione, ac ſi è molibus, in amnium ripis ad coercendos fluctus extructis, exiguus licet lapis detrahatur, quis non videt, illos quantumvis ingentes, ſaxorum lignorumve oppoſitu diu retentos ac retardatos, aperta ad effluendum via, acrius, quam ſi libero curſu mearent, evaſuros, & circumjectos undequaque campos magno ſtrepitu aquarum inundaturos? quæ deinde eadem magnis validiſque aggeribus contineri, aut aliorſum averti vix poterunt. Iam vero, quid eſt corruptis Præſulum moribus, ad irritandas illiciendaſque immodicas voluptates, accommodatius? Quid ita? quod cum vita illorum in conſpectu populi ita poſita ſit, ut, tanquam excelſo atque illuſtri ſita loco, oculos omnium nihilo magis effugiat, quam impoſitum candelabro lumen, vel urbs in ſummo montis cacumine collocata, idque ſibi imperita hominum multitudo, quaſi ſuo jure, vindicet, in quod,

tanquam

tanquam in poſſeſſionem ſuam, eos irruiſſe, qui imperant, ſuſpicantur, & natura ſic ſe habeat, ut vitiis facilius, quam virtutibus, mortalis animus imbuatur. ex his efficitur, ut Pontificum cupiditatibus, quaſi morbo, tota civitas inficiatur. Sed, ſit ita ſane ut narras; appetitum, inquies, libidinis meum, & inquinatam vitiorum ſordibus vitam, mortalium aſpectui ſubductam, ſimulationum latebris atque receſſibus abſcondere & occultare quid me prohibebit? Tua te ſcelera prohibebunt, tui te corrupti mores indicabunt, tua ipſa flagitia, ſuis ex latibulis in apertum prodeuntia, ſe non modo in animis aliquorum, ſed etiam in oculis conſpectuque omnium exponent. Putaſne, facile tibi futurum, in poteſtatibus temperare, quum in privata vita luxuria omnique intemperantia diffluxeris? Quid eſt profecto, ad cupiditates hominum illuſtrandas palamque faciendas, inſtructius, quam publica munera? Nam, dum in privatæ vitæ quaſi tenebris deliteſcit, facile eſt, ſua cuique vitia ſupprimere: ubi vero in editiſſimo faſtigio, ut luceat omnibus, collocatur, ſic ſe ipſa prodant neceſſe eſt, ut ex eo ſimulationis ſpecu, in quo ſe occuluerant, erumpentia, omnium oculis luce clarius conſpiciantur. Immo vero, ut perdifficile eſt, perito quantumvis homini, cognoſcere, utrum vitioſa ſit amphora, antequam humore aliquo repleatur, quo per rimas egrediente, quidquid inſit in ea vitii, ſignificetur: ita etiam cupiditates couſque noſtras facile diſſimulaverimus, donec illa, quam magiſtratu vel honore nacti erimus autoritatem atque licentiam, per pravæ alicujus conſuetudinis quaſi hiatus quoſdam, dilabatur. Quare hoc ſæpe uſu venire ſolet, ut, quæ mala ab Epiſcopo in vulgus emanarunt, quæque ab initio minima ac tenuiſſima videbantur, ita paulatim, parvis hiſce initiis orta, peccandi conſuetudine corroborentur & creſcant, ut maxima ac validiſſima, neſcio quo pacto, brevi temporis ſpatio efficiantur. Si enim è ſummo illorum montium faſtigio, quos perpetuis obſitos nivibus intuemur, parvus nivium globus, vi ventorum evulſus, ad ima decucurrerit, adeo, dum deorſum præcipiti fere lapſu devolvitur, multarum collectione nivium excreſcit, ut, antea quam ad montis radices devenerit, in immenſum prope orbem

conglobetur: ita etiam, quodcunque in Epiſcopo vitium extiterit, cujus dignitatis celſitudo, pæne in immenſum evecta, ceteris omnibus humanis honorum gradibus infra ejus faſtigium ſubſidentibus, eminet, ad inferiores repente deſcendit, & tum uſu & exercitatione, tum etiam quia vulgus inſoleſcere per licentiam ſolet, ita in dies ingraveſcit, ut ex parvo tolerabilique maximum ac planę intolerandum evadat. Quid poteſt nebula rarius quidve ſubtilius inveniri, quæ toto diffuſa cælo, & ad veli ſimilitudinem extenſa, diſpergitur? aut quis non illam ad arbores fructuſque recreandos immiſſam potius arbitraretur, quod ſit illi tanta cum rore pruinaque ſimilitudo, ut nihil præter humorem continere videatur? ea tamen natura prædita eſt, ut, quaſi abditis incluſiſque ſub contrariæ naturæ ſpecie ignibus, frugibus & fructibus, depravando vel exiccando, plurimum poſſit obeſſe. Ita etiam, quum frequentibus ludis conviviiſque delectatur Epiſcopus, ut nihil aliud, præter animi oblectationem honeſtam, quæſiſſe videatur; iiſdem tamen non ſine magna pernicie populorum utetur. Vt enim terræ ſterilitas ſive fœcunditas cælo accepta refertur; nam, maturis imbribus mollita, & ſolibus tepefacta tempeſtivis, magno ſemper cum fœnore reddet quod acceperit; at contra, ſi perpetuis tempeſtatibus obrueretur, vel de cælo tangeretur, non modo fructus nullos procrearet, ſed illico ipſius quoque terræ deflagratio atque extinctio conſequeretur: ita uberes ſeu ſteriles animorum fructus Epiſcopo jure erunt optimo tribuendi, qui cum cælo non incommode æquiparatur à Gregorio, quod non ſolum, deletis prorſus ex animo rerum fluxarum imaginibus, totus debeat in cæleſtium bonorum cogitatione defixus hærere, ſed etiam, ſicuti cælum, quod cuncta, quæ infra ipſum ſunt, ſua luce luſtrat & complet, erroris & ignorantiæ tenebras ſuo lumine diſcuſſurus, clariſſimum quaſi jubar doctrinæ ſanctitatiſque præferre. Moyſes, ille ſummus Hebræorum Antiſtes, quum Sacerdotes & populum Iſraël univerſum ad concionem advocaſſet; quibus aut Dei voluntatem aperiret, aut obfirmatas in ſcelera voluntates, conſtitutarum improbis pœnarum formidine, ad virtutem permo-

permoveret ac flecteret: *Attende cælum*, inquit, *& loquar; & audiat terra verba oris mei.* Quid enim, ait Gregorius, per cælum niſi Sacerdotalis ordo, quid per terram, niſi reliqua civium multitudo, deſignatur? Quare, quidquid inerit in Epiſcopo vitii, id ab ipſo, veluti è cælo, in populum, tanquam in aliquas terras, delabi neceſſe eſt, quo univerſus corrumpatur. Maximum illud invidiæ, quo Chriſtus conflagravit, incendium, quod nec ſuo ipſius ſanguine potuit nec ipſa morte reſtingui, quid aliud profecto, præterquam impius Iudæorum furor, excitavit, Sacerdotum & Phariſæorum furoribus inflammatus? qui tentatis rebus omnibus, ubi ſpes cunctas conſpicati ſunt in irritum vertere, nihil æque efficax ad vulgi odium concitandum invenere, atque ſuæ impietatis exemplum. Quid enim aliud impia vox illa ſignificavit, *Numquid aliquis ex principibus credidit in eum, aut ex Phariſæis? ſed turba hæc, quæ non novit legem, maledicti ſunt*; niſi, quocumque illi incubuerint, quorum dignitate & autoritate, ſacrarum litterarum notitia & divinæ legis ſcientia ſuſtineatur, eodem ceteros inclinare neceſſe eſſe, quoque illi, quos ſibi morum magiſtros depopoſcerint, vitæ duces acclamaverint, arcanorum myſteriorum interpretes elegerint, iverint, contenderint, vela panderint, eo ſeſe cunctis incitato ſtudio conferendum eſſe, admirabili conſenſu conſpirandum, ac prope conflata voluntate velificandum? Quaſi iis, qui inſolita illa ac plane puſillas humani ingenii vires excedente doctrina victos ſe eſſe faterentur, ita reſponderint: Nos, qui in Synagogis quaſi clavum tenemus, ex Eccleſiæ navi dejectum illum in turbulentiſſimos popularis invidiæ fluctus deturbavimus; vos autem eodem, unde præcipitem eum ejecimus, humeris reportatis? nos, in obſcuris abditiſque legis myſteriis illuſtrandis, divino quaſi lumine perfuſi, illius doctrinam velut inanem, falſam, & Moſaicis ſanctionibus contrariam, jamdudum exploſimus; quid vos, nulla ſcientia divinarum rerum exculti, nec ullis legis præceptis imbuti, illam tantopere amplectimini? nos, qui, Dei beneficio ac munere, tantam ejuſdem effectorum peritiam callemus, ut hic in terris neſcio quid divinitatis jam habere videamur, tanto ante denunciavimus,

hæc

hæc Chriſti miracula non ab ipſa divinitate prodire, ſed, diabolicis ex artibus manantia, mortalium, & maxime imperitorum, oculis illudere; quid vos, horum omnium ignari, has repente nugas ita vehementer admiramini? Vos perfidi legis antiquæ religionem veſtro ſcelere violabatis, cujus vos tametſi verbis defenſores acerrimos profitebamini, veſtra tamen plurimum à factis diſtabat oratio. vos miſeros veſtra illuſit impietas, quos, tamquam ſi offuſa oculis ſempiterna nox eſſet, clariſſima Chriſti divinitatis luce privavit. veſtra temeritate atque ſuperbia effectum eſt, ut, quod vos illuſtrare debebat lumen, illud à vobis tamquam ab indignis averteretur, totumque ad humiles atque abjectos homines effunderetur à patre luminum: ita ut cæca, ac perpetua caligine veſtra obducta mens, non modo jam nulla fidei Chriſtianæ myſteria perceperit, ſed, qua prædita erat, rerum divinarum notitiam amiſerit. Sed, quid ego his teſtibus utor, quaſi res dubia aut obſcura ſit? Quorundam Epiſcoporum vita, libidinis & avaritiæ ſordibus inquinata, tantam Chriſtianis rebus plagam impoſuit, quantam inſequentes, liberalitate & temperantia, ſanare per multa ſecula non potuerunt. Doletis, mortalium plurimos, varios in errores inductos? pravus induxit Epiſcopus. Ingemiſcitis, regna atque nationes à fide, à religione, à veritate defeciſſe? eædem quoque Epiſcoporum culpa defecere. quæ, diſſolutis ſuorum Antiſtitum moribus atque licentiæ, nimis pertinaciter infenſæ, & ægre ferentes, ei ſe capiti ſubjeciſſe à quo in reliqua membra nihil niſi peſtiferum illaberetur, abſciderunt ſe ipſas à corpore Eccleſiæ; eique, per ſcelus & audaciam, impium atque nefarium bellum indixerunt. adeo ut Gregorius, cognomento Theologus, Præſulum vitia, mortalium animos tanquam venenis malis imbuentia, peſtilentiæ & fullonum coloribus comparaverit: neque enim citius rudis aliquis pannus colore, quem combiberit, infici, aut animantium corpora, peſtilentis cæli aſpiratione, furentis ac debacchantis morbi gravitatem in venis atque viſceribus concipientia in mortiferam tabem incurrere, quam corrupti Pontificum mores in intimos animorum noſtrorum ſenſus atque receſſus penetrare, ſeſeque infundere, ſoleant. Verum,

antiquus

antiquus humani generis hoſtis, ad impediendos Chriſtianorum in ſolida virtute proceſſus, nondum iiſdem nos criminibus, quorum conſcientia ſummo ſacerdotio præditi conſtricti tenentur, obnoxios reddere ſtudet, ſed, ex ipſis pietatis actionibus, in delicta graviſſima turpiſſimaque impellere flagitia non veretur. Etenim quum ceteris mortalium adhibenda ſit quædam reverentia adverſus homines, & curandum magnopere, quid unuſquiſque de ſe ſentiat, tum haud ſcio an alicui magis, quam Epiſcopo: verum hoc ipſum, ut fere cetera omnia, quæ pertinent ad mores recte componendos, cautionibus quibuſdam, quaſi cancellis incluſum, retinetur: nam quotieſcumque Chriſti gloria, & ſalus animarum, concurrere cum gloria & ſalute noſtra videatur, ſubeunda nobis potius eſt qualibet vel acerba conditio, quam committendum, ut noſtræ exiſtimationis & incolumitatis ratio, quam divinæ gloriæ & proximorum utilitatis cura, nobis potior & carior fuiſſe videatur. Potuitne quiſquam ſanctior vel innocentior Chriſto Domino reperiri? quem porro unum ſacræ litteræ ſanctitatis exemplar extitiſſe teſtantur, ejuſque ope & auxilio cunctos, qui ſe in ſtudio caſtitatis exercent, voluptatis illecebras & carnis incitamenta contemnere didicimus. deinde quibuſnam divina illius virtus notior eſſe poterat atque perſpectior, quam ipſis Apoſtolis? quibus quotidiano ejus convictu fruentibus, caſtiſſimos ejus mores, & virginalem illum oris pudorem, perpetuo contemplari licebat. unde poſtremo, miſſo tamquam in jam maturam meſſem divino gladio eloquii, uberiores animarum fructus reportavit, quam ex Samaria, Samaritanæ illius mulieris ad Deum converſionis occaſione? quum idem ipſæ Samariæ regiones Euangelium non repudiaturas, ſegeti ſpicis uberrimis, & annua maturitate albentibus, confertæ comparaverit: magnam tamen Apoſtolorum animis inſolitus ille cum muliercula congreſſus admirationem excitavit. Ex quo maxime id, quod diximus, emergit, debere Epiſcopum, quoad ejus fieri poſſit, & recta ratio patiatur, non modo crimen ipſum ſed criminis etiam ſuſpicionem effugere, quum eidem bene geſta, & ſumma cum animarum utilitate perfecta, nonnumquam vitio & culpæ tribuantur.

Quare

Quare, ſi ſanctiſſimos viros, & optime de Chriſtiana Republica meritos, dum maxime ad homines juvandos incumberent, in ſuſpicionem perpetrati criminis veniſſe comperimus; profecto, quem nam tam diſſoluto fore putamus animo, qui res atrociſſimas omniumque ſuppliciorum gravitatem præponderantes, ab illis perpetrari cum videat, tacere ac negligere poſſit? quem porro tam durum & inhumanum, qui rei indignitate non exterreatur, quum illos, qui in ſuam ſe fidem, atque tutelam, unicam Chriſti ſponſam recepiſſe jactantur, quam, propter hanc cauſam, uni viro virginem caſtam exhibere ſeſe deberent, non modo impuris Chriſti hoſtibus omni flagitio violandam reliquiſſe, ſed eandem ipſos, detractis ornamentis pulcherrimis quibuſque, ceteris denudandam ſive potius dilacerandam dediſſe, animadverterit? Quæ quum Bernardo partim acerba & indigna, partim etiam intoleranda videantur, ſic ex animi ſui ſenſu atque dolore vociferatur: Cujus eſt illa pecuniæ vis ingens, cujus ſunt locupletes illæ magnificæque domus, in urbium modum exſtructæ, ebore auroque fulgentes, tabulis pictis ſigniſque refertæ, quibus non modo ipſi, ſed infimæ etiam ſortis amici & familiares abundant, niſi ſponſæ? quæ funditus bonis omnibus everſa, hæc illa tanta tamque præclara, ex ejus luculento patrimonio, tanquam è naufragio, collegerunt: tanta illa auri & argenti cælati, tanta gemmarum multitudo, tanta tapetium & conchyliatæ veſtis & periſtromatum copia, quantam potentiſſimorum Regum luxuria ex infinitis locis collectam coacervare una in domo vix poſſet; quid aliud eſt niſi ſponſæ infelices ornatus miſerandaque ſpolia, quæ nullo veſtitu contecta, ſed calamitatibus omnique miſeriarum genere cooperta, illuvie & ſquallore obſita, contumelias & turpitudines omnes ſubire compellitur? tot illa varia & exquiſita ciborum genera, quibus magnificæ illorum menſæ complentur, cujus ſumtibus niſi locupletiſſima ſponſæ ejuſdem dote comparantur? quæ, macie deformata, perpetuo cruciatu famis ſitiſque conficitur. nec ſane quidquam excogitari poteſt acerbius, quam ſe in bonis Eccleſiæ ad virginum inopiam, ad viduarum ſolitudinem ſublevandam, collatis, certos eorum adminiſtratores ſumtuoſius inſolentiuſ-

lentiuſque jactare, illas vero miſeras, de ſpe omnis prorſus humani præſidii dejectas, eorum opem implorare, ad fidem fruſtra confugere; hos patrimonia pauperum effundere, fortunas abligurire, illas orare ut vivere ipſorum miſericordia liceat; hos in avaritia & cupiditatibus neque modum neque modeſtiam habere, Deum illas hominesque teſtari, ſuam ſæpius concuſſam pollicitationibus impuriſſimorum hominum pudicitiam, niſi Eccleſiæ opibus ſuſtineatur, labefactari; à quibus illis nimirum immaniſſimis ſumtibus, quos in mutis parietibus, in ſtipitibus inanimis ornandis, quos in equis in canibus alendis, ut alios quibuſvis etiam beſtiis fœdiores homines taceam, inſumunt, tam indignum facinus averteretur. Sed, ceteris in rebus perfidi, in uno fideles eſſe reperiuntur; in omnibus ſponſæ everſores crudeliſſimi, ſunt tamen in uno, in ſuo ſcilicet jure perſequendo, ejuſdem pii atque optimi conſervatores. nam, ubi primum ejus in bonis veſtigium poſuere, ſtatim vetera illius altaris aut Eccleſiæ monumenta revolvere, aliis litem intendere, aliis negotium faceſſere, aliis poſſeſſionem adimere, ab illo prædium abjudicare, ſummo jure agere, æquitati, miſericordiæ locum non eſſe; ut ſatius plerumque ſit, inter ſceleratos, inter barbaros homines, inter feras, ætatem degere, quam in hac iſtorum tanta immanitate verſari. Denique, eo tandem miſeriarum deventum eſſe, idem Bernardus affirmat, ut præclare de illa meritos eſſe eos arbitremur, qui, ſi, quam male negligenterque cuſtodierint, non etiam eandem in ultimum diſcrimen & miſerandam omnibus conditionem adduxerint. Quod ſi eloqui miſera poſſet, non modo, ad ſuam tantam calamitatem deplorandam, duriſſima hominum corda compelleret, ſed lapides ipſos flere quodammodo cogeret & lamentari. Me miſeram, fortaſſe diceret, dum inops eram, dum parvis opibus & facultatibus prædita, benigne me omnes excipiebant, humaniter tractabant, in deliciis habebant; nec recuſabat optimus quiſque pro dignitate, pro ſalute mea, pro meis commodis, ſuam non modo operam, ſtudium, & laborem impertire, verum ad pericula etiam accedere, inimicitias ſuſcipere, omnes acerbitates, omnes dolores cruciatuſque, perferre; omnium

nium denique rerum egentem nihil prorſus deficiebat: jam vero, ſummis opibus auctam, ingentibus divitiis ornatam, omnes boni repudiant, viri ſanctiſſimi, ne contaminentur, reformidant: ſolum neſcio qui (quo eos nomine appellem neſcio) ubi me conſpexere, ferociter propter prædam invadunt, oppugnant, ſpoliorum cauſa vexant; itaque pro ſe quiſque trahentes, diſtractam dilaceratamque diripiunt, ut, in ſumma rerum omnium abundantia, vitam miſere cogar in ſolitudine & egeſtate degere: &, quod acerbius videri debet, ipſæ meæ opes, tantas mihi faceſſunt injurias, mea ipſa commoda tanta hæc pericula creant; quod ſane ſi ii, qui me tot bonis locupletarunt, proſpexiſſent, ea, tanto mihi luctui futura, flammis fortaſſe tradere maluiſſent. Quare mea omnia cuivis optima fide conceſſerim, iis æquo animo caruerim, ex omnibus rebus me ipſam nudam, nec præterea quidquam, exceperim, libenter aliena miſericordia vixerim, dummodo omnia mea priſtina commoda recuperem, vel certe tanta à me pericula injuriaſque propulſem. Quapropter, ut omnis improbis viris eripiatur illius inſontis vexandæ licentia, ita debet Epiſcopus, cui illa tamquam in matrimonio certo ſtabilique locanda eſt, in virtutibus omnibus præter ceteros excellere, ut qui non multis ab hinc annis arctiorem vitæ morumque diſciplinam ſubierit, & in maximis ſummiſque virtutibus comparandis plurimum operæ temporiſque conſumſerit, non modo Epiſcopatum debeat non expetere, verum etiam ultro delatum recuſare. Quid? nonne Bernardus ſciſcitanti Brunoni, utrum ſibi, paulo ante ad ſtudium perfectionis ingreſſo, demandatam Colonienſem Eccleſiam ſuſcipere an recuſare fas eſſet, aperte reſcripſit, ut omnino caveret, ne ad illius ſeu ad alterius Eccleſiæ regimen capeſſendum accederet, quod nondum illius curriculi metam potuiſſet attingere, in quo mox verſari cœpiſſet. Extat Gregorii Magni, Neapolitanos graviter objurgantis, epiſtola, quod neſcio quem in illius Eccleſiæ ſolium, cum magna virtutis commendatione, recipere vellent, qui filiam ex concubina ſuſceperat, ætate nondum adultam: Si enim, inquit, ex ætate puerulæ, tam commendatæ probitatis ratio ſubducatur, nec credi nec exiſti-

exiſtimari quidem poteſt, id quaſi repente conſequutum eſſe eum, quod vix multorum annorum laboribus, ſudore, vigiliiſque colligitur. & valde, electi illius Epiſcopi fiduciam increpat, quaſi majora, quam caperet, optantis recipientiſque, quibus ſalva conſcientia non deberet temerarias manus admovere. Quum enim jam oporteat eum, cui Eccleſiæ gubernandæ provincia tradenda ac demandanda eſt, inchoato perfectionis operi quaſi faſtigium impoſuiſſe, eo ne unquam cujuſvis induſtriam pervenire poſſe credideris, quem non diu multumque ſpectata virtus, & exquiſitæ probitatis fama, commendaverit? tu ne tantum tamque perfectum tibi opus exædificaſſe & ad ſummum perduxiſſe videaris, qui ſi recte volueris animadvertere, fundamenta vix jeceris? tu ne gregem tuum, per rerum terrenarum deſpicientiam, ad Chriſtianæ vitæ perfectionem traduxeris, quum illam, quam alteri monſtraturus es, viam non modo nunquam ipſe confeceris, ſed ne ingreſſus quidem aliquando ſis? tu ne aliorum animi ægritudinum ſanandarum partes ſuſceperis, quarum ipſe inſanabili inteſtinoque morbo labores? quam ſane ad edomandas cupiditates idoneam ceteris medicinam præbueris, qui in tui ipſius animi motibus ſedandis, nihil operæ ſtudiique poſueris? quod ſi te ita cœcum reddiderit avaritia atque cupiditas, ut hæc intueri, quamvis clariſſima, non poſſis, anteactam vitam conſule; hæc dabit tibi jam tacite contra te ipſum firmum & grave teſtimonium. Si ad parietes fulciendos tantopere cavemus, ne quam recentiſſime cæſas ab arboribus trabes adhibeamus, quod maxime veremur, ne ſucco à radicibus deducto adhuc molles, ſeſe flectendo, aut deinceps, dum exſiccantur, decreſcendo, vitioſarum ædium ruinam non tam reparare quam accelerare poſſint; parum ne referre putabimus, ſi labantes, & jam prope ruentes, hominum mores, ſuſtentandos eidem tradiderimus, qui nuper à peccandi conſuetudine, tanquam à radice, revulſus, veteres illos ſpiritus quaſi intra venas incluſos retineat, nec maximas ſibi virtutes ab adoleſcentia comparaverit, quas perpetua conſtantia ſtudioque roboraverit? ita ne vero, quod in ſtipite, in trunco, requiritur, id in homine, in Epiſcopo, negligetur? nam, Epiſcopo omnium eſſe onera ſub-

eunda, factum eſt jam tritum ſermone proverbium. at, quæ tandem graviora irâ, invidiâ, ceteriſque perturbationibus onera ſuſtinemus? quorum gravitate ita premimur, ut etiam opprimamur interdum. hæc quum adverſus illum concitantur in nobis, ita ſunt Epiſcopo toleranda patienter, ut & facienti injuriam ignoſcat, & ſimul miſereatur errantis. cui majus eſt cum improbis negotium quam Epiſcopo? in quem melius, popularibus procellis agitatum, falſæ criminationes confinguntur quam appoſitiſſime ad veritatis imaginem, quam in Epiſcopum? in quo plura magis patent, invidorum libidine ferienda, quam in Epiſcopo? igitur, qui nulla recte factorum conſcientia ſuſtentatus, ſed ſolum arrogantia ſubnixus, tantæ rerum moli cervices obtulerit, quis dubitet, eum & ſibi ipſi interitum ſtruere, & ceteris perniciem ruinamque moliri? Sed quid? inquies; non debeam rogatus, non imperio ſuperiorum adductus, neceſſitate præſertim urgente, oblatos ultro Epiſcopatus accipere? Profecto divum Thomam illum, qui, quum ob ſingularem innocentiam, ob excellentem doctrinam, ob incredibilem ſapientiam, ac pæne divinam, dignus propemodum præ ceteris eſſet, qui ad Eccleſiæ gubernacula ſederet, à Deo vehementiſſime efflagitavit, ne ullo unquam tempore ad Eccleſiaſticos honores eveheretur; ſanctiſſime doctiſſimeque docuiſſe non inficiabor, debere eum, qui tantæ ſit capax rei, ſummo jubente Pontifice, quacunque ſui commodi ratione poſthabita, impoſitum hoc ſibi laboris onus totis viribus excipere, quum non ſolis nobis ſed etiam, atque adeo multo potius, nati Reipublicæ ſimus. qui igitur eſt operi abunde ſufficiens, nec communis officii pondere opprimi ſe ita facile poſſe ſentit, hic, inquam, ad principatus Eccleſiæ, juſſus, accedat; hic præbeat muneri cervices maximo atque graviſſimo. quod ſi cum fide diligentiaque obierit, habeat pro comperto, fore, ut pro ipſo etiam à Deo præclariſſimum illud uſurpetur elogium: *Euge ſerve bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam; intra in gaudium domini tui.* ſed omnis mihi tecum contentio eſt qui ſolum propter nimiam opum cupiditatem Epiſcopatus affectas, exquiris, per ignes,

ut

ut ajunt, ferrumque petis, qui non oblatos ſolum invadis, ſed vix etiam oſtenſos, ne te celerius alter arripiat, prope per vim abducis, quum nulla habeas vel à natura vel à labore adjumenta rerum gerendarum, quum totus undique peccatis mendiſque ſcateas, quum tuorum ſcelerum conſcientia, ſacroſanctum illud diadema capiti nequiſſimo non convenire, vociferetur. ut pulchre Hieronymus, ſummam prope ſanctitatem, & ſacerdotale capitis inſigne, una eademque Hebraicæ vocis comprehenſione devinciri & colligari animadverterit. quaſi arcta ac prope individua inter ſe ſocietate conjuncta, niſi adhibita quodam modo vi quadam, diſſociari ſejungique non poſſe videantur. at nonne ſuis ipſe te ſtimulis fodiat, imo potius laceret atque cruentet pudor, quum illud tibi diadema, cunctis tacite reclamantibus, imponitur, quod tua à te ſordida vita, omnium cum plauſu, rejiciat? an tu, quem omnia tuo commodo metientem ſpes tantum utilitatis pæne præcipitem in hanc cupiditatem impellit, cogitaſti, non ſolum quid oneris in præſentia tollas, ſed quantum in omnem vitam negotii ſuſcipere coneris? numeraſti ne omnes ad unum animas, quæ tuæ diœceſi continentur? Quid loqueris de animabus? ego ſcio, quot prædia habeat; & ſimul illud teneo, maximam uno anno ex eorum fructibus pecuniam confici poſſe. At Baſilius, Ambroſius, Auguſtinus, accurate capita percenſebant, & parem exhibentes muneri, quod ſubierant, diligentiam atque laborem, quotidie, quaſi expenſi & accepti rationes, integre conficiebant, & cum Deo conſolidabant. Nimis antiqua, & jam obſoleta commemoras; hæc laus egregiæ virtutis & innocentiæ, fuit, non ſolum hominum, ſed temporum illorum propria. Quid ais? utrum exiſtimas, Chriſtum, curæ aſſiduitate atque labore defatigatum, omnem à ſuo grege cogitationem abjeciſſe? an putas, multo eum diligentius ab illis, quam à te, vitæ rationem repetiturum? in utroque vehementer deciperis; namque adeo ſua ſibi ſponſa adhuc cordi eſt, ut illius incolumitas exiſtimatioque præcipua divinæ ejus providentiæ cura contineatur, teque ita omnibus cuſtodiis ſubjectum, ſeveriſſimo Dei judicio tradidit, ut neque in

ejus bonis adminiſtrandis, neque in agris colendis, neque in vectigalibus exigendis, neque in faciendo neque in omittendo, ne minima quidem libella, ſine tua maxima pœna, durum poſſis dominum fraudare. Verum, inquies, ad id perfectionis culmen ſe divinorum hominum perduxit induſtria, ut deſperanti mihi, conſequi poſſe id quod ipſi ſunt aſſequuti, omnem prorſus eripiat perſequendi voluntatem. fortiſſimum, ut tibi videtur, propugnaculum nullo negotio ex tua defenſione dejicitur. nam & hi, quos nominavi, etiam homines ipſi fuerunt, eodemque Dei præſidio muniti, ac tu ipſe, ſi velis. cupis tu quoque ſummum virtutis illorum adæquare faſtigium? eorundem veſtigia perſequere. quis enim eo ſe poſſe pervenire deſperet, quo multorum impreſſa veſtigiis, & frequentibus contrita itineribus via, ac repercuſſa appareat? Sed video, quid ſit, quod tua vehementer ſtudia retardat, teque à laudabiliore vitæ genere revocat atque deducit. Etenim non deſperatio imitandæ veterum innocentiæ & ſanctitatis, ſed incitatum atque propenſum ad effrenatas libidines ſtudium, & is, quo maxime virtus pretio comparatur, & quem plerique fugimus, labor tibi bene fortaſſe animato languorem affert, & ſpem maxime debilitat. Erras plane, ſi putas, aliis gradibus, quam plurimo labore atque ſudore, multis diuturniſque vigiliis, ad ſumma contendi. in maxima rerum omnium deſpicientia, caſte admodum & liberaliter ſancteque vivitur; hæc omnium virtutum familiam ducit. pone tibi ante oculos unumquemque eorum, qui fuerunt Eccleſiæ lumina, qui rebus geſtis atque virtutibus, perpetuæ Eccleſiæ pacis fundamenta jecerunt, Athanaſium, Baſilium, Ambroſium, Auguſtinum, reliquoſque permultos, horum ſimiles: num arbitraris, fuiſſe aliquid aliud ampliſſimis viris in vita propoſitum, præter Dei gloriam, præter fidei catholicæ propagationem, præter officium fortis atque conſtantis Epiſcopi? num eos exiſtimas, liberalitatis & continentiæ remis affluentes, undique divitiarum undas propellentes, tanquam ad aliquem libidinis ſcopulum, erectam in cælum mentem appuliſſe? num ullam rationem habuiſſe reperies, aut auri argentive ad avaritiam, aut amœnitatum ad delectationem, aut ſupellectilis ad delicias,

cias, aut epularum ad voluptates? domos ſuas non tectoriis aureis inducebant, ſed ſplendore virtutis illuſtrabant; non tabulis pictis, non ſignis ornabant, ſed rerum geſtarum gloria decorabant; non filicatis frequens pateris convivium, non Corinthiis operibus, non vaſis ex auro vel è gemma factis, inſtruebant, non menſas conquiſitis cælo marique epulis onerabant; ſed contra, ſumma parſimonia, complebant; non hæreditates ingentes tranſmittebant ad poſteros, ſed innocentiæ famam relinquebant. Verum, Pontificum maximorum ſalutaribus decretis & inſtitutis, atque adeo incredibili hujus optimi principis diligentia, & prope ſingulari vigilantia, improborum hominum cupiditati obſtructa eſt via, ut jam omnis fere noſtra ſupervacanea ſit & abundet oratio. At video, quorſum recidere, quove tanquam ad arcem confugere, iſtorum defenſio poſſit, qui cupiditatem non modo ſuam excuſare, ſed cohoneſtare etiam, conſueverunt. ad omnes enim meos impetus, quaſi quidam murus, Pauli Epiſcopatus opponitur; qui tunc, quum ejus maxime furor in Chriſti diſcipulorum cæde bacchantis efferveſceret, quum acceptis à ſummis Pontificibus literis in Chriſtianos, qui Damaſci per id tempus commorabantur, irrueret, dum infeſto animo atque minaci, ad Eccleſiæ peſtem, ferrum flammamque præportaret, quum illius jam jam crudelis & peſtifer adventus timeretur, ejus offuſa oculis animoque inſolita divini ſplendoris luce, ita mentis caligo depulſa eſt, ut ſuſceptum illico furorem abjecerit, &, ex acerbo crudeliſſimoque Chriſtiani nominis hoſte, omnium repente gentium magiſter evaſerit. quo in munere ita verſatus eſt, ut unus fere extiterit, in quo omnium ſolicitudo Eccleſiarum inhæreret atque adeo ſalus niteretur, & ad occaſum ab ortu ſolis Euangelii ſemine diffuſo ac propagato, ſuas ipſe res geſtas atque virtutes iiſdem, quibus ſolis curſus continetur, regionibus terminiſque concluſerit. Quam levis eſt iſta defenſio! quid? non ne potuit Deus Paulum, aut quemvis alium, quamvis impurum, quamvis improbum, quamvis impium, quamvis omnium ſcelerum luto demerſum, inde abreptum extrahere, &, vitiis perpurgatum, ſummis repente virtutibus exornare? at te, jam

divino ejus munere è cœno peccatorum emerſum, ſine longo uſu & diuturna exercitatione in nullo voluit virtutis genere expolitum eſſe, planeque perfectum. Sed profecto non intelligis, tuam iſtam temeritatem maximum eſſe contra te ipſum teſtimonium, te nunquam in ſtudio perfectionis elaboraſſe? His itaque de cauſis Epiſcopalis dignitas tanta, cum laborum & periculorum, tum vitæ & exiſtimationis, ſocietate, copulata eſt, ut in re magis ardua difficilique verſari videatur, qui uni tantum Eccleſiæ præſit, quam, qui civitates omnes atque provincias, terra marique ſummo cum imperio regendas adminiſtrandaſque, ſuſceperit; immo, ut Chryſoſtomus ait, tantum intereſt inter utrumque, quantum inter levem cymbam, quæ velis remiſque inſtructa, & multorum jugi conatu, placidiſſimo flumine, ſecundis conſpirantium ventorum flatibus impulſa feratur, & navim onuſtiſſimam, quæ, adverſa in alto tempeſtate jactata, tenebris offuſis, fractis remis, demerſis remigibus, gubernatore metu perculſo, eo adducta eſt, ut verendum maxime ſit, ne è tantis unquam enavigatura periculis, aut uni ex imminentibus ſcopulis appulſa, frangatur, aut vorticibus hauſta, in profundum detrudatur. nam, qui, orbi terrarum univerſo, cum ſummo præeſt imperio, ut ingenti undique negotiorum mole urgeatur, multorum tamen ope, quaſi humeros eidem oneri ſupponentium, maxima laboris parte levatur: ad hæc; adverſus multitudinis levitatem, contra perditorum temeritatem, ſuorum caritate munitur, armatorum præſidio ſtipatur, imperium detrectantes & perniciosos cives, multa, vinculis, verberibuſque coercendi, liberam habet à lege poteſtatem: contra vero, Epiſcopos hiſce omnibus fere auxiliis deſtitutos eſſe reperies. O conditiones miſeras regendarum animarum! ô rem, periculorum inſidiarumque pleniſſimam, in qua rectores vel egregii, ab amicis inimiciſque, promiſcue ſubjectis invidiæ facibus, falſis criminibus circumveniuntur, ubi tum ſuorum, tum exterorum inſidiis expetuntur, ubi, ſi ſeveritas adhibeatur, odioſa futura eſt, ſi lenitas & clementia, ne contemtum pariat verendum eſt; ubi ſeveritatis acerbitas ita eſt lenitate clementiæ mitiganda, ut non, aut deſperatis animis, caſtigationis acerbi-

acerbitate, dolor nimius inuratur, aut, diſſolutis clementiæ licentia, peccandi autoritas tribuatur. Quid multa? jactantur illi, ut in vaſtiſſimo mari, adverſo turbine, quaſſata navis, aut mox ab eodem miſere diſcerpenda, aut infeſto gurgite devoranda. Neque tamen infeſtus humani generis hoſtis, tanta tamque atroci adverſus ſacros populorum rectores tempeſtate commota, quieſcendum ſibi eſſe ducit, ſed novis procellis atque turbinibus excitatis, coortam tempeſtatem augere ſæpe conatur. quoties enim cum illis graves inimicitias ſceleratos homines adire compellit, dum pro ſuo munere, ad corruptos civitatis mores emendandos, omnes nervos intendunt! quoties ad augendas vel conſervandas pauperum facultates intentis, varia ac multiplicia pericula proponit! quoties, pro imperio vel Eccleſiaſtica dignitate provocatis, cum multis, audacibus, improbis, nonnunquam etiam potentibus, adfert dimicandi neceſſitatem, ut, quod Eccleſiæ vel bonorum patrocinium ſuſceperunt, cogantur deinde aut propter potentiam adverſariorum abjicere, aut propter infirmitatem animi deponere! Quod ſi quis innumera ſanctorum Patrum præclare geſta ex veteri memoria repetierit, & procellas omnes ac tempeſtates, quibus à ſuis inde uſque primordiis Eccleſia Chriſtiana jactata atque afflicta eſt, cogitatione pervolverit, non ne ſemper illos, quum cupiditatibus Principum reſtitiſſent, hæreticorum opes infirmaſſent, opinionum monſtra debellaſſent, pro Eccleſiaſtica libertate acerrime decertaſſent, in medium rerum omnium diſcrimen deveniſſe, & in maximas invidiæ & moleſtiarum turbulentiſſimas tempeſtates, concitatis iniquorum animis, incidiſſe cognoverit? quis ſane infinitos labores atque pericula, cum Epiſcopali ſplendore conjuncta, non reformidet, ſi Baſilii Cæſarienſis Epiſcopi, quas ſæpe perpeſſus eſt pro Catholica Religione injurias & incommoda, legerit? in quem unum ut ſacra Catholicorum templa, ab Imperatore Valente impuræ ſuperſtitioni hæreticorum addicta, ad veterem cultum deduceret, & nefarium ſervitutis jugum à cervice Chriſtianorum repelleret, omnes illi fluctus redundarunt, quos à communi peſte depulerat. quis innumeris profecto & multiplicibus, contractis

 ab

ab Athanaſio, inſectationibus ærumniſque, perſpectis, ad tam turbidos honores concitato impetu ſeſe ferentem cupiditatem, quaſi à medio curſu non avocet in tutumque perducat? ad cujus interitum, omnium generum atque ordinum conſenſus, omnium gentium conſpiratio conjuravit, denique omnium fere miſerias, & fortunæ ludibria, in unum illum antiſtitem optimum, immaniſſimorum hominum efferata rabies cumulavit. nam cum, à Conſtantini temporibus uſque ad Valentis imperium, contra inter horum Principum ætates interjectos Imperatores, veram germanamque Chriſti fidem protexiſſet, quum ad Eccleſiæ navis, tunc maxime fluitantis in alto tempeſtatibus Arianorum, gubernaculum acceſſiſſet, tot perpeſſus eſt inſidiarum & malorum omnium fluctus, ut male jactatum nullus in toto terrarum orbe tutus à perſequentium furore angulus, quaſi portus, exceperit. perſimiles fluctus ac procellas perpeſſus eſt Chryſoſtomus, qui, poſt egregiam in rebus divinis navatam operam, in exilium ejectus eſt; ubi, ærumnis miſeriiſque confectus, exceſſit è vita: ut vere dici poſſit, eorum plures, qui in hanc ejuſmodi honorum navim conſcenderint, tempeſtate coorta abſorberi, quam, eadem ſedata, tutum in portum tranquillumque deferri. Quæ cum ita ſint, non eſt, quod tantopere Gregorios, Ambroſios, Auguſtinos, admireris, quod eam in ſumma virtute & eruditione modeſtiam retinuerint, ut non modo oblatos ſibi ultro Epiſcopatus rejecerint, ſed, ne ad eos capeſſendos inviti cogerentur, ſeſe in ſilvas & deſertiſſimas ſolitudines abdiderint. nam etiam ſi in Chriſtiana Republica per id tempus nulli re vera ad id aptiores invenirentur, tamen, ut acres & intelligentes rerum æſtimatores, tantæ molis gravitate perpenſa, longe imparem ſuam eſſe imbecillitatem oneri, judicavere; & jam perſpicientes quanto tutius eſſet, ſacerdotale regnum reſpuere, quam accipere; quaſi cautius duxere, corpus feris objicere, quam ſe populo, multorum capitum belluæ, & omnium ferarum immanitatem ſuperanti, committere. Quis enim, niſi inconſideratus ac demens, ſe talem eſſe putaverit, ut jure tantæ rei præficiatur? quis, niſi temerarius ſibique præfidens, in tam amplo latoque paſtoralis officii pelago, ita

ſemper

ſemper rectum curſum tenere ſe poſſe confidat, ut nec urgentibus periculorum procellis, nec humanorum commodorum aura leniter aſpirante; de recto unquam tramite deflectat, neque ad dextram neque ad ſiniſtram? at, ſi adhuc in ea mente perſiſtas, ut pertinaciter hanc iſtorum Patrum in repudiandis honoribus tam conſtantem voluntatem admirandam putes, ſcias etiam, eandem fore tibi multo magis imitandam, quum ea nos præſtantium virorum facta ad imitandum aptiſſima judicemus, ad quorum exemplar ſi omnis vitæ noſtræ ratio referatur, maxima ad nos inde emolumenta, atque adeo ſalus certa, redundet. Verum non ideo hæc dixerim, quod hos honoris titulos, per ſe malos & improbandos eſſe, ducerem, ſed quod ſummum ac prope divinum hominem requirant; quorum ſimiles paucos meminiſſe vix poſſumus. quos tamen Chriſtianæ Reipublicæ neceſſarios eſſe, nemo eſt qui neſciat; nulla enim civitas, nullus hominum cœtus, ſine magiſtratu, ſine imperio, ſine lege, poteſt, tanquam ſpirans, ſed vitali ſanguine deſtitutum, corpus, nec ad modicum quidem tempus perdurare, quum imperantium æquitate & civium obedientia omnis Reſpublica contineatur: immo vero, eo magis venerandos à nobis atque colendos cenſeo, quod in Eccleſia, ad ordinum & perſonarum diſcrimina retinenda, ſunt inducti divinitus. Quapropter Epiſcoporum imperio ita nos ſubjectos obedienteſque præbeamus, ut ſimul virtutes eorum imitemur, &, quum Chriſti perſonam inter homines ſuſtineant, tanquam è cælo delapſos, intueamur. Sic enim fiet, ut, ſi quis veſtrum aliquando ad hoc celſiſſimum dignitatis faſtigium vocetur à Deo tanquam Aaron, eo dignior, qui imperet, habeatur, quo ceteris ſubmiſſius modeſtiuſque paruerit.

ORATIO II, AD ACADEMICOS PARTHENIOS.

REprehendenda vobis fortaſſe, Auditores, prudentiſſima Patrum meorum conſilia videbuntur, qui me, qui non ſum cum tot clariſſimis eruditiſſimiſque adoleſcentibus, quorum frequentia hunc conſeſſum exornari videtis, vel ætate vel ingenio comparandus, primum omnium, in hodierni diei lucem & pulverem, initium annuis Academiæ noſtræ exercitationibus facturum eduxerint. quum enim communis ſit omnium fere opinio, in conſtituendis ordinandiſque rebus, quæ firmiſſima ſunt, ea prima collocari debere, ut expectationi hominum quam celerrime occurratur; quis eſt adeo hebes, qui non intelligat, graviter ab ipſis in hujus tam celebris Academiæ exiſtimationem peccatum eſſe, quoniam me, in quo minimum omnes putant eſſe, primum voluerint dicere? Etenim quum omnes, etiam acres & intelligentes rerum æſtimatores, ut plurimum ex initiis de univerſa re judicare ſoleant, ſine dubio, ſi initio ſatisfactum non ſit, tot viri doctiſſimi, qui frequentes ad nos audiendos convenerunt, male ſe de ingenio noſtrorum adoleſcentum habere exiſtimabunt, è quibus, ſtatim ut inchoari Academia cœpta eſt, nemo me eloquentior vel eruditior prodire potuerit. Quapropter ſapientius facturos eos fuiſſe dicent, ſi me, aut nunquam dicere voluiſſent, vel, quando exaudienda mea vox erat, in mediam turbam, vel in gregem, conjeciſſent. Verum aliter res ſe habet, Auditores, atque fortaſſe exiſtimatis. abundat Academia noſtra præclariſſimis adoleſcentium præſtantiſſimorum ingeniis; floret eloquentia atque optimarum artium ſtudiis; prudentiſſima ſunt Patrum ſapientiſſimorum conſilia, adoleſcentes optimi; qui non me potiſſimum delegerunt,

gerunt, quo ſummam apud eos, qui audiant, de vobis opinionem diminuerent, ſed quo melius veſtro nomini exiſtimationique ſervirent. horum enim alterutrum eventurum arbitrati ſunt, vel me, benevolentia veſtra fretum, dicturum aliquid, dignum expectatione omnium, vel, ingenii mei tarditate retardatum, ab eadem longo intervallo ſuperatum iri; quorum ſi primum contigiſſet, quid illis reliquum fore, niſi ut ſummopere gauderent, etiam in hac mea tenuitate ingenii, aliquid inventum eſſe, quod ſummam expleret deſiderii veſtri expectationem? at ſi alterum omnino, quod erat ſperandum, conſecutum eſſet, ut minor videlicet opinione hominum invenirer, non iccirco ſe hominum reprehenſionem offenſuros exiſtimati ſunt, quum eandem, quam natura ſequitur, viam ipſi tenuiſſent. quid eſt in natura rerum omnium, quod ſe univerſum profundat, nec ſuo quodam itinere à primis inchoatiſque initiis in ultimum perfectumque exitum terminetur? quid eſt in iis, quæ à natura procreantur, tam altum tamque excellens, quin id quoque levioribus principiis natura ipſa prætexuerit? quod & in ſtirpibus, & in omni animantum genere, ſed præcipue in ipſo homine, qui altiſſimo rerum, quæ à natura proficiſcuntur, gradu continetur, intueri licet. hic enim, primum imbecillus, elinguis, conſiliique expers, in lucem editur; verum ita vires in dies ſumit, ut firmiſſimus, diſertus, ac prudentiſſimus evadat. neque tamen erit quiſquam adeo ſtultus, qui tam ſolertem providamque parentem non aliis quidem nominibus reprehendendam exiſtimet, quam quod huic plane admirabili ac pæne divino animanti, non ſummam à principio rationem ac ſapientiam tribuiſſet: citius dixerit, eandem alta quadam mente atque conſilio præditam fuiſſe, quum voluerit idem, non niſi annorum decurſu, quaſi longa quadam via ſpacioque confecto, ſapientiæ ejuſdem metam attingere. Atque adeo verum eſt, in quacunque rerum inſtitutione eſſe aliquid primum & inchoatum, deinde ſubſequi aliquod extremum atque perfectum, ut ars quoque ipſa, naturæ, ut ita dicam, æmula, hoc eodem itinere ad id, cui nihil abſit, quodque aptum atque perfectum expletumque ſit omnibus ſuis numeris & partibus, progrediatur.

Etenim

Etenim, ut cætera exempla miſſa faciamus, quis non videat, in inchoatis picturis nihil aliud niſi horridum quoddam atque incultum cerni? quæ picturæ deinde paulatim coloribus ita illuſtrantur, ut, quum ad illud ultimum atque poſtremum abſoluti operis effectum pervenerint, ita ſæpe res ad vivum exprimant, ut res ipſæ, non rerum effigies, videantur. Ex quo profecto intelligi facile poteſt, quam apte quamque ſapienter ab Academiæ noſtræ moderatoribus ego delectus ſim unus ex omnibus, à quo intermiſſæ aliquot menſibus exercitationes noſtræ inſtaurentur; ut nimirum veluti primas quaſdam deſcriptiones ducerem ejus præclaræ picturæ, quam alii deinde eruditiſſimi adoleſcentes, ſumma elaboratam induſtria, omnibuſque numeris abſolutam, vobis ante oculos proponant; nihilque aliud me hodierna ſchola, tanquam rudi quodam penicillo efficientem intuebimini, quam umbras quaſi quaſdam atque receſſus ducentem, quo aliorum, qui me ſequentur, doctrina, ſuis coloribus perfecta, magis eniteat. Adeſte igitur animis, auditores, atque adeo veſtræ aura benevolentiæ toto Adriatici maris tractu, cujus nunc quidem fluctus perhorreſco, curſum orationis meæ dirigite, ut aliquem portum tenere poſſit. Neminem habiturus ſum eorum, quæ dixero, adverſarium: nulla mihi erit cum ſtrenuis aliquibus viris colluctatio. ita fortaſſe viſum eſt Patribus; quippe qui optime norint, quantum ſit in me virium & facultatis. libero igitur campo mea excurret oratio, non vehemens non pugnax erit, ſed lenis atque placida, eaque ut non ad vulnus ſed ad vires evocandas conferat. nam, quemadmodum in gladiatorio vitæ certamine à pugnantibus ita primæ illæ haſtæ jactari leniter ſolent, ut & lacertûm concalefactioni ſerviant, & reliquis viribus ſuis conſulant, ita in hac quaſi contentione doctrinæ, qua literis decernitur, nonnulla fient à me, quæ non ad feriendum hoſtem, ſed ad virtutem, his proximis feriis, quaſi diuturna pace, languentem, excitandam, valere videantur.

ORA-

ORATIO III, DE LAVDIBVS GEOMETRIÆ.

NVnquam omnino in me ipſe ſum expertus, Patres religioſiſſimi, ceterique Auditores ornatiſſimi, quod præclaris oratoribus multis aliquando uſu veniſſe cognovimus, ut rei, de qua dicturi eſſent, magnitudine terrerentur, &, in ſumma rerum ubertate & copia, verborum inopia laborarent. id quod contigiſſe mihi hoc tempore, ſentio, quo tempore de laudibus Geometriæ apud vos dicendum eſt. Etenim, quum, de ſingulis dicere, plane infinitum ſit, quas potiſſimum ex tot maximis atque graviſſimis, quibus abundat, laudibus celebrandas accipiam? Si enim, aliquibus tantum inſiſtere, mihi erit in animo, & ceteras omnes prætermittere; jam in eam dubitationem adducor, ne quis me, non tam illam exornandam, quam ſuis ornamentis & honoribus ſpoliandam, ſuſcepiſſe conqueratur. ſed neque idcirco, mihi laborem prorſus ademtum, vel moleſtiam omnem ereptam, crediderim, ſi in uno tantum aut altero laudis genere verſari ſtatuerim; nam, quæ fuerit primum iſta in præſtabilioribus deligendis prudentia, quum omnes æquo inter ſe jure contendant, & magnitudine atque præſtantia ſimillimæ, pari ſplendore ac dignitate mirabiliter fulgeant? præterea, quum earum ſingulæ ſane, quæ multis nominibus celebrentur, dignæ ſint, majores claritati earum tenebras offudiſſe ſilentio, quam eaſdem dicendo illuſtraſſe, videbor. Quare his anguſtiis undique circumcluſus, quo me vertam, aut quid potiſſimum conſilii capiam? Deſpondebone animum? id minime vero. An, timore debilitatus, quod mihi onus impoſuiſtis, cum perfidia abjiciam? ne id quidem. Quid igitur agam? id, quod vere mihi videor eſſe dicturus, ut nihil exiſtimer de gloriæ illius ſumma detraxiſſe, ſi non ſtatim omnia, quæ dici de illa poſſint, effuderim. nam qui laudata magis exiſtere

exiſtere illa res poteſt, quidve prædicari de eadem honorificentius, quam ingenue fateri, jam eſſe in confeſſo apud omnes, tantam in illam multitudinem laudum confluxiſſe, ut non modo una, ſed ne pluribus quidem actionibus explicari ſatis commode poſſint? qui melius occurri ſatietati audientium poteſt, quam, rem illam ſuſcepiſſe tractandam, cujus multitudo laudum atque ornamentorum tantam oratori facultatem & copiam largiatur, ut, ſi ſæpius de illa ſit dicendum, ſemper novus accedat? Sed, quæ longe mihi præſtare ceteris ejus ornamentis omnibus videantur, eas eſſe duco, de quibus, quum ſcientiæ alicujus dignitas in diſceptationem adducitur, quæri potiſſimum ſolet; ſcilicet utilitas, & voluptas: quæ duo ita fere ſemper natura diſtraxit atque ſejunxit, ut, quemadmodum in ceteris rebus, ſic in præclaris facultatibus multis atque artibus, ne minima quidem inter ſe ſocietate conjunxerit. aut enim ſemper utilitas abeſſe cernitur à voluptate, aut certe voluptas ab utilitate ſecerni. Quæ porro haberi voluptas etiam in ſumma juris civilis cognitione atque prudentia poteſt? quid in ea plane dignum inveniri, quod aut jucunda quadam varietate ac delectatione ad ſe mentes alliciat, aut animum, abſtruſarum rerum atque admirabilium inveſtigatione & comprehenſione, retineat? tanta tamen quotidie ex illa ad nos beneficia fructuſque proveniunt, ut, qui omnium inde maximas ad vitæ communis uſum utilitates & commoda depromi negaverit, tanquam hominum ſocietate indignus, in aliquam ſolitudinem inter feras amandandus videatur. Etenim continuo ex illa, veluti perenni fonte, deducitur, æqui bonique notitia, juſti atque injuſti ſcientia; hæc eſt fundamentum libertatis, fons æquitatis; hæc vitiis pœnas, & virtutibus præmia decernit; hac una retenta, civitates cœtuſque hominum, jure ſociati, conſervantur, bona, nobis à majoribus tradita, retinentur, res, domus, uxores, à flagitioſorum hominum libidine, & à nefario perditorum ſcelere liberantur, perpetua ejus cuſtodia ac vigilantia. denique hac eadem, non ſolum privatorum plurimorum dignitas, non univerſorum utilitas, ſed etiam Reipublicæ totius ſalus, hominum generis univerſi & mundi ipſius conſervatio, maxime continetur. Iam

vero

vero quis locus in tota Philoſophia, ſi cum ceteris ejus partibus, ſemper quidem uberrimis ac feraciſſimis, conferatur, eſt minus fertilis ac fructuoſus, quæ ulla pars ejus minus culta, vel minus utilitati hominum deſerviens, quam ea, quæ naturæ obſcuritate involutas rerum cauſas evolvit, in mediumque proponit? & tamen fere nulla ars eſt, quæ arripiatur avidius, cui plures ardentiori ſtudio ſeſe penitus dederint, vel majore cum delectatione jam homines ad ea, quæ ejus abditis atque reconditis è fontibus hauriuntur, ſcientia & cognitione comprehendenda, commoveantur. quid eſt enim aut tam admirabile, quam, quæ natura longiſſime à communi hominum intelligentia ſenſuque disjuncta eſſe voluit, quæque, ne ſcilicet eruerentur, profunda quaſi nocte ſuppreſſerat, mentis acumine celeriter adipiſci, & lumine rationis inveſtigata, ab illis, in quibus jacebant, tenebris evocare, & in lucem proferre; aut tam jucundum cognitu atque auditu, quam occultæ tot rerum admirabilium cauſæ, abditæque rationes; aut tam ſingulare, vel prope divinum, quam poſſe vulgi ſtuporem & admirationem eludere, & captas vana formidine mentes imperitorum, ratione, ſoli ſibi percepta, diſſolvere, ac, torpentes, ad ſpem ac fiduciam rurſus excitare? Solam igitur Geometriam eſſe dico, qua nihil propemodum generi hominum à Deo immortali ſit datum utilius, neque aliquid, ex quo major percipi voluptas poſſit, oblatum. Atque ut à voluptate, qua maxime ſenſus hominum afficiuntur, ordiamur; quid poteſt ad delectationem homini jucundius accidere, quam dimenſis aſtrorum curſibus, maturitates temporum ſingulorum & varietates mutationeſque cognoſcere? quæ inſatiabilior voluptas, quæ pulchrior, quæ præſtantior ad intelligentiam, quam ſcientia & cognitione comprehendere, quanto tempore, tum errantium, tum aliorum ſiderum orbes, converſiones ſuas efficiant? quid præclarius excogitari, quam, ex infinito hominum numero, vel ſolum, vel cum paucis, in tot diſparibus aſtrorum motibus, quorum alia quædam antecedere, ſubſequi alia deinde cernuntur, quædam moveri celerius, quædam tanta cum tarditate ſua ſpatia conficere ut pæne inſiſtere videantur, ſuos quædam paulatim curſus advertere, vel ad

ad ſeptentrionem, vel ad auſtrum, quædam ſpatiis immotis ab occaſu ad ortum commeare, atque adeo certa ſemper progredi via, ut nunquam vel ad dexteram, vel ad ſiniſtram veſtigium ſui curſus inflectant, in tanto cæli impetu admirabili cum celeritate ſeſe vertente, in tanta quaſi confuſione naturæ, aſtrorum ortus, obitus, curſuſque cognoſcere, & de orbium numero, ſitu, motuque, habere non errantem & vagam ſed ſtabilem certamque ſententiam? quid eſſe admirabilius, quam civitatibus, provinciis, & generi hominum univerſo, dies, menſes, annoſque finire, ac multo ante præmonſtrare, quas quæque ſtellæ effecturæ ſint in ſuo curſu varietates, & defectiones ſolis, ac lunæ, inveſtigatas & cognitas prædicere in omne poſterum tempus, quæ, quantæ, quando futuræ ſint; demum, ſcire quodammodo, quid ſingulis diebus ac noctibus, ſingulis horis atque momentis, in illis illuſtriſſimis domibus altiſſimiſque domiciliis efficiatur? quo ſpectaculo quod putas eſſe pulchrius? quod magnificentius? quo contuentem hæc animum putas gaudio perfundi? qua delectatione teneri? qua ſuavitate duci? Quam enim majorem voluptatem invenerat Gallus, majoris Africani familiaris, qua voluptate, ut narrat Cicero, ſenectutis graviſſima leniret incommoda, vel potius levaret, præter harum præclariſſimarum artium ſtudia? quibus adeo impenſe operam dabat, ut, ad extremam uſque ſenectam ætate provectus, mori videretur in ſtudio dimetiendi pæne cæli atque terræ, contingeretque ſæpiſſime ut luce, noctu aliquid deſcribere ingreſſus, & nocte, quum mane cœpiſſet, opprimeretur. Verum quid abeſt à Geometria, quod ad delectationem homini comparandam poſſit prodeſſe? poteſt ne major eſſe ulla in homine voluptas, quippe orto ad cælum aſpiciendum & contemplandum, quam illa, quæ ex cognitione & ſcientia rerum cæleſtium abunde percipitur? quis enim adeo eſt hebes, quis ſui immemor generis ſe ita proſtravit ad terram, & cogitationes ſuas abjecit in res tam humiles atque contemtas, qui ſi pulcherrimum hunc cæli ornatum aliquando ſuſpexerit, non magnopere commoveatur, neque aveat plurimum, ſcire, quâ ratione tanta ætheris moles, ratis immutabilibuſque curſibus circum terram, feratur,

quanto

quanto tempore globi aſtrorum ſinguli ſua ſpatia conficiant, quot partibus ſol ipſe, qui univerſo mundo tam longe lateque collucet, ſit major atque amplior quam univerſa terra; qui incredibili jucunditate non teneatur, quum cognoverit, quædam eſſe aſtra, magnitudine adeò immenſa, ut centum ac ſeptem partibus, & eo amplius, magnitudine ſua terræ ambitum ſuperantia, cælo complexa, contorqueantur, quum didicerit, ut infinitæ siderum flammæ, quum terras nox opacaverit, cælo fulgere videantur, certum tamen ac definitum eſſe numerum aſtrorum? Sola Geometria occurrit innato hominibus tantarum rerum cognitionis amori, & ſcientiæ ſatisfacere ſola poteſt, qua omnes ducimur & trahimur ad res altiſſimas cognoſcendas, incredibilem cupiditatem explere, atque adeo earum perfectam accuratamque notitiam tradere, ut qui ſuam ab ea, tanquam à rebus incertis, aſſenſionem cohibuerit, haud ſanè intelligas, cur non idem, ſol luceat nec ne, dubitare poſſit. hæc igitur, quo cupiditati hominum ſatisfiat, cælum uſque penetrat, & circum altiſſimos illos, omnia cingentes & coërcentes, cæli complexus, eodem atque aſtra motu curſuque revolvitur; neque ſolum celeri cuncta gradu pervadit, ſed tantarum etiam rerum ordinem, numerum, motus, magnitudines, intervalla, brevibus demetata circumſcriptionibus, & infinitam earum magnitudinem anguſtior bis ſpatio comprehenſam, cælo digreſſa hominibus defert; deinde quum jubetur, terras omnes mariaque perluſtrat, neque terra, undique in ſeſe nutibus ſuis conglobata, ſoliditate ſua eſt illi impedimento, quo minus ad ejus ultimum uſque centrum permanet, iterumque ſub terras evadens, diametri longitudinem, mire dimenſam, exportet: depreſſos in immenſam pene altitudinem ſpecus ingreditur, quantaque ſit cujuſque altitudo, talium rerum ſtudioſis certa atque evidenti ratione demonſtrat; ut jam nihil interrumpat, quo labefactari tanta ejus contentio poſſit, non ſtrata ſuprà terræ ſuperficiem maria, non ſaxorum aſperitates, non impendentium montium altitudines, immenſitateſque camporum, non ille, qui fuſus prope immenſas cæli regiones occupat aër, expeditæ ejuſdem velocitati moram ac tarditatem afferat, quin protinus cuncta per-

luſtret, tibique perfecte deſcripta atque dimenſa, ut diſſentire non poſſis, objiciat. Quas tu igitur corporis voluptates, quas animi oblectationes, tantarum rerum varietati & ſcientiæ anteferendas putes? quid non modo non comprehendere animo, ſed ne ſuſpicione quidem poſſimus attingere, quod majorem in ſe delectationis vim contineat, quàm hac una, ut ita dicam, comite ac ſocia, commorantem hic adhuc in terris animum, mortalium membrorum laqueis irretitum, humanitatis pondere depreſſum, aliquando tanquam è cuſtodia corporis evolare, ſeque ad illas occultiſſimas præſtantiſſimaſque cæleſtium corporum naturas contemplandas, motuſque pernoſcendos, erigere, & tandem eorum perfectiſſimam ſcientiam, ex altiſſimo cæli domicilio deductam, cum hominibus communicare? quæ nam contingere gravior oblectatio poteſt, ſummo ingenio & doctrina viris, quam vaſtiſſimas illas immenſorum orbium moles, quarum infinitam vim & magnitudinem, non modo nullius ſcientia complecti, ſed neque cujuſquam mens & cogitatio capere poſſe videatur, incredibili velocitate percurrere, quaſi manibus contrectare ſæpiſſime, eaſque ad arbitrium verſare? quid jucundius, quam incluſum domo, nullo ſumtu, nullo incommodo & labore, vel ſtantem, vel ſedentem, in ſummo otio & tranquillitate, uno ad ſummum die, omnes terrarum oras obire, quarum vix minimam partem, per omne ſuæ vitæ tempus colluſtrare quam plurimi, urbes & provincias peragrando, vel maria tranſmittendo, potuere? tanta ac prope incredibilis hæc voluptas eſt, ut viri plerique doctiſſimi ac ſapientiſſimi, quemadmodum etiam de Archimede accepimus, evocati à corporis ſenſibus, quum, Vrbe ab hoſtibus capta, cuncta, mulierum ac puerorum lamentationibus ululatibuſque, perſtreperent, quum omnia planctu tumultuque replerentur, quum per omnes ordines ætateſque victoris crudelitas ac licentia graſſaretur, quum ſubditis ignibus flagrantia tecta incendio perſonarent, quum jam in eorum domibus verſarentur armati, quaſi obſtructis illa dulcedine auribus, quæ ex jucundiſſima orbium aut ſignorum cæleſtium, vel terreſtrium regionum, deſcriptione inſtillabatur animis, nullam plane vocem, nullum omnino ſonum,

num, in tanto armorum ſtrepitu atque tumultu, perceperint. Nollem, in recenſendis ſingulis voluptatibus, quæ ſemper ex præſtantiſſimæ hujus artis ſtudio, tanquam ex uberrimo quodam fonte, tam large & tam munifice fluxerunt, nimius vobis videri, quum præſertim ad alterum caput, ſcilicet utilitatis, quod maxime rem cauſamque continet, quemadmodum ab initio propoſuimus, feſtinet oratio. De qua ut breviter pauca dicamus, quæ ſunt, Deus immortalis, in hac præclariſſima facultate atque hominum generi perneceſſaria, utilitates! quæ opportunitates ad aliarum non mediocrium artium, ſed plane maximarum, cognitionem! quas, cæſis undique vepribus, exuſtiſque dumetis, vias, quam faciles, quam promtas, quam expeditas, ad illam laudandarum artium omnium procreatricem quandam & quaſi parentem Philoſophiam properanti ſuppeditat! ut jure quidem maximo Philoſophorum longe omnium princeps graviſſimus ac præſtantiſſimus Plato, in diſciplinam ſe tradentes ſuam, ſi Geometræ iidem eſſent, ſummo ſtudio amplecteretur, nec injuria à ſe, tantæ hujus facultatis expertes ignaroſque, repelleret, & tanquam ad id, quod profiteri vellent, minus idoneos, neque eo unquam, quo curſum intendiſſent, perventuros, ab omni doctrina, atque adeo à ſui Gymnaſii aditu veſtibuloque, excluderet. Etenim, quid celerem magis cogitationis motum impellere, quid aciem mentis ſubtilius exacuere, quid etiam maturius, torpentem animum, ſeque rerum humanarum curis advolventem, poſſit ad exquirendas rerum cauſas excitare? hæc præparat animum, ut agrum, non ſemel proſciſſum, ſed novatum & iteratum, ad pulcherrimos ſapientiæ quaſi ſatus accipiendos, hæc ſe veritatis indagandæ, in tanta opinionum diſcrepantia, in tanto ſententiarum quaſi conflictu, in maxima rerum ignoratione deliteſcentis, quaſi ducem & magiſtram profitetur, ſeque, in tantis tenebris erroris & inſcitiæ, clariſſimum lumen præferentem offert advenientibus. hæc, cum ceteræ fere artes nullo docente arripi poſſint, ſola, propter rerum obſcuritatem, ſubtilitatem, multiplicitatemque, doctoris induſtriam ſolertiamque deſiderat. hæc, ſi Pythagoræ credimus, jactis quaſi gradibus, ad ſummum intellectionis acumen,

tutum parat aditum, & lenem ſtruit aſcenſum. ſi denique impellere ad ſpem beatitudinis certam nitentium hominum vota, ſola Dei cognitio poteſt, nemo ſane unquam, niſi Geometra, plane beatus exiſtet; cujus ad hoc præſertim ſtudium incitatur, atque ardor impellitur, ut Deum immortalem ſubtiliori ratione inveſtiget atque perquirat, inveſtigatum & inventum indicet in vulgus, eique palam colendum venerandumque proponat. Iam vero, ſi mente conſilioque divino omnia, quæ ſunt in mundo, ad ſalutem omnium conſervationemque admirabiliter adminiſtrari cogitemus, ſi contemplemur animo, genus hominum univerſum, extremis terrarum oris, tanquam mœnibus, comprehenſum, velut magnam quandam urbem incolens, quam nos orbem terræ vocamus, Dei poteſtate atque ſapientia gubernari, qui judiciis conſtitutis, legibuſque deſcriptis, recte factis præmia, peccatis ſupplicia, decernat; quid aliud ex tot ab illo affluentibus bonis, hoc uno genus hominum large magis effuſeque rigare, quid inter illius maximas infinitaſque virtutes, tanquam ſidera ardentia, Geometricæ rationis ſplendore clarius elucere atque emicare videbitur? neque ſummopere Plato non laudandus in eo, quod, incredibili Dei providentia atque ſapientia, qua quidem univerſum mundum regit, animadverſa, optimeque perſpecta, harum rerum effectorem & conſervatorem Deum γεωμετρεῖν, hoc eſt, in hoc Geometriæ ſtudium incumbentem, appellare non dubitaverit; ut ex hoc credi facile poſſit, præſtantiſſimam hanc, ſive cæleſtem potius, diſciplinam è ſuperno illo ſcientiarum fonte deductam, ad hominum cœtus defluxiſſe ac perveniſſe. nam quum virtutem, non minus ſtulte quam impie, nemo ex veteribus unquam Deo acceptam retuliſſet, quod, quum propter virtutem jure nos laudari & in virtute recte gloriari putarent, nunquam id poſſe contingere exiſtimabant, ſi id donum à Deo, non à nobis, haberemus; ſolam tamen Geometriam tanto ceteris virtutibus præſtare, fere omnium erat opinio, ut crederent, tantam hanc, ac pene divinam, à Deo petendam, non à ſe ipſo ſumendam eſſe virtutem, nec aliquid noſtræ laudi aſſumtum arbitrarentur, ſi egregiæ facultatis hujus originem à Deo duci, omni remota dubitatione, con-

ne, concederent. quis inventus eſt unquam diis hoſtiam voviſſe, ſi juſtus, ſi temperatus, ſi ſapiens effectus eſſet? at Pythagoras quum in Geometria quiddam novi inveniſſet, Muſis bovem immolaſſe perhibetur à multis; quod profecto contra judicium omnium mortalium non feciſſet, niſi præclara ejuſdem inventa, tanquam dona cæleſtia, Deo immortali tribuenda exiſtimaſſet. Verum, quid in eruendis colligendiſque utilitatibus maximis ac neceſſariis, quæ latent in intima ratione Geometriæ, tantopere laboramus? quid ea re utilius eſſe, quid hominum generi fructuoſius, poteſt, cujus conſilio atque prudentia inter ſe homines civili conciliatione & ſocietate conjungi, & mundum omnem adminiſtrari, confiteamur? quando non ejus ſemper, maxime in legibus condendis, & in Rebus publicis ordinandis, à ſummis & ſapientiſſimis viris habita ratio eſt? ſine qua certe illa Iuris æquabilitas, quæ in tribuendo jus ſuum unicuique verſatur, cujuſque notitia, maxima atque præcipua Iuſtitiæ parte, continetur, ne intelligi quidem, qualis ſit, ullo modo poſſe videatur. Quid? non ne Lycurgus, vir ille ſumma prudentia atque ſapientia præditus, qui Lacedæmoniis jura legeſque præſcripſit, quum Arithmeticam analogiam, falſis criminibus accuſatam, quippe communem urbis perniciem, Rerumpub. peſtem, & ad turbas maximas excitandas ſane nimis aptam, condemnaſſet, à gubernaculis civitatum repuliſſet, & tota à Lacedæmone procul amandaſſet, Geometricam proportionem, tanquam utiliſſimam, & moderatæ atque legitimæ paucorum potentiæ accommodatam, ea in civitate retinuit, atque arci juſtitiæ, fortunis omnium tuendis, omnique Reipub. adminiſtrandæ, ſummo cum imperio ac poteſtate præfecit? equidem, qui poteſt in illa parte juſtitiæ, quæ pœnas & præmia conſtanter pro cujuſque meritis & dignitate diſtribuit, medium illud quod eſt nimium inter & parum, quod æquum appellatur, indagari, niſi hac Geometrica ratione adhibita? ſine qua in tantis tenebris, quodam quaſi lumine deſtituti, à recta æquitatis via facile declinaverimus, eive, cujus extant maxima in Rempub. merita, minorem fortaſſe quam ei qui non æque de eadem meritus ſit, gratiam retulerimus. hinc graves in Repub.

querelæ, hinc criminationes exiſtunt, hinc tumultus ſæpe maximi, hinc ſeditiones turbulentiſſimæ excitantur, ſi, par virtute, non paria quoque præmia reportet, &, rebus geſtis ac gloria ſuperior, æquo cum inferiori jure tractetur. Non ne, quum omnis Reſpub. è Solonis ſententia duabus rebus, pœna & præmio, contineatur, ſi, quum de iiſdem referendis agatur, non adhibeatur in conſilio Geometria, ſi rationi ejuſdem illudatur, ſi per contumeliam abjiciatur, & in ſcholas Mathematicorum, in Philoſophorum diſputationes, tanquam in piſtrinum aliquod, detrudatur & compingatur, virtutis extinctio, & Rerumpublicarum ſtrages ac ruina, conſequatur neceſſe ſit? Veniant igitur hujus ſermonis irriſores, & ſimul illud doceant, quemadmodum ſint pœnas & præmia, quæ meritis cujuſque reſpondeant, largituri, niſi rationes illorum, qui pœna vel præmio digni ſunt, ſeorſum à pœnis præmiiſque poſuerint, & inita ſubductaque ratione effecerint, ut, quæ fuerit rerum dividendarum inter ſe ratio comparatioque, eadem ſit eorum, quorum gratia adhibeatur? ut præclare dixerit Ariſtoteles, ejuſmodi jus omne ex quatuor minimum conſtare debere; nam, quod æquum eſt, alteri ſit æquum oportet: at quod eſt in proportione poſitum, minimum in quatuor verſari didicimus: ſi enim ſimilitudo minimum eſt duorum, ergo proportio, quum ſit ſimilitudinum comparatio, ad quatuor uſque progrediatur neceſſe eſt. Verum, ut rem ſatis explicatam exemplis quoque ex Romanorum jure depromtis illuſtremus; ſi, re duobus ab Imperatoribus bene geſta, quorum alter collatis ſignis infeſtoque agmine cominus hoſtem invaſerit, &, egregia edita pugna, ingenti ad extremum cæde proſtraverit, alter vero, bello prædonum vel fugitivorum exultantem vana ſpe hoſtem, nullo certamine inito, ſola nominis fama depreſſerit fugaveritque; ſi, inquam, ob hæc talia in Rempublicam merita, de honoribus utrique illorum decernendis in ſenatu referatur, quæraturque, qualis hic honor ſingulorum meritis aptus habeatur, ne aut uni debito minor, aut alteri juſto major laus, deferatur, ſed ſuum cuique pro dignitate reddatur; duci recte ratio ſic poterit: Quam habet rationem prædonum victor vel fugitivorum ad victorem hoſtium,

hoſtium, eandem habet civica corona ad triumphalem; ut igitur debellator hoſtium ad triumphum, ſic prædonum victor ad ovationem; juſtum igitur erit in partiendis honoribus ſtatuere, ut, qui hoſtem nullo fere negotio devicerit, ovans, qui autem plurimos labores ſuſceperit, vitæ diſcrimen adierit, in medias peditum atque equitum turmas irruperit, nec magis ducis quam militis munera exſequens, vulnera etiam exceperit, opimis hoſtium ſpoliis onuſtus, bellicis laudibus abundans, rerum geſtarum fama perſpicuus, curru ſublimis in Capitolium aſcendat. Et quemadmodum ei qui recte factis præmia ſit daturus, ita etiam ei qui ſit ſupplicia peccatis conſtituturus, eadem erit via progrediendum: Si, decurione pœna relegationis affecto, in quæſtionem venerit, quo loco atque ordine habendus ſit filius, poſt patris relegationem ortus, ſed paulo ante conceptus, an debeat propter ejuſmodi cauſam ordine decurionum amoveri & à ſpe magiſtratuum ceterorum conſequendorum excludi; vel, ſi de pœnis ob delictum imponendis agatur, an fuſtibus caſtigari, & in metallum dari tanquam plebejus poſſit: ſine dubio hac Geometrica ratione cavebitur, ne patris perverſitas improbitaſque aliquod innocenti filio negotium periculumque faceſſat. ratio enim effici, concludique poteſt hoc modo: Quæ ratio eſt ſenatoris filii ad pœnam deportationis, eadem eſt filii decurionis ad eandem; quum ſenator & decurio eandem inter ſe proportionem comparationemque habeant; at ſenatore natus, & ante damnationem conceptus, nullam contrahit ex paterna ignominia turpitudinis notam; neque igitur quidquam decurionis filio patris damnatio nocere debebit; dicendum igitur erit, eundem, eadem prorſus benignitate, ut ſenatoris filium, intuendum. Qua nam demum alia ratione, ſublata hac Geometrica, recte dividi hæreditates inter liberos poſſunt? neceſſe enim erit, aut plus ad alterum pervenire quam per tabulas teſtamenti liceat, aut alterum debita teſtamento ſibi portione fraudari. ſi enim ita à teſtatore ſcriptum reperiatur eſſe, ut, ſi filius ſibi poſt mortem naſceretur, ex beſſe hæres eſſet, ſi filia, ex triente, uxor vero reliquam hæreditatis partem acciperet, & filius & filia nati ſint; quid hic fa-

ciat judex? nonne, tantis diviſionum tenebris, Geometricæ proportionis lumine occurrat? nonne totum aſſem in partes ſeptem diſtribuat, ut quatuor ex illis filio, uxori duas, filiæ unam tantum partem, aſſignet? ita enim, quemadmodum Iulianus ait, ſecundum voluntatem teſtatoris, filius altero tanto amplius habebit quam uxor, uxor vero, altero tanto amplius conſequetur quam filia. quæ enim eſt ſimilitudo filii ad uxorem, eadem eſt uxoris ad filiam, ſcilicet dupla; at filius capere altero tanto amplius debet quam uxor; æquum igitur erit, uxorem duplum ejus, quod filiæ debeatur, accipere: quæ profecto diviſio ut recte fiat, totus erit aſſis in ſeptem partes diſtribuendus, & filiæ una. uxori duæ, filio quatuor aſſignandæ. Quid multa? Quot ſunt optimæ & ſalutares civitati leges impoſitæ, totidem extant ſingularis Geometriæ utilitatis, ejuſdemque præſtantiæ, graviſſimi & laudatiſſimi teſtes. Quot jura populis deſcripta reperiuntur, totidem etiam voces pæne exaudiri videntur, quæ, ejuſdem ductu & auſpiciis, ad auguſtiſſimum & religioſiſſimum juſtitiæ templum, ad intimam æquitatis ſedem ac penetralia, perveniri contendant. Quare, ſi nihil nobis ad delectationem jucundius, nihil ad exiſtimationem honeſtius, ad vitæ fructum optabilius, ad rerum cognitionem aptius, ad Reipubl. gubernationem utilius, ad beatitudinem vitæ ſalutarius, poteſt accidere; quis, ut ita dicam, voluptatis amator, quis rerum divinarum, humanarum, cauſarumque quibus hæ res continentur, ſcientiæ appetens, quis juris legumque ſtudioſus, quis beatitudinis avidus, quis Reipubl. gerendæ atque orbis terræ gubernandi, quis fere laudis cupidus adoleſcens, non omnem ſibi operam, curam, ſtudium, in hac una diſciplina, omnium maxima, ſibi comparanda, defigendum eſſe putaverit? Quamobrem pergite, ut facitis, adoleſcentes, & in id ſtudium, in quo eſtis, incumbite. Quanquam non tam vos oratione mea cohortandos, quam ſummis laudibus efferendos exiſtimo, quod jam tantam ſitis facultatem adepti, ut brevi ſperandum ſit, fore, ut ex hac noſtra ſchola tanquam ex equo Trojano, plures optimi clariſſimique viri prodeant, qui vel ad ſummam ſapientiæ laudem conſequendam, vel ad juris

ſcientiam illuſtrandam, vel ad Rempublicam capeſſendam, ſumma cum laude & Reipublicæ Chriſtianæ utilitate, ſe conferant. Interim vos oro obteſtorque, ut me, propoſitum vobis πρόβλημα explicantem, attente, ſicut facitis, audiatis.

ORATIO IV, AD ADVOCATOS CONSISTORIALES.

ET ingenii mei tenuitas P. A. & breviſſimæ ejus temporis anguſtiæ, quo mea continetur oratio, omnem prorſus mihi ſpem adimit, non modo beneficii veſtri, aliquo ſermonis genere adæquandi, ſed prope ejuſdem recenſendi; quod, ſententia quidem mea, ex ſe tantum eſt, ut, ſi mihi dies ipſe ad dicendum daretur, ſi ſumma quædam celeritas ingenii, dicendique copia adderetur, nunquam tamen vim ejus maximam complecti verbis perinde poſſem, ut mecum ipſe cogitans ſentio. ita plane fit, ut in voluptate doleam, ex ingenti quodam immenſoque campo meam in accepto à vobis beneficio exornando gratulationem, in exiguum ſane temporis gyrum eſſe compulſam. Etenim nihil mihi accidere poterat, vel hoc tempore optabilius, vel in hac mea ætate honorificentius, vel ad eam, quam de me ipſo opinionem concitaſſem, non modo confirmandam, verum etiam augendam, præſtabilius, quam, confecto laborum & ſtudiorum meorum curriculo, eam laudem, judicio veſtro graviſſimo & maximo, mereri, quæ ſummo ingenio & doctrina viris debeatur. qui enim honor deferri cuiquam poteſt, ex quo plures afferri hominum generi utilitates poſſint, quam ſapientiſſimorum hominum ſententiis dignum pronunciari, qui opem ferre ſupplicibus poſſit, excitare afflictos, dare ſalutem, patriam, vitam, exiſtimationem; bona, atque fortunas, ſuis civibus conſervare? quid homini prudenti jucundius eſſe, quam, in al-

tiſſimo gradu ſapientiæ, quaſi tabernaculum vitæ ſuæ collocare, habere domum ſuam refertam civium optimorum conventu atque frequentia, ad quam tanquam ad aram æquitatis juſtitiæque confugiant, poſtremo ea ſapientia præditum cenſeri, nullæ ut ſint tam afflictæ innocentis alicujus hominis fortunæ, quæ fidei ejuſdem atque prudentiæ tuto committi nequeant, nec tam perdita cauſa, quæ non ejus digna patrocinio videatur? quid denique homini ad claritatem amplitudinemque aptius exiſtere, quam, omnium veſtrum ſuffragiis, in numerum illorum perveniſſe, qui recte judicentur poſſe adminiſtrare Rempublicam, in ſummis honoribus cum dignitate verſari, civitatibus mores, leges, atque jura deſcribere? Me igitur hodie P. A. qui neque mediocri aliqua doctrina valeo, neque in hoc publicum induſtriæ & eruditionis meæ diſcrimen, tantum ingenii, quantum vobis fortaſſe videatur, attuli, univerſus veſter hic ordo in hoc celeberrimo gymnaſio, duce benevolentia in me veſtra, aſſentientibus cunctis, referente ampliſſimo viro, Decano veſtro, præclaris hiſce adoleſcentibus, quorum corona circundor, incumbentibus omnium plane ſuffragiis, in numerum Iuriſconſultorum intulit, atque eum in locum, plane una voce, prope omnibus ſuis viribus, coëgit. At cujus, quæſo, me diſciplinæ doctorem & interpretem veſtris ſententiis pronunciaſtis? ejus nimirum, quæ una, artium reliquarum cognitionem & ſcientiam complexa ſit, quam qui profiteatur, non debeat ab omni doctrina rerumque majorum notitia procul abeſſe. Atque ut, ex his infantiæ meæ quaſi nubibus, ſe aliquis ſaltem ardor veſtrorum erga me meritorum exprimat, ſimulque mea vox hodie, tanquam in poſſeſſionem Iuriſprudentiæ pedem ponens, officio functa doctoris videatur, liceat mihi breviter P. A. ejus definitionem, ad id quod volumus demonſtrandum, uſurpare. Iuriſprudentia, ut definivit Iuſtinianus, nihil eſt aliud, niſi divinarum atque humanarum rerum notitia, juſti atque injuſti ſcientia. Si illam, inquit Imperator ſapientiſſimus, præclaram & eximiam ſpeciem Iuriſprudentiæ & pulchritudinem adamatis, ſi præclaræ ejus artis ad ſumma contenditis, plura vobis ſunt neceſſaria adjumenta doctrinæ; non paulum vobis ali-

quarum

quarum artium minimarum deguſtandum, ſed, quidquid divinarum humanarumque rerum reconditis in artibus verſatur, hauriendum; non rudis & adumbrata à ſingulis quibuſque cognitio petenda, ſed omnium rerum, virtutum, officiorum, omniſque naturæ, quæ mores hominum, quæ cauſas rerum, contineat, origo & vis comprehendenda eſt. non habet hæc præclariſſima omnium virtus definitam aliquam regionem, cujus terminis ſepta teneatur, ſed prope in immenſo omnium diſciplinarum campo excurrit; non ibi habitat, ubi qualis qualis unius aut alterius rei notitia, tanquam ſecluſa aliqua aquula, teneatur, ſed unde ex omnibus omnium diſciplinarum atque artium fontibus univerſum flumen erumpat. Omnia igitur, quæcunque ſingularum diſciplinarum libris includuntur, ſunt ei complectenda qui hoc ſe poſſe profitetur, aut Iuris ſcientiæ nomen relinquendum. E quibus liquido conſtat, parem veſtris in me meritis poſſe gratiam referre, grati quidem eſſe optare, ſed prorſus inſipientis ſperare. una me jubet eſſe bono animo humanitas veſtra, quæ ſane tanta eſt, ut ſimul ac vobis de aliis benemerendi datur occaſio, beneficium ipſi vobis accepiſſe videamini. Atque hæc quidem me maxima hujus oneris parte levaret, niſi novæ mihi eſſent meritorum veſtrorum, & eorum quidem maximorum, acceſſiones factæ, quum clariſſimus vir, deque litteris optime meritus, Cinus Campana, princeps hujus veſtri ordinis, quem omnes; & propter ſingularem ejus probitatem unice diligunt, & propter gravitatem, dignitatem, ſapientiam, in primis colunt, ita me non ſolum veſtro ſingulari beneficio exornaverit, ſed ſuis etiam prope laudibus cumulaverit, ut neque eloquentia majore quiſquam, neque gravitate, neque ſtudio, laudari, ornarive potuerit; quas ſane omnes libenter excuterem, niſi à magiſtris meis jam pridem didiciſſem, latius ingrati animi crimen manare, neque eum modo comprehendere, qui beneficiorum immemor extitiſſet, ſed illum etiam, qui, quod alterius in ſe meritis leviora ſua officia omnia exiſtimaret, omne à ſe beneficium rejiceret. Quapropter, ne videar ejus quoque benevolentiam aſpernari, voluntatem negligere, autoritatem contemnere,

nere, tantas illi ago gratias, quantas maximas agere poſſum. deinde, quæ in me laudum ornamenta congeſſit, depromta è ſua vera & ſolida gloria, non ad exiguitatem exilitatemque mearum virtutum velut accommodata, ſed tanquam præ ſe ferentia, perſpectam mihi quidem, ſed tamen gratam & optatam benevolentiam ſuam, non ſolum grata mihi eſſe confiteor, ſed etiam oblata eſſe gaudeo; interim ea omnia, & multo quidem majora, ejus virtuti tribuo, cujus ſunt propria, & unde emanarunt. nam etſi egregia eſt ea laus, quæ à laudato viro proficiſcitur; tamen ſi in iis, quibus defertur, non conſiſtit, veluti ſolis radius eodem unde digreſſa eſt revertatur neceſſe eſt. Poſtremo ſic eum exiſtimare velim, quum à vobis mei exornandi autoribus diſceſſerim, neminem eſſe, cujus in me officia oblivione aliqua minus velim deleri, aut quæ in omne poſterum tempus, tanquam perpetuæ illius in me voluntatis pignus, teſtata eſſe omnibus malim. Denique, ut vela contraham orationis meæ, quoniam P. A. id, quod eſt in me ingenii & facultatis, quæ ego ſentio quam ſint exigua, tam excellenti munere proſequendum eſſe duxiſtis, polliceor, quantum in poſterum litteris, quantum in ſtudiis conſequi potero, me id omne ad arbitrium veſtrum collaturum eſſe, ſimulque futurum apud me ſemper maximo in honore hunc diem, tanquam inſigne muneris & beneficentiæ veſtræ monimentum.

ORA-

ORATIO V, DE SPIRITV SANCTO, AD CLEMENTEM VIII PONT. MAX.

IN acceptis beneficiis atque muneribus, B. P. non tam eſſe largitionem ipſam liberalitatemque magni faciendam, quam, large & liberaliter facientis animum ponderandum, merito ſemper optimus ac ſapientiſſimus quiſque judicavit. quis enim ad eorum æſtimationem plurimum conferre negaverit voluntatem, ad nos mire propenſam, & incredibili caritatis ardore flagrantem? etenim quamvis, conglutinata cum aliquibus amicitia, utilitates multæ & magnæ conſequantur, tamen ſi perſpicuum ſit nobis, hæc omnia vel temporis cauſa orta eſſe, ut ſit per quem aſſequatur quod quiſque deſideret, vel ab indigentia profecta, ut eadem, exigentes gratiam, fœnerentur; certe tanti non erunt habenda, quanti, ſi eſſent ab illo nobili & generoſo amicitiæ ortu, ſcilicet ab amore & benevolentia, procreata. Maxima, infinita, & incredibilia ſunt Dei quidem omnia in genus humanum beneficia; ſed, ſi divina illa caritas, qua data ſunt nobis, perpendatur, nullus adeo eorum æſtimationi locus relinquitur, ut, qui eadem non ita magna eſſe dixerit, ut nullius mens & cogitatio capere poſſit, amens ſit. Sed, ut cetera prætermittantur, quid ſane aut excogitari admirabilius poteſt, aut, quod magis inauditam quandam & incredibilem vim beneficentiæ in ſe contineat, commemorari, quid eſt, niſi Chriſtianæ fidei ſic imperantis poteſtati judicii faſces ſubmitteret, quod ſibi minus perſuadere humana mens poſſit, quam quod ſemel fide & audi-

tione

ſingulatim dicere infinitum ſit, leviter quoſdam oratione mea perſtringam. Hujus primum ſingulari munere, qui ſpirituali prius vita privati erant, fractis adamantinis mortiferorum ſcelerum vinculis, in interruptæ, letali peccatorum tabe, veteris vitæ initia revertuntur; cujus quidem beneficii, quod eo tota noſtræ ſalutis ratio contineatur, tanta eſt dignitas magnitudoque, ut merito inter mirabilia Dei opera primum numeretur. quid enim videri admirabilius poteſt, quam, deſtitutos luce & ſpiritu animos, qui horrendum angelis ſpectaculum fecerant, jacentes erigere? quid ſtupore hominum dignum eſt magis, quam eos ipſos, qui Deo nauſeam moverant, odoris teterrimi intolerabili fœditate, cujus ita peſtifera & intoleranda natura eſt, ut, ſi capi corporis ſenſibus poſſet, neque intra illud turpe flagitioſi corporis buſtum, ne efflaret, cohiberetur, animalia omnia necaret, maxima odorum ſuavitate complere? quid eſt, in quo divina potentia progredi ulterius poſſit, quam projecta cadavera, quæ non modo vermium & rerum omnium ſpurciſſimarum turpiſſimi receſſus erant, ſed immanium quoque ferarum, anguium, draconum, Dæmonum, impuriſſimæ latebræ, nobiliori vitæ reddere, & ex aridis quaſi ſarmentis, amputatis à vite, & perpetuis apud inferos ignibus ad exardeſcendum addictis, in eam arborem, unde exſecta erant, inſerere, ac pæne iterum in ſpem cæleſtis regni producere? Neque ejus hæc tam prodiga ac liberalis, divina nobis munera largientis, effuſio, in peccatoribus exornandis, hoſce, quamvis latiſſimos, ſuæ beneficentiæ campos fineſque præſcripſit; etenim, quos, ad extremum non modo infelicitatis atque miſeriæ, peccati regnum adduxerat, ex mortis faucibus ereptos reducit in vitam, &, depulſo à cervicibus illorum nefario ſervitutis jugo, vindicat in libertatem filiorum Dei. non ſolum flagitiis omnibus contaminatos, omnique cœno turpitudinis oblitos, deterſis ſordibus expurgat; ſed contractas à ſceleribus maculas in eam ſpeciem pulchritudinemque convertit, ut, ejuſdem quaſi lenociniis, ita Dei ad ſe amorem alliciant, ut cælum prope faſtidiens, quaſi in altiſſimis illis ac beatiſſimis domibus, vel in hac infeliciſſima & humillima valle miſeriarum, nullus præter

unum

unum hominem locus reperiri potuerit, vel ad delectationem jucundior, vel ad requiem opportunior, ſuam in illos ſedem transferat, æterna, niſi prius ab illis repudientur, cum eiſdem hoſpitia conciliet, ſempiternam & indiſſolubilem amicitiam connectat, dulciſſima colloquia habeat, maxime illorum ſimilia, quibus beatas cæli mentes ineffabili jucunditate lætitiaque permulcet, demum omnes ſibi eſſe cum illis voluptates atque delicias perpetua deinceps cohabitatione & individua vitæ ſocietate, ſignificet. O vere beatum illum, cujus pectus ſedes eſt divini amoris ſuaviſſima! poterit ne hic non beatiſſimus eſſe, cujus ille domicilio pectoris contineatur, ad quem, tanquam ad fontem, ſumma cæli felicitas, nullo interrupta labore voluptas, æterna beatorum gaudia, referantur? poterit ne hic, in tanta cæleſtium divitiarum affluentia, laborare inopia; vel mærore affici, circumfluentibus eum undique, dulcedinis immenſæ, infinitæ lætitiæ atque æternarum voluptatum, quaſi fluminibus? Verum, quid eſt quod tantopere admiremur, quum legimus aut audimus, efferveſcentem animum divini amoris incendio, & pæne eadem qua Deum vita viventem, tantam habere pulchritudinem, ut nulla ſpecies ne excogitari quidem poſſit ornatior, eoſdemque vibrare effuſo lumine radios, & quædam quaſi tela conjicere, ut ſemper omnium patens jaculis cor Dei trajiciant, incendantque flammis, in illius amorem ardentibus; quum ob Dei familiariſſimam conjunctionem Deus quaſi alter exiſtat? David enim, Dei amicos, deos ſæpius appellare non dubitavit. quum enim id, quod bonum vere appellatur & eſt, ea vi præditum ſit atque natura, ut, tanquam anguſtis terminis comprehenſum, ipſo ſe contineri nequeat, nec quodammodo inhiberi, quin exiens à ſe, & tanquam à ſua ſede digrediens, migret etiam in alios, ſeque totum illis adjungat; nihil certe repugnabit, quo minus Deus, ex Baſilii ſententia, qui ſummum bonum eſt, ſuam cum illis, quos unice diligit, ſpeciem, lumen, ſapientiam, bonitatemque communicet. quod ſi fere paulatim fit, ut ad illius morum ſocietatem traducamur, quo cum vivimus, cur non frequens Dei uſus in ſui amiciſſimos ſpeciem quandam divinæ illius bonitatis expreſſerit? cur felix

 ille

ille animus plane divinus non fiat, qui vinculo conſuetudinis ita Deum arcte complexus eſt, ut jam nihil poſſit eſſe conjunctius? Si ſole repercuſſa nubes, ejus item ardore conflagrat, vel ſi ſpeculum, aut quævis perlucida res alia, ſolis quoque radiis accenſa, ita ejus luce coruſcat, ut par ſoli ſplendeat, aciem oculorum perſtringat, lumen longe lateque diffundat, nos, tanquam re aliqua omnem excedente fidem intellecta, mirabimur, audientes, animum, vitiorum ſuorum maculis puriſſimo Chriſti ſanguine ablutis, ſi in Spiritus ſancti lucem incurrerit, mutuatis ab eo radiis, divina prorſus caritate fulgere? Sed hoc tam ſingulare beneficium alia etiam ampliſſima ac præclariſſima munera conſequuntur. O Sanctiſſime ac beatiſſime Spiritus, quid profecto ſine te vita hominum eſſe potuiſſet? quis tantis errorum tenebris cæciſque nubibus & procellis incluſam Dei notitiam haberet, ſi non illam in veritatis lucem proferret, &, disjecta caligine, tuæ lumen claritatis accenderet? quis animi noſtri robur, miſerandum in modum clade à peccatis accepta fractum & debilitatum, ad cupiditates edomandas, ad reprimendos impetus vitiorum, ad reſiſtendum Diabolo, confirmaret, niſi tua idem virtus cæleſtibus auxiliis corroboraret, & adverſus omnes ſpiritualium inimicorum inſidias tot virtutum præſidio tantoque comitatu muniret? Tu mederis animis, ſolicitudines detrahis, cupiditatibus liberas, tranquillitatem vitæ largiris, & mortis terrorem adimis. nam ſi quem ſemel nactus eris, Sancti ſpiritus patrocinio firmatum, ejuſque cuſtodiis vigiliiſque munitum, hunc tu mortis & tormentorum minis terreto ſi potes; quidquid enim illi mali acciderit, non modo repugnanti, ſed ne recuſanti quidem, ſed quid inquam recuſanti? imo etiam roganti, & ſe ſponte ſuppliciis offerenti, evenerit. Et erit quiſquam tam ſtultus, qui in ſumma felicitate non ponat, poſſe cum rerum omnium effectore & moderatore Deo, hoſpitio amicitiaque conjungi; tam crudelis & inhumanus, qui non tantummodo ad ſe venientem peregrinum & hoſpitem, non libenti animo ſuſcipiat, verum à ſe etiam per contumeliam abigat, atque contemnat? eſt ne credibilis tantus in ullo furor, ut, quem Deus ad tam excelſum

digñitatis

dignitatis faſtigium evexerit, ut quaſi Deus alter, ſi velit, effici poſſit, ſic ſe ipſe abjiciat atque proſternat, ut quadrupedibus potius quam Deo ſimilis eſſe malit? fieri nė poteſt, ut in eam venerit contemtionem ac deſpicientiam apud homines perverſiſſimos & deſpicatiſſimos divina Spiritus ſancti majeſtas, & præclara ejuſdem munera, quæ eos, qui accepere, in cælum ferunt, ſic multorum æſtimatione conciderint, ut, tanquam viliſſima quæque & abjectiſſima, proterantur & conculcentur? Quum igitur hic ſacratiſſimus Spiritus, linguarum ignitarum ſpecie, ad inflammanda mortalium corda, è cælo ad nos hodie ſic illabatur, ut, tanquam medicus, non modo iis qui gravibus periculoſiſque conflictantur cupiditatum morbis, medeatur, ſed ut ſtirpem malorum funditus eradicet & evellat, ut, tanquam doctor, nos diſcuſſis ignorantiæ tenebris erudiat, ut, tanquam beneficus, Dei filios, & quod majus eſt, Deos efficiat; ne, quæſo, animæ noſtræ domicilio tantum hoſpitem excludamus; demus nos huic excolendos; patiamurque ſanari ab eo. ſic enim fiet, ut nos tandem aliquando virtutum omnium locupletiſſimos accipiat illis beatorum ſedibus jucundiſſimis.

ORATIO VI,
DE
CHRISTI DOMINI ASCENSV.
AD
CLEMENTEM VIII PONT. MAX.

SAcroſanctus hic dies, P. B. quo tandem Sol ille clariſſimus, qui, toto cælo luce diffuſa, ereptum funeſtá nocte mortalium generi diem, diei lucem, luci ſplendorem,

dorem, reſtituerat, nubis obductu ſuſpicientium oculis ademtus, per immenſam cæli magnitudinem ſuum omne in ſuperos lumen evexit, triſtitiæ atque doloris acerbiſſimi facultatem nobis ſuppeditare quodammodo videtur. Etenim hæc plane repentina deceſſio, nova terris nocte circumfuſis ſuam eripuit ſpeciem, decoremque ſubtraxit. idem hic omnia ſplendore ornamentiſque omnibus ſpoliavit nudavitque dies. quis jam, conſolando, luctum doloremque levabit noſtrum? quis in rei alicujus ignoratione verſantes erudiet? quis unum diſperſos in locum congregabit? Veniat nobis in mentem, quis abierit, quis diſceſſerit. etenim, ab illo nos relictos deſertoſque reperiemus, qui quum ſit Dei filius, ex ejuſdem mente & divinitate genitus, in quem unum converſæ beatorum mentes affluentem bonis omnibus felicitatem & beatitudinem aſſequuntur; non ſatis habuit, ad nos miſeros, inimicos, & divinæ ſeveritati perpetuis pœnarum vinculis obſtrictos, delabi, humanam ſpeciem induere, niſi etiam ſe propter nimiam caritatem morti, non crudeliſſimæ ſolum ſed etiam turpiſſimæ, devoveret, & reconciliaret nos Patri, meritis in genus humanum ſingularibus. non ne igitur is doleat, & vehementer doleat, ô bone Ieſu, &, pluſquam omnem deceat amicum alterius amici diſceſſu, commoveatur, qui tua vincula, qui verbera, crucem denique illam, recordetur, quam tua hominibus ſingularis humanitas atque benignitas teſtem benevolentiæ in eos eſſe voluit, & reconciliatæ gratiæ monumentum? Verum hic plane regius apparatus, ſolemnis hæc pompa, hæc plena lætantium vocibus ſymphonia, communis Eccleſiæ totius lætitiâ, tua hæc P. B. veſtis, inſignis auro ac purpura, atque triplex hæc impoſita capiti corona, ſanctiſſimo auro gemmiſque diſtincta, ſummam indicit univerſis lætitiam, &, omni expulſo dolore, quaſi nubium conflictu, admirabilem exprimit ingentis gaudii fulgorem. ſed, quod mirandum ſummopere videri debet, Apoſtoli ipſi, qui neque à complexu ejuſdem avelli, neque ad breve tempus ejus abſentis deſiderium pati poſſe videbantur, à quo ne ſemel diſtraherentur, ad ſupplicium rapi, atque cum eo idem prope capitis diſcrimen ſubire, magis animoſe quam fortiter poſtulabant, hoc tempore,

quum, inſpectantibus ipſis, non jam infra paucos dies, ſed exactis omnium temporum ſpatiis, & completis annorum omnium converſionibus, reverſurus abierit, quum id Angelorum teſtimonio confirmatum haberent, non dolorem modo percipiunt nullum, ſed, quum ſe ingens intra pectoris anguſtias non contineret hilaritas, orumpit, ſeque in ore omnium atque oculis diffundit, ita ut gaudentes, lætantes, exultanteſque, Hieroſolymam revertantur. Quid ergo eſt cauſæ cur nobis tantopere lætandum ſit? Quod multa videlicet ex hoc fonte in nos commoda redundarint. etenim, ut multa præteream, noſtris erepta ſenſibus Chriſti diſcedentis humanitas, quadam quaſi nube disjecta, grandia quæ latebant miracula demonſtravit; atque inde prorſus abdita Chriſtianæ fidei patuere myſteria. tum, certiſſimis argumentis palam factum eſt id, quod multis ante ſeculis, quibuſdam velut involucris obtectum, humana mens nunquam evolverat, Chriſtum Dei eſſe filium, & Patri prorſus æqualem: tum, luce clarius effulſit, tantam ac prope infinitam fuiſſe caritatis potentiam, ut divinam in Chriſto majeſtatem cum deterrima hominis conditione conjungeret, & geminam naturam in unam colligaret hypoſtaſin. tunc eſt illis ereptus is, qui eos pertinaciter detinuerat, error, Chriſtum, libidine dominationis impulſum, imperii cupiditate præcipitem abreptum, in has ſe ſe ærumnas demerſiſſe; atque ea veritas inſita, eundem de regalibus cæli ſedibus, ac prope de ſinu Patris, excuſſum, ut, everſo mortis imperio, à noſtris cervicibus ſervile jugum depelleretur, & depreſſa mortalium mens, ad ſpem immortalitatis certiſſimam, & conſequendæ cæleſtis Regni hæreditatis, erigeretur. tunc Apoſtolorum in Chriſtum amor, humanarum cupiditatum ſocietate perpetuo cohærens, ſegregato divinæ charitatis incendio, quidquid intus in eo vel terreſtre vel humile continebatur, velut aurum ardenti fornace, purgatus eſt, planeque purus effectus. nec dici propemodum poteſt, ad alium finem tanta divinæ mentis relata conſilia, ut Chriſtus Dominus, qui velut ignis per cuncta pervadit, ſuoque ambuſta conſumit ardore, relictis in æternis ac feliciſſimis ſedibus, ubi, tanquam in fornace, divini amoris perpetuis

flagrant ignibus, incenſis beatorum ſpirituum mentibus, in has ærumnas deſcenderet, niſi, ut adſtricta frigore peccatorum duriſſima pectora mortalium, quas cælo extulerat, flammis relaxaret, atque ad ſui ipſius ſpeciem pulchritudinemque formaret. quid aliud, inquit, è cælo, amore ardens Chriſtus, in terras attulit præter ignem? quid fœdus illud iniquiſſimum, & inſidiarum pleniſſimum, quod cum infeſtiſſimo hoſte, ſua ipſius calamitate atque pernicie, humanum genus inierat, effracturus, quid ad diſtrahendas oves meas quæ ſegregatæ à cœtu reliquarum errabant, ab illa miſera & impura ſocietate, qua perpetuo quodam vinculo ſe cum teterrimo monſtro devinxerant, quam diſtrictum in illos amoris gladium prætortavi? hic diuturnam hominum pacem perturbabit; hic primum omnia miſcebit, turbas excitabit maximas, &, ſpe omni compoſitionis ademta, rem ad certamen contentionemque deducet, eoſque in libertatem filiorum Dei, facta hoſtium cæde, vindicabit; hic eos rurſus contra bellum, quod à carnis illecebris, & ab inferiori animæ parte, collatis in unum viribus, renovabitur, ſatis firmo præſidio muniet; hic tandem, quod ego vehementer exopto, quodque me præter cetera unum in hos labores impulit, evellens omnes hominis ex animo cupiditates, eundem perpetuo mecum amore conglutinabit; quæ tum erunt mihi cum illo deliciæ! quæ in ejus pectore plena requies oblectationis exiſtet! quibus voluptatibus, quanta cum jucunditate, perfundar! Verum non illico, velut alis, ad ſummum divini amoris faſtigium evolatur, ſed illuc paulatim, quibuſdam quaſi gradibus, pervenitur. neque enim ſubito, quum poſſet, Chriſtus Apoſtolorum animos, ejuſmodi omnino amoris rudes atque expertes, expolivit planeque perfecit: ſed, ut cernimus in hominibus, in arboribus, in fabrica, vel pictura, naturam, vel æmulam naturæ artem, ſuo quodam itinere ad ultimum pervenire, nec, ſimul atque producantur vel inchoentur, habere abſoluti operis effectum; ita, inchoato in illis pulcherrimo amoris operi, non niſi multis antea ductis lineis adhibitiſque coloribus, extremam manum impoſuit. quumque horrida diſcipulorum pectora, divini ferro eloquii ſubacta atque mollita, ſparſum caritatis ſemen

excepiſſent, quaſi herbeſcere primum voluit, deinde adoleſcere paulatim, ad extremum truncos ramoſque producere, & in eam quam par eſt altitudinem pervenire. Credo P. B. pro tua ſingulari pietate ac religione, in tuis matutinis ac veſpertinis contemplationibus meditationibuſque, à te ſæpiſſime cogitatum, quanta, non ſolum induſtria, ſed prope excellenti quadam divinaque ratione, in hujus operis conſtitutione, æterna rerum omnium procreatrix ſapientia progreſſa ſit. principio, ut mortalis amor ad cæleſtem deduceretur, neceſſe prius erat, ut à ceterarum rerum conſuetudine abduceretur; atque, ut exornari planeque excoli poſſet, ex luto, in quo altius hærebat, extraheretur oportuit. quem inde, propterea quod altiſſimis implicatus terræ radicibus tenebatur, arctius quaſi nodis aſtrictus, inaudito quodam invento, & tanquam adhibita machinatione aliqua, ſingulare divinæ bonitatis officium extraxit. Eſt enim, à conſuetudine oculorum animum abducere, difficillimum, ut tantundem fere complecti mente & cogitatione poſſimus, quantum viſu, auditu, ceteriſque ſenſibus percipiatur. at vero in divinarum cognitione rerum, quippe quæ ſint prorſus ab oculis remota, vix brevi aliquo temporis ſpatio inſiſtere poſſumus, & quaſi animo peregrinari. Itaque ad aucupandos à ſe fugientes animos Deus, & per terrenas voluptates & commoda volitantes, novam quandam ejuſdem fere generis commentatus eſt eſcam, ad quam, propter ejus miram ſuavitatem, ſpretis voluptatum illecebris, undique omnium fierent maximique concurſus. Sed quæ fuit hæc tam admirabilis, bone Ieſu, conjungendæ mecum amicitiæ à te inita ratio? eo tuus in me proceſſit amor, ut tantum facinus, atque omnibus ſeculis inauditum, aggredereris, eoque niſi perfecto non conquieſceres. Etenim, ſi præcipua vis eſt amoris, ut plura, ſimul inter ſe disjuncta, conjungat, & efficiat ex duobus unum; quæ fuerit iſta poteſtas in ea, quæ naturam & conditionem non habent ut copulentur? quid eſt hominibus commune cum Deo? quæ ſocietas tibi, omnium autori bonorum, ſupernæ bonitatis origini, cæleſtis ſapientiæ theſauro, & perenni æternitatis fonti, noſtris cum ſceleribus atque flagitiis, cum noſtris luctibus atque ſordibus, intercedit?

 at ego

at ego ita comparatum eſſe video, ut recte conglutinari amicitiæ, niſi inter æquales, non poſſint. neſcis ſane neſcis, quantas vires amor habeat. hic plane, ſi libet, alta rerum faſtigia ſubmittit, & depreſſa, prope in immenſum, ad cælum uſque, provehit, ut ad æqualem utraque exæquata magnitudinem, mutuæ voluntatis vinculo colligentur. eo igitur hic, qui me ſtimulat, ardor impulit, quæque exardeſcit intus magnitudo benevolentiæ, ut, quo hæc conglutinatio animorum fieret, & juncta ſemel amicitia, communione naturæ & ſimilitudine ſtudiorum, perpetua foret, humana ab homine & deteriora ſuſcipiens, divina ac præſtabiliora cum illo communicarem. O magnam amoris vim! ô miram caritatis potentiam! ô abſtruſum atque reconditum cunctis mortalibus miraculum, &, niſi divinitus in noſtros animos ſe fides infunderet, prorſus incredibile! quid, non modo ſtupore hominum & admiratione dignum eſt magis, ſed quod minus aſſequi cogitando humana mens poſſit, quam Deum opt. max. eundem infinitum, omnipotentem, immortalem, æternum, neque iis omnino ſpectabilem qui hac vita fruantur, lucis inacceſſæ, lumine divinitatis, mortalitatis nube comprehenſo, ut acies noſtra ferre poſſet, ſe uniuſcujuſque facultati accommodaſſe, ſeque ipſum præſentem intuendum, os, oculos cernendos præbuiſſe, infinita demum potentia, quæ tantam mundi molem, nullo adhibito opere, nulla ſubjecta materia, ſed unico tantum verbo conflavit, cujus nutu & arbitrio cælum, terra, mariaque reguntur, veluti ſepoſita, & quadam quaſi veſte detracta, ſuſcepti corporis mortalitatem, omnibus prope viribus exutam, & à cunctis derelictam, crudeliſſimorum hominum libidini ac poteſtati permiſiſſe? Se itaque Deus hominem fecit, ut hominum ſibi gratiam & amorem, arctiſſimo naturæ ejuſdem vinculo, conciliaret. Verum, corpus illud pulcherrimum & innocentiſſimum tanta cum dignitate conjunxit, tanto leporis & humanitatis ſale conſperſit, ut, quicunque in illud ora atque oculos convertiſſent, ſuaviſſima quadam dulcedine deliniri, inſatiabili voluptate allici, & prope, iis, qui experti non eſſent, incredibili jucunditate ſe retineri, ſentirent; emanabant è perenni illo caritatis fonte, dulcedinis immenſæ & in-

finitæ

finitæ rivuli atque torrentes: erumpebant ex vaſto illo divinæ bonitatis oceano, tanquam flumina quædam perpetuarum voluptatum, & deliciarum omnium. Illuc, inquies, animum non poſſum inducere, ut diligam, quod carne aut ſanguine careat. placet mihi iſta defenſio; eſt enim ad communis imbecillitatem infirmitatemque naturæ facile accommodata. ad eandem ego quoque deſcendo; oſtendam plane tibi, ſi mihi morem geſſeris, quem diligas: dilige Chriſtum, qui, ut te intimum haberet, mortalem figuram induere, & hoc laborioſiſſimum corporis pondus ſubire, dulce ſibi & jucundum exiſtimavit. tui generis ſocietate delectaris? audio; corpus, quod geris, ad cæleſtium rerum contemplationem nitentem ac properantem animum, ad ea, quæ oculis cernuntur, vi ſua retrahit, ac retardat: te in Chriſti conſuetudinem trade; fruere ejus bonitate; dulciſſimos ejus mores deguſta; benignitatem & manſuetudinem experire. ita enim fiet, ut omnes tibi mundi deliciæ ſordeſcant, illecebras libidinum omnes, in unum collatas, cum hac tanta voluptate non conferas. ſi enim impuriſſimæ hujus ſeculi oblectationes, ſi inquinatiſſimæ voluptates, & flagitioſiſſima mundi blandimenta, quum dies noctesque, tanquam aſſiduæ domeſticæque furiæ, ſcelerum conſcientia, quaſi tædis ardentibus, exagitent animos atque perterreant, quum eadem ſæpenumero cum capitis & fortunarum periculo conjuncta ſint, tanta tamen perditos & flagitioſos homines delectatione permulcent; erit quiſquam tam ſtultus, qui non intelligat, probos homines, & honeſtos, & à ſuperiorum moribus abhorrentes, novo atque incredibili genere deliciarum ac voluptatum, in tanto præſertim otio ac vitæ tranquillitate, perfundi? Si teterrimus ille generis humani hoſtis, quo interdum mortalium profligatiſſimi ac perditiſſimi ab acerbiſſimo improbitatis jugo reſpirare poſſint, res turpiſſimas atque acerbiſſimas tot tantiſque voluptatum illecebris atque blanditiis delinire ſolitus eſt; cur noſtri amantiſſimum Chriſtum, ad relaxandos piorum animos, & ad reficienda aſſiduis pæne laboribus atque vigiliis confecta ſanctorum virorum corpora, exquiſita quædam delectationum genera comparaſſe non exiſtimabimus? quarum jucunditatem nec ali-

cujus oratio narrare, nec cupiditatum morbo depravatus guſtus percipere, neque mens aut cogitatio, rerum mortalium curis obſtupefacta, capere poſſit. Aperit ſæpe illis, ſuorum non immemor, Deus cæleſtium deliciarum quaſi fontes uberrimos, ad illarum æternarum voluptatum atque præmiorum ſimilitudinem: excitate cæli regionibus, & ex feliciſſimo beatorum concilio, gaudii & ſuavitatis æternæ quaſi rivulos. hinc illæ dulces lacrimæ, hinc illa ſuſpiria, hinc præ nimia jucunditate liquentis animæ ignitum illud atque ardens eloquium: *Stipate me malis*, *fulcite me floribus*, *quia amore langueo*. Verum, quemadmodum erat ſperandum, res maxime ſucceſſit, facile omnium ſibi ſubito, quicunque ejus humanitatem experti eſſent, ſtudium ac benevolentiam allexit. Quem profecto, natura tam barbarum, quem conditione tam ferum & inhumanum, tanta offuſa oculis animoque majeſtas atque ſuavitas, non ad humanitatem deduxiſſet? quem porro tam durum & obſtinatum animum, tanta ac prope divina beneficia non mitigaſſent? flebiles ac mœſtos, ſuavitate orationis lætos hilareſque præſtare, inopes & rerum omnium egentes, aut ſtipe pauperum more emendicata aut pane divinitus multiplicato alere, fovere miſeros, & quibuſcunque poſſet viribus augere, ægros ac plane depoſitos ſanare, ſurdorum aures occluſas ad vocem aperire, oculis captos ad aſpiciendam lucem revocare, pedibus læſos greſſu donare, vita functos ſupra naturæ leges ab inferis excitare, nihil omittere quod ad hominum benevolentiam novo aliquo genere beneficiorum conciliandam putaret poſſe conducere. etenim, vel ſummam & numerum beneficiorum exponere, non modo ſigillatim de uniuſcujuſque commodo atque utilitate dicere, prope infinitum eſſet. commemorare poſſem, ingentem ſæpius ab illo multitudinem, nec inopia cibi nec labore perterritam, ut ejus ſe ſuaviſſima oratione, & ſalutaris doctrinæ præceptis, quaſi ex longa fame, ſatiaret, per deſertam vaſtamque regionem, rebus omnibus ad humanum uſum neceſſariis carentem, traductam. Sed hæc me lux antea & vox ipſa deficiet, ſi velim omnia perſequi, ſi omnes vobis ſuaviſſimas epulas indicare, quas iis benigniſſimus omnium parens Chriſtus impertitur, qui ſe tandem

eandem in ſinum ejus recipiunt, &, tanquam adhibito ſaniore conſilio, poſt longos errores ad patrias ædes revertuntur. Adſtat ad Chriſti naſcentis vel morientis imaginem provolutus in genua, qui mox à mundi nequitia in Dei fidem clementiamque tranſmiſit, & maximam prope vim lacrimarum effundit, & ſimul ingenti lætitia ac voluptate perfunditur, ita ut abire totus in lacrimas, nec ab aſſiduis deprecationibus amoveri, aut illi flagellum, quo ſe ſponte lacerat, eripi poſſit è manibus. quemadmodum enim perpetuis imbribus obrutus, atque horribili ſævientis hiemis tempeſtate vexatus, & ſquallore obſitus ager, ſi ſole redeunte, qui quaſi progrediens triſtitia quadam contraxerat terram, lætificetur, & viciſſim cum cælo exhilaretur; tunc tepido leniter aſpirantis Zephyri flatu nives, vi frigoris geluque conſtrictas, diſſolvente, omnis ille locorum ſquallor cum veris adventantis nitore commutatur; tum terra virentes herbas emittit, & liquidis diſtincta gemmis gramina, ſoliſque repercuſſa fulgore, variis incertiſque coloribus mire fulgent; jam amœni ubique prominent flores, volucres profluentibus alas aſpergentes undis, ad lene eorum murmur ſuaviſſimos cantus numeroſque moderantur; denique ea rerum eſt facies, ut nec alio terra anni tempore lætiorem proferre aſpectum, quam quum ex hiemis tenebris emergit, nec tantam in aſpicientium ſenſibus jucunditatem procreare videatur, quam quum liquidiſſimis ſuffuſa guttis, quaſi lacrimis, placido vultu ridere conſpicitur: ita etiam, ſimul ac, maximo ac ſingulari Dei beneficio, concreta ſcelerum frigore in peccantis pectore glacies, divinæ caritatis ardore quaſi colliquefacta, diffunditur, & ab eodem novi luminis claritate cæcæ noctis offuſa caligo depellitur, ad gratiæ, quaſi ſolis, adventum, recreatum continuo illud cernas, quaſi bonum atque fertilem agrum, fundere bonarum cogitationum germina, & virtutum omnium, quaſi florum, jucunda varietate diſtingui; quos manantes paſſim ab oculis dulces irrigant aquæ, ſuaviſſimo quodam ſenſu doloris & amoris excuſſæ, atque eo intus efferri gaudio, ut nuſquam poſſe conſiſtere præ hac tanta jucunditatis magnitudine videatur: ita ut admirabilis ejus

ſplendor

ſplendor pulchritudinis, Dei ſimul oculos moveat, & cæleſtium agmina mentium, nova quadam delectatione, demulceat; quippe *gaudium eſt in cælo, ſuper uno peccatore, pænitentiam agente.* Verum, jacta ſunt hactenus duntaxat divini amoris fundamenta; qui, ut in Chriſto radices egerit, adhuc tamen ſub terra deliteſcit; cujus tanquam craſſitudine circumſeptus, nondum ad aſpiciendam lucem emerſit. terrenum eſt, quod te in Chriſto delectat. fervidum hunc ignem, qui tibi tantum excitavit ardorem, illæ propemodum flammæ conflarunt, quæ paſſim è Chriſti corpore erumpunt. rudis adhuc amor eſt, neque omni ex parte perfectus, ſed tibi, qui, niſi mortale ſapis, nihil prorſus neceſſarius. ſi deſperas adhuc te ad altiora perduci, in hoc poſtremo caritatis gradu conſiſte. ſi potes nihil, quod non cadit ſub ſenſum, adamare, dum te à ceteris abſtineas cupiditatibus, tantas ex illo perenni voluptatum fonte delicias hauries, ut nuſquam uberiores ſuavitatis fructus percepiſſe te dixeris. Hac ergo dulcedinis & jucunditatis ubertate completus, dele omnia ex animo rerum caducarum blandimenta. ut clavus clavum trudit, ſic amorem amore repellas. Si tui vires amoris, earum conſcius infirmitatis, periclitandas eſſe non ducis; ſi tibi deeſt animus, ſi clamorem, ſi caſtra, atque aciem reformidas, ſi adhuc vereris, illum in pulverem & ſolem, ut ajunt, educere; in hac, ſi non optima, at certe laudabili, Chriſti adamandi exercitatione & umbratili conquieſcas. propterea ſacra Chriſti naſcentis humanitas, quam ex incorrupta Virginis mortalitate, tanquam ex humanæ infirmitatis humore, Spiritus ſancti calor expreſſit, & intra virginei ſinus anguſtias, velut in nubem, coëgit, ab Archangelo Gabriele umbra vocata eſt. *Et virtus*, inquit, *altiſſimi obumbrabit tibi.* Verum, in acie dimicantibus, ſubducto Chriſti ducis aſpectu, hoſti jam terga vertentibus, ad ſuaviſſimos ejus complexus, tanquam ad umbram, receptui ſignum cecinit Hieremias his verbis: *Spiritus oris noſtri Chriſtus dominus; ſub umbra ejus vivemus inter gentes.* maximo & inuſitato genere amoris proſequendus eſt Chriſtus: ſed, qui adhuc rei magnitudine deterreatur, qui ſub ſole diutius verſari non poſſit, quod tantos non ferat ardores, umbram ſequatur;

qui,

qui, ad ulteriora procedens, viæ aſperitate retardetur, in Chriſti ſinum revertatur; tum, viribus inde collectis, totus ſe labori & itineribus committat, ut poſſit eo, quo tendit, quamprimum pervenire. neque enim ei moleſti admodum ſumus, neque adeo iniquo cum eo jure agimus, qui nunc primum in Dei familiaritatem ſeſe dedit, ut eum ſubito, omni oblectatione, ex Chriſto homine quæſita, ſpoliari velimus; quanquam optima Chriſtiani viri ratio, profeſſioque ipſa veri germanique amoris, plane hoc ſuſcipere ac polliceri videtur; neque enim, qui pro viribus, quaſi ſubditis ignibus ejus aliquem quoquo modo concepit ardorem, deterrendus, neque deſerendus eſt à cohortatione noſtra, quo majores adhuc aggerentem faces, & novam concepto ſemper igni materiam ad incendium inferentem videamus. Etenim, ut, adhibita in conſilium conditione humanæ naturæ, ita ſe Deus amari facile ſinat, hunc tamen à nobis amorem, etſi cum excellentiore comparatum, mancum quodammodo atque vulgarem, in ſuo certe genere perfectum, exigit: totum, totum, ſibi poſtulat, neque aliud quippiam in ſocietatem, ſe præter, admittit; alios ſibi coram æmulos parari, indignum ipſi & acerbum videtur. jam tibi non poſſum, amantiſſime Ieſu, in amore reſpondere; tuus enim meo amor infinito præcurrens ſpatio, tuis te tarde veſtigiis perſequendi ſpem mihi pæne nullam reliquit. excuſo te; inquit, & licet parem, atque accepiſti, non poſſis reddere voluntatem, tamen, quod interim offers, majora aliquando daturus, non aſpernor; vix poſſum ſine te vel ad momentum temporis vitam vivere ſpiritalem; patior quoque, meque à te adeo remiſſe amari, non moleſte fero; verum, audere, invito me, quenquam ad meos amores, ad meas delicias, aſpirare? hoc unum præter cetera indignum maxime puto, velle præter me quenquam in aliqua parte apud te amoris hærere; hoc nullo modo ferendum puto. manat ille quidem, de quo nunc loquimur, amor ex corde, à quo, ſicuti ſanguis qui fuſus eſt per omnes corporis partes, derivatur: ita, quæ ex humana conſuetudine & carne & ſanguine conciliatur benevolentia, tanquam à ſuo capite & quaſi fonte deducitur, ejus non anguſtum aliquem angulum, non bonam ſibi partem,

partem, ſed integrum Chriſtus tradi mandavit, hoc primo caritatis præcepto, quod de dilectione Dei promulgatum eſt nobis, expreſſe ex Bernardi ſententia præcipitur, *Diliges Deum tuum ex toto corde tuo.* ſi igitur partem ejus aliquam in ceterarum rerum deſideria derivaveris, ſi cum parentum & filiorum tuorum amore communicaveris, ſi jam aliquid ſibi honos, ſi quid gloria decerpſerit, ſi magnam ſibi quoque divitiæ partem vendicaverint, ſi, in communione ejuſdem, illecebras voluptatum obtuleris; non jam cor integrum ſoli Deo ſacraveris, non jam totum eidem te dederis: ſed pæne tui partem exiguam, in qua hærere vix poſſit, obtuleris. itaque juſta ira excandeſcens amantis animus, ferens non indigne, ſolum, adductos ſibi plures eſſe, ante oculos, moleſtiſſimos procos & acerbiſſimos hoſtes, principes tenebrarum harum, & vitæ hujus inquinatiſſimas voluptates, verum etiam in eandem domum ad flagitioſiſſimarum libidinum ſocietatem intruſos; tuo protinus corde recedet, ejuſdemque novis temere irruentibus cupiditatibus poſſeſſionem quaſi vacuam atque caducam relinquet. ejuſmodi erat, ante Chriſti ad feliciſſima cæli regna profectionem, Apoſtolorum amor in illum. non enim integrum ſolus poſſidebat, ſed erat illi cum inani quadam eorum cupiditate communis; non totus divinæ illius humanitati adhærebat, ſed magna, ut videbatur, ex parte altiſſimis orta cupiditatis radicibus ambitione nitebatur. trahebatur ille quidem plurimum dulciſſima illius ac ſuaviſſima conſuetudine, verum in ipſorum utilitates & commoda rapiebatur vehementius. eos enim, humanarum opinione dignitatum inflatos, tanta tamque immoderata libido dominationis invaſerat, ut ad mortalis evecta ſpes regni faſtigium nullis inde adverſariarum rationum flatibus dejici vel dimoveri potuerit. Ecquis ſane non miretur, qui vanas ſubodoratus illorum cogitationes, quaſi ortus atque principia, acutiſſime non indagare cupierit, unde irrepſit in Apoſtolorum animis iſta honoris gloriæque cupiditas? qui, ut omnia ſcrutetur, nunquam tamen ipſos, vel tentatos vel admonitos, ſed ſine duce ullo, ſine indice, ad falſam de Chriſti regno opinionem perveniſſe compererit. Etenim, cui tandem, vel regnandi

regnandi cupidiſſimo; non illico imperii ſpem omnem eripuiſſet Chriſti ingens illa demiſſio animi, & in voluntária paupertate ſumma rerum omnium inopia? iter pedibus ingredi, pernoctare in oratione, ſtipem emendicare, damnare divitias, egeſtatem extollere, odiſſe elatos, animi demiſſos amplecti, omnes demum illi eſſe de divinis rebus ſermones, adeo ut in obſcura Chriſti voluntate nullum modo illis affectati regni lumen oſtenderetur, ſed palam ſemper in omni vita ſingulare paupertatis ſtudium, & humilitatis amor, effulſerit. Ingens illius, non ignominiæ omnium maximæ ſubeundæ ſolum, ſed ſanguinis & vitæ fundendæ deſiderium, & obſtinatam ſimul illorum ad honores & imperia contendentem cupiditatem accipite. Dum Hieroſolymam proficiſceretur, ut viæ aſperitatem ſermonis jucunditate leniret, & ſimul illum, qui effervefcebat intus, paululum exhalaret ardorem, principi Apoſtolorum impendentem, & jam jam in ſe ruituram malorum molem effunderet; ille, admodum obſtupeſcens Chriſti Domini dicto, Deus meliora, inquit, ô Domine. quaſi hæc tantæ de illo à ſe conceptæ ſpei non reſponderet oratio, ac tam illuſtres dedecoris & ignominiæ notæ à regiæ majeſtatis inſignibus abhorrerent. Verum enimvero, etiamſi ſatis hinc cæca illorum cupiditas intelligatur, ſe tamen adhuc etiam manifeſtius in poſtremo Hieroſolymam verſus aſcenſu declaravit. quum enim, obortis lacrimis, tantæ fleret urbis interitum, vel propterea miſerabilis, quod nec calamitatem quidem in ipſam redundaturam ſuſpicaretur, atque adeo ſibi ab omni æternitate certum atque ſtatutum mortis turpiſſimæ tempus inſtare, ut jam jam cerneret æſtuantem invidia populum furere, jam jam atrox nefariæ proditionis fœdus feriri, jam flagitioſiſſimas ſui corporis nundinas fieri, & certam facinoris mercedem expoſci, iniquiſſima jam conflari judicia, jam ipſum ad tribunal judicis crudeliſſime rapi, accuſatores ſubornari, cauſam dici, virgas expediri, crucem parari, morti innocentiſſimum caput addici, omnemque lacero corpore carnificinam pæne ſubire videretur; inter hæc tantæ acerbitatis commemoranda ſupplicia, ambitioſa natorum Zebedæi parens, in ſpem regnorum erecta, inter regni pro-

ceres aſcribi filios, & in proximas regali faſtigio honoris ſedes collocari, petierit. Non poteſt animus, quem ſemel occupavit ambitio, quieſcere; neceſſe eſt, ut ſemper aliquid tale moliatur. non modo Chriſti objurgatione, à ſpe regnorum excluſi, & effundendi pro ipſo ſanguinis gloriæ deſtinati, in vetitæ ſpei cogitatione adhuc etiam revolvuntur ardentius; verum etiam in extrema illa oratione, quam, plenam altiſſimæ cujuſdam doctrinæ & dignitatis, à cæna apud diſcipulos habuit, quum ſibi vitæ finem inſtare, non neceſſitate naturæ conſtitutum ſed parricidarum ſcelere properatum, palam denunciaret, quum tanti effectorem ſceleris atque miniſtrum, non inter barbaros homines eſſe, non inter feras verſari, ſed inter eos, quos tanto amore dilexerat, quos ſibi vitæ ſocios adjunxerat, arcanorum myſteriorum participes fecerat, quos omnium gentium duces ac magiſtros elegerat, demum inter ipſos deliteſcere indicaret, quum ſe inteſtino atque domeſtico opprimi malo quereretur, quum, ſeſe morti offerens, voluntarius, extremos ſuis ferret amplexus, & mutuam præciperet etiam ſingulis, tum univerſis, caritatem, quaſi de ſumma imperii dimicantes, in contentionem principatus certamenque venere, ut ad eos motus, tam temerarios, tam præter expectationem omnem concitatos, aliqua ratione ſedandos, neceſſe fuerit omnium tunc temporis hominum oppreſſo ſolicitudinibus Chriſto, cui magnum illud opus atque difficile humanæ redemtionis in manibus erat, illi, inquam, fuerit neceſſe elatos vana ſpe animos longa cohortatione deprimere, multiſque adhibitis verbis, illam, à communi ſenſu hominum abhorrentem, veritatem, in omnium cordibus defigere; nimirum, quæ apud Deum, illum omnibus ſuperiorem confirmat eſſe, qui ſuæ voluntatis & arbitrii faſtigium, ceterorum omnium imperio poteſtatique, ſubmiſerit. Verum nulla ratione aut modo quaſi terminis ſe continere ſolet ambitio: ſed, velut multorum imbrium atque torrentium aquis, quaſi opibus, auctus amnis, ſpretis, quas intra ripas evolvitur majore vi ac mole agens undas, tumidus atque inſolens, cuncta pervadit; ita, ubi ſemel hæc egreſſa cupiditas eſt, ita ſe per latos ſpatioſoſque

ſosque libidinis campos effundit, ut, irruens rapido in mentes hominum impetu, fere nullis arceri viribus poſſit. O graves atque tardæ, ad eundum in eam Chriſti, de mundi contemtu, ſententiam, hominum mentes! ô dura ad excolendum Chriſtianæ diſciplinæ præceptis corda mortalium! etenim de indigniſſima Chriſti morte non audierant ab eo, qui ipſe vidiſſet, ſed eidem ipſi ſpectaculo præſentes adfuerant; ipſum proripi, cædi, ligari, ſpectaverant; impoſitum inſontis humeris duriſſimæ crucis pondus inſpexerant; quumque, ſe humana poteſtate omni abdicatum ſolum ſibi cæleſte regnum, in quod ipſi adoptione perventuri eſſent, reſervaſſe declaraſſet, res ut nemini dubia eſſe poſſet, in ipſo ad ſuperos aſcenſu interrogatus ab illis eſt, num eſſet ſub idem tempus regnum Iſraël revocaturus; quanto ipſi ſuum incendiſſent ardore deſiderium, ſi in obſcura Chriſti voluntate ſibi lumen aliquod effulſiſſet! quam celeri repente curſu huic ne oblatæ quidem ſpei velificati eſſent; ſi vel levis ſaltem aura promiſſionis afflaviſſet! ſi, quum nemini unquam in ſuſpicionem affectati regni veniſſet, quum non obſcura ſolum in hoc ſuæ voluntatis indicia ſed ſigna clariſſima dediſſet, quando ſummo omnium ſtudio delatum ultro recuſavit imperium, ab eoque ut à re peſtifera noxiaque refugit, quaſi ſpe certa atque opinione inflati, vela cupiditati dedere; quanto tandem ſtudio exarſiſſent ad regnum, ſi propenſæ incitatæque voluntati, aliquis etiam ſtimulus acceſſiſſet! Sed unde hæc tam alte radicibus actis funditus eſt everſa cupiditas? unde tam late fervens reſtinctus eſt ardor? hujus rei tam admirabilis cauſam, in qua vel maxime vis illa divina virtuſque cernitur, quod narrationem illuſtrem magis longioremque deſiderat, omitto in præſentia, & in aliud dicendi tempus rejicio. Hic itaque imbecillus, & nunc primum in lucem editus, diſcipulorum amor, non recta ferebatur in Chriſtum via, in quem nimirum quoſdam quaſi per anfractus circuituſque concludebatur; magnus ſane, ſed cœnoſus ac turbidus prætérfluebat; non oblitus cœno, ex alvei fæce contracto, non ullis delibutus ſordibus, caſu aliquo adlapſis extrinſecus, ſed pæne ejuſmodi à ſuo fonte deductus, at purus & liquidus emana-

verit, nulla præter Chriſtum admiſtione fucatus effluxerit. verum, ſi ad illius humanam tantummodo naturam revolvatur, tamen ſuam adeo perfectionem maturitatemque deſiderat, ut, ſi cum excellentiore abſolutoque comparetur, pæne ſit nomine amoris indignus. magna profecto percipitur, & ad ſenſum cogitationemque dulciſſima, ex Chriſto præſente, voluptas; ſed multo etiam major exoritur ex eodem in cælum profecto jucunditas, & maximo cum fructu conjuncta ſuavitas. Si primus divini amoris aditus in tantam ſe tibi ſpeciem & pulchritudinem offert, ut ea mirum in modum rapiaris, quid ſi ſuperiores ejus domus partes aſpexeris, ſi periſtromata, ſi tapetia, ſi conchyliatas veſtes, perlucidas auro gemmiſque, ſi aulas omni prorſus opulentia confertas contempleris, ſi interiora ædium loca cernas, multarum rerum jucunda quadam varietate diſtincta, ornata ſignis atque picturis, inſtructaque rebus omnibus, qua lætitia perfruere? quanta oculos jucunditate oblectareris? nunquam ut cupidum contemplandi animum, admirabili rerum earum aſpectu, poſſes explere. aſcendendum eſt, fateor; dulciſſimo Chriſti carendum colloquio. triſte quidem deſiderium, & ad ſenſum peracerbum, ſed vero ſolidoque cum gaudio nobis jam inde venturo compenſandum. Si puero, ſubducto à nutricibus lacte, paululum ſolidior cibus apponatur, dentibus ea vi conatuque carentibus, qui eſt ad paſtus capeſſendos conficiendoſque neceſſarius, flet, dolet, laborat, complet omnia luctibus, atque clamoribus; aſſidenſque matris in gremio, aſſuetas appetit mammas, earum ubertate ſatiari deſiderat; at vero ubi primum, ætate aliquantulum annorum decurſu corroborata, malis robuſtioribus facilius extenuatos atque mollitos deglutire cibos aſſueſcit, & eorum incipit varia & exquiſita genera deguſtare, ipſorum tanta ſuavitate afficitur, ut illa prima infantium alimenta, præ iſtorum dulcedine negligat prorſus atque contemnat. Eſt profecto ſpirituali quaſi ætati ineunti tener ille pietatis ſenſus, veluti lac quoddam, perneceſſarius. ita enim divina providentia comparatum eſt, ut per gradus quoſdam, quaſi per ætates, ſpiritualis homo ad maturitatem perducatur; ſed quemadmodum cibi ita ſunt ætatis unius

proprii, ut minus alteri conveniant, ita, ſi quis ſpirituali adhuc ætate confirmata in illo eodem ſtatu reponi deſiderat, quo maxime fuerat quum è tenebris peccatorum in cæleſtis gratiæ lucem emerſit, primum nihilo plus agit, quam ſi det operam, ut ad incunabula & rudimenta virtutis, præcipiti fere curſu, regrediatur: deinde in maximum periculum adducitur, ne optatam ſibi ſpiritus dulcedinem, non ſuggerente Deo, uberemque divini luminis copiam ſubtrahente, ſpirituali prorſus vita deſtituatur. Itaque, dum ſe magiſter optimus à diſcipulorum expediret amplexibus, illum ſumma vi retinentium: *Expedit*, inquit, *vobis, ut ego vadam.* nunquam enim è re ipſorum profectionem ſuam eſſe dixiſſet, ſi non ſuam ipſos præſentiam à maximis muneribus conſequendis omnino prohibere intellexiſſet. maxima, ingentia, innumerabilia, à Chriſto aſſidue acceperant beneficia; ceteriſque ſilentio prætermiſſis, hoc, ſcilicet ejus videndi & contemplandi, mihi ceteris unum admirabilius videtur. quamobrem, mea hæc tempora in tua ſecula non incurriſſe, beneficentiſſime Ieſu, vehementer doleo. quis enim erat, aut tam agreſtis, aut tam inhumanus, qui, quum te ſemel aſpexiſſet, non ſe maximum cepiſſe vitæ fructum arbitraretur? quid enim beatius iis, quibus te, omnibus ſemper horis, affari, prope te eſſe, tecum cibum capere, conceſſum erat; qui digni habiti ſunt, qui os illud egregium intuerentur & divinæ vocis ſonum audirent, cujus imperio ac poteſtate ſæpe maris ventorumque poteſtates conticuerunt? maxima hæc inquam, erant beneficia. verum, nullo alio largius munere donandi ac locupletandi erant, quam divinis Spiritus ſancti muneribus; quibus ita aucti completique ſunt Apoſtoli, ut, ab illis quaſi anguſtiis erumpentia, in totum ſe pæne terrarum orbem effuderint. neque enim benignitas tanta atque largitio ſperanda mortalibus erat, niſi propriis beati corporis dotibus, quas dicimus, ſuſcepta Chriſti eveheretur humanitas, unde cæleſtes divinoſque theſauros, omni quidem opulentia & divitiarum copia præſtantes, & quaſi per quædam involucra atque integumenta noſtris olim patribus oſtenſos, non modo propalam omnibus collocaret, ſed large etiam effuſeque

 donaret,

donaret. O nos in æternum miſeros, ſi non hæc tibi tandem, ſcilicet in cælum abeundi, inita ratio fuiſſet! fruſtra enim, ad illud altiſſimum cæli domicilium, univerſorum vota mortalium contendiſſent, ſuos omnes fruſtra quilibet conatus, ad ipſum ſe jacentem erigendum, contuliſſet, niſi tu, clariſſima cælo luce refulgens, ad te omnium hominum animos pertraxiſſes. ſi non ad quartum ſupra terram ambitum ſol, princeps & moderator luminum reliquorum, cuncta ſua luce compleret, nunquam vi ſua, atque calore tepefactos, & attenuatos terræ excitaret, attraheretque vapores: ita, niſi Chriſtus dux beatorum & princeps, eorum, qui per has vitæ mortalis ærumnas in illam beatiſſimam patriam ingrediuntur, terræ cælique magnitudinem & omnes Angelorum ordines emenſus, ad Patris dexteram effulgeret; nulli patuiſſet aditus in cælum, neque humi defixam & carnis pondere depreſſam mentem paululum erigendi poteſtas data eſſet. quando enim illud maximum ſpiritalis lætitiæ flumen irrupiſſet, quo pæne toti obrueremur; niſi ſe palam Chriſtus inimiciſſimis nobis cælo in conſpectum dediſſet? neque enim inflammatos quiſquam ad pugnam duorum hoſtium animos ab armis receſſiſſe, atque omnem memoriam injuriarum oblivione ſempiterna delendam cenſuiſſe, crediderit, etiamſi compoſitis controverſiis pax per procuratores conſtituta ſit, & per obſides confirmata; niſi uterque populo princeps mutuis fecerit amplexibus reconciliatæ inter ſe gratiæ ſignificationem; & ſolemni quadam cærimonia depoſitis armis fœderis religione ſibi fidem uterque devinxerit, tum demum ſedatis diſcordiis, ab armis diſceſſum exiſtimari, tum lætum pacis nuncium divulgari, militibus epulas atque congiaria præberi, omnia flammis collucere, obſtrepere cuncta fulminibus tormentorum, tubarum ſono, clamoribus, multitudo ſolet ſignificare lætitiam. neque vero æquum erat, ut, ad faciendam placati numinis fidem, divina à Spiritu ſancto munera mortalibus deferrentur, etiamſi ſatis Deo per Chriſtum factum fuiſſet; atque inviolabile illud fœdus, ejus ſanguine ictum, quod perpetuo eſſet duraturum, antequam humanam Chriſtus cælo naturam inferret, quæ, ad dexteram Patris

excepta,

excepta, omnium conſtitueret finem malorum. tunc ſanctus è cælo Spiritus ſe ſe large effudit in homines; tunc, cæleſtis gratiæ inopes & egentes, divino cumulati munere receſſerunt; tunc ignis atque ſpiritus vehementis ſpeciem viſus eſt ſuſcepiſſe, quum divinæ in nos caritatis excitaret incendium, &, de cælo viribus ad reſiſtendum Diabolo comparatis, nos promtos atque alacres redderet, & ingenti unumquemque lætitia cæleſtique voluptate perfunderet. fuit quoddam tempus, ut ex antiquiſſimis conſtat ſacrarum rerum monumentis, quum longa trium annorum ſerenitate, nullis terra eſt prope imbribus irrigata, ex qua repente aquarum penuria, maxima eſt undique ſiccitas conſecuta: hinc primum apertis terræ faucibus depreſſos in immenſam altitudinem ſpecus exiſtere, arido exuſtoque ſolo, herbas ſuo ſucco fraudatas langueſcere, ad extremum, emoriente terra corrumpi, ſpoliatis ubique florum, herbarum, frugumque veſtitu, camporum immenſitatibus, ſteriles undique inter arenas, nullam arborem, nullos terræ ornatus, nullum culti ſoli apparere veſtigium; & quos miſeræ illæ atque perditæ gentes campos antea colleſque viridiſſimos nitidiſſimoſque, vidiſſent, hos ita vaſtatos atque deſertos intuebantur, ut, abſumto æſtuanti perpetui temporis ardore ſucco omni, quaſi ſanguine, tanquam horrida atque ingentia cadavera amiſſo ſpiritu jacere viderentur; deinde ſuſpici cælum ardere plurimo igni, ſtellæ crinitæ, ſidera cadentia, faces nocturnæ, portentaque alia, aut obverſari oculis, aut vanas exterritis oſtentare ſpecies, cælo terraque mortalibus extrema omnia portendi; quum tandem elapſo in tot miſeriis ærumniſque triennio, & hominibus illis atque nationibus afflictis & miſeris, jam non ſalutis ſpem ſed finem malorum exitium expectantibus, fractus eſt ferox & obſtinatus in eorum perniciem Eliæ animus; & ſatis adhuc domitas effrenatas illorum ad ſcelera cupiditates exiſtimans, fontium calamitates miſeratus eſt, & fuſus in preces, ecce tibi maximum, &, niſi à Spiritu ſancto proditum memoriæ ac literis eſſet, incredibile miraculum; qui cælo nubes diſperſerat, disjectas idem cœpit revocare. ſed primum excitata quædam è mari dicitur nubecula, æſtu fatigatis allatura ſolatium,

in qua, reliquis velut hominis cujuſdam membris obtectis, ima pedum ſunt animadverſa veſtigia; hæc magnis repente aucta crementis, cælo obducto, largum repente imbrem excuſſit; quem æſtu ſitique confecti homines excepere, & crebris terra diſceſſionibus quaſi hianti ore captavit. ſic, ubi Chriſtus Dominus non aliena ſublevatus ope, ſicut Elias fuerat igneo per aërem curru, ſed vi divinæ naturæ, in unam eandemque hypoſtaſin cum humana colligatæ, recto ad cælum curſu properabat, ita nube quaſi involucris obtenditur, ut vehementer cupidis contemplandi diſcipulis amplius aſpiciendi facultas nulla fuerit, quæ decem poſt dies adeo copioſos erat expreſſura munerum imbres, ut large illis effuſeque terrarum orbe rigato, mundi totius renovatio conſequeretur. Denique, niſi ſe Chriſtus aliquando à noſtris oculis removiſſet, futurum profecto fuiſſet nunquam, ut noſtræ cum eo mentes inexplicabili illo amoris vinculo conjungerentur. qui fieri poteſt, inquies, ut Chriſti aſpectus, amoris ſedes ac domicilium, à ſumma nos ejus caritate repellat? citius dixeris, divinam illam humanitatem, omni quidem ſuavitate refertam, non modo ad voluntates ſibi conciliandas conducere, ſed ad eas perpetuo in ejus amore ac benevolentia retinendas, tenaciſſimum quoddam quaſi gluten eſſe debere. Verum hæc maxima in Chriſti carne ſuavitas, quæ te tantopere delectat, tantum abeſt ut perfectæ huic animorum conjunctioni proſit, ut ſit etiam impedimento, quo ea minus exiſtat. immo, Chriſtum inter animumque media, ita unum ab altero ſeparat, atque disjungit, ut conglutinari non poſſint. crederes, niſi experientia plane ita eſſe doceret, tenuiſſimum illum pulverem, quo interdum paries aſpergitur, adeo pertinaciter contra ceram eniti, ut, hærere conantem, conſtantiſſime repellat, & eo uſque pugnet, donec totus inde removeatur. qua nam alia Chriſtus ope, niſi ſancti Spiritus, noſtris erat animis agglutinandus? verum, ſi non vel minimum à nobis ante, quemvis, erga Chriſtum, terrenæ cupiditatis affectum excuſſerimus, quilibet ejuſdem nobis infigendi labor eludetur; ut ipſa etiam Spiritus ſancti largitio, quo omnes vel minutiſſimas atque leviſſimas affectionis particulas amovendas intelligeremus, aut

ſine

ſine placido auræ lenis afflatu, aut valido ventorum ſpiritu, facta Apoſtolis non fuerit. tantam ille innocentiam, tantum animi nitorem, adeo eximiam ſingularemque munditiem, ſibi beatiſſimus Chriſti amor efflagitat, ut ibi prorſus recuſet eſſe, ubi ſuaviſſima ex Chriſto homine percepta voluptas princeps ſit ad benevolentiam conjungendam. quod ſi adeo delicatus, adeo moroſus eſt, adeo plenus ſuſpicionis, ut in illius ſocietatem affectionis includi tantopere recuſet, quæ quamvis ſe ſe in aliquod mortale perfundat, nil niſi Chriſtum attingit; quis tanta ſtultitia præditus, quis ita prorſus mentis inops atque conſilii reperietur, qui exiſtimet, ad illum deſcenſurum eſſe eum, & ſe cum illo copulaturum, qui non levi tantum pulvere perſperſus ſit, ſed luto, ſordibus & rebus omnibus fœdiſſimis atque turpiſſimis, oblitus, ita flagret ambitione atque libidine, ut omnibus omnium voluptatum ſtudiis in unum pectus, tanquam in unam domum, convocatis, & infinita honoris & divitiarum cupiditate, velut in uno cubiculo incluſa, quocunque inceſſerit, ipſum pæne iter impreſſum libidinis & avaritiæ veſtigiis relinquat, quæque venerit in loca, erumpentium cupiditatum flammis incendat? verum non modo ſuam ipſius innocentiam, atque candorem eximium, cum iſtorum impuriſſimis ſordibus non commiſcebit, ſed eorum etiam conſpectum reformidabit, neque apud illum erit, à quo infinito quodam intervallo disjungitur. Iam vero alias quoque utilitates & commoda vel maxima repudiaſſe videbantur Apoſtoli, dum, illa immoderata triſtitia, vim Chriſto adhibere, ne diſcederet, nitebantur. duo enim præſtantiſſima munera, nobis prorſus neceſſaria, ſuſcipiet; duas ſibi ipſi perſonas, humano quidem generi utiliſſimas, imponet; alteram Patroni, ſummi ſacerdotis atque Pontificis alteram. quid eſt enim tam omni populo neceſſarium, quam aſſiduæ ſacerdotum deprecationes? quid, ad expiandas ſcelerum ſordes efficacius, quid ad publicas calamitates ab hominum pernicie depellendas utilius, quam Dei miſericordia atque benignitas, ſanctiſſimis Pontificum ſacrificiis atque muneribus conciliata? in omnem igitur æternitatem, ad placandam numinis iram, muneri Pontificio præerit, & ad eum Pontificem

 apte

apte congruenterque: cui non ſatis viſum eſt, ſuam ſemel in hoc nobis operam, pactionis vinculo, devincire, niſi etiam eandem ſacramenti religione obſtrinxiſſet: neque ſolum Deus, inquit David, in id quod ſemel promiſerat obligandæ fidei ſacramentum dedit, non ſolum juris jurandi & ut ita dicam exiſtimationis periculo facturum obligavit ſe, nunquam ut Chriſtus inito pro nobis abdicaret ſacerdotio; ſed ita etiam juravit, ut nullum futurum eſſe tempus juraverit, quo tempore ſui ſe jurisjurandi pœniteret. hic erit ille pontifex, qui, cum ſemel ſcelerum maculas ſuo ſanguine deterſiſſet, in ſuprema cæli regione conſtitutus Deo proximus, mundiſſimam ſui corporis hoſtiam pro communi hominum ſalute ad ſacrificium propoſitam, & in Cruce immolatam, in perpetuum pro peccatis offeret; ad cujus aſpectum ut, coacta vi frigorum, glacies, ſolis ardore tepefacta, diffunditur, ita divina ſcelerum gelu conſtricta benignitas in largum atque copioſum munerum imbrem dilabetur; hæc pœnæ nos judicioque proripiet; hæc omnem à Deo iracundiam propellens, ut nobis temperetur, efficiet: hic denique, tanquam Patronus omnibus, vel naturæ vel gratiæ præſidiis, ita ad dicendum paratus accedet, ut, quamvis Deus, juſtus judex & fortis, graviſſimis injuriis laceſſitus, maximis criminibus violatus, capitali à nobis odio diſſideat, quamvis ſceleratiſſimi, impuri, peſtiferi, ſupplicioque digniſſimi, ſimul tamen ipſius vis orationis omnem noſtram importunitatem ex intima ejus mente convellet. Quod ſi ſummus dicendi magiſter optime præcipit, idque in ſumma oratoris laude ponit, ut taliter quiſque afficiatur, qualiter eorum animos, apud quos dicit, affici cupit; fruſtra enim orator, quamvis diſertus, quamvis ornatus, quamvis oratoriis præceptis abundans, apud judices aut dolorem aut miſericordiam aut invidiam aut timorem excitare dicendo conabitur, ſi non antè omnes eos motus, quos judicibus adhiberi velit, in ſe ipſo impreſſerit, atque inuſſerit; quæ vis, qui impetus, qui ardor animi pro nobis poſtulanti Chriſto deerit? qui ut miſericordiam Deo commoveret, captus eſt ipſe antea miſericordia, ut propter nullam aliam cauſam ſe in hanc humilitatem naturæ noſtræ dejecerit, quam ut ſimul in miſeri-

miſericordiam prolaberetur, ac propterea debuerit, ut ait Apoſtolus, per omnia fratribus aſſimilari, ut, miſericors fieret. Verum quid ais, ô Paule? vide, ne quid impium, ne quid ſacrilegum, proferas; vide, ne, dum vis Chriſto ſuſceptam hominis attribuere naturam, ſimul illum coneris de ſumma illa atque perpetua in homines benignitate miſericordiaque dejicere. quando enim deſtitit ſuam Deus hominum generi miſericordiam impertiri? quo tempore non eſt infinitam illius in ſe homo benignitatem expertus? non ne ſæpius ultro eſt occurrere ſolita ſupplicibus, nullius oratione provocata? quando Deus, nobis propter peccata noſtra vehementius iratus, novo aliquo genere calamitatis impudentiſſimæ hominum ad peccandum licentiæ obviam ire conſtituit, quin adhibuerit, in conſilium cogitationum ſuarum, miſericordiam atque clementiam? Verum, nihil eſt Paulus niſi ſanctiſſime, nihil niſi religioſiſſime, loquutus. fuit illa ſemper Dei, P. B. in omnes homines miſericordia, quæ quum ſit unum & idem ac Deus, immo Deus ipſe, nunquam potuit neque poterit ab ipſa divina natura ſejungi. ſemper clementiæ & miſerationis munera inter homines ab illo perenni miſericordiarum fonte manarunt. hic nobis patuit ſemper, neque eſt illa ejus ingens donorum effuſio, ulla hominum importunitate, contracta; verum, neque affectionem ejuſmodi ſentire poterat, quæ, quod unius eſt propria hominis, non cadit in Deum, ab omni concretione mortali ſejunctum, neque illius vi omnino commoveri. ut igitur infinitam illam bonitatem atque ſapientiam, non modo re ipſa ærumnarum & calamitatum noſtrarum, opem ferendo, miſereret, verum etiam ſenſum hunc humanitatis, & illam quæ ſuſcipitur ex afflictis hominum rebus ægritudinem, haberet, ad induendam formam ſervi, atque naturam iiſdem prope affectibus obnoxiam, ſuam infinitam bonitatem incredibilis vis amoris adduxit. Si nihil eſt igitur, quod tantopere valeat ad animum judicis ad miſericordiam adducendum, quam ipſe idem miſericordia & dolore incitatus orator, quantam conciliabit nobis apud ipſum Patrem miſericordiam, quum non ſolum commotionem ſuam verbis, ſententiis, voce, vultu ſignificabit, verum totis etiam

F 5 impreſſa

impreſſa membris, acerbiſſimi ſigna doloris, oſtendet? ſi, ad conciliandam ſibi judicum benevolentiam, dicentis quam maxime valet autoritas; quis dubitet, Chriſti ductu & auſpicio tutum ſibi receptum ad expertam Dei clementiam fore? qui propter divina & immortalia merita, & virtutis egregiæ laudem, ad id honoris culmen aſcenderit, ut proxime ad Dei majeſtatem & amplitudinem videatur accedere. ſi maximam victoriæ ſpem affert judicis animus, ſua eo quo impellitur ſponte propenſus, ſi eo, quo curſum intendimus, quam citiſſime pervenire ſperamus, quum eo nobis eſt velificandum, undę aliquis flatus oſtenditur; quis jam in Dei miſericordia, qui vult omnes homines ſalvos eſſe, felicem, Chriſto poſtulante, non ſperet eventum? ſi demum adeo rogantis dignitas & gratia ſemper in judiciis floruit, ſemperque dominata eſt, ut res ad vincendum nulla plus poſſit; quis Chriſti gratia non moveatur? quis ſe, ejus comitatum ſtudio, Dei opem nequidquam putet imploraturum? quippe & propter naturæ communionem & propter voluntatis conſpirationem, eandem, in quam Chriſtus iverit, ſententiam Deus tueatur. quo enim Pater, à filio rogatus, non deſcenderit? quid ab illo non impetraverit? quum ad illorum utilitatem poſtulata retulerit, quos, laboribus maximis ſuſceptis, periculiſque graviſſimis aditis, ex hoſtium vi manuque eripuerit, quibus vitam ſua ipſius morte pepererit. quid, ſi illud pectoris vulnus, ſi pedum & manuum cicatrices, oſtentet? jam, quantam in Deo miſericordiam concitabit! quantam in Dæmonem conflabit invidiam! quantam in nos benevolentiam conciliabit? Tanta ejus, in oratione, futura vis eſt, ut vel unus ille! cicatricum aſpectus, non Dei inclinantem modo ad hominum perniciem animum erigere, ſed adverſantem etiam ac, ſi fas eſt dicere, repugnantem, ut Imperator bonus ac fortis, capere poſſit. Poſſem hoc loco argumenta congerere, prope innumerabilia, utilitates maximas enumerare, infinita in Chriſti patrocinio conſtituta nobis commoda proferre: ſed video, multa mihi eſſe neceſſario prætermittenda, nonnulla leviter pertingenda, quo, proſpero ſoluta curſu, aliquo tandem exitu concludatur, &, tanquam in portum, contractis velis, mea invehatur oratio.

oratio. Nolite igitur, cariſſimi Chriſto diſcipuli, tanta in nos profectura ex Chriſti diſceſſu commoda pervertere. non hic tantum veſtra res agitur, ſed communis omnium ſalus in veſtro dolore periclitatur. nihil eſt Chriſto noſtro ſuavius, nihil humanius, fateor; ut in ejuſdem profectionis cogitatione defixus ſentiam, à me ipſo viſcerum partem avelli. ſi minus juſto, at pio tamen, dolore affectos vos eſſe concedo; adjuvo etiam meis lacrimis mœrorem veſtrum: verum, ſi nihil abſentiâ, de ſuo in nos amore, detrahetur, ſi noſtro in illum magnus etiam cumulus accedet, ſi majora perceptis lucra faciemus; profecto abjicienda hæc animi mollicies erit, efficiendumque, ut cedat utilitati dolor, & hæc quantacunque jactura, utilitatum maximarum compenſatione, leniatur. non eſt ſapientis, ſuæque utilitati ſervientis, commodum aliquod maximum, minoris adipiſcendi cauſa, præterire. quid ſi demonſtrem, non ejus vos dolore commotos, ſed veſtra cauſa in tantum mœrorem adductos? nonne, multo vos pluris ipſos à vobis quam Chriſtum diligi, convincamini? Verum, illum ipſum potius, cujus à vobis diſceſſum doletis, dolorem veſtrum increpantem audiote. *Si diligeretis me, gauderetis utique; quia vado ad Patrem.* Quid tibi venit in mentem, dulciſſime Ieſu, de illorum amore dubitare, quos ob triſte tuæ deceſſionis nuncium, tanta vis mœroris invaſerat, ut in illorum verbis, precibus, voce, vultu, collacrimatione denique, tanquam cuncta pervadentis doloris veſtigia conſpicerentur? Equidem, ut à me de cæteris judicem, neceſſe eſt, ut plurimum diligam, quem ſine lacrimis atque dolore à me diſtrahi atque divelli non patior. profecto, ipſa hæc tam lugubris Chriſti mortis abituſque commemoratio illos in lacrimas mœroremque vocaverat; ſed multo majorem in luctum atque ſquallorem ſua ipſorum orbitas ſolitudoque conjecerat: non tantas, hoc tam improviſo ictu conſternatis animo miſeris, Chriſti diſceſſus doloris faces accenderat, quanta iiſdem ea, quibus erant cărituri commoda. At vero ſuis incommodis graviter angi, non amicum ſed ſe ipſum amantis eſt. Quid? te ne ab illo diligi exiſtimares, qui tuis honoribus, commodis, ac rebus proſperis, non æque ac tu ipſe, gauderet?

deret? etenim, ſi Chriſti utilitas potior illis fuiſſet, næ ingens ad eos gaudium ex ea, quæ perventura ad Chriſtum erat, gloria veniſſet. & ſane, qui fieri potuiſſet; quin ea, quæ tum in ejus ore vultuque, quum noſtræ ſalutis ſui ſanguinis precio redimendæ tempus inſtaret, eminebat hilaritas, perturbatis & afflictis omnem ejiceret ex animo profligaretque moleſtiam? qua ſe ratione continuiſſent, quin illi ultro ferrent amplexus, quin gratularentur, quum ſcirent, eundem debellatis hoſtium infeſtiſſimorum copiis, afflictis ac prope deletis vitiorum monſtris immaniſſimis, animorum præda onuſtum, hoſtilibus ſpoliis ornatum, more triumphantium, univerſa cæleſtium agminum turba, prope convulſa ſuis ſedibus, obviam procedente, ad ſummum cæleſtis Regni faſtigium, eſſe, per omnes beatorum ordines, tanquam per gradus, evehendum, & in illa honoris ſede celſiſſima ad Patris dexteram collocandum; quum intelligerent, tribuenda eidem fore vivorum mortuorumque omnium judicia, ceteroſque honores ampliſſimos & immortales, æqua ſuorum meritorum præmia, decernendos? Si igitur expedit nobis, ſi glorioſus eſt tibi futurus hic è mundo diſceſſus, quandoquidem nos jam dudum nimis indulſimus; abi, proficiſcere, tuis rebus geſtis ampliſſimis triumpha, fruere hac tua maxima gloria, noſque tuo amore leviter incenſos, quem à rerum fluxarum cupiditatibus tua hæc ſuaviſſima vindicavit humanitas, ne deſiſtas uſquequaque vehementius inflammare. Maximum, perfectiſſimum, ac prope divinum, ut ante dixi, amoris genus ſuo ſibi jure à nobis exigit Chriſtus, non humilem, non vulgarem, non uſitatam inter homines caritatem efflagitat, ſed ſingularem & inſolitam benevolentiam, & ſi non eam quæ digna ſit Deo, tantis nominibus de nobis optime merito, at quæ certe, pro viribus, ad divina illius in nos merita proxime accedat. verum, ut nulla materies facilis ad exardeſcendum eſt, prius quam humorem quem intus retineat efflaverit, ita mortalis animus nunquam ad comprehendendum divini amoris ignem erit apprime paratus, niſi, qui fuſi per ipſum ſunt, turbidi cupiditatum quaſi flatus evaſerint; quos nulla res prorſus exhaurit, & mentem præparat, ut poſſit incendi,
niſi,

niſi, qui ſuaviſſime permanat ad ſenſus ex divinæ erga humanum genus beneficentiæ & largitatis intuitu, ex Chriſti plagis atque vulneribus ardor expreſſus. Quamobrem ſemper plurimum peccanti prodeſſe exiſtimatum eſt, ſi, initio ſuæ converſionis ad Deum, quæ redundat de homine Chriſto voluptas, ad illius ſenſus effluxerit. hac enim primum celeriter, ab hujus vitæ oblectamentis atque illecebris, à corporis voluptatibus, ſatietate quadam atque faſtidio abalienamur. hæc crebris quaſi irrigationibus durum emollit atque intractabilem animum. nam, quemadmodum totam fere Ægyptum, ſterilem per ſe ipſam atque ſilveſtrem, fœcundis aquis irrigat Nilus, ita hæc ubi in animum infuſa jucunditas eundem obrutum oppletumque tenuerit, tum recedens, quaſi mollitum & oblimatum agrum ad ferendum, relinquit; eadem enaſcentes luxurianteſque cupiditates quadam quaſi falce amputat, ferroque depaſcit, eadem animum ſubactum, ut agrum non ſemel aratum, ſed novatum & iteratum, aptiſſimum reddit ad fructus divini amoris efferendos. Verum profectionem hanc triſtem & luctuoſam, quum plena doloris, plena mœroris eſſet, uſque eo benignitate & miſericordia Chriſtus, acerbitate omni, levavit, ut dulcem etiam atque jucundam effecerit. O ſingularem Chriſti in omnes homines humanitatem tuam! ô benignitatem incredibilem! ô clementiam prædicandam! quis, vel hanc unam ob cauſam, non omnia tibi ſua ſtudia præſentet, non omnes conatus polliceatur, ſe denique ipſum in omnem æternitatem ſingulari huic lenitati atque clementiæ non deferat? quis hanc tam ardenti caritate tua non uſque adeo ſuperetur, ut omne adverſus quaſcunque res alias ſtudium amoremque rejiciat? Quum jam neceſſitate abeundi premeretur, quum jam ejus illam mortis victricem mortalitatem ſibi cælum popoſciſſet, non tulit, non paſſus eſt, omni repente ſolatio deſtitutis, ſui triſte aſpectus ac miſerabile deſiderium relinquere; ſed placuit, toto illo quadraginta dierum intervallo, ſe illis identidem demonſtrando, ne dolori ſuccumberent, vel prorſus fide deſtituerentur, ſe ipſum tamen à conſuetudine & aſſiduitate oculorum abducendo, vel paulatim illos aſſuefacere, vitam ſine ipſo traducere. Videmus,

demus, matres, quum primum liberos ad ingrediendum erudiunt, non illico deſerere, quod propter ætatem nuſquam diutius inſiſtere, aut ingredi longius ſine caſu aliquo aut prolapſione, poſſint, verum ex occulto, utrum ſuis niti pedibus commode queant, an vero nullo pacto conſiſtere poſſint, obſervare: quod ſi jam offendiſſe, aut prolabentes, inſpexerint, materna pietate filiorum caſu perterritas, propere feſtinantes accedere ſublevare jacentes, confirmare titubantes, & admotos uberibus ſuaviſſime complexari, demum his artibus eo uſque inſiſtere, donec ipſos quoque pedibus ad inſiſtendum idoneis eſſe animadvertant. Non ſecus Chriſtus Dominus, eorum aſpectui, quos, teneros quaſi fœtus, in ſuæ ſinu benignitatis educaverat, ſe pauliſper ſubtraxit, interdum ſe longius ire finxit; quumque, dum tenebris mortis funeſtiſſimæ atque nefariæ, ſuæ lucis ſplendor obvolutus eſſet, illa lubrica atque periculoſa non conſtitiſſent via, quorum veſtigiis ut inſidiaretur humani generis hoſtis, vehementiſſime à Deo efflagitaverat; immo in communem omnium errorem rapti ſcandalum offendiſſent, ac miſerandum in modum paſſim omnes afflicti procubuiſſent: non ceſſavit ſua egentes ope impertiri propere, atque omnes, uno excepto proditore ſacrilego, qui in illo eodem ſcopulo occubuerat ad quem miſer alliſerat, excitare; quos non tam ſuarum imbecillitas virium humi projecerat, quam omnino totius Chriſti rationis expertes ignaroſque in unius hominis recuperationem precioſum ejus ſanguinem profundi, gignique mortalium generi Chriſti morte ſalutem, atrox tanti diſcriminis caſus ingenti terrore concuſſerat. Pulcherrimo Chriſti aſpectu, alio lumine omni deſtituti in his humanæ vitæ tenebris, ſolis loco clariſſimi utebantur Apoſtoli; hunc vitæ ducem ac moderatorem habebant, hunc requiem malorum invenerant; qui ſi tantiſper forte ab eorum oculis ſubduceretur, velut offuſa nocte, ſibi mundi lumen obſcurari, & una cum illo vita etiam ipſa eripi videbatur. Iam vero, ubi extremo illo ſuæ vitæ tempore, ſæviente Iudæorum immanitate atque perfidia, inflammatis ſcelere parricidarum mentibus, deficientem primum nitorem ſideris ſui, maculis ignominiæ conſperſum, condidiſſe, deinde ſan-

guinis colore ſuffuſo ſuum illud omne lumen obruiſſe viderunt; non aliter, intentis ad hoc tam atrox & acerbum impietatis ſpectaculum, ingens ex eo terror atque formido incuſſa eſt, atque indoctis illis ac rusticanis hominibus, qui primum cæli ac ſiderum rudes, ignarique, ſubjectam ſoli lunam, noſtriſque oppoſitam ſenſibus, ſolis radios obſcurare, eandemque è regione ſolis ſitam, interpoſitu interjectuque terræ, repente eam amplius lucem, quam à ſole accipit, non poſſe in terras immittere, ſolis & lunæ defectiones animadverterunt. eos igitur Chriſtus, ut hac formidine liberaret, nihil habuit antiquius, quam ut, revocatus in vitam, &, recuperato nitidiore ſplendore, ſacrorum vatum effata, involucris obducta, evolveret in mediumque proferret, doceretque, ſummum juſtitiæ ſolem, quaſi cælo temporum deſtinatas vices implente, & piacularis maturitate temporis exiſtente, neceſſario defeciſſe. Itaque, ut, tertio quondam die, toto iterum cælo luce diffuſa revixiſſe ſibi viſæ ſunt regiones illæ, quibus eruptione Ætnæorum ignium tantæ extiterant tenebræ, ut per biduum nemo hominem homo agnoſceret; ita, quum erumpente, una cum amoris incendio, conditionis humanæ quaſi fumo, divina illa majeſtas obſcuraretur, & tenebris omnia complerentur, pæne jam extincti & luce omni carentes Apoſtoli, ſe denuo in vitam vocari, putaverunt, ubi tertio item die ſol Chriſtus illuxit. Quare, ubi jam illos, omnem, quamvis longam, ingredi poſſe viam animadvertit, & ea omnia, quæ in adultos jam ætate pueros conveniant, de illorum omniumque noſtrum utilitate ſolicitus, nihil utilius arbitratus eſt eſſe, quam terras deſerere, & humanam cælo naturam inferre, unde talem illis cuſtodem demittat, quo illorum ſolitudo atque imbecillitas quam firmiſſimo præſidio muniatur, & talem defenſorem adjungat, quo comite atque ſocio mollis ille atque ignavus amor, firmus, conſtans, & ad omnia pericula fortis, efficiatur. Etenim, ſimul atque Apoſtolorum pectora divino Spiritus ſancti igne caleſcent, ille, qui in hac umbratili ut diximus exercitatione ſe continebat, amor, ut non hoſtium modo aciem intueri, non modo in foro, in urbe, in hominum eſſe conſpectu, perhorreſceret, ſed ne

ipſam

ipſam quidem lucem auderet aſpicere, jam divina Spiritus ſancti virtute corroboratus, ejuſque viribus armatus, plenus animi, plenus roboris ac virium, omnem ferociam in diſcrimen ipſum certaminis afferens, ſe ipſum in medium agmen, in pulverem, in clamorem, in aciem educet, in armatas hoſtium copias immittet, vehementiori flagrans incendio ſponte ſe in furentes popularis invidiæ flammas impellet, non laceſſitus impios provocabit ad pugnam, arma in ſe furentium exacuet, & concitata in Chriſtum odia convertet; non ipſum ſe amplius, non ſua quæret commoda, ſed cuncta referet ad Chriſti gloriam, ad ejus fidei propagationem; ipſa Apoſtolorum corpora, ſuæ adeo ſalutis vitæque ſolicita, tum ad omnia pericula offeret, tum etiam palam, ad explendam carnificum rabiem crudelitatemque, proponet; nullius erit ita laudis cupidus, nullam exiget aliam ſuæ caritatis mercedem, quam ut propoſita ſibi ad æmulandum invicta Chriſti patientia, liceat ſanguinem illi pro ſanguine, vitam denique pro vita, rependere. O præclarum & admirabilem tui Chriſte amoris ſpecimen! ô ſemper ardens nullaque ſanguinis profuſione reſtinctum divinæ tuæ caritatis incendium! ô ſingulare amoris cum ſumma crudelitate certamen! ô dignum Deo, Angelis, hominibuſque ſpectaculum! in quo primum P. B., quaſi ferentarii, ad committendum prælium plurima prodiere ex Chriſti liberalitate argumenta beneficentiæ, contra ex Iudæorum caſtris ferox erupit exſecrandæ impetus invidiæ: poſtea vero, quam infeſtis ſignis utrinque concurſum eſt, tanta vi pugnatum eſt, ut in eo certamine longe ſemper magis amoris ad benefaciendum incitatus ardor efferveſceret, quam accenſa ad exſorbendum benefacientis ſanguinem odii voluntas inflammaretur. Chriſti ſingularis humanitas cum Iudæorum feritate confligebat; inſtabat hinc acriter divina ſapientia, pertinaciter illinc humana ſtultitia repugnabat: occurrebat hinc animi moderatio, illinc effrenatæ libidines reſiſtebant: hinc ſe pietas extollebat, illinc cornu flagitium efferebat: hinc probitas inter immaniſſima ſcelera, quaſi in confertiſſimos hoſtes, incurrebat, illinc furor in divinam Chriſti clementiam, quaſi in armatas hoſtium copias, irruebat. æquitas,

demiſſio animi, fortitudo, conſtantia, virtutes omnes, cum iniquitate, cum ſuperbia, cum ignavia, cum temeritate, cum vitiis omnibus, decertabant: denique miſericordia cum juſtitia, patientia cum labore, vita cum interitu, ſemper vigens & erectus amor cum jam defeſſa atque languenti immanitate pugnavit. in ejuſmodi certamine, quaſi omnes adverſariorum impetus atque conatus majus Chriſto robur fortitudinemque adderent, quo ejus vis deprimi videbatur magis, eo ſeſe altius efferebat, & quaſi conjectæ in æſtuantem ignem egelidæ tormentorum aquæ, non illius comprimendi ſed exagitandi, non refrigerandi aut extinguendi, ſed nutriendi & inflammandi, vim quandam ac poteſtatem haberent, in majus propemodum caritatis ardor excreſcebat incendium. Quemadmodum enim, ſi quis æger ac morbo gravis, maxime quum vis fureret morbi, quanta maxima poſſet voce, ſe æſtu ſitique torreri fatigarive, clamaret, poſtularetque ut ſibi gelida ferretur aqua; ubi vero miſer cum poculo ad ſe venientem aſpiceret, vas geſtantis extorqueret è manibus, forte reſiſtentem vi manuque repelleret, male verbis acciperet, eoque hauſto, ſe multo gravius vehementiuſque æſtu ſitique ingraveſcente afflictari, vociferaretur, nonne huic maximam eſſe febrim, non letali miſerum ardore conſumi, fateremur? Sic noſtri amantiſſimus Chriſtus, quaſi ferventem, diuturnam, ac moleſtiſſimam ſitim explere cupiens, omni ſuppliciorum & crudelitatum genere vas plenum atque redundans è Patris manibus videbatur eripere; quum ore ardenti, quaſi evomens quas intus flammas abſconderat, ſæpe diceret, *Baptiſmo habeo baptizari, & quomodo coarctor, donec in me perficiatur.*! quumque, omnis impatiens moræ, ac ſeſe tandem in cruciatum dari quamprimum exoptans, nimis diu optatam pro nobis mortem ſane differri quereretur, Petrum, illi meliora precantem, ſatanam appellans, repulit. utque æger, impetrata à medico bibendi poteſtate, ſi ab amicis admoneretur, propterea quod poculum ſumſiſſet avidus, ut modice biberet, ut ſuæ ſaluti parceret, ne ſibi ipſi quodammodo manus afferret; nonne, quaſi de ſuo jure ſibi aliquid detraheretur, cum eiſdem expoſtularet? nonne hoc illis peracerbe fortaſſe reſponderet:

ret: Quid? medicus fecit poteſtatem bibendi, vos eam mihi extorquere conamini? Ita Petro ait, quum irruentes in eum milites vi manuque repelleret: Pater hunc mihi tradidit calicem, ad meum arbitrium exhauriendum; tu me æſtu, quo jam diu crucior, relevari prohibeas? In horto igitur Gethſemani, hoc ingens & immane poculum, primum labris admovit; quumque, humi proſtratus & afflictus, demiſſis illis precibus ter Patri ſupplicaret, ex eo bibit, quum à prætoria cohorte corriperetur, dum, ab impio diſcipulo, nefariæ proditionis teſſera indicaretur, dum collo manibuſque injectis catenis, velut prædo, vinciretur: ex eodem itidem bibit, dum in Prætoris conſpectum produceretur: bibit, dum ad Herodis tribunal raperetur: bibit, dum veſte ſpoliaretur, dum verbera, non ad quæſtionem ſed ad pœnam, ingererentur, dum per ultimos cruciatus, quippe damnatus, & impiis cohortis Romanæ militibus, ut Iudæis gratificarentur, torquentibus, laceratur, non amariſſimos tantummodo cruciatuum liquores exſorbet, non haurit, non ebibit, ſed totus quaſi perfunditur; in funeſto demum Calvariæ colle, cruci affixus, coeuntibus in inſontem hominem ac Deum, tanquam unum in locum, omnibus dolorum & acerbitatum non rivulis ſed fontibus, obrutus prope eſt, & ut Hieremias ait, eſt *ſaturatus opprobriis*; quumque, exhauſtis prope omnibus cruciatuum & calamitatum fluctibus, ſitis ejus arida, non relevata modo atque refrigerata, ſed ſatiata & jam penitus exſtincta videretur eſſe, adhuc magis ebulliens quod intus efferveſcebat incendium, ſumma omnium cum admiratione, ingenti ad extremum edito gemitu, *Sitio*, quantum potuit, voce contendit. O maximum ardorem, nullis dolorum fluctibus refrigeratum! ô fervidum ignem, nullo cruciatuum imbre reſtinctum! ô vehementem flammam, nullis fluminibus tormentorum oppreſſam! quis ex omni ſeculorum memoria ita in amore conſtans inventus eſt unquam? quem adeo alicujus amantem audivimus, in quem illud aptius conveniret elogium, *Aquæ multæ non potuerunt extinguere caritatem?* quum non tantâ ſacrilegi homines ejus exorbendi ſanguinis cupiditate flagraverint, quanto ille deſiderio, poſt acerbiſſima tormenta, ad ſubeunda

nova

nova etiam multo graviora ſupplicia & cruciatus exarſerit. Quis non igitur merito, luce hac ſacroſancta, triumphet? quis non jure lætetur? quis tantis undique circumfluentibus gaudiis, mœroris aut triſtitiæ cauſas anquirat? Quid reliqui profecto erat, quod Apoſtolos ad dolendum incitaret? quæ nova mœroris cauſſa ex præſenti lætitia emerſerat, ut reluctantes in luctum ac dolorem impellerentur? quis adhuc miretur amplius, Apoſtolos tantam ex Chriſti diſceſſu concepiſſe lætitiam, ut cum gaudio Hieroſolymam reverterentur? etiam ne exigua ad lætandum materies videatur, ſentire, ſe omnia ſumma eſſe conſecutos, arcanorum myſteriorum notitiam, rerum divinarum ſcientiam ſibi traditam, intelligere, in illum poſtremum amoris exitum evaſiſſe, in quo omnis ejus perfectio atque præſtantia poſita eſt, & admirabili incredibilique conſtantia, fideliſſima atque perpetua veri amoris comite & adminiſtra, corroboratos ſe eſſe, cognoſcere? cujus vi ac firmitate, in ſe conjectas omnes impietatis faces exciperent, ſuique demum ſanguinis effuſione reſtinguerent, qua ſibi incuſſos mortis tormentorumque metus averterent, & ad enaſcentis tum primum ſemina religionis toto jam terrarum orbe, diffuſa ſuis everſis ſatoribus, extinguenda, vanas conſpirantium inter ſe principum voluntates & conatus efficerent. quæ tantæ erant tenebræ doloris atque triſtitiæ, quas non illico disjiceret ea, quæ repente, in tantis nubibus, Chriſti divinitatis notitia, quaſi fulgor, illuxerat? quæ cæcis nunquam oculis undique erroris caligine circumfuſa, in tot ſignorum magnitudine, in tantarum admirabiliumque rerum molitione, in ſalutaribus Chriſti præceptis, effulſerat. Quæ igitur mœroris tanta vis reperiri poſſet, quæ erumpentis jucunditatis maximæ curſum inhibere, & ad Apoſtolorum pectora pervadenti, vias niteretur intercludere? quid enim eos magis rapere poterat in lacrimas, quam hæc repentina Chriſti deceſſio? at illico re ipſa experti ſunt, eo arctioribus cum illo vinculis colligatos ſe eſſe, quo ab eorum ſeſe cônſpectu & conſuetudine longius amoviſſent. nos huc jam pridem fidei Chriſtianæ dignitas amplitudoque vocabat, ad hoc quaſi ad quoddam ultimum Chriſti prædicationis & miraculorum jacula dirigebantur,

tur, ſcilicet ut in eo id primum diligeremus, quod nec mortalibus oculis intueri, nec terrenis manibus contrectari, nec ullis corporis ſenſibus percipi poſſet. hinc Mariæ Magdalenæ, totius Eccleſiæ perſonam tunc temporis referentis, diu lacrimis quæſito, & ægre tandem invento, ferenti obviam amplexus, *Noli*, inquit, *me tangere; nondum enim aſcendi ad Patrem.* ſcilicet, ut Beatus Leo ſummus Pont. explicat, Quid in carne conaris mulier ad me venire? quid ex corporis figura, quam ex me ipſo, tibi ſum notior? non eam à te ipſa, & ab illis qui in me credituri ſunt, mei notitiam requiro, quæ contrectatione contineatur, ſed eam prorſus cognitionem efflagito, in quam Spiritus ductu auſpicioque proficiſcantur; hæc, ubi in cælum abiero, & à vobis præſentibus præſens ereptus fuero, ut in veſtros animos inferatur, & illata in eiſdem plurimum augeatur, efficiam. Hoc unum maxime fidem noſtram ſpectabilem & admirabilem reddit, in hoc ejus præcipue nobilitas eluceſcit, ut, quod plurimum eſt à noſtris ſenſibus remotum, id nos maxime credamus, quem ipſi nunquam audivimus vel vidimus, diligamus, qui tanto à nobis intervallo ſejungitur, debito cultu ac benevolentia proſequamur. huic erat fidei totus prope terrarum orbis, ſumma cum celeritate, luſtrandus, &, ſuperſtitione omni refertus, exturbato de ſuis ſedibus idolorum cultu; Chriſti religioni dicandus. & quum hoc quadraginta dierum tempore, quo tempore Chriſtus Dominus verſatus eſt inter homines, nondum tutum ac liberum præbentibus Apoſtolis in ipſorum animis aditum, paululum conſtitiſſet; eos tamen adepta, velut retenta diutius intentiſſimo arcu ſagitta celerius, quum emittitur, quo deſtinatur, infigitur; celeritate incredibili urbes peragravit, maria trajecit, Alpes aſcendit, & quidquid naſcentis inter obeuntiſque ſolis terminos continetur, quidquid Auſtri Aquiloniſque regionibus includitur, amplexa, omnes terrarum oras opplevit, & munita Spiritus ſancti ope ad penetrandum in viſceribus hominum via, omnium invaſit animos, eiſque penitus inſedit, & quandam quaſi notam, perpetuo quidem permanſuram, non cruore fœdandam, non ferro violandam, non igne delendam, inuſſit. hæc vel ſemel comprehenſa mentibus ani-

miſque

miſque credentium, tam ſtabilis ac diuturna permanet fides, ut, non ſicut ceteræ impietatis antiquæ, vanæ ac fictæ, de diis immortalibus opiniones, non ſicut veterum & recentium quorundam hæreticorum ſomnia quædam atque commenta, diuturnitate extinguatur, deleatur, die, vetuſtate, & annorum decurſu contabeſcat, injuriis temporum occidat; ſed longiſſima jam vixerit ſecula, vim diuturnitatis evicerit, hominum ætates ſuperaverit, atque adeo in æternum propagari ævum eſt avida; ut nec decurſis ſaturetur annis, nec præteritis temporum ſpatiis expleatur. O felicem Apoſtolorum hæſitantiam! ô nobis ſalutarem titubationem! ô breve neſcio quod tempus, immenſis ſeculorum pæne innumerabilium ſpatiis compenſatum! illa illa hujus diſſeminandæ & propagandæ religionis miniſtrorum nimis curioſa inveſtigatione, an Chriſti animus ad corporis ſocietatem rediiſſet? incorruptæ poſterorum fidei jacta ſunt firmiſſima fundamenta; illa neceſſaria Apoſtolorum cunctatione, noſtræ ad credendum tarditati itum eſt obviam, & brevi temporis ſpatio, pæne immortalitati proviſum. Quæ fæx igitur triſtitiæ, purum & liquidum voluptatis amnem inficiat atque corrumpat? præſens à præſentibus eripiatur, abducatur ab oculis, nunquam tamen validiſſima illa, quibus Chriſto jam adſtringuntur, vincula dirumpentur; nulla cupiditate, nullo metu, non jam humanis naturæ mortalis muneribus, ſed cæleſtibus divinitatis donis, contracta cum eodem Chriſto ſocietas diſſuetur; nulla vi unquam perpetua illa animorum conjunctio diſtrahetur, nec inimicorum ſævitia, nec Iudæorum importunitate nec locorum ac temporum intervallo, diſſociabitur; nullis humanarum rerum cupiditatibus, nullis voluptatum illecebris, jam alte in Deo radicibus actis, plane ſtabilis ille amor perturbabitur, nunquam de ſua ſede ac ſtatu dimovebitur. nam, quidquid erat in terris boni, quidquid ſuave, quidquid jucundum, jam una cum Chriſto deſideratur: & ſimul atque illa invida & importuna nubes ſoli clariſſimo terram larga luce complenti offecit, omnes etiam ejus partes opacavit, nonne hic cuncta mihi ſine te, ſuaviſſime Ieſu, vileſcant? hic ſine te mihi ſe aliud quid offerat, quo oblectare me poſſim? poterit ei, qui tua vita

 vixerit,

vixerit, qui tuo lacte recrearetur, (Chriſte optime) aut hujus cæli ſpiritus eſſe jucundus, aut hujus vitæ hæc lux non obſcura videri? Verum, ut tandem modum ſtatuam orationi meæ; quum victor de tribus potentiſſimis hoſtibus glorioſum in cælo triumphum reportaturus ſit, ſi nos eum diligimus, ſi ejus nobis cordi exiſtimatio eſt, noſtrum ad ejus gloriam ſtudium conferamus. At, quid eſt jam, in quo operam noſtram profiteri, eique palam navare poſſimus? nam ſi opes illi noſtras polliceamur, bonis cæleſtibus affluens, noſtrarum rerum non eget, ſi potentiam, ſi dignitatem, ſi laborem offeramus, omnes noſtræ non modo utilitates & commoda ab eodem, tanquam à fonte, deducta proficiſcuntur, ſed etiam, quod vivimus, quod movemur, quod ſpiramus, uni illi acceptum referendum. nihil ergo horum eſt, quod non, in eorum datore & perfectore, multo quidem excellentius atque nobilius exiſtat. Vna res eſt, P. B. in qua gratificari Chriſto poſſimus, unum illud relinquitur, in quo non modo Chriſti gloria verſatur, ſed noſtra etiam ſalus & utilitas continetur. In ſplendida atque illuſtri triumphantium pompa, hæc omnia, triumphorum dives antiquitas, admirabatur; ſimulacra urbium & oppidorum, devictarum gentium imagines, auri & argenti vim ingentem, & detracta ab hoſtibus ſpolia; ad hæc, obſtrepere omnia clamore militum & tubarum ſono, omnia acclamantium vocibus perſonare; præterea vulgi plauſus, populi, ſua adverſus Imperatorem ſtudia ſignificantis, clamores exaudiebat, carminibus victoriam ducis celebrari, ferri ad cælum laudibus Imperatorem; ſed quod in ſe oculos omnium converteret, quod plauſus & clamores excitaret, id in primis videbatur, quum tantorum modo exercituum reges, à quibus tot antea gentes atque nationes jura petebant, quos infinita hominum genera, tanquam deos, reverita, eorum pedibus advolvebantur, tunc, de regali faſtigio dejecti, victoris arbitrium expectantes, ante currum vincti ducerentur. Iam vero inimici atque hoſtes noſtri infeſtiſſimi, qui ſemper Chriſto bellum habent impium atque nefarium indictum, ſunt, noſtra ſcelera atque peccata; quæ ſi vincta Chriſto tradiderimus, ut quæ tantum illi quondam dedecus & contumeliam intulerint,

ejus

ejus gloriæ & amplitudini aliqua ratione deſerviant, eorum vim atque conatus adeo æternis in poſterum vinculis atque carceribus coercebit; ut, niſi tu ipſe eorum vincula ruperis, horribilibus cuſtodiis circundatis, omnem ſpem eis prorſus libertatis, & nocendi poteſtatem, eripuerit. Verum, neque cuiquam veniat in mentem, dubitare, ſe idcirco deſertum eſſe, quod cælo Chriſtus receptus, Patris dexteræ aſſederit, aut, quaſi perfuncto graviſſimis vitæ laboribus, ſibi quieſcendum eſſe duxerit, neque ſalutis humanæ ſemel per illum partæ tutelam, ejuſque dignitatis defenſionem, utpote curarum pleniſſimam, eſſe cum præſenti lætitia commiſcendam. nam, etiam ſi tanto intervallo abeſſe videatur, animo tamen & corpore, quemadmodum in cælo fruitur, adeſt, nobiſcum manet, &, uſque ad conſummationem ſeculi, perpetuo manebit. etſi, honorificentiſſimo Dei judicio, tanto honore dignus eſt habitus, quantus neque ulli delatus eſt ante illum neque habendus in poſterum, etſi, nulla externa adjutus ope, ſed ſuæ virtutis gradibus, ad eam ſibi gloriam communivit viam, etſi in ſolio, circumfuſo undique lumine, collucenti conſedit; tamen, quando id res ipſa poſtulare videbitur, quum præſens periculum aderit, velut ex eodem exiliens, præſto erit illico, &, ſi nos adverſariorum inſidiis expeti, ſi in aliquod diſcrimen vocari quenquam, aſpexerit, quæ ad noſtram ſemper defenſionem parata habet arma, ſuſcipiet, periculum quod in nos intenditur propulſaturus. nulla quidem immortali intercedit ægritudo lætitiæ, neque tanta contaminantur gaudia labore, non deſidet, non ceſſat, quum ſuſceptis armis res ad certamen deducitur. Ecquis apud illum unquam de ſuis calamitatibus deploravit, quin ſtatim in ejus fide certiſſimum ac paratiſſimum perfugium invenerit? Ecquis unquam, accepta à dæmonibus clade depreſſus, aut hoſtium minis terroreque perculſus, ad ejus aram præſidii opiſque confugit, quin eum ſubito, ſtudioſiſſimum ſui defenſorem ac propugnatorem, habuerit? Quid? nonne in dubiis rebus, in maximis graviſſimiſque periculis, allata ſæpe multis auxilia, quemvis aut hebetem aut impium, Chriſtum præſentem fuiſſe, palam confiteri coëgerunt? Repetamus memoria, ſi placet, à primis illis

naſcentis Eccleſiæ primordiis. Quum impietas armata, ad debellandam ac funditus evertendam Chriſtianæ religionis veritatem, manantem in dies latius, eoſdemque ſuæ magnitudini terminos, quibus terræ ambitus continetur, cæli regiones conſtituentem, in Chriſtianorum cæde deſæviit, & honeſtiſſimo Sanctorum ſanguine ſaturata eſt: nonne vetuſtiſſima ſcriptorum monumenta, quibus propter vitæ ſanctitatem, gravitatem, eruditionem, abrogari fides non poteſt, teſtari reperiemus, ſuam illum non modo operam, cum ſtrenuorum militum virtute atque præſtantia conjunxiſſe, ſed, quo præliantibus animus amplior eſſet, ſuam ipſius ſæpenumero præſentiam declaraſſe? quoties in acie, ex illuſtri & excelſo quodam loco pugnantem, mortalium genus aſpexit? quoties tela vibrantem, & ingentem hominum multitudinem ad martyrum carnificinam, velut ad quoddam immane crudelitatis ſpectaculum effuſam, de cælo ignibus atque ætheris flamma conſumſiſſe animadvertit? Quid referam ex vetuſtis atque vulgaribus ſanctorum martyrum atque virginum hiſtoriis ductas narrationes? quis eſt omnium adeo rerum ignarus ac rudis, modo ſit Chriſti religione imbutus, qui non aut legerit ipſe aliquando, aut non audierit, ſæviente falſa deorum ſuperſtitione, quæ, furens amenſque, bellum atrox atque impium Deo hominibuſque indixerat, Chriſtum ipſum plerumque humana ſpecie, dum fortiſſimi illi duces, ſacræ Chriſti militiæ nuper adſcripti, pro vera religione tuenda, divinitus ad mortem uſque decertantes, à tyrannis crudeliſſime vexarentur, coactam ad necem inſontium acerbam lictorum atque carnificum manum effudiſſe, aut lacerata flagellorum ictibus corpora, aut evulſis carnibus denudata oſſa integritati ac decori priſtino reddidiſſe, vel, id robur animis atque conſtantiam intuliſſe, ut acerbiſſimos inter ultimoſque cruciatus, illorum plurimi nullos dederint gemitus, nullas voces emiſerint, nullum denique inter prementium tormentorum anguſtias omnino doloris ſenſum expreſſerint? Pendebant alii totis diebus è cruce, & de ea, tanquam de ſuperiore loco, populos ad Chriſti fidem erudiebant. ſtratas alii ignitis carbonibus vias læti, quaſi roſas, ingrediebantur; peruſti, quamplurimi, vel tædis arden-

ardentibus, vel candentibus laminis, ita dulciſſimis complebant omnia vocibus, ut ſi fervido fatigata æſtu molliſſima corpora ſuaviſſimo rore relevarentur. demum, multi inter acerbiſſimos ſcorpionum cruciatus, inter crebros flagellorum ictus, nudis plerumque oſſibus incuſſos, exultare ſibi videbantur inter choros Angelorum, & divina quadam ſuavitate perfundi. Quid multa? adſtat lætum inter omnes Deo datura ſpectaculum, ſupplex in genua provoluta virgo, regali ſtirpe progenita, atque ejus candidæ decoræque cervici ſtricto imminet gladio immanis dextera lictoris, letali vulnere eum jam jam in locum delapſura. verum, ô rem miram & incredibilem! quum illi mors impenderet, quum ferro invaderetur, quum omnibus premeretur ærumnis, quæ proximo leti periculo ſaltem aliquantulum exterreri, quam vel metus ipſe & expectatio exanimare debuerat, eo erat ſtatu mentis atque corporis, ut eam neque præſentis terror mortis impelleret, neque inimicorum labefactaret injuria. contra vero is, ad quem tantæ immanitatis ſpectabat officium, quaſi eodem ferro miſeri illius jugulum peteretur, toto animo totiſque artubus contremiſcebat. Vnde tam gravia tamque difficilia perferendi in illos ardor æſtuabat? unde tanta ſecuritas animis, niſi à Chriſto præſente, ingerebatur? an ſuam paſſus eſt diutius opem à Stephano implorari, quum obſeſſus à Judæis lapidibus obrueretur? in illa acerrima pugna intentis oculis in cælum, quaſi duas diſciſſum in partes, non eum ſedentem, ut olim, ſed, ut præſens occaſio ferebat, contemplatus eſt, ſtantem, opem ferre ſupplicibus, excitare afflictos, dare ſalutem laborantibus ſuccurrere, liberare periculis; ſibique illatas ab acerbiſſimis hoſtibus injurias propulſare. erit ne quiſquam adeo divinæ immemor benignitatis, & exhibiti in nos amoris expers, qui, eo quod ſe noſtris oculis conſpectuque exemerit, omnem itidem eorum, quos dilexit unice, memoriam ex animo ejeciſſe arbitretur? hæc non modo P. B. viget perpetuoque vigebit, ſed ejus plane in medullis, atque in viſceribus ipſis, infixa perpetuo manebit. Vtinam illius nos ita memores eſſemus, nec veterum fama meritorum, aut præſentium gratia beneficiorum, elaberetur ex animo, ut noſtrarum miſeratio cala-

mitatum nulla unquam adverſa, ac contra nitenti injuriarum vi, ex ejus pectore exturbata concedet, nec vivida illa ſemperque florens amoris virtus, peccatorum noſtrorum concuſſa nutibus, contremiſcet. immo vero, tantum abeſt, ut ſe à nobis diſtrahi atque divelli patiatur, ut nihil optet ardentius, quam in uno eodemque pectoris domicilio perpetuam animorum noſtrorum ſocietatem & conjunctionem. Quis igitur erit ita durus ac ferreus, qui tanti aſpernetur convictum amici? quis tam ferox & inhumanus, qui ad fores adſtanti, & ſe nunquam introduci conquerenti, deneget hoſpitium, qui ſummæ felicitati non adſcribat, poſſe cum mundi procreatore quam ſæpiſſime colloqui, adeſſe una in iiſdem ædibus, una eademque vita vivere, ac pæne ex eodem ore ſpiritum ducere, & in his ærumnis atque miſeriis ſumma quadam animi tranquillitate potiri, non ex rerum fluxarum jucunditate orta, ſed ex perpetuis Beatorum gaudiis atque deliciis derivata? O vere fortunatos illos, apud quos tantus divertit hoſpes! ô prope beatos, quos Deo frequens conciliavit hoſpitium, & conſpirantibus in unum animis amicitiæ vinculo colligavit! nam quum amoris mira quadam & inexplicabili ratione perficiatur, ut amicorum uterque, à ſeipſo recedens, in alterum quem diligit, tanquam in ſuam ſedem ac domicilium, abeat, ejus mores imitetur, totum ſe ad illius nutum & voluntatem effingat, ad ejus vocem ſuos etiam ſonos inflectat, nec modo eodem amictu, eodem inceſſu, atque ille, utatur, ceteraque externa omnia, quæ facile aſſequimur imitando, conſectetur, ſed ipſam corporis totius effigiem, atque oris lineamenta, ſuis abſterſis atque deletis, in ſe ipſe, ſi poſſit, inducat: quid futurum nobis erit impedimento, quo minus, ſi in Chriſto fuerimus, ſi noſtram voluntatem ita cum illius voluntate copulaverimus, ut ex duabus una eademque conſletur, divinam quodammodo ſpeciem & pulchritudinem animis referamus? Iam vero, amoris ardore liquefactus ac dilapſus animus, aut in res mortales aut in Deum ſeſe diffundat neceſſe eſt. ſi igitur aquam, & liquida omnia, non modo ex Peripateticorum ſententia, ſed ab ipſa etiam magiſtra rerum experientia didicimus, quum rei cujuſpiam terminis, ne diffluant, cohibeantur,

in rei illius figuram habitumque formari: quis jam dubitet, ſi in Chriſtum totos nos transfuderimus, quin ſit divinæ illius in nobis pulchritudinis imago quædam ac ſpecies exprimenda? at fieri non poteſt, quin, dum hac luce fruimur, dum corporis cuſtodia detinemur, rerum mortalium curis & ſecularibus negotiis immiſceamur. eſto. verum non, eſt tibi illis diutius inſiſtendum, ſed per ea, quanta poteris maxima celeritate, prætervolandum. nam ſi præterfluens amnis, aut vix aut nullo modo, concluſa autem aqua facile, corrumpitur; nonne, ſi properantes noſtræ ad cælum cogitationes hic diutius remorentur, facile computreſcent? Evola igitur per has vitæ hujus commoda, atque pertranſi; eaque leviſſime, quantum ſat erit ad vitæ uſum & neceſſitatem, attinge; ut, quemadmodum ventorum impetu, pulſuque remorum, ita per æquora fertur navis, ut ejus vim & incitationem aſpicias, veſtigia ingreſſumque non videas: ſic nulla fere tuarum veſtigia cupiditatum in terris impreſſa reſideant; quæ, ſi quidem in ſolo, quum calcatur altius, pedibus cedente ſignantur, non abnuo, immo glorioſum duco, te humanis opibus atque divitiis, pedum tuorum ſigna ad contemtum & perpetuæ ignominiæ notam inurere, nunquam enim, niſi adſcenſurus ad Patrem, Chriſtus ſua terræ fixit veſtigia. ut ſcilicet nobis oſtenderetur, tanquam ſalientibus, quo altius in ſublime feramur, terram eſſe acrius ante premendam, & humana omnia adverſis veſtigiis impellenda.

ORATIO VII,

DE PECCATO.

FVit hæc non modo, Auditores, Chriſti Salvatoris noſtri, ceterorumque Sanctorum, veriſſima certiſſimaque ſententia, culpa & peccato nihil homini accidere horribilius poſſe; aut magis pertimeſcendum; verum etiam veterum Philoſophorum atque ſapientum fere omnium opinio. quorum licet variæ multumque inter ſe diſſidentes pugnanteſque familiæ, frequentes tamen communi

muni conſenſu, quaſi pedibus, in hanc eandem ſententiam ivere. Hinc illa quorundam incredibilis extitit, in voluptatibus quoque uſitatis atque permiſſis, continentia; hinc illa honorum & rerum humanarum deſpicientia, perpetuaque in propoſito ſuſceptoque conſilio gravitas & conſtantia. intellexerunt nimirum, eo minus in aliquod peccati genus delapſuros ſe eſſe, quo ſibi ipſis magis ad omnem cupiditatem aditum præcluſiſſent. Atque hoc etiam magis ab omnibus iſtorum eſt admiranda diligendaque ſapientia, quo illi, non fide divinitus hauſta, ſed inſita in omnibus naturæ lege, non præmiorum æternorum ſpe atque expectatione commoti, quum eorum plurimi, una cum corpore ſimul animum interire, putarent; non metu pœnarum perterriti, quas idcirco inventas eſſe crediderant, ut aliqua invita formido improbis eſſet poſita; ſed communi voluntate virtutis & officii præciderunt ſibi ipſi iſtam licentiam, libertatemque vivendi. Quapropter graviſſime veriſſimeque Salvator hominum Chriſtus improbiſſimas multorum cupiditates à Tyriis, à Sidoniis, à Ninivitis, in crimen atque in judicium vocandas eſſe prædixit; quod, quum illi divino illuſtrati lumine perſpexiſſent, quam fœdum ac perniciosum eſſet, vel minimum à religione officii declinare, quum cognoviſſent, veriſſimis graviſſimiſque pœnis nôs à peccatis avocari, contraque ſpe poſt hanc vitam uberrima atque præmiis ad virtutem ampliſſimis allici, tamen ita vitam inſtituerint, quaſi hæc longe remota ab eorum opinione intelligentiaque fuiſſent, nihilque debere exiſtimaverint hominum cupiditati eſſe clauſum, ſed libidinum peccatorumque omnium patere in vita licentiam. Verum iſtorum tanta perverſitas, ſi recte inſpiciatur, vel ob hanc cauſam corroborari ad audaciam ſolet, quod ſua homines ſcelera & cupiditates, ad propoſitam voluptatem, non ad futuri temporis judicium, conferant; quodque ut plurimum videant, prolapſa fere in immenſum effrenata hominum ad peccandum audacia atque licentia, à præſenti ſupplicio ſe Deum continere atque reprimere. ita fit, ut ſingularem hanc Dei optimi maximi clementiam, ſeu potius patientiam miram & incredibilem, non virtutis ſed libidinis habeant incitamentum. ô ſcelus!

ô por-

ô portentum! ô audaciam immanem ac deteſtandam! idcirco ne ſceleſtus aliquis exiſtimabit, nullum impudentiæ nequitiæque ſuæ finem eſſe relictum, quia videat non in primo gradu injuriæ reſiſtere irati judicis ſeveritatem? quod enim noſtræ ſalutis rationem ad futuri judicii diſcrimen reſervare ſolitus ſit, idcirco ſibi omnia à divinæ legis præſcripto atque ratione ad voluntatem atque libidinem ſuam tranſlata eſſe videbuntur? Quæ quum ita ſint, operæ pretium nos eſſe facturos exiſtimo, ſi cæcis iſtorum tenebris, qui in aliquo peccati genere verſantur, ſi non ornatæ, certe ſalutaris, orationis facem prætulerimus, ſimulque breviter oſtenderimus, quanto ſuo periculo ſe in tot ſcelerum flagitiorumque ſordes ingurgitent. Atque ut ad rem ipſam aggrediamur; primum, qui ſe letali ſcelere contaminavit, æternum quoddam & capitale Dei in ſe odium ſtruxit. quæ quidem moles, eas ruinas, tamque graves, edit, ut ullis naturæ viribus reparari non queat. Quid agebas, ô infelix anime, quum viam in te ſceleri aperiebas? aliquid ne aliud, quam, ut in te pernicioſam tabem effunderes, qua ſtatim à Chriſto, nimirum à ſpiritu quem duceres, à vita qua viveres, excludereris? quid enim calamitoſo animæ diſſidio, præter mortem, corpori ipſi creatur? Verum, quoniam animi fere omnia ad corporis ſimilitudinem diriguntur, facite, vobis veniat in mentem, Auditores, funebris illa malorum cohors, qua mors comitata in corpus irrumpit; ſimulque cogitate, quæ & quanta è corpore bona, tanquam poſſeſſione pulſa, decedant. ea primum egreditur, quam omnes admirari ſolebant, pulchritudo; ſucceditque in ejus locum horribilis monſtruoſaque deformitas. quid eſt enim tam pulchrum ad aſpectum, quidve, quod oculos omnium magis moveat, quam ipſa hominis ſpecies atque figura, ſuis animata ſenſibus, & coloribus quaſi luminibus illuſtrata? hæc, ut primum eſt vitali ſanguine deſtituta, in eam turpitudinem deformitatemque convertitur, ut, quos antea recreare aſpectu ſolebat, nunc horrore metuque afficiat. denique, quum ea pax, qua illæ quatuor inter ſe contrariæ diſſidenteſque naturæ, ne qua pugna exiſteret, copulabantur, animæ deceſſione diremta ſit, reſque ad certamen contentionemque deducta, neceſſe eſt extremam

mam totius corporis corruptionem conſequi, ex eoque vermes procreari, & intolerabiles odores efflari. ad hæc atque alia multo graviora mala animus ex interitu delabitur. quid eo pulchrius animo, cui Deus inhærebat, cui Chriſtus vita erat, quæ ſpecies ne excogitari quidem poterat ornatior, quum in eo ipſo, à quo ortum duxerat, admirabiles amores excitaret ſui? at hic, amiſſis cæleſtibus donis, ſine Chriſto, tanquam ſine anima, ſine ſpiritu, in eam turpitudinem monſtroſitatemque immutatur, ut, ſi, quemadmodum animis, ſic ea ſenſibus percipi poſſet, nulli tam duri oculi reperirentur, qui immorari in ea, ne ad breve quidem tempus, poſſent. Etenim, ſi in deformitate corporis id habet turpitudo offenſionis, ut ſæpe multi, quibus per quietem monſtra ſe oſtenderint, cohorruerint, aliqui in morbos incurrerint, nonnulli aliquando vitam amiſerint; quanta illa depravatio & fœditas turpificati animi videretur, quam ſummus ille mundi arbiter Deus, tanquam ſingularem aliquam pœnam apud inferos conſtitutam improbis eſſe voluit! quid erat tam Deo ſimile, ut Baſilius inquit, quid clarius & expreſſius divinam illam præſtantiſſimamque naturam & pulchritudinem quodam modo repræſentabat, quam ipſe ille, quem cum Deo mutua animorum conjunctio, præcipuo quodam amoris nexu, devinxerat? ut non tam hæreditatis vel adoptionis jure, quam hac eximia præclaraque forma, quaſi cognatione, Dei optimi maximi nomen videretur attingere. Si, quum eandem in duobus membrorum compoſitionem conformationemque lineamentorum intuiti fuerimus, in eam cogitationem tacite deducimur, ut ſuſpicemur, eoſdem naturali eſſe inter ſe cognatione conjunctos, quod raro videamus naturam fratres aut filios à fratrum vel parentum ſimilitudine abripuiſſe; profecto quid erit impedimento, quo minus quilibet animus, omni virtutum genere expolitus, depulſis vitiorum ſordibus, Dei filius videri poſſit, quum in eo imago quædam divinæ illius probitatis atque juſtitiæ, non ſecus atque coloribus expreſſa, cernatur? eximiam iſtam ac pæne divinam ſanctorum pulchritudinem regius Vates animo, quaſi oculis, cernens, tam excellenti præſtabilique forma obſtupuiſſe, eoſque deos & Dei filios

vocaviſſe

vocaviſſe ſe dixit. ergo, quid, quaſi nova re aliqua aut incredibili intellecta, admiraris? quid, quaſi progredi ulterius intelligentia non poſſis, in hac ſententia diutius commoraris? quum videas, nitidos aquarum rivos radiis, à ſolis lumine mutuatis, fulgere ad oculos, eoſdemque, luce à ſole contracta, tenebris obtendi, tamen, quod aſſiduitate quotidiana, & conſuetudine oculorum, hoc aſſueveris cernere; neque obſtupeſcis, neque admiraris, neque ejus rei rationes requirendos eſſe ducis, quam ſemper videas; & in hac re hæſitabis? hoc te, quaſi quiddam novum & incredibile, ad exquirendas cauſas excitabit, ſi intellexeris, tenebris & obſcuritate eum animum involvi, qui in vitiorum ſordibus hæſerit, aut quem peccati nox opacaverit? Verum, quid ego in commemorandis tuis ſordibus tanto opere laboro? quum, & mortuum te eſſe, & tanquam aliquod projectum cadaver, Dæmonum, quaſi ferarum, immaniſſimarum dentibus, ac multo magis rapaciſſimis tuæ conſcientiæ morſibus, diſrumpi atque diſcindi, ratio & veritas ipſa convincat? O conditiones miſeras iniquorum! ô rerum viciſſitudinem deplorandam! ô infelicem animam, quantas tibi malorum moles exaggeravit, quæ te illexit in ſcelera cupiditas! ignoras plane miſer, quam magnas tibi calamitates tuæ flagitioſæ libidines pepererint. neſcis, inſane, neſcis, quam immenſas lateque patentes tibi ruinas patefecerit, quæ te vorago vitiorumque gurges abſorbuit. tu, in quem paulo ante, divino ac ſingulari beneficio, nova atque admirabili ratione ineffabilis trium divinarum perſonarum majeſtas, tanquam in domum, includebatur, qui, mentis ac voluntatis conjunctione, prope unum atque idem cum Deo eras, qui ita illi carus eras, ut non aliam in partem libentius divertere, quam apud te, mallet, quaſi ſine te eſſe non poſſet, quem omnes beatæ cæli mentes colere ac prope venerari ſolebant, quæ ſemper propter te eſſe, tibique in famulatum dari, in ſumma gloria ponebant, ita ob peccatum ſumma hac felicitate evertebaris, ut exiens à te Deus, te Dæmonum inveterato in nos odio, ſuperbiæ, nequitiæ, crudelitatique addiceret, tuarumque te cupiditatum monſtris, in diverſas partes trahentibus, quaſi diſcerpendum dilacerandumque relinqueret. Proh Deus immor-

immortalis! fieri ne poteſt, ut tanta mentes hominum caligo invaſerit, ut, quantas in ipſos calamitates effrænatæ eorum libidines effuderint, plane non videant, tantus ſtupor oppreſſerit, ut, quibus conſcientiæ ſtimulis continuo appetantur, ulcerentur, conficianturque, non ſentiant? ut etiam intolerabilem odorem illum, qui extincto ex animo, & in gremio immaniſſimi pectoris ſepulto efflatur, eorum prope ad nares non ferri demirer. nam, ſi verum eſt, quod à philoſophis ſapienter eſt dictum, quo res nobiliori ſeu præſtabiliori natura prædita eſt, eo vita functam majorem ex ſe gignere corruptionem, fœdioreſque ex eadem excitari ſpiritus; quam tetros quam fœdos ex anima odores aſſari putatis, qua nihil eorum, quæ à Deo prodierunt, ſi Angelos excipias, præſtantius effluxit, nihilque reperitur in mundo, quod propius ad divinam naturam videatur accedere? profecto tam peſtifer hic halitus eſt, ut, quemadmodum putrida mortuorum cadavera, ne odore eorum teterrimo aërem inficiant, animalia necent, civitates deleant, aut igni conſumuntur aut terræ viſceribus includuntur; ſic plane extinctus animus, ne quid, ut ita dicam, ab eo contagionis ad illam feliciſſimarum mentium abundantem bonis vitam beatiſſimam permanare poſſit, æternis inferorum ignibus dedatur, atque infra omnes terræ cavernas, infra omnes mortuos, amandetur. Verum, non modo ob peccata ab arctiſſima Dei conjunctione ſejungitur, non modo à vita relinquitur, verum etiam ſuppliciis omnibus, nefariis hominibus conſtitutis, obnoxius, perpetuis ignibus, ut dixi, in omnem æternitatem excruciandus & comburendus, addicitur. quæ eſt enim materies tam facilis ad exardeſcendum, quid tam, ad concipiendum ignem, paratum, quam reſecta à vite ſarmenta? quem ea exitum, ſi prætereuntes occurrerint, ad extremum manet, niſi ut in faſciculos colligentur, atque in ignem conjiciantur? quid ſpei tandem ſaluti eorum ſubeſſe putamus, qui, ſucci nihil ex ea, cui inſunt, planta trahentes, exaruerunt, niſi, eos hanc unam ſpem, ſeu potius deſperationem, manere, ut à Deo, tanquam ab agricola experto ac diligenti, à Chriſti corpore ſegregentur, ac denique ſatanæ tradantur ad incendium? quod ſi tibi hoc
ex re

ex re diſpari parum ſimile ad eam rem, qua de agimus, explicandam traduxiſſe mea videatur oratio, aut dubites plane, non ita ſe rem habere; audi Chriſtum ipſum, referentem hæc omnia ad vitium agricolarumque ſimilitudinem, tibique prorſus ſimilia minitantem, niſi fructus tali vitæ dignos edideris. *Si quis*, inqnit, *in me non manſerit, mittetur foras ſicut palmes, & areſcet, & colligent eum, & in ignem mittent, & ardet.* quum enim antea Patrem Deum, tanquam nobiliorem perſonam ſi cum Chriſti humanitate conferatur, nobilius etiam munus inſiſtentem induxiſſet, ſe vero, tanquam hominem, viti, nos vero palmitibus, qui ejuſdem ſunt prorſus naturæ cum vite, comparaſſet: Si quis, inquit, ſeſe nimium fuderit, luxurianſque ſilveſcet ſarmentis, omnem illi, qui ſe in eum fundit, ſuccum ſubtraham, planeque deducam; quid igitur mirum, ſi ſtatim areſcet? quid mirum, ſi Pater meus, tanquam bonus agricola, quidquid erit nactus in hac arbore, vel ſilveſtre vel aridum, id ſtatim amputaverit, ferroque coercuerit? non decent talem truncum ſteriles rami; at multo minus aridi: amputentur ergo, & à me projiciantur; &, quandoquidem nullus in iis uſus eſſe poteſt, quam ad ardendum lateque fundendum incendium, aggerentur à Dæmonibus in eos faces, ac demum ab eiſdem in inferos, perpetuis illis alendis ſeu potius augendis ignibus, exportentur. Poſtremo illud quoque ineſt in ſcelere mali, ut adeo mentis, ut ita dicam, perſtringat oculos, ut, quibus undique ſepti ſimus, pericula non intueamur, & uſque eo conſilium impediat, ut ſummus furor atque amentia conſequatur. Nihil eſt, Auditores, quod mihi tanto opere admirandum videatur, quam cogitare, quodvis vel minimum capitis fortunarumque periculum, quamlibet vel leviſſimam curam, ita animum excitare, eumque ſub pectore fixam in varias partes verſare, ut ſomnum ab oculis revocet, atque omnem ab animo jocandi voluntatem eripiat, contra eos intueri, qui aliquo ſcelere conſtricti teneantur, quum, tot jam conſcientiæ ſcelerumque teſtibus convicti, de damnatione ſua dubitare non poſſint, quum maxima, eaque ſempiterna, ſupplicia effugere ſe nulla ratione poſſe, certo ſciant, niſi mutata veliſicatione ad pœnitentiæ portum confugerint,

gerint, quum pæne, diſcedente terra, immenſa aliqua voragine aut gurgite abſorbeantur, non modo ſoluto animo eſſe, ſine cura quieſcere, ſine metu ſpirare, verum ſe etiam inſolentius efferre, liberiore licentia, ſeu potius audacia, jactare, tempus voluptatibus luxuria flagitiiſque conterere; poteſt ne aliud fortius argumentum iſtorum cæcitatis miſeriæque depromi? poteſt ne manifeſtius eorundem amentia proponi, & quaſi in aſpectum adduci? tantus igitur; miſerande, te ſtupor oppreſſit, vel, ut verius dicam, tantus furor, ut, quum te, execrandum Deo, deteſtabilem Angelis, quum omnes tibi bonos & eſſe inimicos & futuros ſcias, quum tantas tibi ruinas impendere ſentias, in tot periculis, in ſumma, niſi te Deus adjuvet, ſalutis tuæ deſperatione, aut inſolenter exultare gaudio aut quietem capere poſſis? nonne repente, quamvis te dormientem arctiſſime amplectatur, omnis tibi ſomnus ab oculis excutitur, quum recordaris, te Dæmoni in ſervitutem adjudicatum, ei ve conculcandum, omnique ſuppliciorum genere excruciandum, traditum eſſe? cui ſi poteſtas à Deo eſſet, ſtatim atque te à Chriſti ſocietate diſtractum vidiſſet, lucis uſuram tibi tam diuturnam non dediſſet, ſed ſtatim ſupplicium de te quam acerbiſſimum ſumſiſſet; neque ſolum noſtri generis hoſtes, verum animalia cuncta, elementa atque adeo creatæ res omnes, tuorum à te ſcelerum pœnas expetiſſent. ſi angues, leones, & alia ejuſmodi ferarum genera, quas Deus homini ab initio dicto audientes effinxerat, tamen vetus Parentum noſtrorum ſcelus, qui Dei obedientiam abjecerant, ea nobis infeſta atque inimica reddidit; quas credis adverſus te, ob tua ſcelera, ſimultates ſuſcepturas, quibus tecum prœliis dimicaturas? nonne omnes ſua in te crudeliter arma intenderent, immanitatem ſeveriſſime exercerent? hæc te, peſſime, lacerarent, te illa veneno necarent, te alia unguibus dentibuſque diſcerperent. Verum, quamvis ſine mente, ſine ſenſu ſis ut es, tamen te, ob periculi magnitudinem, nunquam neque vigilantem neque in ſomniis mente conſiſtere oporteret; quamvis ſis, ut es, violentus, & furens, tamen, quotiès tuorum tibi ſcelerum veniret in mentem, quoties ad mortis memoriam revocareris, perterritum de ſomno excitari, furere etiam vigilan-

vigilantem neceſſe eſſet. at te non modo tuæ malæ cogitationes conſcientiæque animi non terrent, non modo pœnæ terror non vexat, verum etiam nova ſemper ſcelera veteribus ſceleribus addis. nullæ tibi aut avaritiæ aut libidinis inquinatiſſimæ ſordes occurrunt, in quas te non ſtatim libentiſſime, quaſi ſus lutulentus, ingurgites. O immanem audaciam! ô miſerrimum hominem! tanta tibi terrorum periculorumque materies, tanquam Tantalo ſaxum, impendet; tu vero ſemper eandem coacervare, quo citius ſuo ruat pondere, non deſinis? te bonorum nemo aſpicere ſine lacrimis poteſt; tu ſolus tuis maximis damnis non commoveris? quouſque Dei patientia abuteris? ecquando tua te maxima pericula à ſummo furore atque amentia ad ſpem aliquam rationis humanitatiſque traducent? an neſcis, impure, incluſum illud Dei odium, multarum tuarum in divinam ejus majeſtatem injuriarum, poſſe ſe omne in te ſtatim effundere? an te fugit, ſceleſte, tunc maxime in judicium ex Chriſti ſententia te eſſe vocandum, quum tuus maxime furor in omni genere improbitatis nequitiæque bacchabitur? an ignoras, nequiſſime, tunc te ſempiternis ignibus conflagraturum, quum maxime omnium libidinum turpiſſimarum flamma combureris? Quî igitur, id quod fieri ſolet, te conſcientia timidum ſuſpicioſumque non reddit? cur, quum tot ſceleribus, quaſi tot teſtibus, coarguaris, jam nunc judicium crimenque non horres? ut viris ſanctiſſimis mirari ſæpenumero contigerit, poſſe iis, qui aliquid impie ſcelerateque commiſerint, diem aut noctem quietam eſſe, nec conſcientia ſceleris, & furore ex maleficiis concepto, excitari, & formidine agitari, ac perterreri, quaſi furiarum tædis ardentibus. qui fieri poteſt, inquiunt, (ſi iis, quibus profitentur ſe credere, fidem adhibent ullam,) quum ſciant, improba facinora æternis ſuppliciis poſt mortem vindicari, quum videant, nullum eſſe diem, nullam horam, nullum inſtans, mortis periculo vacuum, ſed eam ſemper propter incertos caſus imminere, quin ſemper timeant, quin ſingulis momentis divinæ juſtitiæ ſatellites in ſe irruentes aſpicere, ſibique, jam pæne ligari, ad ſupplicium rapi, atque, ut ita dicam, in eos, qui ſunt apud inferos, ignes demergi, videantur? Ponite ante oculos,

Auditores, eorum quempiam, qui rei capitalis damnati in vinculis ſervantur; animadvertite, in quantas animi anguſtias adductus ſit; cogitate, qui æſtus, qui terror, quæ tenebræ, ſint homini, omnium longe miſerrimo: membra ſopori nunquam tradere, ſemper cuncta, quæ audiat quæque videat, metuere, circumſpectare omnia, & omni ſtrepitu paveſcere, videri ſibi fores carceris aperiri, collo manibuſque catenas injici, jam horribiles militum cuſtodias circa ſe eſſe, carnificum manibus contrectari, denique ſupplicium de ſe quam acerbiſſimum ſumi. infelix vero peccator, cujus pejori loco ſitæ res ſunt, à cujus opinione ſempiterni ſupplicii pœna non abhorret, qui neque dubitat, poſſe ea, quam ſibi exaggeravit, calamitatum mole repente opprimi; nihil tamen de ſalute ſua ſolicitus eſſe, finem peccandi nullum ſtatuere, in ſummo otio ac voluptate ætatem agere. quaſi vero tantum tamque imminens periculum ad quemvis potius, quam ad ſe, pertinere videatur. Iob, vir ille ſanctiſſimus, in cujus vita ne veſtigium quidem ullum gravioris alicujus criminis apparebat, cujus ſingularis innocentia ſummis à Deo laudibus exornata eſt, in quem adhuc Dei graviſſimum illud èxſtat elogium, de quo nulla unquam poſteritatis ætas conticeſcet, nullæ unquam litteræ ſilebunt, omnem ſcilicet, quæ in mundo eo tempore eſſet, probitatem in ejus perſona conſtitiſſe. hunc igitur virum egregium, atque omni virtutum laude cumulatiſſimum, ea fuiſſe vitæ conditione, ſacrarum litterarum monumenta teſtantur, ut à ſpe ſemper, cui teſtimonium conſcientiæ velificabatur, timoris æſtu abriperetur, inque concitatum divinæ ſeveritatis mare traduceretur: *Semper enim*, inquit, *quaſi tumentes ſuper me fluctus*, *timui Deum.* nullius enim rei ſimilitudinem, ita aptam, ad eam rem explicandam quam voluerat, ſumere poterat, ut hanc, qua adeo timorem de divino judicio ſuum exponit, ut pæne illum in oculis ponere videatur. quam ergo vitæ rationem virum omnium ſanctiſſimum iniiſſe putamus? quo cruciatu timoris angi ſolitum exiſtimamus? fingite cogitatione, ſi placet, horribilis alicujus tempeſtatis imaginem; in qua tempeſtate, modo ſumma tanquam montium cacumina ſuperantibus, modo in immenſam pæne vallium altitudinem deprimentibus

tibus

tibus ſe undis, parvo quis navigio invectus, hieme maxima, intempeſta nocte, cælo undique tenebris clauſo, jactetur: quem huic eſſe animum putatis, quid agere, quid cogitare exiſtimatis, quum ejus oculis mille mortis obverſentur imagines, quum mox aut ruituris in ſe fluctibus operiri, aut vorticibus abſorberi, aut ad aliquod ſaxum dejici, infringi, comminuique ſe videat? quæro enim à vobis, num illecebris voluptatum tentetur animus. at, omnem repente libidinis ardorem, pelagi ferventis æſtum extinxiſſe, reſpondetis. interrogabo vos, num ullam cogitationem habeat honorum, aut multum vulgi acclamationibus atque inanis gloriæ aura permoveatur. at, furentis tempeſtatis vi impetuque omnes honorum contentiones, omnes ambitionis motus tumoreſque conſediſſe, dicetis. petam poſtremo, num fortaſſe divitias, ceteraque fortunæ bona, aliquo in pretio habeat. putas ne, ſtatim inquietis, ſe mente ac voluntate in fortunæ bona divitiaſque conjicere eum, quem eodem tempore cernas merces omnes è navi dejicere, atque in mare præcipites agere, quorum gratia tam longum iter habuerat, tam periculoſam navigationem ſuſceperat, tot vitæ diſcrimina adierat? Si igitur quempiam, adverſa maris tempeſtate jactatum, ut vitam conſervare liceat, voluptatum omnium oblíviſci, bona fortunaſque negligere videas propter magnitudinem periculi, magnopere admirandum eſſe non cenſes; at vero ſanctos viros, quibus, quocunque aſpexerant, ſemper ejuſmodi periculum occurrebat, ut ſuæ ſaluti proſpicerent, tale aliquid egiſſe admiraberis? nonne citius à ſalutari iſtorum timore peſtiferam ſecuritatem, & inanem fiduciam tuam, coargui neceſſe eſſet? nonne, à ſingulari iſtorum ſapientia, ſingularem etiam dementiam & inſaniam tuam rationibus oporteret neceſſariis addici? nonne talem tibi cogitationem injicere, talem vocem excutere, maximus hominum ſanctiſſimorum terror deberet? me miſerum, ſi ii, qui placido tranquilloque mari vehebantur, ſummo cruciatu animi, vitam agebant, verentes ſummopere, ne divinæ fluctibus iracundiæ mergerentur; quo timore angi vel potius terrore perhorreſcere eos fas eſſet, qui iræ cæleſtis pelago, horribilibus ventis agitato atque commoto, tan-

tam mox tempeſtatem ſubituri feruntur? ſi valida navigia remis, ancoris, armamentiſque omnibus, ac præcipue ſpe maxima, inſtructa, pæne cum ſalutis ſuæ deſperatione confligunt; quanta porro eas naves deſperatio invaſerit, quæ fractæ, comminutæ, & ad navigandum inutiles, fractis ancoris, funibus ejectis, gubernaculis amiſſis, ab omni ſpe derelictæ, concitato mari fortunæ ludibrio futuræ pelluntur? O miſeram ac deplorandam infelicis animæ vicem! quis nam tam illi duras iniquaſque leges impoſuit, ut pejori ſit condicione, quam cetera omnia? quid nam ejus adeo ſaluti adverſatur, ut, quum tanti ſit ejus ſalus & incolumitas, ut non reliquarum modo rerum jactura, ſed mundi totius interitus atque ruina, pro nihilo exiſtimetur, ſi cum ejus labe atque pernicie conferatur, in eam tamen deſpicientiam venerit, ut res illi, quamvis viliſſimæ, quamvis abjectiſſimæ, anteferantur; quæſo, ſi unquam unum vel plures, aut pecuniam, aut rem ſibi debitam, judicio perſequentes, aſpexiſtis, ſi eorum diſceptationibus interfuiſtis, illorum recordamini, in quàm optimis patronis deligendis prudentiam, in ſapientiſſimis & diſciplina juris civilis eruditiſſimis viris adeundis diligentiam, aſpicite, ut, vocati in jus, veniant, ut, citati reſpondeant, ut ſint in ſuo jure defendendo, & probandis rationibus ſuis, acutiſſimi, in adverſarii fundamentis oppugnandis ac plane evertendis, acerrimi: & ut quiſque ingenio eſt hebeti atque tardo, tamen ſolertiſſimus perſpicaciſſimuſque evadat, cogitate, ut fidem judicum implorent, ut Deum homineſque teſtentur, ut forum atque ſubſellia inflexis ad miſerabilem ſonum vocibus impleant, ut ſtudeat ſibi quiſque benevolentiam judicis conciliare, atque odium in adverſarios ſtruere, ut lectis atque illuſtribus verbis utatur, adeo ut nulla jam diſertorum atque eloquentium hominum præcepta deſideres, ſed, ipſam demonſtrationem accuſationum, ac defenſionum illarum, doctrinam eſſe non mediocrem putes. At vero infelix anima, quæ jam extremo ac ſempiterno ſupplicio damnata eſt, & carnificum crudeliſſimorum manibus ad ſupplicii locum incredibili celeritate raptatur, ea inquam celeritate, qua orbes, qua aſtra, qua remotiſſimum illum cæli complexum moveri vertique videmus,

videmus, quæ ſane tanta eſt, ut eam Aſtronomi cogitatione aſſequi vix poſſint; nec quiſquam eſt, qui tantis ejus malis ſalutem quærat, aut miſeræ auxilii quidquam afferat. quis eſt tam durus ac ferreus, quis tam crudelis & inhumanus, qui, ſi quempiam duci ad ſupplicium videat, ſi vinctum catenis aſpiciat, tametſi recentia ſceleris ejus veſtigia contueatur, tametſi jure pœna affectum eſſe cenſeat, tamen, quum ea miſeria præditum videat, non ejus præſenti fortuna commoveatur, non ejus vicem doleat atque deploret? te ſolum adverſus te ipſum quibuſvis feris immaniorem, te quavis bellua crudeliorem, tuæ ærumnæ non premunt? tu ſolus in omnium bonorum gemitu lætaris? in tua ipſius calamitate triumphas? te, quem tantopere aliena damna afficiunt, non tui ipſius animi ſquallor, non luctus, non mortis acerbitas, non ſuppliciorum æternitas, à ſcelere ad partem aliquam humanitatis revocare poteſt? Quare, ſi quid in nobis mentis, ſi quid rationis, ſi quid conſilii ineſt, Auditores, noſtri tandem aliquando miſereat; &, ſi quis eſt, qui in aliqua culpa hæreat, precibus, lacrimis, ejus pœnæ ſe ſubtrahat, dum Iudicis animus flecti ad miſericordiam poteſt, dum eſt ad ignoſcendum paratus; nec ſuam defenſionem in eam diem differat, qua die omnes noſtri labores, omnes lacrimæ, omnes conatus, in juſto Dei furore atque iracundia, tanquam in ſcopulo, perfringentur.

ORATIO VIII.

DE RHETORICA DISCENDA.

PLurimum ſemper opis ac dignitatis in eloquentia conſtitiſſe, nemo eſt qui neſciat. cujus admirabilis ſplendor non tunc modo enituit, aut utilitas declarata eſt, quum eidem, illa dicendi magiſtra atque domina, Græcia faſtigium impoſuit, aut in hac ipſa Vrbe viri omnium eloquentiſſimi clariſſimique, Craſſi, Antonii,

Hortenſii, Cicerones, viguerunt, ſed etiam in aliis, quæ ſecutæ ſunt id ſeculum, ætatibus maximam in Oratore ineſſe vim & amplitudinem, repertum eſt. Verum, tametſi poſt C. Cæſaris dominationem non adeo eloquentia ad honores conſequendos privato cuique contulerit, omnis tamen utilitas in unius Eccleſiæ commoda redundavit. Etenim, ut de Iuſtino, Cypriano, Victorino, & ceteris, taceam, qui ſæpius Chriſtiani nominis dignitatem exiſtimationemque à falſis impiorum calumniis vindicarunt; ecquod fuit tempus, quo tempore turbulentiſſimis hæreſum tempeſtatibus Eccleſiæ navis jactata ſit, quin eas quoque ſingularis alicujus doctrina, accurata quadam dicendi copia, repreſſerit? Erupit, quemadmodum à ſapientibus viris accepimus, quum ex diuturno bello recreare ſe tandem, & levare oculos, res Chriſtianæ viderentur, illa ferox, immanis, deteſtabilis furia, ſceleratus Arius, qui divinitatem diſcerpere diſtrahereque conatus, in omnes Ægypti fines, in ſingulas fere Aſiæ provincias, in bonam etiam Europæ partem, opinionum ſuarum virus effudit: effulſere, eadem fere tempeſtate, in tam cæcis nubibus atque procellis, illa quatuor Catholicæ religionis fulmina, Athanaſius, Baſilius, Nazianzenus, Chryſoſtomus; quorum ictibus ingenti fragore tacta impietatis moles multorum annorum ruina dejecta eſt. Verum, non multo poſt, ferox hæc bellua, exciſo capite, tanquam immanis hydra, aliis pluribus capitibus, revixit. inde Manichæi, Sabellici, Pelagiani, & plures aliæ hæreticorum familiæ proſeminatæ. quid ergo? repente clariſſima illa eloquentiæ Chriſtianæ lumina, tanquam ſingulare aliquod præſidium, ad dubia Eccleſiæ tempora reſervatum, apparuerunt; Ambroſius, inquam, & Auguſtinus, aliique, quos non idcirco prætereo, quod non admodum ſuam in confutandis ejuſmodi erroribus operam probaverint, ſed quod eorundem fere luminibus, iſtorum ſplendor, obſtruxerit. hi itaque furentem hanc belluam, & vaſtare omnia cupientem, eloquentiæ gladio perculerunt, denuo ex eadem, humi proſtrata, ſuiſque ſepulta ſordibus, velut ex corruptione contagioſiſſima, Manichæa peſtis excitata eſt; quæ quum Alexandriam occupaſſet, navibus Romam ex Ægypto trajecit: reſtitit illico

venienti

venienti magnus Pontifex Leo; illum dico Leonem, inter ſanctos eloquentiſſimum, inter eloquentes ſanctiſſimum; qui poſtea eandem, iiſdem navibus, eodem unde conſcenderat, fugientem, ita œcumenico Concilio reſtinguendam comprimendamque curavit, ut reviviſcere non amplius poſſet. nullo fere tempore igitur ita afflictæ religionis opes conciderunt, quin, illo eodem tempore, eloquentiſſimi alicujus hominis ingenio ſublevatæ ſint. Immo, prorſus ſic ſtatuendum videtur, & majorem in Chriſtiano oratore, quam priſcis illis temporibus, dignitatem ineſſe, & doctrinæ præſidia requiri majora, & plura publicis rebus per eum adjumenta, quam per veteres concionatores, importari. nonne tantum in judicia atque conciunculas, tanquam in aliquem gyrum, compulſos eſſe eos, qui habiti ſunt eloquentes, accepimus? nonne maximum ſpecimen eloquentiæ dediſſe putabantur, qui ſcelus fraudemque nocentis in popularis invidiæ flammam conjeciſſent? at vero Chriſtianus orator omnino eſt à civilibus controverſiis remotus; nihil de fundi aut hæreditatis jure agit; omnis eſt illi cum vitiorum atque ſcelerum monſtris accurata & vehemens atque ſtudio veritatis incenſa contentio; ea tantummodo in controverſiam & in judicium vocat, quæ à majorum inſtitutis abhorrere, & fidei ac veritati repugnare videntur. deinde plurimorum fuit opinio, nihil fere prodeſſe, plerumque etiam obeſſe, doctrinarum ex intima arte depromtam cognitionem in oratore; ut etiam oratores ſummi, qui pectus ante, artium plurimarum ſcientia, compleſſent, omnino omnis eruditionis expertes ignarique videri voluiſſe, memoriæ proditum ſit; quod probabiliorem hoc populo orationem fore cenſerent ſuam, ſi ne litteris quidem tincti putarentur eſſe: certe, qui oratori plurimum tribuebant, mediocrem in eo eruditionem doctrinamque deſiderabant. at vis Chriſtiani oratoris, profeſſioque ipſa, polliceri omnino videtur, diligenter eum antea, quæcunque reconditis in artibus verſantur, inveſtigaſſe, eaque ſcientia atque memoria comprehendiſſe. quam enim habere vim poterit ad perſuadendum, aut ad oppugnanda planeque evertenda adverſariorum commenta atque mendacia, quæ non maxima exquiſitaque doctrinarum om-

nium cognitione efflorescat atque redundet, oratio? Denique, tametſi ornati homines in dicendo, & graves, generi hominum utilitates ſæpe maximas attulerint; ſi quis tamen eas recte dinumeraverit, multo plura detrimenta publicis rebus, quam adjumenta, per homines eloquentiſſimos importata reperiet. Quoties diſertorum hominum ingeniis, ambitione præſertim exagitatis, ſeditiones in populo maximæ excitabantur! quoties homines nocentiſſimi, quorum nulla vitæ pars turpitudinis eſſet expers, qui ita in manifeſto peccato tenebantur, ut non modo recentia ſcelerum eorum veſtigia, ſed ipſa pæne cubilia, cerni ab omnibus poſſent, unius oratione, judicum ſeveritati eripiebantur! quoties ſæpe multi, odio atque furore amentes, ad arma eloquentiæ confugerunt, quibus vel inimicos provocarent vel ſe laceſſiti ulciſcerentur! At vero hic noſter Chriſtianus atque omni laude cumulatus orator, etſi arma orationis ſemper teneat, quibus provocare improbos poſſit, ejus tamen omnis contentio non ad privatas injurias, non ad propria commoda, refertur, ſed ad patrocinium Chriſtianæ religionis, & ad ejus, qui laceſſitur, utilitatem effunditur. Poſtremo ſic ajo, Rebuspubl. Chriſtiano oratore gravius aut utilius nihil poſſe conſtitui. ita enim, niſi quid me ratiocinantem fallit, à me ratio efficitur, concluditurque: Vnde cædes, adulteria, ſacrilegia, rapinæ, niſi ab ira, odio, cupiditate, ceteriſque animi motibus, quum ii non ſatis reguntur à ratione, proficiſcuntur? igitur, qui appetitus, longius evagantes, & tanquam exultantes, reprimere, aut eos rationi obtemperantes reddere, ſtudet, hic cædes, rapinas, atque ejuſmodi pernicioſiſſima vitiorum genera, quantum in ipſo eſt, à civitate repellit; qua re ne cogitari quidem utilius quidquam poteſt. at hoc Chriſtiano oratori propoſitum eſt; nihil igitur illo utilius. Atque, ut cetera exempla miſſa faciamus, nonne ſtatim Germania fere tota Principum ſuorum obedientiam abjecit, ſimul ac effractis pudoris modeſtiæque repagulis effuſa eſt in omni intemperantia libido? nonne item, ſimul ac cupiditatis flamma exarſit, tota fere illico, odio, avaritia, crudelitateque flagravit? nonne virtutum omnium germen exſtinxit, ſimul ac primum impuriſſima Lutheri decreta,

decreta, malorum omnium ſemen, excepit? tunc cædes, adulteria, rebelliones, tota paſſim Germania factæ ſunt, quum pulſa ratione in cupiditatum dominatu, omnium rerum perturbatrix libido, collocata eſt. Proinde, quum tanta plane vis utilitaſque in eloquentia verſetur, ut, exceptis ſemper cæleſtibus auxiliis, omnes ei Chriſtianæ Reipub. protegendæ partes tribuantur; ſi vobis, adoleſcentes optimi, Eccleſiæ dignitas & incolumitas cordi eſt, ſi vobis honori eſſe vultis, ſi ceteris mortalibus utilitati; toto jam pectore hoc ſtudium, in quo vobis verſandum eſſe duxiſtis, amplectamini, neque illa, quam diximus, tam exquiſita tamque perfecta magnarum rerum atque artium ſcientia vos, incenſos ſtudio dicendi, deterreat; immo, quemadmodum ego ſentio, multo vos debet ad id acrius impellere. Quid enim tam præclarum excogitari poteſt, quam illi doctrinæ deditos vos eſſe, quæ omnium artium maximarum ſtudiis contineatur? quid admirabilius exiſtere, quam omnium rerum, virtutum, diſciplinarum, vim, ſcientiam, varietatemque complexos eſſe? in quarum ſingulis ſeparatim qui elaboraverunt, magnam ſunt ferme laudem adepti. quis gaudio non efferatur, dum cogitat, tantam ejus, cui ſtudeat, artis eſſe gloriam ac dignitatem, ut, quaſcunque in oras diſputationis regioneſve delata ſit, tanquam in proprias ſedes venerit, quocunque ingreſſa ſit, ſcientiarum longe maximarum inſtructu, ornatu, comitatuque inceſſerit? quis ad diſcendum non inflammetur, quum intelligat, quemadmodum è ſummis montium amnes in mare perpetuo labuntur; ſic ex altiſſimo ſapientiæ jugo in eloquentiam, tamquam flumina diſciplinarum omnium, defluere? Verum hæc qui aſſequi ſe poſſe deſperant, qui ſe ingeniis ad illa eruenda, quæ ſunt in Philoſophia, minus acribus & acutis eſſe ſentiunt, qui ea, quæ de divinis rebus à Theologis traduntur, excipere ſe poſſe diffidunt, quibus ad ea, quæ Mathematicorum reconditis in artibus includuntur, perveniendi facultas non eſt, moneo, prædico, ut ex hac noſtra ſchola decedant, & eloquentes evadendi ſpem ſimul abjiciant; ne, quæſo, doctorem fruſtra fatigent, ſe ipſi crucient, alios impediant: qui demum verentur, ne in eloquentiæ pelago, tanquam ſcopuloſo

atque

atque infeſto , ad aliquod ſaxum appellant , ad hanc nobiſcum navim non aſcendant, ſed nos ex portu , proſpero curſu , vela facientes intueantur. Affert , nec inficiabor, progredientibus ſæpe moram & difficultatem , viæ longinquitas aſperitaſque; verum hæc omnia,atque his multo graviora incommoda, jucunda loci, quo itur , memoria leniuntur. præſenti igitur animo ſitis ; jam enim fiet, ut confecta navigatione omnem vobis moleſtiam ex animo præſens, quaſi portus , eloquentiæ tollat aſpectus , & ſummi labores veſtri , magna compenſati gloria , mitigentur. Quod ſi eloquentiæ parenti mirari tantopere contigit , quod , quum tot ſummi homines ; & ſummis ingeniis præditi , ſe omni tempore ad dicendum contuliſſent,quum ſua præſertim ætate,fœcunda optimorum oratorum altrice , multo plures huic facultati , quam ceteris artibus, inſervirent , quum ſumma laus in eloquentia poſita eſſet , quum , ſpe uberrima & præmiis ad perdiſcendum ampliſſimis allicerentur , tamen vix ſingulis ætatibus, ſinguli tolerabiles oratores extitiſſent; ſuo vero tempore pauciſſimi , quos æquo animo ſpectare poſſet ; invenirentur ; quanto magis erit mirandum , non modo ſi è vobis plures , Deo bene juvante , ſummi oratores evaſerint, verum etiam , ſi quod in vobis homines veteris eloquentiæ veſtigium aſpexerint ! quos plauſus excitabit , quos clamores commovebit , quas admirationes efficiet ! ſi referta ſententiis, ſi ornata verbis ; ſi pura ; ſi dilucida , ſi apta, veſtra erit oratio ! quum pauci, ac nulli fere, ſint, qui in hoc exercitationis genere verſandum eſſe exiſtiment , quum fere eloquentiæ ſtudia interierint ; quum in omnia ejus præmia ceteræ quoque artes invaſerint; quum certe nullum ad opes & copias iter patefaciant. Quamobrem , Romani adoleſcentes , ad eloquentiæ laudem ſumma animi alacritate contendite ; atque ex eo genere, atque in ea urbe, ortos vos eſſe recordamini, in qua ſumma dicendi vis inventa atque perfecta eſt ; neque quiſquam exiſtimet , poſſe ſe , remotis his ſtudiis atque exercitationibus , aut aliis doctoribus quam noſtris doctiſſimis Patribus , in hoc genere excellentem evadere. etenim , quemadmodum ceterarum fere bonarum artium , ita ſunt etiam in poſſeſſionem hujus omnium præſtantiſſi-

mæ facultatis, quaſi ventris, nomine conſtituti, quam teſtamenti vel hæreditatis jure illis reſtituant, quos, tanquam heredes veteris eloquentiæ, procreaverint atque aluerint. Te vero, Famiane Strada, Princeps horum omnium adoleſcentum, ſummo ingenio, acerrimo judicio, ſingulari memoria adoleſcens, non tam cohortandum, quam ſummopere laudandum eſſe, judico, quod, adjuvante natura, accendente ſtudio atque exercitatione, tantam jam ſis facultatem adeptus, ut, quæ vix alii perfecta ætate ſummo labore, magnis diuturniſque vigiliis, aſſequi conſueverunt, ea tu, anteaquam qualia ſint intelligere potuiſti, pæne puer didiciſſe planeque noſſe videaris, &, anteaquam primum eloquentiæ veſtibulum ingredi per ætatem potueris, in intima ejuſdem penetralia perveniſſe exiſtimeris. Cujus virtuti quanquam faveo, Auditores, tamen non mediocriter etiam doleo, præclarum ejus ingenium, ſummos perpetuoſque labores, adeo noſtræ præcucurriſſe induſtriæ, nullam ut aliis fere laudem reliquerit. Quo magis nobis laborandum vigilandumque eſſe judico, cavendumque, ne ab ejus flagranti ſtudio, incredibilique ſolertia, tanto intervallo videamur abeſſe; vel ſaltem enitendum, ut eo quiſque majori dignus laude habeatur, quo ad hanc miram & in hac ætate incredibilem dicendi vim & copiam propius acceſſerit.

ORATIO IX, DE CHRISTI MATRE ASSVMTA.

COmmunis cælo terraque lætitia ex glorioſo Dei Matris, ſanctiſſimæque Virginis, triumpho, Patres religioſiſſimi, ceterique auditores ornatiſſimi, Angelorum atque hominum animos, ad triumphantis merita prædicanda, admirabili inter ſe voluntatis nexu devincit. Etenim, diverſis quidem de cauſis; ſed in unam Virginis

Virginis gloriam, contendentibus æque ab Angelis atque ab hominibus, tam in illis Beatorum ſedibus jucundiſſimis, quam in hoc exilii atque ærumnarum loco, ad memoriam nominis ſempiternam, feſtus hic dies agitatur: ab Angelis omni quidem genere laudis celebratur, quod ſummi regis matrem, jam præſentem, & tanquam ingens aliquod luminare additum, cælum nova luce complentem intueantur; quodque eidem, ſoluto mortalitatis vinculo, effractoque corporis carcere, de aſcenſu in illam ſempiternam domum, de ampliſſimo atque glorioſiſſimo ex fugatis hoſtibus triumpho, gratulentur: ab hominibus contra, ſuaviſſimis vocibus, ſummaque frequentia, exornatur; quod ſummopere gaudeant, poſt longa vota, poſt diutinas lacrimas precationeſque aſſiduas, ejus divinum filium maximo ac pæne intolerando Virginis matris deſiderio conceſſiſſe, eamque ex tot tantiſque vitæ hujus incommodis & moleſtiis exemtam, in feliciſſimis illis omnique jucunditate refertis Beatorum choris collocaſſe. exultant gaudio Angeli, quod cæleſtis regni diadema, fulgentibus ſtellis illuſtratum, expectatæ diu reginæ capiti impoſitum ſit, quod, ſuſceptis aptum laboribus, aditiſque dignum periculis, tantis eſſet virtutibus conſentaneum. hic vero tota lætantium cantu perſonat Eccleſia; quod, licet una nobis cum Virgine omne mors lumen extinxerit, & ad unius deceſſionem è vita, omnia etiam è terris ornamenta diſceſſerint, tamen rebus id noſtris prope deſperatis relictiſque perfugium, miſeris atque jactatis levamen, acceſſerit; nihil ut jam ſit, vel ab importuniſſimorum hominum malitia, vel ab humani generis hoſtis aſtutia, pertimeſcendum. Verum, ſi quæratur, ad quos potiſſimum ingentes utilitates & maximæ pervenerint; licet ſolis illis beatiſſimis mentibus felix ejus è vita diſceſſus bono fuiſſe videatur, quum ad illorum infinita gaudia æternaſque voluptates jucundiſſimus cæli terræque reginæ, Deique matris, aſpectus acceſſerit; perſpicuum eſt tamen, ſummam utilitatum omnium, atque bonorum præſertim, in homines redundare. Etenim beati, omnibus vitæ hujus incommodis moleſtiiſque perfuncti, in locum quietis & tranquillitatis pleniſſimum, tanquam in portum ex longa navigatione, venerunt, ubi

jactis

jactis ancoris, maximæ & expeditæ cujuſdam ſecuritatis, in qua vita beata poſita eſt, nullis amplius agitari fluctibus, nulla abripi tempeſtate, nulla abſorberi procella, jam poſſunt; ſed habent pro comperto, fore ſe ſemper tum in maximis tum in æternis voluptatibus, nos vero, in hoc mari turbulentiſſimo, graviſſimis & vehementiſſimis contrariarum perturbationum flatibus ita agitamur, ita jactamur aſſidue, ut, niſi ſe nobis patrocinantem divina Mater præbuerit, &, clariſſimis diſtincta ſtellis cæli verticem tenens, noſtrum iter, quaſi dux nocturna cynoſura, direxerit, maximo in periculo verſemur, ne aut, amiſſis rationis gubernaculis, rapido cupiditatis æſtu abripiamur, aut, de eo quem tenere debuiſſemus curſu paululum deflexi, in vada & in ſcopulos impellamur. Quæ quum ita ſint, felicem hujus beatiſſimæ Virginis introitum in vitam beatam & æternam, quo omnium bonorum noſtrorum origo & ſumma continetur, quanta maxima poſſumus frequentia & religione, celebremus. cujus quidem laudatio, etſi ad omnes Chriſtianos pertinet, tamen haud ſcio an alicujus ſit magis propria, quam noſtra adoleſcentum, quos, in ſuam tutelam traditos, majoribus habet beneficiis obligatos. Equidem, quod ad me attinet, quamvis pæne opprimi me tanto onere ſentiam, tamen, cum illis dicto audientem me eſſe oporteat, quibus non modo omnes ſtudiorum meorum ſed etiam vitæ rationes commiſi, ita in hoc certamen prodire non dubitabo, ut tantarum laudum curſum, quanta maxima poſſim, celeritate conficiam. A noſtris igitur cervicibus tantorum malorum mole depulſa, nobiſque in poſſeſſionem veteris libertatis reſtitutis, quæ repræſentari, niſi liberatoris morte, non poterat, tandem Salvator noſter, ſpoliis inimicorum onuſtus, & tantis cumulatus gratiæ muneribus, quanta capere humana natura, divinæ annexa, poterat, cæli terrarumque à Deo principatum acceperat. Verum, orbitati eorum, quos omnium gentium magiſtros, arcanorum myſteriorum conſcios, teſtes rerum à ſe geſtarum locupletiſſimos, elegerat, parentem Virginem, virgini commendatam, magna quidem mutui doloris ſolatia reliquerat; tantiſper, dum delapſus è cælo Spiritus ſanctus metuentium animos, à ſummo timore ac debilitate,

debilitate, ad incredibilem fortitudinem ſecuritatemque traduceret, & naſcentis fines religionis, orientis obeuntiſque Solis regionibus terminaturos, contra iniquitatem judicum, contra inimicorum acerbitatem, contra regum opes atque potentiam, contra Iudæorum inſidias, omnium virtutum præſidio muniret; cui etſi perſpicua ſatis hæc Chriſti voluntas erat, atque adeo ſuas omnes appetitiones rationi obedientes habebat, ut, tanquam famulæ, eidem ad nutum obtemperarent; non poterat tamen, filii dulciſſimi deſiderio, uſque eo non commoveri, ut mortem in beneficii locum non reponeret; quo, quam poſſet citiſſime, in Chriſti conſpectum ſe committeret. Qualis erat, beatiſſima Virgo, tui pectoris ardor! quæ tuis erumpebant ab oculis lacrimæ! quæ voces ex ore prodibant! quæ & quantæ in te cupiditates cæleſtis patriæ, jucunda filii memoria, excitabantur! non eſt obſcurus hic locus, Auditores; ita enim ad noſtram inſtitutionem ſe palam geſſit in vita, ut præclaras ejus virtutes conjectura judicare non ſit neceſſe. Igitur, qua interim in re elaboraſſe, qua voluptate deſiderium ſui diſſidii leniſſe, exiſtimatis? quibus occupationibus, antequam cælum, & in illum beatorum conventum, adiret, ardentiſſimam ſitim toleraſſe putatis? At otio ſe dederat vel fœmineis luctibus, vel ſuum forte dolorem animi libera quadam oblectatione mitigabat. erras; non quies illam, non remiſſio animi, delectabat; non his pellebatur animi ægritudo ſolatiis; nemo unquam ceſſantem, nemo oſcitantem eam viderat. quis enim in ea locus torpori & negligentiæ eſſe poterat, in cujus vita, nulla hora, nullum temporis momentum, vacuum ab inſignis alicujus virtutis uſu reperitur? quæ pars cogitationum ipſius deprimebatur in terram, quum jam omnes rerum inanium laqueis expeditæ ad cælum erigerentur, quumque, etſi verſabatur inter homines, tamen videretur quodammodo vivere & habitare in illis cæli ſedibus jucundiſſimis? nullum laborem, quamvis natu jam grandior, perhorrebat, non urgentis ſomni neceſſitas, non gravia ſenectutis incommoda, non productæ ad multam noctem preces, non defeſſa labore membra, non aſſiduis vigiliis & inedia confectum corpus, effecerat, quo minus libero atque expedito ad

cælum

cælum curſu contenderet, & inexplicabilibus complexa Chriſtum nodis, ſe cum illo conglutinaret. *Erant*, inquit Lucas, enumeratis diſcipulis, *hi omnes unanimiter perſeverantes in oratione, cum Maria matre Ieſu.* Ergo incenſis & nunquam intermiſſis precibus, manens adhuc in corpore, ſupra omnes cœleſtes orbes animo peregrinabatur; in hoc curriculo ſe quotidie exercebat; in hoc opere dies noctesque urgebatur; non illa ſtudiis ſanctiſſimorum virorum obſecundavit ſolum, ſed præfuit; non ſe comitem eorum pietati, ſed ducem, præbuit. O vim maximam precationum aſſiduarum! ô virtutem omnium præſtantiſſimam, ſine qua nec ceteræ haberi poſſunt, neque ad breve quoddam tempus retineri! hæc eſt illa arx munitiſſima, in qua, præſidia defenſionis ſuæ, conſtituerunt ii, qui cum hoſte humani generis infeſtiſſimo confligantur; qui mundi oblectamentis, qui voluptatibus corporis, qui ſibi ipſis, bellum atrox atque perpetuum indixerunt. hæc eſt illa mirifica quaſi munitio ac moles, qua quidem adeo à freto divinæ iracundiæ ſejungimur, ut, niſi hæc modica intercapedo intercedat, pæne millies in ſingulas horas toti ejuſdem fluctibus operiamur. hæc eſt illa patrona præclariſſima, quæ, judicis animo ad Dæmonis odium renovato ac revocato, & dolore vulnerum eorum, quæ pro nobis accepit, refricato, nos in poſſeſſionem ſalutis ac defenſionis noſtræ conſtituit. hæc depreſſos animos, & quaſi demerſos in rerum viliſſimarum ſordes, ad illud altiſſimum cæli domicilium erigit, ad res divinas contemplandas extollit. hæc, res, à noſtris ſenſibus remotas, locorum intervallo disjunctas, præterito temporis ſpatio, tanquam tenebris, involutas, propinquas præſenteſque facit, ac pæne ſtatuit ante oculos ejus. Igitur viribus, quaſi alis, animo quotidie, quandoquidem corpore non poterat, in cælum ferebatur, eoque comitatu, in Dei conſpectum, in filii dulciſſimi complexum, venerat. ubi quanta ſuavitate duci, quanta voluptate retineri, quibus blandimentis deliniri, ſolita eſſet, non equidem meæ eſſe opis exiſtimem, non humanæ imbecillitatis, non hujus temporis brevitatis, explicare. hoc eſt plane illarum beatiſſimarum mentium opus, tuus etiam eſt, ſanctiſſima Regina, labor, cujus hæc toties gaudia cæleſtia divinis ſenſi-

bus percipiebantur. ſentiebat, Auditores, ſe nova quadam ac jucundiſſima voluptate perfundi, divina ſuavitate liqueſcere; ac pæne exultare ſibi inter choros Angelorum videbatur; quibus jucundiſſimis amplexibus; quum prope eiſdem quaſi laqueis teneretur, eorum ſæpe neceſſitatibus evocata qui ſibi erant in tutelam traditi, ſeſe libenter expediebat. O miram virginis caritatem! ô amorem maximum ac prope divinum! quid unquam tale, niſi de Chriſto, audivimus? magna profecto illa laus & admirabilis videri ſolet, ſuſcepiſſe pro aliquo labores atque pericula ſine emolumento ac præmio; ſumma profecto commendatio, quæque habeat uberrimam copiam ad laudandum, præcipuum aliquod commodum amici cauſa prætermiſiſſe: at vero cæleſtes delicias neglexiſſe, æternas quaſi voluptates abdicaſſe, quo aliis prodeſſe poſſis, hoc quidem per ſe tantum eſt, ut, id qui faciat, non is quidem ſit cum hominibus comparandus, ſed Deo ſimillimus judicandus. Igitur, tametſi beatiſſima Virgo cogitationes ſuas omnes defixas in Deum, tanquam unum in locum, haberet, tamen, quando erat neceſſe, bonam earum partem in aliorum utilitates & commoda derivabat. &, quemadmodum Martha olim à Chriſto poſtulaverat, ut Mariam, ſororem ſuam, ad divini pedes magiſtri, ſalutaria vitæ præcepta tradentis, ſedentem, pro poteſtate cogeret, ſuam cum ipſa operam ad cœnæ miniſterium adjungere; ita etiam acciderat ſæpiſſime, ut, ſi quando corpus, quod propter eos, quos filio ſuo gratiſſimos eſſe conſtaret, aſſiduis vitæ laboribus addixerat, ſeſe in cæleſtia deſideria ferentem animum, ad hæc munia pro parte ſubeunda, avocaret, ſuam cum eo ad communem utilitatem operam libentiſſime conjungere; ſatius enim duxerat, nullam cujuſvis lætitiæ, etiam cæleſtis, rationem habere, quam committere, ut ejus officii pars aliqua, præſertim in Apoſtolos, deſiderari poſſet. neque idcirco diſtractum in diverſa ſtudia animum, tanquam in contrarias partes, minus in preces intenderat. etenim ſi illi ſemper orare intelliguntur, à quibus nullum quidem tempus intermittitur, aut de Deo cogitandi, aut de hominibus bene merendi; nos in Chriſti matrem ceſſationem ullam vel minimam, in ſtudio orationis, induxerimus, quum eum

ſemper

ſemper tenere vitæ curſum potuerit, ut quolibet temporis momento æterna virtutum omnium monumenta reliquerit? quoties igitur ad illam exiſtimatis Chriſti diſcipulos, quos habebat in liberûm loco, de rebus arduis ac dubiis retuliſſe, atque illius in deliberando prudentiam, in conſiliis dandis fidem ac religionem, admiratos eſſe! quoties, magno aliquo vel acerbo dolore commotos, ſe ad illam contuliſſe, atque in ejus ſermone & ſuavitate, immo potius in ejus ſuaviſſimo conſpectu, curas omnes doloreſque depoſuiſſe! quoties nova illa Eccleſiæ germina fœcundiſſima, petita ferro iniquorum, religiones omnes pari impietate exæquare nitenti, ad ejus aram præſidii confugiſſe, didiciſſeque, contemnendos eſſe iniquorum gladios, non pertimeſcendas Iudæorum inſidias, inimicorum injuriis occurrendum, & alacriter pro eo ad ſupplicium, tanquam ad palmam, feſtinandum, qui ſemel corpus, ut ſalutem daret, libidini inimicorum obtulerit, ſeque in cruciatus acerbiſſimos & in mortem crudeliſſimam, ſumma cum voluptate, tradiderit! quam erat in hoc genere frequens! quanta vi animi, quanto impetu, ardore, ſpiritu, vultu denique ipſo, perſuadere illis conabatur, ne, beneficio provocati, ſteriles agros imitarentur, qui multo minus efferunt quam acceperunt; ſed, quandoquidem ipſis jam omnis prærepta eſſet referendæ gratiæ facultas, cum illius tamen Imperatoris ductu auſpicioque, inferendis cælo armis, ſua ſaltem ſigna conjungere ne dubitarent, qui, in regni ejuſdem propugnatione exſtinctus, ſpiritum effudit in victoria! quas, ad inflammandos illorum animos, orationis faces adhibebat, ut ſæpe, non tam illis conſilium, quam incendium, tradidiſſe videretur! qua pietate, tendens ſupplices ad cælum manus, à Deo precabatur, ut filiis, ſibi cariſſimis, quos in ſpem cæleſtis regni produxerat, opem àuxiliumque præberet, ut illis dignam Chriſtiano viro, dignam Eccleſiæ principibus, fortitudinem inſpiraret; &, ſi divinæ opis explorata quædam ratio, humana mente, concipi poteſt, talem exterritis fiduciam injiceret, ut Deum ſecum ſtare, & inflicta nomini corporique eorum vulnera, quodam quaſi clypeo galeaque, ſubire perciperent, quibus referendis illud etiam patriæ cæleſtis deſiderium aperiebat

ſuum, & dolorem omnium acerbiſſimum, ex longa mortis dilatione contractum, quaſi in eorum pietatem & miſericordiam, qui audiebant illam, refundebat. quæ nam igitur ſuſpiria, quos gemitus edidiſſe, quem lacrimarum imbrem effudiſſe putatis, dum pro Chriſti diſcipulis, dum pro Eccleſia recens nata, dum pro ſe ipſa, humiliter Deo & parenti filio ſupplicaret? Quapropter, tametſi inclinata jam voluntate in id, quo impellerentur, ſatis ſua ſponte propenderent; ita tamen revocatis in memoriam Chriſti beneficiis, iiſque reputatis quæ officii ratio poſtularet, quaſi currenti equo calcaria admoverentur, præcipiti fere impetu, qua ſeſe dederat ad eam rem via, rapiebantur, ut mortis pro Chriſto obeundæ ſtudio acerbiſſime dilacerari ac pæne mori viderentur; & eo uſque commovebantur, ut incredibili dolore animi quererentur, iram in hoſtibus conſediſſe, exorbendi Chriſtianorum ſanguinis ardorem deferbuiſſe, occidendique rabiem defeciſſe dolerent. his igitur ſtimulis eorum animi dies noctéſque concitabantur, hæc una tantum cura, aliis ſolicitudinibus exoneratis, inſederat; non aliam, præterquam rerum à Chriſto geſtarum commemorationem, quaſi viam, quotidiani eorum ſermones ingrediebantur. nuſquam erumpentibus eorundem cogitationibus patebat aditus, niſi qua memoria rerum earum, quas ipſi oculis perceperant, iter effecerat. quoties de ſalutatione Angelica, de humana divinaque Chriſti natura in unam hypoſtaſin colligata, aliiſque arcanis Chriſtianæ fidei myſteriis, Dei matrem percunctantes multis verbis, ultro citroque habitis, dies noctéſque integras conſumebant! quoties admiratione defixi obſtupeſcebant, quum ejus temporis mentionem feciſſet, quo tempore ſibi ad pariendum vicinæ temporibus exactis, propter tecti inopiam, in humili ac paupere tugurio Deum parere, & in frigore pernoctare neceſſe fuit, præterea Angelorum cantus, concurſus, obſequia, qui ex ſuis ſedibus proſilientes, cuncti ſe ad ejus pedes projeciſſent, & dominam ac Reginam ſuam ſalutaviſſent! ô quoties, quum in Chriſti mortis acerbiſſimæ mentionem, eorum tandem recidiſſet oratio, & parricidarum Iudæorum crudelitatis memoria, non cruciatuum acerbiſſimorum immanitate ſatiatæ, non
ſanguine

ſanguine innocentis expletæ, & præſertim fugæ turpiſſimæ recordatione, refricarentur animi, quaſi obductus recrudeſceret dolor, vidiſſes illico, veterem animi curam moleſtiamque renovari; nec gemitus modo, ſed etiam ejulatus edi exaudiſſes. quoties tu quoque mitiſſima Virgo, ob amorem in eos incredibilem & ſingularem, his lacrimis ingemiſcebas, & luctibus illorum non parcius ipſa flebas, quam illi lacrimarentur! quoties, ne omne eis prorſus ademiſſe ſolatium videreris, quibus ipſa deberes eſſe ſolatio, bono animo illo dolore pæne conſumtos eſſe jubebas, commemoratiſque iis quæ de Dei clementia & benignitate referuntur, pluribus verbis conſolari dolorem illorum conabaris! Verum in ejuſmodi colloquiis, Apoſtoli ſanctiſſimi, magna quidem ex parte poſita erant doloris veſtri ſolatia; at Virgini, ardentiori Chriſti deſiderio æſtuanti, quaſi quædam verborum faces admoverentur, multo ſemper illa vehementius ad mortis cupiditatem exarſerat; quumque eum forte annum perfunctione illarum rerum, propter quæ in hac terreſtri domo detinebatur, aditum ad tantæ ſpei eventum dare proſpiceret, nihilque jam ſupereſſe, quod poſſet illi impedimento eſſe, quo minus caſtra moveret, vaſa colligeret, & de hujus vitæ præſidio ſtationeque decederet; majores fuſa in lacrimas, & ardentiori incenſa ſtudio immortalitatis, à Deo enixe petere cœpit, ut, ſi ei videretur, ſe cuſtodiis corporis liberaret; & fortaſſe ad ea loca frequenter veniebat, unde curſum ſuum Chriſtus in cælum direxerat; ut veſtigium illud ipſum, in quo ille poſtremum inſtitiſſet, contueretur, ſeque inde involatum dare cupientis, hæc quoque extrema & tanquam cygnea fuit vox & oratio: Quouſque miſeræ mihi, pater ſanctiſſime atque optime, hic in terris morandum erit? ecquando iſtis me corporis moleſtiis liberaveris? quouſque iſtuc mihi aditus patere non poterit? dum infirma illa diſcipulorum turba ducem aliquem & rectorem ſibi poſcebat, tametſi acerbiſſimum mihi eſſet, tamen vivere non recuſavi, ne munus, mihi aſſignatum à te Deo meo, defugiſſe viderer. nunc vero, quum eorum ſeſe timiditas in fiduciam, ignavia in fortitudinem, verterit; quum jam conſpicias, nihil tuæ voluntati reſiſtere, ſed regum potentiſſimorum

tiſſimorum arma, pauperum nuditati, ſapientium & diſertorum eloquia atquo conſilia, ſtultorum, ut ajunt, infantiæ, veterem impietatem novæ religioni, ceſſiſſe. laxa igitur, niſi tuo imperio alia quoque provincia meo acceſſit labori, meum animum hujus corporis vinculis; infer me in illum cœtum beatiſſimorum civium; votum meum imple: dum te etiam atque etiam conſiderare, atque oculos tuo explere liceat aſpectu jucundiſſimo, te procul intueri, & quaſi in ultima cæleſtis theatri cavea ſpectari propius non liceat, cupio. Verum, quum nihil ſit tam incredibile, quod non convenire in Chriſti matrem potuiſſe credamus, exiſtimare etiam licet, totum illum cæli ſenatum, data poſtulandi occaſione, pro cæli domina ac regina, ſurrexiſſe, & humillimis precibus Deum & hominem Chriſtum rogaviſſe, ut cariſſimam ſui partem extra communis periculi ſortem evelleret: quid enim tam indignum eſſe, quam Dei matrem ſacratiſſimam, atque eidem ante omnes caram, eos, quibus ipſa odio eſſet, habere? quid eſſe minus ferendum, quam lumen illud clariſſimum, cujus fulgore cælum illuſtrari & collucere oporteret, id apud illos in eorum urbe verſari, quæ recenti eorum furoris incendio, quæ Chriſti cæde ac parricidio, quæ nefariis ſceleribus flagitiiſque, flagraret! quid dolendum magis, quam in illorum hominum turpiſſimorum domo, quæ adhuc Chriſti Domini ad ſupplicium rapti veſtigiis impreſſa eſſet, præclariſſima cæli ornamenta reponi! quid indignatione omnium dignius, quam illorum manibus, quæ adhuc ſui eſſent regis ſanguine reſperſæ, teneri, & illorum oculis conſpici, qui nunquam ſatiati expletique ab illo lacerato vulneribuſque cruentato corpore non potuerunt averti! Vna fortaſſe vox erat, ad hoc pari emiſſa conſenſu, ut, tanquam bonus imperator & æquus, ſtrenuum militem, & labore defatigatum, confecto vitæ bello, miſſum faceret. quæ juſtiſſima matris poſtulata, Dei non reluctantem animum, in ſuam ſententiam impulerunt; & divinæ ejuſdem providentiæ viſum eſt, tandem ut Chriſti potiundi & illorum æternorum bonorum aviditas, tanquam diuturna ſitis, eo potiſſimum tempore expleretur. &, quemadmodum Hieronymus inquit, exoptatiſſimæ rei velox nuntius, fiduſque divinæ voluntatis interpres,

terpres, Gabriel Archangelus, perpetuo virgini obſequio addictus eligitur. Iam vero, quod eſt ingenium tantum, quæ tanta facultas dicendi & copia, quæ maximum & incredibile illud gaudium, quo perfuſa eſt optima atque ſanctiſſima parens, expreſſerit? illa quidem, ſumma cum modeſtia gaudere, exultare, triumphare; ſed, ſicuti erat unicum probitatis exemplar, demiſſe Deo gratias agere, quod divina Chriſti benignitas jam parata eſſet extinguere omnem diuturni ſui deſiderii ardorem. nec multo poſt, accita Dei mors tandem imperio, roganti obviamque prodeunti, non aſperas, non inimicas, non triſtes, ſed amicas atque ſuaves injecit manus, & multis quidem cum lacrimis & lamentatione Chriſtianorum virorum mulierumque omnium, magno cum luctu & gemitu Apoſtolorum, qui illuc ex omnibus terræ partibus divino conſilio convenerant, Dei matrem, cæli decus, bonorum præſidium, orbis terrarum lumen, extinxit. O fortunata mors, & omni vita dulcior & carior, quæ finis fuit adumbratæ vitæ, & initium ſolidæ & incorruptæ, quæ portus malorum, & terminus humanæ miſeriæ, tanta cum voluptate reddita eſt ei, cui debebatur, morienti dulcis, decora Deo, immortali Beatorum concilio jucunda, terris, ſuis detractis ornamentis omnibus, funeſta, ſociis ac filiis, in ſolitudine & orbitate relictis, acerba. ergo, qui tibi dies æternæ jucunditatis atque lætitiæ initium attulit, idem quoque omnibus, qui te ſingulari religione colebant ac venerebantur, eorum, quibus adhuc abundarunt, ſolatiorum finem conſtituit; quæ hora tibi felix & glorioſa, eadem ceteris, interverſo hoc cæleſti divinoque theſauro, calamitoſa ac triſtis illuxit. cujus quidem, corpus, quum ex oppido exportaretur, quod fuiſſe creditis impiorum gaudium, qui exiſtimabant, homines in oblivionem eorum crudelitatis atque facinoris eſſe venturos, ſi etiam Chriſti matrem, tanquam indicem ſui ſceleris, ſublatam eſſe vidiſſent? quem conventum mulierum factum eſſe arbitramini, quum, ut credi facile poteſt, illud quoque corpus mox feliciſſimo illi ſpiritui, æterna ſocietate, conjungendum, ungerent unguentis, complerent coronis & floribus, &, ut tenuiſſimæ earum opes ferebant, thure odoribuſque incenſis, uſque ad

ſepulturæ locum, proſequerentur? quem fletum, majorum natu, quorum fere omnes illum quoque diem memoria tenebant, quo die illa innocentiſſimum filium extremo ſummoque ſupplicio affectum viderat, & dolorem omnium acerbiſſimum, tanquam aliquod telum, totis animæ viſceribus hauſerat? quam diſſimilem hunc diem illi diei videbant eſſe! tunc enim, ab omni ætate hominum atque ordine, acerbiſſimo quodam morſu doloris dilaceratam fuiſſe viderant, atque omni genere crudelitatis & ſuppliciorum enecatam in filio; nunc vero cernebant animo, tanquam oculis, eandem ipſam, exhauſto univerſo dolore, tanta & tam incredibili voluptate perfundi, ut nullius non modo flumen ingenii, nulla dicendi aut ſcribendi vis & copia, narrare, ſed nec cujuſquam mens & cogitatio capere poſſet illius animi divini gaudia cæleſtia; tunc genti turpiſſimæ & impuriſſimæ, vita ejus in ſumma paupertate vel potius egeſtate tranſacta, virginalis oris pudor, animi demiſſio ſingularis, veſtitus aſperitas & moderatio, deſpicatui fuerat atque contemtui, nunc vero videre videbantur eandem, ſplendore virtutum clariſſimarum illuſtrem, omnis anteactæ vitæ fructum percipere magnum, immortalem, ita ut non modo præſentis diei gloriæ nulla unquam allatura eſſet finem ætas, ſed eadem floreſcens in dies magis ſe etiam refunderet in poſteritatem, & futurum aliquando eſſet, ut, propter eximiam ſanctitatem, etiam hoſtibus digna, quam ſanctiſſime colerent, videretur? feliciſſima igitur mors, & quavis vita, licet jucundiſſima, ſuavior. quod ſi ad ſpeciem præclara, ad aſpectum jucunda, ad æſtimationem pretioſa, Deo videri ſolet mors ſanctorum ejus, quanto magis ejus moviſſe oculos & delectaviſſe putamus felicem ſanctiſſimæ omnium virginis ex hac vita diſceſſum, cujus integritas, & innocentia ſingularis, digna potiſſimum fuit, quæ novo & admirabili & omnem naturæ vim excedente partu expleret diuturni deſiderii noſtri expectationem? Si, tanquam laborum & miſeriarum quietem, non ſolum fortiter, ſed etiam ſæpe libenter, appetiverunt ii, qui fere perpetuis vitæ incommodis atque moleſtiis conflictabantur, quod multas uno dolore animi & corporis pœnas ſæpe miſeris adimi intelligerent; quam

te illam

te illam cupide mater ſanctiſſima atque optima adamaſſe crediderim, in qua una perpetuo omnes fortunæ fluctus, tanquam in ſaxo, frangebantur! ſi eam denique boni atque ſanctiſſimi viri jucundam, & votis omnibus expetendam eſſe duxerunt, quod ea eſſet via in cælum, ubi illius præſtantis divinæque naturæ pulchritudinem, acie mentis, divino lumine illuſtratæ, percipientes, affluentem bonis omnibus felicitatem conſequerentur; non eſt dubitandum, quin hæc tibi certiſſima ſpes tam propinqui diſceſſus objecta, omnium maximam jucunditatem attulerit, quum, ingentium meritorum frequentia circumſepta, haberes pro comperto, te in ſempiternum tempus immortalibus bonis fruituram, &, quot dies, quot horæ, quot momenta tuæ vitæ, laborum pleniſſimæ, adderentur, totidem etiam tuæ maximæ gloriæ felicitatique deduci? Quæ cum ita ſint, quid moror in terris? quin iſtinc ad vos, ô cælites, venire propero? quorum feliciſſima ſocietate amores & deliciæ meæ continentur, quorum non modo ad aures, actionum & virtutum illius concentus vehitur, verum etiam in oculis ſplendor pulchritudoque defigitur, vel ſaltem, quum hoc fieri non poſſit, cur in his artibus pro mea virili parte non verſor, quarum illa princeps fuit, & quarum adjumento ad cælum ſibi viam communivit, æquitate, labore, temperantia, caſtitate, ſtudio virtutis, odio peccatorum? quouſque humi defixa mea mens erit? quouſque cogitationes meæ, in illa cæli gaudia defigendæ, in luto voluptatum ac cupiditatum omnium totis veſtigiis hærebunt? quouſque leviſſimarum quarundam rerum, & quaſi puerilium ludorum, vinculis, veluti tenuiſſimis quibuſdam laqueis, contexto everriculo teneri me patiar? ita ne res abjectiſſimæ & ſordidiſſimæ meum animum ſuo pondere ita depriment, ut, maxime in terram propendens, ipſe ſe erigere nequeat, eoque, quo hominum Angelorumque Regina penetravit, feliciter evolare? Iam vero, quæ vox, quæ latera, quæ vires, vel partem exiguam poſſint commemorando ſuſtinere earum laudum & honorum, quibus in cælo excepta eſt? Exiſtimare licet, (ſic enim cæli reginæ dignitas, ſic Dei matris nomen, exigebat,) proceſſiſſe obviam illi venienti Chriſtum opt. maximum, feli-

poſſum, gaudebo tamen tua hac tam excellenti bonitate, &, quoties ipſum te intuebor, à quo nuſquam oculos dejiciam, toties de tuis maximis beneficiis, toties de tua incredibili caritate, toties de tua ſingulari ſapientia recordabor; qui, quum tibi, Dei formam gerenti, innumera Angelorum agmina ad nutum præſto eſſent, amore ſaucius, tua hac glorioſiſſima è ſede conſternatus, te in has ærumnas intuliſti, atque homines, tuæ erga eos benevolentiæ, præter alia, hoc quoque habere fortiſſimum pignus voluiſti. ego, anteaquam tuæ beatiſſimæ divinæque naturæ majeſtas ac gloria meos ad oculos perveniret, & in hanc feliciſſimam vitam introirem, mecum de tuo cogitans beneficio, ſatis mirari non poteram vim tui amoris immenſam, qui rem tibi tantam, tam novam, tam incredibilem, induxiſſet in animum; nunc vero oculis ipſamet cernens, quod aſſequi cogitando non poteram, admiratione propemodum obruor, & ſtupore pæne deficio, conſiderans, te tantorum exercituum Regem, quorum prope immenſis agminibus infinita cæli ſpatia complentur, tuam divinam majeſtatem natura mortali, quaſi ſervili quadam veſte, texiſſe, ut non modo nomen humano generi tuum ad tranſlationem criminis accommodares, non modo unum te communis culpæ reum ſubſtitueres, ſed etiam, quam damnatis crucem fixeras, tibi ipſi reſervares. quibus complexam Dei pedes humillimis verbis illi gratias egiſſe credibile eſt, quod qua cum omnes ejus labores, omnia pericula, partiebatur, etiam præmia communicaſſet. Verum, ut eo tandem detur orationi noſtræ digrediendi locus, quo maxime ad utilitates noſtras recaſura ſit; reputàte cum animis veſtris, Auditores, quibus ſuſceptis laboribus, periculiſque aditis, tanta hæc, quaſi merces, rerum ab ea geſtarum gloria, & immortalitatis præmia ſucceſſerint; reperietis enim, maximorum meritorum laudem, atque omnia virtutum ornamenta, in Chriſti matrem confluxiſſe, quibus tanquam gradibus in cælum aſcendiſſe videatur. ſed nulla à Chriſto virtus ita in ejus laude poſita eſt, nullo ab alio fonte, ejus adeo felicitatem derivaſſe Chriſti voce teſtatum eſt, quam à ſingulari quodam ſtudio, quo vehementius in dies ſemper incitabàtur, ut ſuas omnes cogitationes & ſtudia

ſtudia ad divinæ legis normam perſcriptumque formaret. Etenim, quum Chriſti verba, de loco ſuperiore, neceſſaria ad ſalutem præcepta tradentis, favore multitudinis atque omnium applauſu exciperentur, atque mulier una è circumſtantium turba exclamaſſet, O beatam quæ te genuit parentem, & cujus ab ubere lac ſuxiſti! immo, oportere eos perbeatos eſſe exiſtimari, reſpondit, qui aures ad Dei verba hebetiores non haberent, ſed eadem, percepta animo, obſepta memoria, eaque diligentiſſime cuſtodita, quaſi ex umbra ſæpius in exercitationem, tanquam in medium agmen, educerent; quid meam tu tantum matrem tali fœcunditate beatam prædicas? non ejuſmodi præconiis ejus ſingularis gloria fulcitur; non eo loco jacta ſunt altiſſima felicitatis ejuſdem fundamenta; aliud nempe eſt, quo vere beata appellari poteſt; Dei legem incredibili ſtudio amplexa eſt, & in ejus voluntate conſtantiſſime perſeveravit: proxime deinde ad hanc laudem accedit illa ſingularis & omnium linguis atque litteris prædicanda virginitas, cui quidem tantus honos, ſummo Dei judicio, delatus eſt, ut ejus ſanguine, tanquam humore collecto, illam coëgerit nubem, qua ſe intus includeret, quaque effuſo imbre terram large effuſeque rigaret. Nulla nota, nullo colore, nullis ſordibus alliti, in illam cæleſtem patriam ingrediuntur. ergo, qui adhuc ſunt in poſſeſſione celſiſſimi illius pudicitiæ & virginitatis faſtigii, vigilantiſſime illud contra carnis inſidias tueantur, ad ejuſdem conſervationem, ſpiritum & ſanguinem conferant, jugulum potius, quam pudicitiam, præbeant. Quos vero, aut vehemens perturbationum impetus, aut vis adverſariorum & importunitas, de eodem culmine dejecerit, alteram continentiæ arcem, ſcilicet caſtitatem, teneant. primum enim virgines, quemadmodum regius vates cecinit, poſt virginum reginam, ad Dei conſpectum producentur; quas deinde caſtitatis ſtudioſi conſequentur. *Adducentur*, inquit, *regi virgines poſt eam; proxima ejus afferentur tibi.* Qui igitur in prima aciei fronte, priſtinæ integritatis nitore conſpiciendi, cum vitiis decertare non poſſunt, in altero militiæ cornu conſiſtant. Tu vero, ſanctiſſima Virgo, quæ hodie ſupra omnes cæleſtes orbes evecta, ſupraque omnes beatorum ſedes conſtituta,

æquam

æquam laborum tuorum mercedem accepiſti, reſpice nos, atque tuis precibus adjuva, quos jam olim in ſolitudine deſtituiſti, nobiſque pietatem à Deo ceteraſque virtutes impetra. quibus in iſtam ſedem æternamque domum aſcendiſti. Tui nominis æterna memoria cum hoc templo conſecrata eſt: tibi hæc cura ſuſcipienda eſt; tibi hæc opera ſumenda; ut hic ornatiſſimus Romanorum adoleſcentum conventus, qui ſe tibi præcipuo quodam reverentiæ vinculo devinxerunt, pectora, omnium virtutum præſidio in hoc hujus miſeræ vitæ bello muniant, poſtea, corporibus elapſi, vitæ tecum perpetuitatem pariter & gloriam conſequantur.

ORATIO X, DE DIVTVRNA ÆGROTATIONE TOLERANDA.

NIhil eſt facilius, auditores, quam recte valentes ægrotanti conſilium dare, eumque ad patientiam & gravitatem adhortari. Etenim, dum abeſt à nobis infortunium, expedita ac promta omnis ejus tolerandi ratio videtur: cum autem jam prope eſt in oculis, tum difficultates, quæ in ejus abſentis quaſi caligine ac tenebris deliteſcebant, emergunt, atque in conſpectum nobis ſeſe committunt, neque, æque facilem eſſe illius excogitandi atque experiundi rationem, oſtendunt. Atque id plerunque etiam accidit, ut ea, quæ iſti patientiæ magiſtri ſubtiliter diſſerendo magnifice jactant, probari in populis, atque in concionibus, nullo modo poſſint. Nam, cum ipſi ſæpe minus, quam ceteri, præceptis decretiſque ſuis obtemperare cernantur, &, qui dolorem virtute comprimendum eſſe docent, molliter in eodem ferendo ſe gerant, alterutrum efficiunt, ut vel re ipſa oſtendant, etiam cum virtute conjuncta, ea eſſe ad tolerandum acerbiſſima,

biſſima, quæ ipſi, eadem adhibita, vacare omni acerbitate contendunt, vel liquido probent, parum ſe ſibi conſtare, quum iis rebus, quarum videri contemtores volunt, tantopere deinde frangantur. Ita miles, qui nunquam caſtra, nunquam hoſtem vidit, dum parietum umbris occulitur, dum inter epulas de inſtruendo agmine, de obſidendis urbibus, de eruptionibus in hoſtium caſtra, ſermones infert, dum in ludicra armorum tractatione ſe exercet, facilis eidem videtur feriendi hoſtis diſciplina; ubi vero idem ſe in pulverem & ſolem eduxit, ubi procul hoſtem aſpexit, tum invadente animum timore, abjecto clypeo, ſpem omnem ſalutis in fuga conſtituit. Quod ne jure nobis objici aliquando poſſit, atque ne videar vos magis præceptis quam factis inſequi ut erudiam; dicturus breviter, de diuturnis corporis morbis cum ratione ferendis, non, ad Philoſophorum conſuetudinem, longis atque contortis diſputationibus rem totam involvam, ſed ex multis, qui in hac patientiæ laude viguerunt, geminum in virtute par eligam, duoſque in medium adducam, qui, diuturno ac miſerando morbo affecti, perfectæ patientiæ munere functi ſunt. Ac primum quidem ſtatuam vobis ante oculos, non unum aliquem ex vetere Academia philoſophum, philoſophiæ præceptis inſtructum, vel hominem mediocriter à doctrina excultum, verum, ut exiſtimare licet, plane omnis eruditionis expertem: non virum quempiam adducam, qui in Stoicorum manibus educatus, tametſi corpora tormentis excrucientur, etiamſi conſtricta doloribus membra teneantur, tamen omnino motus neget in animis ullos eſſe debere; ſed eum potiſſimum ſumam, qui in hac ratione vitæ nunquam habitaverit, ſed fuerit in ejuſmodi magiſtrorum familiis peregrinus atque hoſpes: non denique locupletem vel divitem aliquem producam, qui opibus, & copiis, valetudinis incommoda lenierit, ſed paralyticum quendam, omnium rerum egentem, cui, præ inopia, nemo plane eſſet ad cujus ille curam & providentiam pertineret. Quam vellem hic eos adeſſe, qui, morbo aliquo impediti, lecto detinentur, & mecum fieri ſingularis hujus patientiæ ſpectatores: profecto alterutrum eveniret, ut vel hac eximia patientia, timore depulſo, &

mulie-

muliebribus lamentationibus cohibitis, remitterent ac dilatarent animos, vel, ubi ratione nulla vincerentur, pudore fracti obmuteſcerent. Poſſuntne hujuſce paralytici maximæ longiſſimæque calamitates, efficere jucundas alteri, mediocres & breves? Quis, obſecro, præ illo dici miſer poteſt? Si, eo quod te menſem unum vel alterum dolor aliquis oppreſſerit, exclamas, atque id tempus vocas diuturnum; quid diceres, ſi annum unum, ſi plures, ægrotaſſes? Quamvis eſſes egregie fortis & patiens, tamen, ſi dolori cederes, prope dixerim te apud prudentes viros juſtam excuſationis cauſam habiturum. Quis enim eſſet ita durus ac ferreus, quin diceret, nullam eſſe patientiæ vim tantam, quam non longinquitas temporis conterat penituſque conſumat? Si ergo viro forti ac docto, propter diuturnitatem morbi, prope omnes ignoſcendum arbitrarentur, ſi, ad extremum, nec fortiter nec viriliter ægrotaviſſet; quanto magis homini ruſticano, indocto, neque ullam aliquam ſapientiam profeſſo, qualis hic erat paralyticus, gementi concederent, ſi non ita multorum dierum dolor omnem illi patientiam extorſiſſet è manibus? At, ſi idem rudis, imperitus, expers totius humanitatis, quindecim, decem, quinque tantum annos fortem ſe in eo morbo præbuiſſet; nonne ipſius imperitia, atque condicio infima atque depreſſa, talem vim animi ac tolerantiam ad incredibilem admirationem efferret? nonne id palam omnes loquerentur, Quomodo hic, ſine ulla doctrina, conſtans in diuturno morbo reperitur, cum eos, qui ſe ſapientes ac doctos appellari volunt, in longe breviore ægrotatione tam intoleranter dolere videamus? quomodo hic, cum ſit in unaquaque re hebes ac rudis, uſque eo poteſt dolori ſufficere, cum ii, qui tanta habent ab omnibus diſciplinis auxilia, ſe vinci ab illo patiantur? Cum autem hunc dicam paralyticum ſordidum hominem & rudem, non quinque aut decem aut quindecim annos ægrum fuiſſe, ſed octo ac triginta in lectulo quieviſſe, ſpretum, contemtum, neque tamen loco ceſſiſſe, ſed, obſiſtendo dolori, homines ſtupidos & attentos ad ipſius patientiæ ſpectaculum tenuiſſe, quam vobis admirationem commovere debet, quos plauſus, quos clamores efficere! Poteſtne tam incredibilis gravitas, tam inuſitata

tata magnitudo animi, vel taceri ullo modo, vel dici pro dignitate? Video, auditores, quoniam tantum operæ ad audiendum datis, vos tantæ rei admiratione non mediocriter eſſe commotos. ſed majorem multo in vobis admirationem illius verba concitaverint, quæ ſunt ejuſmodi, ut magis, perfectam abſolutamque omni ex parte ſapientiam, declarare explicareque non poſſint. Accedit ad eum Chriſtus; rogat, num ſanari velit. Quis adeo ſit ſine mente, ſine oculis, ſine ſenſu, quin ſummam in eo recuperandæ valetudinis voluntatem eſſe arbitretur? Videbant omnes, illum propterea iis in locis debilem jacere, ad quæ complures, eadem coacti neceſſitate, confluxerant: videbant, eundem omnium opem implorare, quo, cum ferret occaſio, celerrime in piſcinam dejiceretur. quid ergo erat, quod quiſquam de illius animo dubitaret? qui ſi ita patebat, pæne ut oculis cerneretur, cur illi intercludebatur, cui nulla erat cogitatio tam clauſa, tam recondita, quæ non eidem apertiſſima promtiſſimaque eſſe poſſet? Non eſt igitur dubitandum, quin illi ejus voluntas fuerit penitus nota atque perſpecta. Quorſum ergo interrogat, Viſne ſanus fieri? Non eſt difficilis quæſtio, ſi optime Chriſti ratio teneatur: intelligemus enim, quæ cauſæ fuerint ad centurionem reſpondendi, Ego veniam, & curabo eum, eas ipſas cauſas fuiſſe de iſto quærendi, num ſanus eſſe cuperet. Quis dixerit, ignoraſſe Chriſtum, quid eſſet centurio reſponſurus? Immo vero, quia id norat optime, quo fides incredibilis unius cujuſdam militis ejuſdemque peregrini obſcura & latens illuſtraretur, talia ex illo verba elicuit, quæ, dum res Chriſtianæ ſtabunt, in rebus divinis faciendis uſurpabuntur: *Domine non ſum dignus, ut intres ſub tectum meum; ſed tantum dic verbo, & ſanabitur puer meus.* ita, quia non erat ignarus, quid eſſet hic paralyticus reſponſurus, & ſimul, quo eſſet unde quiſque diſceret toleranter dolorem pati, interrogando & reſpondendo, eo illum deduxit, ut ea diceret, in quibus omnis poſteritas obſtupeſceret, in quo omnes exclamarent, O virum fortem! Sic ſe profecto res habet, ut exiſtimem, detrimentum nos facturos fuiſſe, ſi huic, ſilentio, ſalus à Chriſto reſtituta eſſet. unde tam promta tamque expedita ad dolorem tolerandum

remedia

remedia depromerentur, ſi adeo efficax exemplum non permanaſſet ad poſteros? unde diſceremus, quod eſſet officium fortis & animoſi viri, ſi illa magnitudo animi, illa virtus, in eo, in quo vigebat, compreſſa atque concluſa, in perpetuo ſilentio jacuiſſet? Itaque medicus animarum Chriſtus, qui, in præmiis pœniſque conſtituendis, non tantum quid præſens tempus & cauſa poſtulet attendit, ſed aliorum etiam rationem ducens, id, quoad ejus fieri poſſit, cum futuræ hominum poſteritatis utilitate conjungit, quærendo, & ſciſcitando, vim quandam illi impoſuit, reſponſione ſua, ejus patientiæ, quam perſpectam habebat, expromendæ, ad eum finem, ut eam omnes aſpicerent, admirarentur, eandemque ſibi vitæ magiſtram aſciſcerent. *Vis ſanus fieri?* laceſſere, non percontari, videri poteſt Chriſtus. Si de aliquo homine ærumnoſo ac miſero quæratur, num è ſuis moleſtiis eximi velit; hic profecto non auxilium ſibi deferri, ſed rideri miſeriam ſuam, exiſtimaret: nihil enim eſt, quod minus, miſeri, quam ſe illudi, velint. Quiſnam vir conſtans, & magnus, ſi ſe ita pungi confodique ſenſiſſet, quamvis animum patientia ac fortitudine contexiſſet, Chriſtum non eſſet adortus jurgio? Quis Philoſophus gravis, magno animo, & humana contemnens, non eſſet commotus, non ita reſpondiſſet? Tutemet vides, quot quantiſque malis excrucier; conjicis ex hac mea ætate, prope jam exacta, me plures annos hoc eodem morbo conflictari; non ignoras, fruſtra me quotannis ad has porticus revolvi; & adhuc dubitas de mea voluntate? quæris an ſanari velim? quaſi cuiquam ſuave ſit cruciari; quamobrem? niſi ſi quid eſt quod exiſtimo, quia riſui jocoque tibi ſum. ad eamne rem noſtra miſeria eſt, ut agitata rideatur? parumne multa mihi accipienda ſunt morbi, ſenectutis, egeſtatis vulnera, niſi etiam aculei facetiarum acceſſerint? Scimus, omnium fere ægrotantium animos eſſe nimis timidos atque demiſſos, præſertim ſi unum aut alterum menſem, ſi annum denique ægrotaverint. Quod ſi de magnitudine animi tantum diuturnitas detrahit, cui non ſit credibile, omnem iſtius patientiam duodequadraginta annorum uſu evanuiſſe? ô excelſum animum atque altum! ô incredibilem patientiam, dignam, quæ medita-

ta nobis in perpetuum ad omnem uſum ſimilium rerum eſſe debeat! Cum Chriſti dicto tentari videretur, cum deberet, ex ceterorum conſuetudine, illum malę verbis accipere; tamen nihil temere dixit, nihil doluit, nihil queſtus eſt, ſed æquiſſimo pacatiſſimoque animo reſpondit; *Nempe Domine, ſed hominem non habeo, ut, cum turbata fuerit aqua, mittat me in piſcinam.* Poteſtne talis patientia, talis fortitudo animi, ad ſimilem virtutem, molliſſimum quemque non excitare? Ecquod unquam ſimile de ullo philoſopho audivimus aut legimus aliquando? Multos accepimus fortiſſime ſe in dolore geſſiſſe, ſed alios aliis de cauſis. Multi dolorem contemſerunt, eo quod brevis futurus eſſet. Multi ſæpe homines nobiles & glorioſi, quaſi in aliquo theatro eſſent, ad captandum plauſum & gloriolam popularem, dolorem ſuſceperunt fortiter ac tulerunt. alii, quamvis acriter morbo premerentur, tamen quia opibus, potentia, aliiſque vitæ bonis abundabant, multitudine eorum & copia non nimium illud incommodum obruerunt. In hoc quid objiciant homines? illiuſne patientiam, morbi brevitate, extenuabunt? octo ſupra triginta vehementer laboravit annos. an, laudis & gloriæ cupidum, eam pertinacem conſtantiam multitudini venditaviſſe? at erat apud omnes contemtiſſimus ac deſertiſſimus, ita ut diceret, *Dum venio ego, alius ante me deſcendit.* an, multis ſuffultum bonis, cetera non ita deſideraſſe jactabunt? at ea mala, quæ pluribus fortuna diſtribuit, univerſa in ſe ipſo experiebatur; morbum, egeſtatem, ſolitudinem: adeone deſertus unquam aut infelix quiſquam fuit? Videor mihi hominem videre, quotannis fonti illi imminentem, eique tamen alterum præcurrere, certamque ſpem ſalutis eripere. cerno animo, eundem, non unum aut alterum annum, ſed octo ac triginta continuos, ſummam dare operam, ut ceteris ipſe prior immergatur, neque tamen quidquam proficere laborantem. Accedebat id, quo nihil eſt gravius, quod eos, quos multiplicibus aliis periculoſiſque morbis implicatos viderat, iiſdem liberatos aſpiciebat, ſe autem arctius ſuo quotidie malo vinciri & conſtringi ſentiebat. Quid enim ad dolorem augendum acerbius, quid ad patientiam convellendam robuſtius, quam eos aſpicere, qui

modo

modo eodem atque nos fluctu verberabantur, ventos ſecundos habere, nos vero ad eaſdem ſyrtes ſcopuloſque identidem navim offendere? Hujus equidem, ut ita loquar, invidentiæ tanta vis eſt, ut ad ſuas cuique calamitates augendas, efficiendaſque longe graviores, plurimum conferat. Nam, quantum de miſeriis aliorum detrahitur, tantundem in nos quodammodo transfundi videtur. Num ſua cuique paupertas adeo oneroſa eſt, quam cum eſt in comparationem alterius opum ac divitiarum adducta? num luctus, dolor, invaletudo, aſperius quemquam urget, quam cum alterius voluptate, lætitia, valetudineque collata? Et tamen cum, ferens tot annos illam ægritudinem, ceteros videret, qui eadem de cauſa eaſdem porticus oppleverant, ſalvos domum rediiſſe, ſuæ autem calamitatis nullum neque modum neque tempus terminari, cum ſpem, quæ ſola hominem in miſeriis conſolari ſolet, nullam pæne ſibi reliquam eſſe intelligeret, non queritur, non deſpondet animum, ſed pergit alacrior, certo ſtatutoque anni tempore rurſus eadem ad loca adire non gravatur. Deſinant igitur homines enervati ac molles, cum quid ignave ac ſerviliter fecerint, ita cauſam ſuam conſtituere, ut, quo morbus fuerit diuturnior & gravior, eo ſe dicant majore excuſatione, vel potius miſericordia, dignos: ſe ipſos potius accuſent, ſuam impatientiam damnent, quibus vix Deus propter peccata leviſſimam aliquam plagam imponit, cum clamant, vociferantur, &c, niſi illorum precibus ac votis ſtatim occurrat, totos ſe languori deſidiæque tradunt, neque illud modo vehemens numinis deprecandi ſtudium, quo antea erant incenſi, remittunt, ſed paulatim prorſus abjiciunt. Etenim, in Dei judicium vocatus, cum impatientiæ inſimulaberis, ſi in longitudinem morbi confugeris, ſtatim hic contra tuam defenſionem ſuos octo ac triginta annos objiciet: ſi ex tua jam affecta ætate rationem ſalutis conquiſieris, ſuos itidem canos ac rugas oſtentans, hanc tibi ſpem maxime præripiet: ſi crimina levitatis & impatientiæ obterere inopiæ gravitate volueris, ſua idem paupertate ſolitudineque acerrime tibi reſiſtet. Et profecto tanti fuit, quod tot annos duobus graviſſimis malis tanta contentione animi reſtiterit, cum maximos fecerit in

virtute progreſſus, cum, pulſis omnibus vitiis, quæ ex peccati culpa collegerat, melior atque perfectior ab ea calamitate ſit redditus, cum ipſi glorioſior ea ſalus acciderit, quæ non ab Angelis, ſed ab ipſo Angelorum domino data ſit. Verum non deerit fortaſſe quiſpiam, qui ut ab hac ejus culpa ignaviæ atque inertiæ, veſtros animos in aliam partem opum ac dignitatis, qua olim alii floruerunt, commemoratione traducat, afflictam atque proſtratam hujus miſeri hominis fortunam commemorabit, ſortis humilitatem oſtendet; dicet, non eſſe mirandum, ſi ſe ita fortem in eo ſtatu præbuerit, quo meliorem & præſtantiorem antea non eſſet expertus; non continuo in ſumma laude huic eſſe ponendum, ſi ſe æquabilem in ea fortuna præſtiterit, qua florentiorem nunquam ſplendidioremque vidiſſet. conſuetudinis magna vis eſt, & diuturna perpeſſio malorum dolori quaſi callum obducit: hic jam inde ab adoleſcentia miſeriis aſſuefactus, patiendo ferendoque ſe quotidie magis ad firmitatem intenderat: tum venit plaga vehementior, cum è ſecunda fortuna, quaſi ex adducto contentoque arcu, infortunii telum emittitur: tum dolor acrius pervellit, cum fortunatos homines & nobiles in ſumma proſperitate aggreditur. Itane? Quoniam placet, alium ego hominem, longe ab iſto diverſum, arripiam, eumque in oculis omnium conſpectuque conſtituam, qui ex optima præſtantiſſimaque fortuna, è ſumma omnium bonorum abundantia, ex proſpera valetudine, in extremam egeſtatem, ægritudinem, in profundum malorum omnium, dejectus ita eſt, ut, ſi unum in locum ceterorum hominum res adverſæ collocentur, luſus ſint cum hujus infortunio comparatæ. Cogitate omnia, quamvis aſpera, quamvis horribilia; hæc ſimul omnia de improviſo ſunt ab iniquo dæmone in virum innocentiſſimum & fortunatiſſimum importata; morbus, egeſtas, ſolitudo, mors filiorum acerba: & quaſi hæc levia eſſent, præterea hæc eadem, tum fuga domeſticorum, tum conviciis uxoris, tum odio & invidia amicorum inimicorumque, permiſcuit. in quibus omnibus fuit animo ita præſenti & magno, ut unus hic natus eſſe ferendis miſeriis videatur, neque, patientiæ ipſius demonſtratione, ulla poſſit eſſe fortior, contra hujus vitæ
ærumnas,

ærumnas, diſciplina. Atque adeo, ne putetis, hæc me oratorie, non Latine loqui, ſingula illius mala perceuſebo. Accipio primum egeſtatem, quam fere omnes in graviſſimis malis ponunt, quam omnes deplorant, quam omnes reformidant: hæc, ut oſtendam, fuit in Iobo non mediocris, non uſitata, ſed maxima, & inaudita. Quis enim de fæce ac de ſordibus homo, non aliqua ſaltem obſoleta & lacera veſte contegitur, vel, ſi ea etiam careat, non totus ſaltem faſciis pannïſque devincitur? Hic vero, è ſummis opibus atque divitiis, in tantam mendicitatem brevi pervenit, ut hæc illi, etiam viliſſima involucra, ejus miſeranda fortuna ademerit: atque in id, quo nervi, quo oſſa teguntur, carnem ſcilicet & pellem, adeo horribilem cladem ipſe Dæmon invexerat, ut ulceribus plagiſque undique diſcerptum atque diſciſſum vermes, ſimul inde ortum & pabulum trahentes, fero paſtu dilaniarent. Iam vero fuerit nudus, purulentus, ſanie ſcabieque coopertus; at aliquo domicilio tugurioque tegebatur; hoc unum vel leve nactus erat tormentorum perfugium. Quam domum, quod tugurium nominas? vide, quanto fuerit pejore conditione, quam ceteri pauperes; quod illi, urgente veſpere, ſi minus domo tugurioque, certe fornicibus & domorum protectionibus porticibuſque, ſeſe recipiunt: hic autem, quaſi locis publicis communibuſque videretur indignus, pernoctabat in compitis, & in imbribus, ut, ad morbi vim acerrimam, frigorum quoque ventorumque aſperitates influerent. Atque utinam nudum illi apertumque ſolum patuiſſet; terra, terra inquam, auditores, tanquam illius corporis tractationem complexumque horreret, eum, ut ita dicam, novercalibus odiis proſequebatur. Itaque in ſterquilinio ſibi lectum, ex illis ſordibus purgamentiſque, conſtraverat. In quo, eſt admirabile, quam omni ſolatio omnino caruerit. Ea enim, quæ improbos homines non mediocriter adjuvant, nullam illi poterant levationem afferre. Nam ii, quibus res minus proſperæ ſunt, cauſam in peccata conferentes, dolorem, quem capiunt, neſcio quo pacto mitiorem efficiunt: neque enim levem ſibi ille conſolationem adhibet, qui recordatur, tanta ſua eſſe delicta; ut nullum ſit tantum malum, quod non ſceleribus ſuis jam

 diu

diu debeatur. huic vero tantum aberat ut aliqua levatio ex memoria peeccatorum, quæ nulla erant, vel certe leviſſima, emergeret, ut major inde doloris oriretur triſtitiæque materia. Nam cum, illo, nemo neque integrior eſſet in orbe terrarum neque ſanctior, cum eſſet omnibus virtutibus ornatiſſimus, ea ſe pœna ſupplicioque multari cernebat, quæ recte in quemvis impurum, ſacrilegum, & flagitiorum omnium facile principem, conveniret. Iam vero à corporis valetudine, quæ maxime egeſtatem ſuſtentat, quid potuit adjuvari? (nam etſi paupertas numeretur in malis, tamen ſi ſanum valenſque nacta ſit corpus, plurimum de vi ſua acerbitateque amittit; at ſi egeſtatem etiam cruciatus corporis comitentur, ita malum alterum in alterum influit, jam ut neutrum ferri tolerarique poſſe videatur.) Proh Deus immortalis, quanta vis morbi, quam tetra, quam immanis, per omnia viri ſanctiſſimi membra pervaſit! paulatim corpus ſanie horribili abſumtum extabeſcere, undique ſcaturire vermes, eorumque morſu lacerata viſcera odorem teterrimum efflare, qui omnem cibum ſumendi voluntatem poteſtatemque prorſus adimeret. Ecquis, ſi pecudem aliquam, non dicam hominem, ad eum modum excruciari perſpiceret, non commoveretur, non ingemiſceret? At in ea cogitatione, inquies, ſe vir ſanctiſſimus oblectabat, quod ſciret, eam ſibi calamitatem immiſſam eſſe divinitus. Verum uſque adeo nullum ex hujuſmodi cogitatione ſolatium referebat, ut maxime etiam propterea conflictaretur. Vt enim acriter in ſe ipſum inquireret, nihil veniebat in mentem, quamobrem Deus, qui digna meritis bonorum ſancit, ita in ſe graviter animadverteret, qui ipſum ex animo præter cetera dilexiſſet, qui eſſet præcipuo eum ſemper cultu veneratus, qui juſte ſemper, & cum fide, vixiſſet. Quod ſi non mediocrem medicinam putas eſſe, intelligere, id tibi à Deo fuiſſe vulnus inflictum, eandem tibi non adimo, non veto te eadem uti: ſed vide, ne, dum leviorem viri ſanctiſſimi plagam conaris efficere, altius culpam tuam exaggeres. Si enim, cum in multis vitiis atque ſceleribus voluteris, cum omnes pœnas tuis flagitiis debitas eſſe non inficieris, ita timide atque muliebriter doles, clamas, ejulas, ingemiſcis, ſi paululum quid tibi de valetudine,

valetudine, vel de vitæ commodis, Deus abſtulerit; qui tandem, quæſo te, fletus, quæ criminationes exiſterent, ſi vel facturus virtutis tuæ periculum, vel tuam innocentiam in luce & in oculis collocaturus, ſe gratis in te concitatum infeſtumque præberet? Quæ hactenus diximus, ſunt adeo, ut videtis, aſpera & acerba, ut non modo cujuſvis animum, ſæpe fluxum ac mollem, ſed ferreum atque adamanteum, flectere ac debilitare facile poſſent. non credo, expectari à vobis, auditores, acerbius quidquam, vel gravius, quod illi ſubeundum fuerit. Quid? eſtne aliquid ultra, quo progredi calamitas poſſit? Eſt quidem, ſi eadem injuriis hominum exagitetur. Nam etſi altitudo maxima animi eminet in contemnendis ac deſpiciendis fortunæ ludibriis, tamen hæc laus patientiæ ac fortitudinis multo maxime in aliorum injuriis contumeliiſque perficitur. Commovent & conturbant animum humanæ miſeriæ; hominum probra dejiciunt atque ſupplantant: ut, qui ſine inimico viriliter ægrotaverit, qui in adverſis rebus contumeliarum expers æquabilis fuerit, non tam à ſe ipſo, quam quod abſuerit impulſor agitatorque, ſtetiſſe videatur. Ita plane fit, ut non tam miſeros fulmina fortunæ feriant, quam contumeliarum aculei lacerent atque cruentent. Quid vero hic noſter? cum, tanta egeſtate premeretur, cum, doloribus maximis, pæne conficeretur, non modo, qui dolorem ſuum conſolando levaret, reperiebat neminem, ſed neque deerant, qui, exprobrando illudendoque, calamitatem ſuam elevarent agitarentque, ut non tantum corpori ulcus dolorem inureret, quantos cierent in animo verba cruciatus. Quid ergo? num gemitum edidit aliquem, vel fletum imbecillum? num aſperi injuriarum aculei iram in eo, vel motum quempiam animi impotentem, concitaverunt? O patientiam prædicandam! ô invictam fortitudinem, & eo ipſo, de quo loquimur, Iobo fortiſſimo dignam! Si de aliquo alio homine miſero dicerem, eum in ſumma hominum dicacitate atque perfidia omnem iracundiam repudiaſſe ac rejeciſſe, ſi hunc ipſum proferrem laceſſitum omnino quieviſſe, cum fuiſſet humanitatis reſpondere, & inſolentiam ſcurrilitatemque ſtultorum devoraſſe, rem magnam fortaſſe loqui viderer: nunc autem eundem non

modo nihil, provocatum, reſpondiſſe cum dicam, cu
non modo pæne, hominem ſe eſſe, oblitum fuiſſe aſſ
ram, ſed inſuper multa in eo dolore & agitatione, d
contemnenda morte, de tolerando dolore, de deſpicien
dis opibus, prope ad Philoſophorum morem, gravite
& copioſe diſputaſſe affirmem, quis credat, niſi ſacrarun
litterarum teſtimonio convincatur? Qualem igitur celſi
tudinem animi illius fuiſſe exiſtimatis, qui, cum hinc
egeſtas ſumma, vel mendicitas potius, urgeret, illinc
morbus intolerabilis, incredibilis, inuſitatus, inſtaret, hinc
filiorum mors acerba invaderet, illinc ſcurrilitas inimicorum, amicorumque perfidia premeret, hinc familiarium nefaria proditio oppugnaret, illinc uxoris arrogantia atque loquacitas irrueret, quaſi in ſummo eſſet otio, honeſtæ vitæ præcepta virtutiſque tradiderit? Quam tandem fortitudinem atque patientiam viguiſſe in eo putabimus, in quo, ſine ulla querela, univerſa illa mala per aliquot menſes inſederint, quæ diviſa ac diſtributa ſi ſint, clamant homines, ea ferri tolerarique non poſſe? Pudeat igitur nos Chriſtianos homines, tali virtute atque ſapientia præditos, ſi quid humanitus acciderit, quidquam immoderate vel intemperanter facere vel loqui. Quis enim, cum faces doloris admovebuntur, ſi de iſtius inſigni calamitate cogitaverit, commovere ſe poſſit? quis audeat dicere, ſe ab eodem obrui, ſi eas iſtum excipientem plagas viderit, & ferentem ſilentio, quibus cum ſi conferat ſuas, vix cum illarum exigua parte æquari conferrique poſſe fateatur? Quamquam minime, dum vivimus, dolore obruimur etiam ſi doloribus maximis excruciemur. etenim premimur hic, at non opprimimur. Dices, hanc laudem, eximiæ virtutis atque patientiæ, fuiſſe hominis illius ac temporis, neque eſſe à nobis omnia ad illam veterem normam exigenda. Vide, ne tibi multo plus iſta oratione colligas criminis, quam defenſionis. Si enim tum, cum nondum lex erat hominibus conſtituta, cum nondum hac cumulatiſſima menſura nobis gratiæ, quam Theologi dicunt, beneficium dabatur, cum communis vitæ ratio non ita erat anguſtis circumſcripta cancellis, cum dominabatur in orbe terrarum maledictum, cum mors terribilis erat, unus pater familias,

bonus

bonus vir ac ſimplex, miſeriis omnibus oppugnatus, non modo earum impetum ſuſtinuit, ſed, præclara edita pugna, ita ſuperior diſceſſit, ut uni illi, omnium conceſſu, perfectæ patientiæ palma deferatur; nonne nunc credis multo à te majora non expectari ſolum, ſed etiam poſtulari? Quid tibi Deum ad ignoſcendum daturum arbitraris, ſi tot præſidiis gratiæ munitus, tanta exemplorum copia inſtructus, in ferendo tolerandoque dolore deliqueris? Vides igitur, & illius inſignem tolerantiam, & tuam vel mediocrem impatientiam, propter temporis diſſimilitudinem, in illo ſummæ laudis cauſam habere, in te maximi criminis, in illo præmii, in te damnationis. Quod ſi egregia fortium virorum facta tantos habent ſtimulos ad gloriam, ut vitam ſuam, ad eandem ſimilitudinem laudis, multi ſæpe inertes & voluptarii direxerint; cur horum, quos adduximus, gravitas atque conſtantia, non erit nobis patientiæ ac fortitudinis incitamentum? patiemurne ab hominibus nos, longe nobis inferioribus, tanto intervallo ſuperari? quod potuit ex mediocribus viris vel tenue cæleſtis gratiæ lumen excitare, nonne id debet in nobis, omnibus divinis muneribus & donis plane cumulatis & ornatis, ſtudium perfectionis, & officii noſtri ratio, multo melius efficere atque facilius? Ad eorum igitur quaſi ſanctam æmulationem, cum nos dolor aliquis pervellerit, acrem illius morſum, ſine ullo clamore vel metu, ſuſtineamus, neque committamus, ut, tanquam ignavi milites ac timidi, qui, ſimul ac viderunt hoſtem, abjecto ſcuto refugiunt, infamia notati, pœnas inertiæ graves juſtaſque perſolvamus.

ORATIO XI,

IN FVNERE BAPTISTÆ GVERRINI, POETÆ CLARISSIMI.

Habita in Academia Humoriſtarum.

SI mortalium cuiquam, optimi clariſſimique viri, Baptiſtæ Guerrini, mors luctui fuit, luctuoſior certe quam vobis, Academici præſtantiſſimi, contigit nemini. Etenim, tum hominis ſuaviſſimi, & Poëtæ ſingularis, conſuetudine jucunda, tum egregiæ virtutis ejuſdem fructu, privati, prope innumeris dolendi cauſis circumfluitis. Et ſane, quis veſtrum tam immemor beneficiorum, quis tam ingratus reperiatur, cui maximum acerbiſſimumque dolorem non commoveat, ſummi ejus in vos amoris & ſtudii recordatio? quis tam inhumanus, quis tam ſine mente ac ſine ullo ſenſu exiſtat, qui non multis cum lacrimis, ejus incredibilem, in eo munere, quod illi demandaſtis, obeundo, diligentiam curamque meminerit? cum, non acta ipſius ætas, non hyemis aſperitas, non frigoris vis, non ſquallor viarum, non litium moleſtiæ, quibus maximis graviſſimiſque implicabatur, anno ſuperiore, potuerint eum retinere, quo minus, ſingulis diebus, quibus hic conventus haberi ſolet, non ſolum adeſſet, verum etiam ceterorum diligentiam inveniendo præcurreret. Et, ſi ad nos redire, quemadmodum ſperabamus, potuiſſet, credo, pro ejus in vos amore ſummo ac ſingulari, in ipſa cura ac meditatione rerum utilitatumque veſtrarum, atque adeo hoc ipſo in loco, ante oculos veſtros, exceſſiſſet è vita. Ego vero, Guerrine, cum mecum hæc cogito, tum maxime orbitatis noſtræ me miſeret. &, ſi major eſt calamitas, felicitate aliqua dejici, quam aſcendiſſe ad eam, nunquam profecto, quam alte cecidérimus, video, perpetua humanitatis virtutiſque tuæ

tuæ poſſeſſione depulſi, ut contra præſentis mali acerbitatem fuiſſe nobis tutius dixerim, poſſediſſe te nunquam, quam poſtea tam dolenter amiſiſſe acceptum: tum enim ita noſtras in communem luctum lacrimas contuliſſemus, ut ejuſdem ex æquo doloris cum ceteris ſocii atque participes, ita poëtæ clariſſimi longeque omnium principis honorem mortuo tribuiſſemus, ut reliqui pene litterarum cupidi omnes: nunc autem in publico prope orbis terræ mœrore, noſtro incommodo detrimentoque dolemus, in ſummo omnium hominum de tuis laudibus conſenſu, non virtuti magis extinctæ; teſtimonium damus, quam amico ſuaviſſimo optimeque de nobis merito, debito parentamus officio. Verum, ſi laudatio noſtra, Academici, brevior aut inferior expectatione veſtræ videbitur, duæ præſertim res, temporis ad dicendum brevitas, & acerbiſſimi vulneris dolor, excuſent. quæ enim res eſt, paulo ad dicendum uberior, quæ brevi ſemihoræ ſpatio tranſigi queat? deinde, ſi doloris noſtri cauſis exaggerandis famam eloquentiæ quærere voluiſſe videamur, eum vel non acerbiſſimum, vel tolerabilem certe fuiſſe, ſignificabimus. Habet hoc ſummus vel amor vel dolor, ut non modo eloquentiam, verum etiam interdum loquendi facultatem, eripiat, & qui in alterutro explicando ſit eloquens, hic ſe parum ab eo affici, doceat. Itaque, ita de rebus, vobis quam mihi notioribus, audietis, ut & in orationis brevitate dolor, & in earum commemoratione officium noſtrum, appareat. Ac primum, ea quæ tractari uberrime in initiis laudationum ſolent, genus, patriam, formam, divitias, ne attingenda quidem cenſeo; hæc iis integra relinquantur, quorum omnis ornatus, ejuſmodi externis atque adventiciis rebus continetur. deinde majorum virtus, quæ præ ceteris rebus inferre ſeſe atque intrudere in laudationibus ſolet, ab oratione noſtra rejicienda eſſe videretur, niſi in partem Guerrini laudum, ſuo jure, venire depoſceret. Etenim, ſi, ut eſt apud poëtam egregium, bonis in equis patrum virtus effertur, cur in præclaris filiorum ingeniis, majorum ſuorum claritas, expers hujus laudis eſſe debebit? Itaque, quod puer, in perdiſcendo, curſum ſuum tranſcucurrerit, quod, annos natus duodeviginti, cum ceteri in ludo eſſe conſueverunt,

publice

publice Ferrariæ docuerit, quod antea magiſter exſtiterit quam fere per ætatem diſcipulus eſſe poſſet; id, inquam, ab inſita, in Guerrinorum familia, ſapientia prodiiſſe putandum eſt. Quod ſi eſt ita, dicatur ſane hic noſter, in Baptiſtæ avi, & Alexandri patrui, omnium ſui ævi doctiſſimorum virorum, doctrina atque præceptis educatus, ad poëticæ facultatis atque omnis eruditionis gloriam tantopere effloruiſſe; concedatur, naturale ſtirpis bonum aliquam eidem ad virtutem indolem & materiam contuliſſe, dum tamen, plura majoribus eum ſuis largitum eſſe, confiteamur, quam ipſe ab eiſdem acceperit. Nam, ut flumina à ſuo primum fonte tenuia ac rivulorum ſimilia excurrunt, & campos interfluunt, tum aliis aquis, ac præſertim imbribus, aucta, tumeſcunt, ac ripas excedunt: ita etiam majorum Guerrini nomen, ab hac ejus de cælo delapſa virtute completur, &, tanquam extra ripas diffluens amnis, ad immortalitatem largius illabitur. Quorum igitur nomen & fama exiguis ſane terminis contineretur, ſumma iſtius laude & gloria dilatata, largius effunditur; quorumque virtus, licet per ſe clara, vix tenue ad nos lumen emitteret, nunc, velut aſtra, à clariſſima iſtius virtute, tanquam à ſole, illuminata, longe illuſtrioribus radiis effulget. Et, quoniam, in præſtantiſſima Guerrini virtute deſignanda, ſolis nomine ac ſimilitudine uſi ſumus, iſtuc quoque idem ſolis ſimile habere dicatur, ut non plures ille regiones terraſque circumeat, atque ipſa nominis ſui fama populos nationeſque luſtrarit. Solent hæc noſtro ſermone conſcripta, Italiæ finibus, exiguis ſane, concludi, intercluſo ſibi, propter ſermonis varietatem & nominis, ad exteras gentes & populos aditu; ſed difficile dictu eſt, quam ampla egregiis viri iſtius monumentis, propter eximiam ipſorum venuſtatem elegantiamque, ad omnes prope nationes via patuerit, quam celer ad univerſum prope terrarum orbem peragrandum curſus extiterit. incredibile commemoratu eſt, quam eadem, primo pene aſpectu, omnium in ſe amorem benevolentiamque converterint, quam, ad ſe amplectenda, omnium populorum, omnium hominum ſtudia commoverint. Convertite animum, Academici, atque eas gentes circumſpicite, in quibus aliquis harum littera-

litterarum ſtudiis honor habetur, Hiſpanos, Gallos, Germanos, Illyricos, Anglos, Perſas, Indos; ab his omnibus jam pridem admirabilem illam Tragicocomœdiam, in ſuum ſermonem converſam, in manus haberi, legi, laudari, canique, reperietis: ut non jam accita ſed apud ipſos nata, non hoſpitio accepta ſed civitate donata eſſe, videatur. quod autem, in quodcunque genus linguæ recepta, clamores ſemper & admirationes efficiat, incredibilis ex eo ac prope divina ejus virtus perfectioque perſpicitur. nam, ut in arboribus, ita etiam in ſcriptis, ea longe optima putanda ſunt, quæ in aliam linguam, tanquam in aliquod aliud ſolum, tranſlata, nihil de ſua vi, pulchritudine ac ſuavitate deperdunt. Iam vero quantum apud Italos, quibus præſertim ejus ſcripta nata ſunt, honore & gloria proceſſerit, quantum, in eo genere ſcriptorum, omnium ſuperiorum gloriam vicerit, quid me attinet dicere? clara res eſt, atque omnibus ad intelligendum expoſita. De quo unquam opere, præterquam de iſtius admirabili Tragicocomœdia, proditum memoriæ ac litteris eſt, ut à quocunque hominum genere, ſive à pueris ſive à majoribus natu, ſive à fœminis ſive à viris, ſive à doctis ſive ab indoctis, cum ingenti admiratione ac voluptate legeretur, ut, autore ſuperſtite, octies & quadragies, typis, ut loquimur, excuderetur, ut nunquam ullus exemplarium numerus, vel maximus, multitudini legentium ſtudioque ſufficeret, ut nemo unquam expletus ſaturatuſque, ſed avidus ſemper & cupidus, ab ejus lectione diſcederet, ut, memoriis hominum exceptum & cuſtoditum, oblivionem & vetuſtatem non extimeſceret? uſque adeo, ut ſi exemplaria ejus omnia interire, ſi ab omnium manibus extorqueri, ſi à civitatibus ejici, ad exitium rapi, contingeret, memoriis hominum, quibus illud opus hæret infixum, ab interitu vindicaretur; ſed quid inquam hominum memorias? ſaxa & ſolitudines ipſæ, ad quas toties decantatum eſt, illud referrent ac redderent. Iam, ut Darii Perſarum regis ſcrinio, auro gemmiſque fulgenti, ab Alexandro magno, Homeri librorum cuſtodiæ tradito, nihil ipſi ſit invidendum, pluribus longeque præſtantioribus ſcriniis, hoc eſt, benevolis hominum animis, incluſo atque ſervato, &, ſi ad multi-

tudinem exemplarium, tam late proſeminatam, ſpectetur, toto orbe terrarum, tanquam in arca, conſtructo atque recondito. Vnde autem hæc illi tanta tamque admirabilia eſſe inventa putatis, niſi ab inaudita ejus elegantia, admirabili venuſtate, incredibili ſuavitate ac prope divina? Magna & inuſitata egregii operis gloria, nullam non habere virtutem, nemini non admirabile videri. Habet ibi vulgus quo delectetur, eruditus ubi ingenium alat, doctiſſimus quiſque quod admiretur. Ita in eo lenitas, & quædam quaſi orationis humanitas, gravitati miſcetur, ut lenitati nihil detrahat gravitas, neque de gravitate quidquam lenitas auferat. ita ornatus cum perſpicuitate conjungitur, ut & lucem ornatui perſpicuitas afferat, & perſpicuitatem ornatus mire commendet: prope ut prodigalitatis natura in hoc uno damnanda videatur, cum, quæ vix ſingula ſingulis dona partitur, in uno omnia referſerit. Et quiſquam, tantis te laudibus egregium, ſingulis Italiæ principibus viris eximium extitiſſe mirabitur? Poëtarum hujus ævi parens, Muſarum hominumque deliciæ; tu non expetendus? tu non diligendus? tu non beneficiis omnibus ornandus; tam multis tibi virtutibus magnam apud omnes homines gratiam conciliantibus? Tu, maxime omnium, in te probando, duas res, valde inter ſe diſſidentes, vulgi & eruditorum judicia, copulaſti; tu perpetuam orationis majeſtatem in verſibus, cum æquabili lenitate junxiſti; tu paſcua, tu rura, dignitate, deliciis, frequentia hominum, ipſis etiam urbibus invidenda, tuis carminibus, reddidiſti; tu ita poëticæ facultati ſtudium tuum dediſti, ut illud nunquam à Reip. procuratione ſejunctum habueris, verum ad poëſin, cum diutius in negotio curaque fueras, veluti ad aliquam animi remiſſionem ludumque, deſcenderis. Solent hæc amœniora ſtudia, Academici, poëtices præſertim, à curia, à foro, à negotiis publicis, hominem avocare, eumque in locis ſolis, amœnis, in ſylvis, in hortulis, conſtituere; ubi etiam ille recubans molliter & delicate, cum ceterarum rerum, tum Reip. in primis, curam & cogitationem abjiciat. qui autem, poëtæ boni cum eſſent, ſimul Reip. & rerum geſtarum gloria floruerint, pauci ex Græcis, pauciores ex Latinis, plures proferri poſſunt

ex noſtris. Ex hoc fuerunt illi numero, quos patres noſtri viderunt, Arioſti, Bembi, Guidiccioni, Caſæ; qui omnes, cum plurimum in Rep. autoritate, conſilio, ſapientiaque valerent, furtim, ſi quando per negotiá licebat, in hæc ejuſmodi ſtudia, tanquam in hortum, divertebant, ut eos vix intelligeres id agere, cum agerent tamen. Ad numerum iſtorum adſcribatur hic noſter, qui, ut ſumme ab omnibus Italiæ principibus viris expeteretur, non ingenio ſolum & eruditione aſſequebatur, verum etiam rerum maximarum uſu, atque prudentia. In quo uſque eo felices univerſi fuere, ut variis temporibus, alius alio, tanquam in poſſeſſionem illius humanitatis, virtutis, conſilii, atque prudentiæ, ſucceſſerit. Ejus primo egregiam operam, in multis publicis privatiſque muneribus, uſurpavit Alphonſus Ferrarienſium Dux II, eo ſplendore ac nomine Princeps, quo omnes nos ſcimus. quam operam in multis, ad Remp. Venetam, ad Ducem Sabaudiæ, ad Ferdinandum Imperatorem, legationibus, ſed in ea præſertím nobili ad Henricum Valeſium in Poloniam, ita probavit, ut eundem, in ea iterum loca, ad illud ſibi regnum obtinendum, jure legationis ac nomine mitteret, oratorem vero poſtea, una cum Cæſare Eſtenſi, nunc Mutinenſium & Regienſium Duce, ad Gregorium XIV Pont. max. allegaret. quo tempore, ac deinde multis annis poſt, Ferrarienſium ſuorum civium nomine, ad Paulum V legatus, oſtendit, quantum eloquentia omnique dicendi facultate præſtaret. Ab Alphonſo deinde ad Carolum Emanuelem, Sabaudiæ Ducem, illa humanitas, illa virtus fideſque tranſlata, conſiliis de Rep. dandis, epiſtolis ſcribendis, rebus difficillimis explicandis, adeptam Ferrariæ laudem ita confirmavit, ut, fama clariſſimus, reliquorum etiam Principum deſideria commoverit. Ergo à Ferdinando, magno Etruriæ Duce, ad multa atque ardua ditionis ſuæ negotia perficienda vocatus, admirabili apud eum virtutis prudentiæque gloria claruit. poſtremo, à Franciſco Maria, Vrbinatum Duce, Principe hujus ævi doctiſſimo, eorundem quaſi ſtudiorum ſocietatis jure vindicatus, nihil eſſe in ceteris artibus demonſtravit, quod eſſet à cognitione ſua remotum. Id quod tam multa, ab eo ſoluta oratione conſcripta, declarant,

declarant, & in primis nobilis ille ad ſuam Tragicocomœdiam commentarius, libri, quos de Secretario, ut loquuntur, de honeſtate, de Rep. ſcripſit: quæ omnia ita eruditorum commendatione probantur, ut proxime ad veterum Philoſophorum laudem accedant. Atqui, ſi non Ferrariæ, in urbe clariſſima, ſi non in vetere, nobili, locuplete, Guerrinorum familia natus eſſet, ſi de ejus patria ambigeretur; profecto iſthæc omnium Principum in eo tantopere expetendo voluntas, iſtud omnium hominum in ejus verſibus legendis, diſcendis, laudandis, ſtudium, maximo argumento eſt, non quatuor tantum urbes, ut de Homero narratur, ſed omnes Italiæ civitates, omnia loca, eum ſibi civem fuiſſe arrogatura. Sed vereor, ſi ſim longior, ne aliquam apud vos crudelitatis invidiam colligam, Academici; nam, ut vulnerum, ita & animi dolor, tractatione recrudeſcit. Sed modum eſſe ſtatuendum, intra quem doleamus, cenſeo. Etenim, damno accepto, intoleranter queri, nemini honeſtum ducitur, doctis vero hominibus, & Philoſophiæ deditis, etiam flagitioſum putatur. Vtrum enim noſtro, an ejus, doleamus incommodo? Non equidem cerno, quid in eo magnopere ſit dolendum. Nam, licet, propter ſummum ingenium excellentemque doctrinam, videbatur omnino mori non debuiſſe, tamen, ut eſt hominum fragilitas, ætati ſatis diu vixit, gloriæ quidem certe quam diutiſſime. Reliquum eſt, ut noſtro incommodo detrimentoque commoveamur. At ingrati ſeque nimium amantis eſt, magis de eo, quod ſibi detractum eſt, queri, quam de eo, quod acceperit, gratias agere. Immo, in ejus erga nos meritis, multum pono eſſe præſidii, ad omnem pene vim doloris ejiciendam. Ea erat virtute Guerrinus, ea fama ac nomine, ut, ſemel eum vidiſſe, in aliquo vitæ fructu poneretur. At vero vos, præ ceteris Italiæ Academiis, electos fuiſſe, quos amore indulgentiaque prope in filiorum numero haberet, in quibus juvandis, ornandis, curam, cogitationem, vitam terminaret ſuam, quorum exercitationibus tantum tribuerit, ut in illa tabula, quam videtis, eleganti ſimilitudine teſtatum reliquerit, quam pretioſæ ab eis, ſuo in animo, virtutum notæ imprimerentur, quantum pertinere ad veſtram gloriam arbitramini?

mini? Hæc in animum vobis ſubjicite. tum enim doloris acerbitas, non ſolum ex magna parte deceſſerit, ſed alacris quidam vobis, veſtris carminibus, referendæ eidem gratiæ ardor acceſſerit. Quæ carmina (licet enim verum dicere) grati potius erunt animi teſtimonium, quam æternæ ejus gloriæ monumentum. Suis ipſe ſe præclaris monumentis ad omnem memoriam commendavit; ſuam ipſe ſibi, nova quadam atque admirabili ingenii magnitudine, peperit immortalitatem. Illud potius conſequemini, ut ejus in vos beneficiis prodendis, nominis veſtri fama, una cum eorum memoria, in poſteritatem propagetur.

ORATIO XII,

AD

ALEXANDRVM PERETTVM CARD.

S. R. E. Vicecancellarium,

anno CIↃ IↃC VII.

MVlta ſunt in te, Cardinalis ampliſſime, magna & admirabilia, quæ me, quamvis invitum & repugnantem, poſſint in tui amorem & obſervantiam impellere. verum nulla re alia, ita ad te colendum ac diligendum allicior, ut ſingularibus ac prope divinis virtutibus tuis: quarum multitudine atque præſtantia qui non moveatur, omnino ſine humanitate, ac ſine ſenſu, exiſtimetur. Extant, nec inficior, tua in me non pauca beneficia; ſed fatear ingenue, nunquam fore apud me tanti ulla merita, ut propterea aliquam tibi laudem, quæ mendacio niteretur, affingerem. Non ego is ſum, qui mentiri ita facile poſſim, quique non ſuo quemquam merito, ſed meis commodis atque rationibus, pendam. Poſſunt quidem beneficia valde me illi, unde manarunt, adſtringere; ut autem laudabilis mihi quiſquam, qui non ſit, videatur, prorſus non poſſunt efficere. Itaque reve-

rentiæ & obſervantiæ in te meæ cauſam una virtus ſuſtinet: quæ quantum, in dies prope evolans, ad id, quod eſt ſummum atque perfectum, accedit, tantundem ille in me ardor excreſcit, quem clariſſimum ejuſdem virtutis lumen ac ſplendor accendit. Quod ſi licet ex verbis, quo quiſque inclinatione voluntatis propendeat, interpretari, cui de amore in te meo ſummo & ſingulari dubium eſſe poſſit, cum intellexerit, nullos à me, niſi de tuis laudibus, ſermones inſtitui, nihil in amicorum colloquiis, niſi de tua juſtitia ac liberalitate, inferri? At mirum dictu eſt, quam omnium animos perattentos habeam, quam id, quod volo, nullo fere negotio probem. Nec injuria: omnia mihi abunde ſufficiunt, quæ ſunt dicenti maxime neceſſaria; ſtudia & voluntates ominum in te mire propenſæ, fides ad perſuadendum maxima; ex fama, quæ de te percrebruit, ſuppeditata, uberrima ad laudandum materies & copia. Quamvis hanc etiam afferunt tuæ laudes facultatem, fere ut, in illis explicandis, nihil ſit opus eloquentia. Simplex, nuda, inornata earumdem explicatio, eſt ipſa per ſeſe ad audiendum gratiſſima. Ea enim de aliis plerumque tractantur, quæ illos, unde dicimus, multum, nihil fere ceteros, adjuvant. quare, ſint licet præclara & admirabilia, tamen, niſi ornatiſſime copioſiſſimeque dicantur, non infunduntur in aures, ſed audientium animos ſenſuſque prætervolant. Contra accidit in iis laudibus, quarum fructus totus poſitus eſt in iis, à quibus leguntur vel audiuntur: nam eæ excipiuntur retinenturque facillime. verbi cauſa, ſi alicujus ingenium, ſapientiam, eloquentiam, laudavero, erunt hæc mirabilia, grata certe non erunt; quia nullus in iis fructus, nulla generi hominum utilitas ineſſe putatur: at vix liberalitatem, fidem, juſtitiam, clementiam nominabo, cum fiet in eo plauſus, & grata populi admurmuratio. In hoc fere genere ſunt laudes tuæ: non, quod virtutum ceterarum ornamenta non ſint in te: ſed omnis iſtarum cultus & nitor latet in illarum ſplendore ac lumine. Immo illud quoque obtinuiſti, ut, quæ te præſertim tuentur & ornant, non minus ſint jucunda auditu, quam quæ ſunt aliis utilia. Deinde, cuinam difficilis vel laborioſa ea cauſa videatur eſſe, in qua explicanda, nullo quis negotio, nulla

probandi

probandi neceſſitate verſetur? Accipio liberalitatem. Si quempiam liberalem dixero, ſi munificum, ſi beneficum, non continuo hoc mihi credetur; ſed erit explicandum, quid cum liberalitate, quid cum beneficentia, is qui laudabitur, fecerit; homines præterea adducendi, qui ſe liberalitate & beneficio affectos eſſe confirment: atque, rem ſatis notam, ſatis teſtatam, me adduxiſſe putabo, ſi decem vel octo rei iſtius autores teſteſque produxero. Ridiculum eſt, in tuis laudibus, quaſi dubium ſit aliquid, teſtimonia requirere. Verſamur in rebus notis, & illuſtribus; obruimur hominum pæne innumerabilium teſtimoniis: ſatis eſt verbo tantum ponere. Singularem tuam beneficentiam eſſe, clamabunt ſtatim, in eo, omnia xenodochia, omnia templa, omnes religioſorum ordinum familiæ: proferent alii ſacras veſtes, alii pecunias in uſus pauperum attributas; alii alia ex hoc eodem genere liberalitatis argumenta proponent. Prætereà cujuſvis generis, cujuſvis ordinis, cujuſvis denique fortunæ homines, ſummi, medii, infimi, iſti tuæ laudi & gloriæ ſe offerent. Sed ſi nil aliud attulero, nihil mea proficiet neque valebit oratio: eſt aliud, quod ſit mihi multo magis explicandum. Hic enim, quem ut beneficum laudari volumus, tantum abeſt à ſummo, ut fundamenta iſtius laudis nondum jecerit. Etenim, ut credatur teſtibus, ut rem ita eſſe convincam, adhuc erit liberum cuicunque, vereri, ne, ſimulatione liberalitatis, aliquam aliam cupiditatem obtexerit. Studio ac voluntate bene de omnibus merendi, magis quam muneribus & largitionibus, liberalitatis gloria colligitur. Itaque expectabunt, qui audient, ut ejus, quem ornare inſtitui, conſilia primum, poſtea eventus, qui conſilia hominum præſertim declarant, aperiam: cumque nullam illi potentiam, nullam dominationem, nullum regnum fuiſſe propoſitum, demonſtravero, tum eundem in laude perfectæ liberalitatis conſtituerim. Cujus rei nullum videtur poſſe firmius argumentum, quam ex populi ſtudio ac voluntate, depromi. Fuere non nulli, noſtra ac patrum memoria, qui ejus, quam dixi, potentiæ cupidi, aliquot ſibi amicos delegerunt, quos divitiis explerent, honoribus & copiis amplificarent: profecto iſtorum hominum ſpecies videbatur honeſtiſſima, volun-

tas vero & cauſa erat impudentiſſima, cum inſtrumenta liberalitatis, præmia virtutis, in ſuperbia & ambitione conſumerent. quid ergo? tantum abfuit ut aliquam gratiam inierint, ut in odium offenſionemque omnium irruerint. Statui jam antea, nihil eſſe facilius, quam de tuis laudibus dicere; eo quod affirmanti aliquid de te creditur, neque aliquod præterea probandi onus imponitur. Si dixero, te nihil unquam voluiſſe tua cauſa, nihil ſtuduiſſe, niſi bene de Rep. mereri, laudari, coli, diligi; cui hoc non perſuadebo? Si aſſeruero, nihil ſuperbe te unquam feciſſe, nihil periculi cuiquam creaſſe, nullum metum, nullam formidinem objeciſſe, quis reclamabit? quis fidem aut religionem in eo deſiderabit meam? Poſtremo, ſi contendero, te non fuiſſe fœneratum beneficia, ſed beneficentiam & liberalitatem gratis exercuiſſe, nonne jam ſtrepitu & clamore ſuam unuſquiſque voluntatem ſignificabit? Non poſſum adduci, ut ſuſpicer, eſſe quemquam tam impudentem, tam ſtultum, qui contra res tam notas, tam manifeſtas, venire audeat, qui tot tantiſque beneficentiæ tuæ monumentis non crediditſſe ſuſtineat: at, ſi quiſquam ita projectus ad audendum reperiatur, ut neget tamen, magis hic à re ipſa, quam aliqua orationis vi, refelletur. Comparet illorum exitum, qui, nomine, liberalitatis & beneficentiæ famam, re vera opes violentas & minime ferendam potentiam quæſiverunt, cum tua præſenti laude atque fortuna; jam intelliget, quid interſit inter largitorem factioſum & moleſtum, & animum vere beneficum ac liberalem. Quoſnam exitus improbiſſima illorum cupiditas habuit? eos videlicet, ut amiſſo imperio, adhuc vivis ipſis, omnis eorum memoria, præter injuriarum recordationem, obſcuraretur & evaneſceret. Tu vero quid aſſequeris? id, ad quod eos nunquam libido regnandi perduxit; ut tu plus unus poſſis quam ceteri, ut ſis cariſſimus omnibus, ut non modo in eorum linguis ac litteris, ſed in medullis atque viſceribus hæreas. adeo ut probatum ſit experimento, utilius etiam ad potentiam Principi eſſe, ſi, officio ac voluntate adducti, ſervire homines velint, quam ſi vi metuque cogantur. Ego illud jam mirari deſino, quod interdum ante mirabar, unum te, omnium fere

dignitate

dignitate maximum, auroritate graviſſimum, copiis locupletiſſimum, nullum neque adverſarium neque obtrectatorem neque inimicum habere, ſed certatim omnes diligere, ſalvum eſſe cupere, & vota facere pro fortunis tuis, ut diuturnæ ſint, ut augeantur, ut in ea ſede colloceris, in qua olim propatruus tuus, pietate, juſtitia, magnificentia, atque omni virtutum gloria floruit. Si enim ſecundis illorum rebus invidetur, qui ſe intoleranter jactant, qui omnia ad ſuum commodum, nihil ad aliorum, conferunt; nemo offendetur in eo, quod opibus & potentia præſtes, ſi modeſtiæ, lenitatis, moderationiſque meminerit tuæ; nunquam committet, ut nolit, res tuas eſſe quam florentiſſimas, ſi, qui ab illis fructus, ſi, quæ in omnes utilitas conſequatur, attenderit. Itaque de homine graviſſimo & ſapientiſſimo ſæpe audivi, cum diceret, omnium fore communem hoſtem, qui tibi eſſet inimicus. Quid enim intereſt, utrum te quis, an publicam cauſam, an communem utilitatem & ſalutem, quæ te præſertim incolumi continetur, oppugnet? Statueram jam ab initio, nihil in iis, in quorum explicationem ingrederer, commorari, ſed unamquamque rem ſtrictim attingere, ne qua vel aſſentationis vel artificii ſignificatio daretur: ſed feſtinationem orationis meæ, ea res aliquantulum remoratur, quæ mihi videtur una de tuis maximis ac præſtantiſſimis laudibus. Quicumque hic Romæ, de tuis virtutibus, ſermones conventuſque habent, fere omnes audio; atque parum conſtare inter eos video, ex omnibus tuis laudibus quæ excellat & dignior quodammodo ſit cui ceterarum palma deferatur. Sunt, qui facilitatem in concedendo commendent tuam, plerique animi magnitudinem in largiendo mirantur, denique alii alia loquuntur & probant; me quidem tua illa ſapiens, ut ita dicam, taciturnitas, ſeu potius mirifica in loquendo cautio, delectat. Habet hoc omnino magnus animus ac præſtans, ut ſit aliquanto ad loquacitatem proclivior. Quemnam beneficum invenias, adeo modeſtum, adeo ſuæ gloriæ prodigum, qui, ſi minus laudari, ſaltem diligi, propter benefacta, non expetat? Itaque virtutis iſtius ſtudioſi, dum hanc eandem benevolentiam quærunt, in eo fere vitio labuntur & cadunt, ut, quæ laudabiliter fecerint,

quantum poſſint exornent, & majora verbis efficiant. Deinde ita quodammodo à natura facti atque instituti videmur, ut in promittendo, quam in dando, largiores inveniamur. Fere hic mos eſt apud te, ut iis, qui poſtulatum aliquid ad te veniunt, unico fere verbo, daturum te facturumve, reſpondeas. at nullum eſt jusjurandum tam ſanctum ad religionem, nulla cautio tam firma ad nexum & obligationem, ut id, quod ſimpliciter ais vel negas, ad fidem tuam valet. Dicam uno verbo; omnia ſunt tua beneficia plena liberalitatis, inania verborum. Hinc natum exiſtimo (dicam libere, quæ audio de te,) ut ii, quibus nihil eſt tam præclarum, neque tam laudabile, quod probetur, tibi vitio dare interdum audeant, quod eos, quos à te impetrare vis, domum incertos ſine ſpe ulla dimittas. Vellent primum, opinor, ut, ex communi hominum conſuetudine, rem eſſe plurimi negotii multique laboris, oſtenderes, tum operam & ſtudium pollicereris tuum, poſtremo magnifice beneficium, ſi impetrarint, efferres. Mihi (ſi licet affirmare ſententiam & opinionem meam,) non oportuiſſe ſolum, ſed plane neceſſe fuiſſe videtur, hoc à te conſilium tam acre, tam ſapiens, iniri. Dicam planius: mea ſententia eſt, nihil à te potuiſſe rectius, nihil elegantius, fieri. In eo loco res eſt, ut urbanus & commodus in primis habeatur, qui norit omnium aſtutiſſime verba dare, ſpes aliorum alere, fidem in eo, quod dixerit, fallere. ſunt hæc ſananda & corrigenda. eſt Princeps bonus & prudens, qui hanc operam ſumit. quid ergo oportet eum facere? aliquidne aliud, præter id, à quo elegantuli iſti, atque omnibus artis coloribus perpoliti, refugiunt? videlicet, nihil fere loqui, pauca promittere, multa præſtare? Aut enim tibi fuit hoc conſilium probandum, aut omnis opera ludenda, ſi verum eſt illud, quod prope natura in animis omnium inſculpſit, plane ad corrigenda vitia nihil eſſe contrariarum virtutum medicina ſalubrius. Vt igitur flectendo contorquendoque in diverſam partem, quæ inclinant & propendent, erigimus; ita inanem loquacitatem graviore ſilentio, dictorum vanitatem promiſſorumque inconſtantiam majore quadam fide veritateque, emendamus. Verum in ea, quæ dudum referre & ad te unum delegare inſtitui,

temere

temere multi non verebuntur irruere, & ſibi vim fieri clamabunt, quod à communis poſſeſſione laudis ejiciantur ac deturbentur. Nam, quod ad beneficentiam ſpectat, non dubitabunt dicere, ſi, ex ampliſſimis opibus atque divitiis, eadem illis, quæ tibi, largiendi facultas ſuppeditaretur, fore ut, majore etiam cum laude, in plures & digniores, ſuas ipſi copias & fortunas effunderent. deinde, quis eſt tam levis, tam mendax, tam perjurus, tam perfidus, qui non exiſtimet, eſſe ſe maxime veridicum, religioſum, & in ſuis dictis factiſque conſtantem? At vide, quantum ubertati & copiæ tuarum laudum prope confidam, ut, quæ in neminem præter te cadunt, eadem cum aliis communicari poſſe concedam. Do igitur hoc illis, aliquot te, in iſta laude, ſocios habere. Rem afferam ejuſmodi, quam omnes tibi remittant, & tuam eſſe totam & propriam, fateantur. Cujus obſecro liberalitas adeo eſt ampla, adeo patens, ut nemini præcludatur, ut nulla neque rerum neque locorum neque temporum ratione & modo contineatur? Si ero prodigus in amicos, non ero profuſus in omnes; & pro diverſitate temporum erunt etiam mihi voluntates & ſtudia diverſa. largius in vilitate annonæ, parcius in caritate me geram. Hoc idem transfero ad rerum locorumque diſcrimina. Vna tua liberalitas ſoluta ac libera eſt; non his anguſtiis terminatur; non exiguis hiſce finibus circumſcribitur. Iam ut non verear te beneficentiæ ipſius fontem appellare, unde liceat omnibus, quandocumque & quantum ſit commodum, haurire. Neminem enim, quam velit officioſum, quam velit beneficum, mihi quiſquam adduxerit, de quo beneficium ſi petam, non quærat, quis ſim qui poſcam, qui nolit ſcire qua confidentia adductus ad poſtulandum deſcenderim: &, ſi nullam neque inter nos amicitiæ neque meritorum commendationem poſtulationi meæ fiduciam tribuiſſe oſtenderim, nonne juſtam cauſam dem illi, non modo recuſandi, ſed audaciæ impudentiæque meæ præterea reprehendendæ? Non eſt neceſſe nominare quemquam: tantum, quid mihi & aliis uſu venerit, explicabo. Multi ab aliquot principibus viris, quos illis longus uſus multaque merita conjunxiſſe debuerant, pauca & uſitata poſcunt, nec impetrant: ego à te, quod

interdum pudeat, ſine meritis, atque adeo ſine ulla notitia, multa nec parva quæſivi, & obtinui. Non conferam ingratam illorum perfidiam cum tua benefica atque præſtanti natura, puſillum & abjectum eorundem animum cum tuo maximo & excelſo: non, id quod poſſem, iniquitatem querar, improbitatem arguam, impudentiam reprehendam. quid enim ita ſim ineptus, ut conjungam cum tua laude, cujuſquam præterea dedecus? Tantum illud arripiam, quod debeant omnes mihi concedere, ut ita te ſolum fidei amicitiæque deſertores iſti, in ea de qua dixi laude, relinquant, ut ſe etiam ab illa, quam feræ interdum belluæ conſequuntur, longiſſime abeſſe cognoſcant. Sed, ut eo revocetur unde paululum declinavit oratio, qualem te cum amicis & familiaribus eſſe tuis oporteat, ſi tam multa in eos, quos nunquam antea vidiſti, à tua liberalitate proveniunt? quamvis non recte, amicos & non amicos, familiares & non familiares, ſeparavi atque diſtinxi. Quicunque ſunt Romæ, quicunque tuum nomen audiverunt, omnes tibi ſunt amici, omnes familiares, complures etiam tua aliqua liberalitate beneficioque devincti. Num poſſunt ullæ majores & fideliores amicitiæ reperiri, quam eæ, quas virtus & beneficiorum neceſſitudo conjunxit? Itaque non modo illi, quos officiis vel re ſublevaſti, ſed, qui à te nondum quidquam acceperunt, id, quod liberaliter feceris, prædicare, ornare, grata animi voluntate complecti. In quo, jure, te felicem appello. Equidem, cum tuum præſentem ſtatum mihi propono, nihil te fortunatius aſpicio. Omnia ſunt in te, quæ fortuna dat extrinſecus, aut corpori; optima valetudo, egregia forma, ingentes divitiæ, ſumma potentia, ampliſſimæ cognationes: &, quod in priori parte felicitatis ponitur, eſſe te carum tuis atque jucundum, intelligis. Hæc ſunt fere, quibus contineri vitam felicem, non pauci opinantur. Non quæro, recte an ſecus judicent. Ego ex omnibus optabilibus optandum ſemper maxime duxi, ut, quibus beneficia dediſſem, gratis & fidelibus uterer. expertus ſum magno meo cum dolore, quorundam in me hominum perfidiam; didici jam ex uſu multarum rerum, eſſe huic affines ſceleri multos. Quotus enim quiſque eſt, qui memoriam beneficiorum retineat,

qui

qui non etiam, id quod eſt turpiſſimum, injuriis beneficia compenſet? Cujus rei ſi cauſæ quærantur, duæ poſſint afferri: aut enim fit hoc vitio naturæ; nihil eſt enim minus ad diuturnitatem memoriæ ſtabile, quam id quod alteri gratificeris: aut quod veremur ut plurimum, ne, quod accipimus, fœneratum ſit reddendum. Hæc ſuſpicio abeſt primum à conſuetudine tua longiſſime. vix enim ornaſti quemquam beneficio, cum beneficii ejuſdem obliviſceris. Deinde, quam improbitatem, quam perfidiam, ex intimis ingratorum mentibus non evulſerit tua illa gratuita, & nihil ſibi quærens, humanitas atque benignitas? Quis enim eſt tam importunus, tam inhumanus, tam ferreus, qui tua commoda non anteponat ſuis, qui ſe tibi debere non fateatur? Quæ cum ita ſint, vere es felix, cum feras virtutis tuæ fructus uberrimos ampliſſimoſque. quis enim poteſt excogitari major fructus, quam prope innumerabiles maximis beneficiis obligatos & diſtrictos habere? quid tibi glorioſius, quam numerum illorum, quos ornaveris, quos locupletaveris, propter multitudinem ignorare? quid jucundius, quam omnes, quaſi aliquod regnum, ut tibi ſerviant, expetere? Non eſt difficile, in hac ætate atque in his moribus, aliquot invenire, qui ingentes ſumtus faciant, maximam familiam alant, magnifice ac ſplendide vivant; ſed mirum eſt, quam ab his ſuperbe & crudeliter, viris interdum optimis, imperetur, quemadmodum homines honeſti, & domi ſuæ nobiles, tractentur. Sed, ne quiſquam poſſit dicere, mentiri me, aut fingere aliquid, aut nimium augere, ſi dixero, te non eſſe aſperum, non acerbum, non inhumanum, ſed mitem, clementem, humanum; illud ante objiciam, quod eſt cunctis notiſſimum, quod eſt tota Vrbe celeberrimum: hoc eſt, tuorum te familiarium pleroſque ne de facie quidem agnoſcere; iis autem, quos vitæ neceſſitas, aut officii ſui ratio, circa te eſſe compellit, adeo clemens, adeo libera, apud te ſervitus eſt, ut ſervituti eorum magis, quam liberæ atque beatæ aliorum vitæ, invideatur. Omnino miſeranda eſt, vel certe non invidenda, eorum conditio, qui ſerviunt. Nam, libertate erepta, quid ſit homini in vita jucundum, non video. Nihil autem libertati contrarium eſt magis, quam

 non

non ita vivere ut velis, quam omnes voluntates rerum, aliorum arbitrio, moderari. At non eſt adeo cuiquam ſuave, domi ſuæ imperare, ut eſt in tua ſervire jucundum; non eſt adeo cuiquam ingenuum, urbibus ac populis dominari, ut eſt, tibi ſubjici, liberale & glorioſum. quid mirum eſt igitur, ſi iis malis, quæ ſervitus habet, expulſis, omnibus votis, ut tibi quiſque famuletur, exoptet, ſumma ambitione, ut abdicet ſe libertate, contendat? Hæc ut vera ſunt, ita videri omnibus jucundiſſima, certo ſcio; at, quemadmodum à modeſtia tua accipiantur, prorſus ignoro: mihi enim renunciatur, te non admodum iſtis laudationibus delectari: quod placere illis etiam video, qui virtutis fructum, non in laude, ſed in ſpecie & forma honeſti, poſitum eſſe volunt. Quorum judicium in eo, quod virtutem propter ſe ipſam expetendam eſſe ducant, vehementer prædico: quod autem gloriam, præſertim ſi ſit cum aliorum utilitate conjuncta, repudient, id poteſt mihi nullo modo probari. Quare impetrabis mihi hanc veniam ab humanitate tua, ut mihi à te liceat diſſentire, atque eam laudem, quæ tibi parum eſt commoda, ceteris etiam pernicioſa, prorſus abjicere. Ego, non ſolum non eſſe abſurdum, ſed prope neceſſarium, exiſtimo, ornari Principem laudibus; modo non eas tempus vel gratia, ſed veritas & ratio, pepererit. Id adeo ea mihi ratione probatur. Quid tam omnes videri, quam imitatores Principum, volunt? at vix ea quiſquam, quæ imitatione digna ſint, niſi laudentur, aſpexerit. ſunt igitur ornatiſſime recte facta Principum explicanda. Non ignoro, eam eſſe virtutis vitiique naturam, ut una propter ſui ſpeciem, multo magis alterum propter ſuavitatem, hominum animis inſinuare ſe poſſit: tamen, quia omnes acutius plerumque vitia, quam virtutes, videmus, ſunt illæ ſæpius lumine orationis illuſtrandæ, & in audientium oculis defigendæ. Quapropter pernicioſe de Rep. meretur, tam, bonus Princeps, ſi laudari ſe non permittat, quam, doctus orator, ſi à toto iſto genere laudationum omnino refugiat. Vterque enim indicio de ſe ipſe eſt, ut nolit, improbos & flagitioſos cives è vitiis ubi latent, emergere. Quid, ſi magna aliqua ſpes utilitatis oſtenditur, & deeſt laudator, nonne ſunt Principi

neceſſario

neceſſario oratoris partes ſuſcipiendæ, quodque cum pietate, juſtitia, aut cum ejuſmodi aliquo virtutis officio fecerit, explicandum? Quam multa Homericus Neſtor, quam multa innumerabiles alii, &, quia te magis noſtra delectant, quam magna Paulus Apoſtolus de ſe ipſe prædicat? ut omnes eſſe ſui ſimiles cupit? ut, caſtitatis, innocentiæ, omniumque virtutum exempla à ſe petenda eſſe, contendit? Atque, ſi ea vis eſt in laude, ut, quibus adhibetur, prope vim quandam imponat, honeſte laudabiliterque vivendi, videant obſecro iſti laudis & gloriæ contemtores, ne, dum ſua recte facta divulgari moleſte ferunt, illud tacite ſignificare videantur, nolle ſe ita in ſtudio virtutum includi, quin liberum ſit illis, quando velint, exire, & in contrariis vitiis ſuum ad arbitrium libidinemque vagari. Noli, quæſo, rei tam alienæ à te ſuſpiciones injicere; noli eam ſapientiam, quæ cum periculo exiſtimationis tuæ ſit, adamare; ſed libenti eam animo, auſteræ privatorum quorundam hominum ſeveritati, reſigna, quos laudari nihil utile eſt nobis, illis etiam fortaſſe periculoſum. Sed jam tempus eſt, ut totum id, quod dixi, concludam atque perorem. Atque ſolent ii, qui de dicendi facultate præcipiunt, fere illud in perorando jubere, ut ad eos, quos laudavimus, cohortandos demum traducatur & convertatur oratio; ut ne videlicet antea defatigentur, neque quieſcant, quam ad ſummum virtutis gloriæque faſtigium adſcenderint. Quorum doctrina, ita ut eſt, mihi per quam puerilis videtur. adeo enim hoc eſt non neceſſarium, ut ſit etiam interdum minime ad id, quod volumus, accommodatum. Quid ſi is, qui laudat, nihil fere autoritate & gratia poſſit, contra, qui laudatur, utraque in re longe multumque omnibus præſtet? eritne quiſquam tam ineptus, tam ſtultus, qui ei conſilium dare ſuſtineat? Quid ſi ſit etiam ita perfectus, ut nihil fieri poſſit illo præſtantius? quid ſi ita animatus, ut nihil oratione cujuſquam indigeat? nonne inanis omnis noſter labor & ſtultus, in eo cohortando, videatur? Iſtud idem mihi plane nunc contingit. nam ſi vulgatis iſtorum præceptis orationem meam effinxero, merito ab omnibus irridear atque contemnar. Cujus enim conſilio locum tua incredibilis virtus ſapientiaque

reliquit? cujus cohortationes tua firmitas conſtantiaque deſiderat? quid eſt quod jam addi ad tuas virtutes poſſe videatur? Qua igitur utar concluſione? Ea opinor; ut, omiſſis ejuſmodi nugis, tibi vitam à Deo quam maxime longam & diuturnam exoptem ac deprecer. Nam, ut memoriæ nominique tuo, non breve neſcio quod tempus, ſed immortalitas debeatur, liberalitate, clementia, probitate, juſtitia, aliiſque tuis, prope divinis, virtutibus perfeciſti.

ORATIO XIII,

habita in Academia Humoriſtarum.

ELOQVENTIÆ, OMNIVM DOCTRINARVM PATRIMONIVM VINDICATVM.

QVid eſt, quod ſemper Philoſophus oratorem contemſerit, ejuſque orationem, uti puerilem & caſſa nuce inaniorem, irriſerit? Princeps ille, vel potius omnium antiquorum calculis Deus Philoſophorum, Plato, Philoſophum cum oratore committit, eundemque facit certaminis ſuperiorem abire. ſed, quod videri admirabilius debeat, cui eloquentiæ patrocinium tradit, non modo ea facultas aderat quam tuebatur, ſed omnis præterea Philoſophorum ſcientia inerat, uſque eo ut princeps ex omnibus, cuncta pæne audiente Græcia, auſus ſit in conventu poſcere, qua de re quiſque vellet audire. quæ arrogantia non ſolum una cum illis majorum gentium Philoſophis orta eſt & vixit, ſed in eos etiam ſeſe transfudit, quos non ingens aliquod meritum, ſed ſua ſibi opinio (ſi diis placet) tanquam minorum gentium magiſtros illis veteribus inſerit. quotuſquiſque eſt, qui, ſimul ut didicerit, naturam eſſe principium motus & quietis, vel de eſſentiis, aut, ut nunc loquuntur, de ſubſtantiis, vel de iis quæ ſubſtantiis accedunt, vel de cælo, de æternitate,

nitate, de tempore, garrire cœperit, non continuo eum cavilletur, quem ſtudio eloquentiæ flagrantem aſpexerit? Sed non eſt difficile, invenire, quid tantopere Philoſophum ab oratore divellat ac diſtrahat. Equidem nullam hujus diſſidii cauſam eſſe aliam exiſtimo, præter æmulationem. nam eos maxime inter ſe odiſſe videmus, qui in ejuſdem laudis curſu verſantur. non enim ego invideam cantori quod elegantius cantet, nec fabro lignario quod ſcire armaria concinnet; quid horum artificia ad me pertineant? ſi velim ad contentiones deſcendere, omnis mihi cum litterato res erit. Etenim tritum eſt illud, *Figulus figulo invidet*. Sed quid, inquies, habet commune Philoſophus cum oratore, pro cujus poſſeſſione depugnet? univerſum Philoſophiæ patrimonium; quod ita Philoſophus totum ſibi uſurpat ut ſuum, ut in nullam ejus partem oratorem admittat. at, ſi familiæ herciſcundæ judicio, æquo videlicet jure, certetur, multo majorem hic partem, quam ille, percipiet. cum enim omnis Philoſophiæ fons in tres rivulos diducatur, in diſſerendi ſubtilitatem, in naturæ obſcuritatem, in vitam & mores, quanquam ab omnibus his promiſcue hauriat uterque, ex eorum aliquibus tamen cumulatius impletur orator. ac primum ratiocinandi ars ita eloquentiæ influit, ut à ceteris rebus aſpergi, ab hac una imbui videatur. nam ſi eloqui, eſt, quæ ratio invenerit, promere, atque ad audientes proferre, quomodo judicare poterit, eſſe verum id, quod invenerit, ſine arte bene diſſerendi, & vera ac falſa dijudicandi, quæ verbo Græco διαλεκτικὴ appellatur? Sed, nonne, inquies, inventio, quod eſt opus oratorium maxime, in probando commovendoque conſiſtit? ita vulgo dividi ſcio; ſed poſtremum oratori Ariſtoteles adimit quod ſit extra cauſam, & judici totum aſſignat; primum relinquit, atque in omni argumentationum genere eundem libere vagari permittit. & ſane hac una re præſertim eloquentia præſtat; hac pugnat, hac metuenda eſt; ſine ea eloquentiæ nomen ne retinere quidem poteſt. Itaque Rhetoricam, quæ eſt ars bene dicendi, Dialecticæ ex altera parte reſpondere, idem Ariſtoteles docuit. quarum artium diverſitatem haud fere quiſquam Zenone melius expreſſit, qui, Rhetoricam palmæ,

Diale-

Dialecticam pugno, ſimilem eſſe dicebat. in quo aperiebat aliquid, unde longe huic illam præſtare cognoſceres. nam, qui Rhetoricam in apertum deducit, Dialecticam in anguſtum impellit, quid aliud intelligit, niſi illam eſſe dominam, hanc ejus prope pediſſequam, illam omni impetu palamque decernere, hanc ex occulto doliſque contendere? Sed, quemadmodum parva animalia, in ſuis anguſtiis pugnantia, callida atque mobilia, facile alienas manus effugiunt, in apertum autem compulſa, quemadmodum ſe tueantur ipſa, non habent; ita etiam ex Dialecticorum ſubtilitate differentes, quamdiu illa breviter concluſa verbis ratione, tanquam foraminis cujuſdam anguſtiis utuntur, facile ipſos captare volentes eludunt, at, inde expulſi, omnes ad pugnandum nervos amittunt. adhibet quidem definitiones orator, non interiore verborum gyro comprehenſas, ſed oratione dilatatas, eaſque oratoriis lacertis viribuſque contorquet; ut Antonius & Sulpitius fecere; quorum uterque, in cauſa C. Norbani, quantum potuit oratione, dilatavit, quid eſſet majeſtatem minuere; utitur nihilominus aliis argumentorum locis, ex genere, forma, ex ſimilitudine, ex differentia, ex contrario, ex adjunctis, ex antecedentibus, ex conſequentibus, ex repugnantibus, aliiſque, non ut ſcrobiculis ubi deludat, ſed uti campis ubi percurrat, non ad certum verborum numerum adſtrictus, ſed ad omnem verborum copiam ſolutus. cujus igitur omnis argumentorum poſſeſſio magis propria exiſtimanda eſt? utrum ejus, qui ad præſcriptum ea utatur, an ejus, qui liberè? utrum ejus, qui anguſtum in ea iter habeat, an ejus, qui, qua velit, tuto vagetur? Sed hîc fortaſſe Philoſophus magnopere moleſtus non erit, non pugnabit, in aliquam nos hujus ſocietatis partem admittet, ab aliis duabus excludet. Si quæratur de iſtis, qui ſe ſcire omnia profitentur, quid de Philoſophia Ciceronis ſibi videatur, continuo cachinnos extollent. Sed ut ad nos redeam, fateor, homini, Latinæ eloquentiæ ſtudioſo, in ea lingua perdiſcenda occupato, quæ, ſi nihil aliud in vita agatur, tota ſciri perdiſcique vix poteſt, phyſica iſta perinde nota non eſſe, ut iis, qui, ceteris ſtudiis omiſſis, id agunt unum, nego, ſi ſit opus illa cognoſcere, homini ad perdiſcendum acerrimo, non ſtatim

ſtatim fore notiſſima. non auderem hoc dicere, niſi dixiſſet Antonius, doctor ſingularis, eum, qui univerſam oratoris vim noſſet, non magis de ceteris rebus laboraturum, quam eum, qui Herculem fingeret, quemadmodum pellem aut hydram fingeret, etiam ſi hæc nunquam ſeparatim facere didiciſſet. Rem miram; oratoriam facultatem Herculi, pelli vel hydræ Philoſophiam, atque adeo univerſam ſcientiam de diis immortalibus, comparat. quid illud, quod eſt in confeſſo apud omnes, nimirum multo hæc luculentius liquidiuſque eloquentem eſſe dicturum, quam illos ipſos earum artium magiſtros, quantum illi juris in hac etiam parte eſſe convincit? quis locus in tota Ariſtotelis philoſophia eſt obſcurior, quam Phyſica? in qua ſcribenda obſcuritatem de induſtria quæſivit, ut etiam fecit Heraclitus ille, cognomento σκοτεινός. at hæc ſi verbis uſitatis & communibus traderetur, ſine magiſtri ductu, nemini, ingenio paulo perſpicaciori, non eſſet obvia atque aperta. Sed fecit perite & callide Ariſtoteles, ut rei tenuiſſimæ majeſtatem obſcuritate prætenderet. Venit in mentem Homerici illius Vlyſſis, qui, navi ac ceteris rebus tempeſtate amiſſis, Corcyram ejectus, quo à Nauſiaca Alcinoi filia exciperetur hoſpitio, Palladis ope, in cujus tutela latebat, longe amplior ac ſpecioſior apparuit, cum eſſet corpore breviuſculo, & forma non ita eleganti. ita Ariſtoteles, quem, ob inſignem ſapientiam, prope Palladi comparaverim, quo Vlyſſem ſuum, hoc eſt, ſuos de Phyſica libros, Nauſiacæ, videlicet imperitis, conciliaret, nebula obducta, amplificavit. ſed, quemadmodum cecidiſſet Vlyſſi perincommode, ſi quis deus, nebula diſcuſſa, veram ejus formam detexiſſet, ita etiam Philoſophis moleſtiſſimi accidunt ii, qui cornicum, ut dicitur, oculos configunt. homines videlicet callidi metuunt, ne, ipſorum præſtigiis, orationis luce, disjectis, continuo artis, quam ornant, tenuitas pateat, ne continuo cernatur Vlyſſes ejectus, nudus, ac brevis. cupiunt de ſuo ſtudio id, quod M. Varro de diis gentium cupiebat, nempe à vulgi intelligentia illud eſſe quam remotiſſimum, ne, enunciatis ejus myſteriis, totum contemnatur & abjiciatur. Sed non poſſum intelligere, quamobrem tanta ejus artis arrogantia ſubnixi

ambulent.

ambulent. velim, mihi dicant, quid ſciant. profectò ſi ſunt viri boni, hoc unum dumtaxat ſe ſcire reſpondebunt, quod nihil ſciant. qua enim in arte illud Academicorum placitum, hoc eſt, nihil certum ſciri, probabilius quam in Phyſica traditur? quid eſt in illa, de quo non copioſiſſime dici in utranque ſententiam poſſit? quid, quod, ignoratum, non vehementer expetatur, perceptum non illudatur? His igitur oratoris cujuſpiam eloquentia expoſitis atque detectis, alterutrum neceſſe erit, vel ut ea vulgus irrideat, vel ut ſe, non didiciſſe, minus pœniteat. Reſtat pars tertia de moribus, in hac vero eloquentis exultat ac triumphat oratio. Non eſt tractatio de virtute, de juſtitia, de moribus, ſimilis artium reliquarum, in quibus rudis atque hoſpes qui ſit, niſi cachinnos irridentium aucupetur, tacere compellitur. res ſunt in medio poſitæ, &, quid ſit in unaquaque earum veriſimile, non arte ſed ingeniis eruitur. itaque ut quiſque præſtantiore eſt ingenio, ita plura & ſimiliora veri reperiet. M. Varro, ut autor eſt Auguſtinus, bis centum octuaginta octo de ſummo bono ſententias enumerat. volo ſcire, quam nam earum orator non etiam copioſius, quam ipſi earum inventores, non ſit defenſurus vel refutaturus, ſi tueri vel refellere propoſuerit? habeat paratos argumentorum locos, quos diximus, nihil ſane cuiquam eorum in diſputatione concesſerit, qui totum hoc ſtudium ſibi uſurpant ut ſuum; ſive honeſtatem cum Zenone tuetur, ſive cum Ariſtippo voluptatem, vel cum Diodoro honeſtatem ſine moleſtia, vel cum Calliphane honeſtatem cum voluptate, vel cum Ariſtotele virtutis uſum cum vitæ proſperitate, vel denique cum Hieronymo Rhodio, doloris vel moleſtiæ cujuſvis vacuitatem; ſive, cum de jure quæſtio ſit, alias ſcriptum, alias æquitatem, defenderit. notiſſima eſt illa Serg. Galbæ cum P. Craſſo, juris civilis peritiſſimo, diſputatio. dederat Craſſus ruſticano cuidam conſulenti reſponſum, juri quidem ſcripto congruens, ſed æquitati non ita conveniens. quid ergo? Galba, ſuſcepto æquitatis patrocinio, tum ſimilitudines tum rationes adjungens, tam multa contra jus dixit, ut Craſſus, ceteris præſidiis intercluſis, ad autores, unde jus illud hauſerat, revolveretur, & tandem ſe victum fateretur. Quorſum

igitur

igitur ſpectant ea, quæ diximus? eo nimirum, ut intelligamus, in oratoris ſupellectile, non minus Philoſophorum opes, quam orationis ornamenta, concludi. Accedit eodem, quod à ceteris rebus ſimulari Philoſophia poteſt, ab eloquentia non poteſt. veſtis longa, dentes atri, ſordes, promiſſa barba, ut cetera abſint, Philoſophi ſpeciem præbent; eloquentia, ſi doctrina deſit, inſaniæ.

ORATIO XIV, IN FVNERE FRANCISCI MARIÆ A MONTE S. R. E. Card. & Epiſcopi Oſtienſis,

Ad Cardinalium Collegium.

SI clarorum virorum atque omni dignitate principum funera, parem jacturæ luctum efflagitant, Auditores, Franciſci Mariæ à Monte, S. R. E. Cardinalis, & Epiſcopi Oſtienſis, interitus, tam multa nobis bona præripuit, ut multas ſimul cauſas dolendi deflendique reliquerit. Omnia erant in eo, quæ natura atque fortuna, vel corpori vel extrinſecus tribuit; genus, forma, opes, honores. at vero virtus, quæ ſola verâ hominem laude exornat, tam multa in eum bona contulerat, ut prope fuiſſe illi certamen cum natura videretur, utra earum, ad eum augendum, plura atque majora conferret. ſed erat iniqua concertatio; ſiquidem duæ res, multum inter ſe diſpares, componebantur. nam quis neſciat, ad hominem ornandum, multo majorem in virtute quam in natura, vim & poteſtatem hærere? hæc enim corpus adjuvat; illa animum auget: hæc bona externa, ac brevi dilapſura, contribuit; illa, intrinſeca ac perpetuo permanſura largitur: immo hæc naturæ fortunæque bona tum demum veram laudis rationem obtineant, cum virtuti, tan-

quam materies, in qua illa ſe exerceat, ſubjiciuntur. Etenim ipſa virtus in earum rerum uſu ac moderatione maxime cernitur. Verum, quia in claritate generis, tanquam in ſemine, vis quaſi quædam ineſt ad egregia facta edenda, quamvis naturæ fortunæque bona, quibus abundabat, temporis inopiâ reticere cogamur, non eſt prætereunda ſilentio ejus ſtirpis antiquitas, quæ tantum ex ſe bonum eduxit. at neque eſt hoc pluribus verbis agendum, ſed tantum ex eo attingendum, quantum eſt properanti neceſſe. itaque uno verbo ſimpliciter ponam, prodiiſſe illud ex clariſſima orbis terræ Borbonum familia. nam ſtatim longa Regum maximorum ſeries occurret, plurimi Galliarum Reges objicientur, domi foriſque clariſſimi. Propagavit in Italia hanc nobiliſſimam ſtirpem ille Borbonus, qui à Carolo magno, Chriſtianorum Imperatorum longe clariſſimo, velut quidam ſurculus, ex reliqua familia, tanquam ex ſuo trunco, decerptus, traductus eſt in Italiam, & Marchio ſanctæ Mariæ, diplomate, quod etiam nunc extat, dato, creatus. ſed, quemadmodum fœcunda arbor, in quodvis ſolum tranſlata ſit, ſuam vim retinet, neque à ſe ipſa degenerat; ita etiam hic ſurculus, Italici etiam cæli ac ſoli benignitate adjutus, ſui ſemper ſimilis fuit. nam omnibus deinceps ſeculis optimorum ducum clariſſimorumque Imperatorum fœtus præſtantiſſimos edidit, quibus enumerandis laudandiſque, non modo unica ac brevis oratio non ſufficiat, ſed ne libri quidem, qui in hujus familiæ antiquitatem ſcripti feruntur, ſatisfaciant. Ex hiſce igitur tam altis nobilitatis radicibus, illa Franciſci Mariæ Cardinalis ad virtutem atque ad omnem humanitatem indoles extitit, imo, ut Phidiæ ſignum, ſimul aſpectus & probatus eſt. Etenim mirifica quædam in eo vis extitit, ad conciliandos ſibi omnium hominum animos. quod ſi, ut eſt apud poëtam, *principibus placuiſſe viris non ultima laus eſt*, quantum hoc genere laudis efferendus eſt ille, qui non modo virorum ad ſe principum amorem attraxit, ſed inſuper, incredibili quadam morum ſuavitate, coëgit, ut ultro ſuas ipſi opes, divitias, honoreſque deferrent? Atque, ut de reliquis taceam, Ferdinandus Medices, ex Cardinali S. R. E. magnus Etruriæ Dux factus, præter ædium ampliſſimarum uſum,

tiſum, ac pretioſam ſupellectilem, qua illum donavit, Cardinalem etiam, in ipſius locum, creandum cooptandumque curavit. Atque illud in hoc homine, ut mihi videtur, ad incredibilem admirationem efferre nos debeat, quod, cum ſummas hominum benevolentias dies imminuat, fortaſſe, quia multa in iis, quos diligendos ſuſcepimus, vitia, quæ in ſecretiſſimis animi cujuſque latebris ac receſſibus deliteſcunt, aperias, hunc, qui ſemel ipſorum amicitia dignum exiſtimarunt, arctiori in dies amoris vinculo ſibi devinxerunt. quod ſumi poteſt pro argumento, puras illi virtutes, ſine ulla fæce vitiorum, hæſiſſe. & ſane, cujus non ſibi amorem alliceret illa humanitas, illa virtus, illa forma, illa ſuavitas! omnes ad eum aditus erant ſemper aperti, neque unquam cuiquam occludebantur; ut etiam, ex tanta morum facilitate, non nemo, graviſſimæ Cardinalis perſonæ quendam quaſi contemtum oriri, falſo quereretur. ſed imitatus eſt homo Chriſtianus ac Princeps laudatiſſimum illum Trajanum, cujus ſine fine, ſed non ſine cauſa, vox illa fertur in cælum, quam reddidit accuſantibus, quod querelis omnium excipiendis imperatoriam majeſtatem vulgaret, & quodammodo vilem efficeret: *Talem*, inquit, *præſtabo Imperatorem privatis, qualem optarem ipſe privatus.* Verum, hæc in Principe affabilitas, hæc in verbis humanitas, ſi deſeratur à beneficentia, irriſionem magis atque contemtum, quam admirationem ac benevolentiam, parit: oſtendit enim, non conſentire animum cum ſermone. at oderunt homines plurimum hoc verborum cum mente diſſidium. Sed nunquam deprehenſus eſt, in Franciſco Maria Cardinali, hic tam abſurdus & abhorrens ab oculis & ab auribus vulgi diſſenſus; ſed potius mirus ſemper in eo extitit cordis linguæque concentus. Etenim copioſiſſimos pauperum mendicantium greges, quotidiana fere ſtipe ſublevabat, multas religioſorum ordinum familias, multas pauperum domos, menſtrūis donariis, pro re ſua, juvabat, dicatis Deo virginibus S. Vrbani Ædem, ac cœnobium Ædi adjunctum, extruxit; Sodalitati Deiparæ Virginis Aſſumtæ, in domo profeſſa Soc. Ieſu, aureorum ad decem millia, & eo amplius, muneri obtulit, ut ex eorum redditibus, illis ſumtibus ſuppeditaret, quos

in exponendis ſacroſanctis Corporis Chriſti myſteriis facit, extremis Bacchanaliorum diebus. & , cum eadem Sodalitas, ſe nunquam paſſuram, reſpondiſſet, ut, ipſo vivo eos redditus caperet, aut tantam vim nummorum attingeret, perſeveravit deferre, ac prope vim facere, ut acciperet. in qua contentione, tum incredibilis Cardinalis liberalitas, tum gratus ejuſdem Sodalitatis in eum animus, mirabiliter, ut mihi videtur, enituit. nam, quoties ille inſtitit, urſit, oppreſſit, ut acciperet, toties donavit; quoties illa recuſavit accipere, toties gratiam retulit; quia novam illi liberalitatis declarandæ materiam exhibuit. Verum hoc tam mirum in pauperes ſtudium, cum amor & voluntas in Deum inflammet, non poteſt eſſe à vera pietate ac religione ſejunctum. at ejus religionis in primis indicio eſt illa in exemplum poſteritatis ſedulitas ac diligentia, in iis præſertim ſacris celebrandis, quæ in Sacello Pontificio ſtatis diebus fiunt; quibus, cum erat veniendum, non ſolum ad horam, ſed multo ante horam, præſto erat; neque, affecta jam ætate, infirmaque valetudine, cohiberi poterat, ut ad ea ne accederet, vel ſaltem tam mature ne accederet. ac, niſi poſtremo, morbo jam ingraveſcente, juſſus eſſet domi ſe continere; credo, ante omnium ora, in conſpectu Pontificis max. ante ipſam aram, deſtitutus viribus, animam exhalaſſet. ô interritum ad præſtandam ſuam diligentiam ſacris religioſiſſimis animum! ſed excitabatur ad hanc laudem præclaris domeſticæ virtutis exemplis. nam à Petro illo à Monte, Marchione, atque in exercitu Veneto tribuno militari, hanc indolem hauſerat; cujus incredibilis in reſiſtendo conſtantia, prodita memoriæ ac litteris eſt. hic, cum in prælio, ex vulnere, adverſo corpore, excepto, videret inteſtina ſibi diffluere, nihil animo conſternatus, altera manu viſcera, ne dilaberentur, cohibebat, altera fortiter hoſtem feriebat. ſimilis huic noſtro, in reſiſtendo labori, conſtantia, ſentiebat, deficientis animæ vires, tanquam viſcera, ſibi pæne concidere; & tamen fugientes eas retinebat, ut poſſet ſuo muneri diligentiæque ſufficere. Sed quid plura ejus religionis argumenta requirimus? cum ejus teſtis locupletiſſimus, totus ille conventus, exiſtat, qui octavo quoque die in domo profeſſa

Socie-

Societatis Ieſu habetur ad veſperam. Deus bone, quas ibi lacrimas fundebat! quæ ſuſpiria, quos gemitus dabat! quas de ſe ipſe verberibus pœnas ultro ſumebat! quam multa alia demiſſi religioſique animi ſigna prodebat! quæ aut referri temporis ratio non ſinit, aut divulgari ſecretiſſima ſanctiſſimi illius loci religio non patitur. Et ſane ſingula eorum, quæ dicimus, digna eſſent, quæ tum latius explicarentur, tum ſæpius repeterentur. quamobrem, non tam oratoris quam monitoris partes apud vos agere videor. nam oratoris eſt, rem dilatare, atque omni verborum ac ſententiarum flore conſpergere. ſed habet hoc, in inopia temporis, materia dives, ut homini diſerto omnem eloquentiæ declarandæ facultatem eripiat. Etenim, quis poſſit eſſe copioſus in iis, quæ vix liceat verbis attingere? itaque neceſſitati parens, commonſtrabo reliqua, vel potius digitum, ut ajunt, ad fontes intendam. Vos igitur, quibus ea ſunt notiora quam mihi, recordamini illam ejus, in rebus maximis gerendis, prudentiam, virtutem, conſtantiam, fidem; quas in eo virtutes, non ſemel ac per tranſennam prætereuntes ſtrictim aſpeximus, ſed ſæpiſſime, & quam diutiſſime. nam eo tempore quo Cardinalis fuit (annos enim circiter quadraginta in ea dignitate complevit) longum virtutis ſuæ declarandæ ſpacium nactus eſt; ex multitudine negotiorum, quibus præfuit, magnam Reipublicæ ſapienter & ex utilitate multorum adminiſtrandæ facultatem obtinuit. non eſt expectatum in eo tempus, cujuſque facultatis explorator acerrimus, ut declararet, quid ferre ejus vires poſſent, quidve non poſſent; ſed, ſtatim ab initio ſui Cardinalatus, habitus eſt idoneus, qui cujuſvis negotiorum moli ſuccederet. ideo in eum Cardinalium numerum adlectus eſt, qui, quoniam ad eum de univerſa fere Rep. refertur, proprio jam nomine Conſilium appellatur. illi autem alteri, quo ſacrorum rituum cauſæ diſceptantur, non ſolum adhibitus eſt ſtatim, verum etiam poſtremo, ſumma cum laude, præfuit. ædilium etiam conſultationibus de muniendis, ſternendis, dirigendiſque viis præpoſitus eſt. Sed, utrum quis recte an ſecus ſe in honoribus agat, illud argumento eſt in primis, ſi majore honore dignus exiſtimetur. cum igitur hic, Populi totius voce

ad Pontificatum max. expeteretur, non eſt dubitandum, quin honoribus, quos gereret, cumulatiſſime ſatisfaceret. quod ſi non tam eſt glorioſum, honoribus uti, quam honoribus dignum haberi, etiam ſi non pervenerit quo populi totius ſtudio vocabatur, dicendum eſt tamen, nihil illi ad ſummam amplitudinem defuiſſe. Itaque glorioſa clariſſimi viri memoria, non eſt proſequenda lacrimis neque luctu, ſed admiratione ac laudibus uſurpanda; ut, quotieſcunque ea animum ſubeat, eum etiam ad ſimilium virtutum imitationem incendat. & , quod importuno ejus interitu damnum Reſp. fecit, ſpes eſt, ut ejus virtute quam primum reparetur, quem, velut imaginem illius humanitatis, virtutis, ac probitatis, aſpicimus.

ORATIO XV,

LAVDATIONIS GREGORII XV PONT. MAX. COMMENTARIVS.

EGregia atque præclara Gregorii XV, Pont. max. vita, ut eſt laudabiliter & honeſte inchoata, ita etiam plauſibiliter & glorioſe tranſacta invenitur. nullus ejus actus ſine plauſu præteriit; nullum tempus, vacuum ab egregio aliquo facinore, effluxit. quod difficile exiſtimatur, in longa præſertim vita, ut in nulla ejus parte titubetur, non ſolum id ille aſſecutus eſt, ſed inſuper adeptus, ut majorem in dies laudem promereretur. magnum eſt, vitæ curſum, tam multis undique ſeptum periculis, ſine offenſione peragere; majus, aliqua eum cum laude tenere; quid dicam, ſumma omnium cum admiratione ejus metam attingere? hoc tantum eſt, ut vix quiſquam animo aſſequi queat, ne dum oratione complecti. nam vix fas eſſe putatur, verſantem in lubrico ſine caſu aliquo & prolapſione conſiſtere. Sed nihil de ejus pueritia loquar. quod enim recte in ea, & cum aliquo probitatis officio geſtum eſſe dicatur, non tam virtutis amor

amor effeciſſe, quam parentum diſciplina à filio exegiſſe, vel metus ac magiſter ab invito expreſſiſſe exiſtimetur; quæ autem conſequitur ætas, ſi abſit à vitiis, magnam ad dicendum vim affert. Qualis enim in eo adoleſcente indoles ad virtutem inhæreat, qui, liberam vivendi poteſtatem nactus, libidinum oblectamenta contemnat? Talis fuit adoleſcentia Gregorii. quam adoleſcentiam, non domeſticis clauſam parietibus habuit; non patriæ, quamvis maximæ, finibus abdidit; ſed Romam, hoc eſt, in ampliſſimum orbis terræ theatrum, eduxit. neque enim, regendis urbibus natus, unius domi clauſtris cohiberetur, neque, orbis terræ imperio deſignatus, unius urbis mœnibus concluderetur. In hoc ille omnium populorum ac gentium domicilio, doctrinam ſuam, tanquam ex umbraculis paterni Gymnaſii extractam, non modo in ſolem ac pulverem, verum etiam in ipſum diſcrimen aciemque, perduxit. nam, multos annos, judicandi onus, magna cum ingenii & eruditionis laude, ſuſtinuit. ſed translatus in hanc urbem, num generis nobilitatem qua præſtabat, num opes & gratiam quibus florebat, ſuffragari ſibi ad magiſtratus adipiſcendos voluit? nihil ille ejuſmodi artibus loci eſſe putavit, ubi virtutis adjumenta ſuppeterent. quod autem ejus cohoneſtandi partes, ſola ſibi virtus, non fortuna caſuſve, deſumſerit, illud argumento eſt, quod non raptim ut non nemo, ſed pedetentim ut par eſt, non impetu ſed gradibus, ad honores aſcendit. ut enim caſus & temeritas fortunæ eſt, ita conſilium & ratio virtutis. itaque initium magiſtratuum gerendorum à Capitolio fecit; ut nimirum is populus, cui ipſe futurus eſſet Pontifex, haberet aliquod ab eo tanquam ſpecimen æquitatis atque prudentiæ. ſed, uti in bello, qui recte unam vel turmam vel centuriam rexit, dignus judicatur, qui majores ordines ducat; ita etiam in Rep. qui unam ejus partem feliciter geſſit, majori ampliorique regendæ aptus exiſtimatur. Itaque albo Referendariorum adſcribitur. Sed non ita multo poſt, redditur foro atque judiciis; ut hæc civitas, quæ ejus ſapientiam atque doctrinam, tanquam ab adoleſcente præbitam, leviter ac timide, ut ita dicam, ligurierat, poſtea, à grandiore adminiſtratam, largius liberaliuſque guſtaret. atque eidem, Pontificis

Vicariæ partes regendæ tuendæque mandantur. hic, quod paulo ante dixi, multo clarius apparuit, videlicet ut, qui recte unum magiſtratum geſſiſſet, aliud illi majus committendum videatur. nam ob eam Remp. præclare adminiſtratam, relatus eſt in numerum Auditorum Rotæ. Iam vero Bononia, quæ tantum lumen decuſque pepererat, viſa eſt illud ſibi repetere, ut & præclaris domeſticæ virtutis exemplis gauderet, & ab alumno ſuo eam conſilii ſapientiæque lucem acciperet, quam aliis ille populis late diffuderat. quapropter, Archiepiſcopus factus, in patriam rediit. At eum illi Roma, ad certum aliquod tempus, non in perpetuum, dedit; commodavit, non elargitus eſt; ea conditione permiſit, ſi major vis nulla repoſceret. id quod evenit. nam Italico tumultu, cum omnia fere gravi difficilique bello ferverent, cum maximus fortunis omnium metus inſtaret, miſſus eſt ad extinguendam illam flammam. qua, ſumma cum felicitate, primo fere adventu compreſſa, Romam ad inſignia Cardinalatus accipienda contendit, tam fauſtis populi Rom. ſtudiis & acclamationibus, tam perſpicuis majoris amplitudinis adipiſcendæ prodigiis, ut Deus atque homines conſpiraſſe ad ejus decus viderentur. nam vix eum ordinem eſt adeptus, cum ad alium longo intervallo ſuperiorem Deoque proximum locum evehitur, tanto Cardinalium conſenſu, ut, ne conſultandum quidem putarent, qui nam in Pauli V demortui locum ſufficiendus ſubrogandusque videretur. Etenim, nemini eum honorem deberi, exiſtimabatur, dum ille extaret. Sed puto, virtutem, quæ ſola illi ſuffragata eſt, ad honores, tarditatis ſuæ pœnituiſſe, ac ſuperioris temporis moram hac præpropera feſtinatione emendaſſe. Ita ſeſe plerumque curſores in ſtadio remiſſius agunt, ut, metæ propinqui, totas ad currendum vires effundant. ſed hunc fuiſſe virtutis, non fortunæ, conatum, declarat in primis illa ejus Pontificatus gerendi ratio atque prudentia. ſiquidem non fuit illi conſilium, magnifica ædificia conſtruere, vias latiſſimas ſternere, novas aquas incredibili impenſa perducere, ſed alia, ad æternitatem nominis longe firmiora, conari atque perficere; nempe, Chriſtianæ Religionis terminos late proferre, ejuſdem fidei propagatoribus

ribus, itineris conficiendi gratia, annuam pecuniam in perpetuum adjicere, pauperes, oſtiatim victum emendicantes, unum in locum coactos, ſuis ſumtibus alere, viros morum ſanctitate atque miraculis claros, ad numerum Sanctorum adſcribere, principum virorum ſimultates inimicitiaſque componere, viros omni dignitate principes, ac dignos eo loco ac nomine, in Cardinalium ordinem cooptare, aliaque id genus ſuſcipere, quarum ſingula per ſe longam & copioſam orationem efflagitent. ſed nihil ab eo factum eſt prius, quam ut bonas artes, temporum injuria neglectas & irriſas, & tanquam à libero ſpiritu & communi luce ſecluſas, revocaret ac reſtitueret. quibus revocatis, non angulum aliquem, quo ſe reciperent, dedit, non quodvis hoſpitium addixit; ſed Pontificiam ſuam domum attribuit, intimos ſuæ aulæ receſſus aperuit, aſpectum ſuum, ſedem majeſtatis, domicilium humanitatis oſtendit; dexteram illam, ſublevandis jacentibus natam, reconciliatæ pacis pignus exhibuit. ô miſeram præteritorum temporum conditionem! ita ne, illud habitum eſſe turpe, quod eſt pæne ſolum honeſtum! ô perfectam egregii Principis laudem, nempe ſe judice, rerum pondera, tam indignis pretiis olim expenſa, exiſtimationi ſuæ reddita eſſe! quid illud, quod ſi hæc ætas non percepiſſet oculis, incredibile videretur, quantam laudem promereri debet! ô rem miram, & in qua omnes, qui audiant, obſtupeſcant, unum perfeciſſe Gregorium, ut munitiones atque caſtella in faucibus callium Vallis Telinæ, magna impenſa atque labore ædificata, ſumma eorum, qui illa excitaſſent voluntate, in poteſtatem Eccleſiæ venirent. magnus erat Italiæ univerſæ metus injectus. nam, quæ Rex Catholicus, Chriſtianæ religionis ſtudio incenſus, adverſus hæreticos propugnacula excitaverat, ea non nemo, ad ſuam perniciem extructa eſſe, falſo opinabatur; liberi Italiæ ejuſdem populi, tantas moles, ad ſe præſertim opprimendos, excitatas eſſe, clamabant; externæ nationes Regeſque, ſe ab Italia in perpetuum excludi, ferre non poterant. is enim earum munitionum ſitus eſt atque natura, unde vel pauci, aut ſubeuntem hoſtem opprimere, aut ingentem hominum multitudinem, conantem irrumpere, prohibere facile poſſint; quamobrem,
 ubique

ubique locorum, exercitus jam pæne conſcribi, arma parari, fœdera feriri, bella atque tumultus oriri. quod autem tantam malorum molem Gregorius exciderit, ſapientiæ, quod eas munitiones obtinuerit, autoritatis, quod ii, quorum ea res erat, ſua voluntate tradiderint, ſingularis cujuſdam probitatis fuit ac religionis. cum vero liberam Cardinalibus, ſummi Pont. eligendi, poteſtatem, lege, æquiſſime ſcripta, permiſit, quid niſi inertiæ, ambitioni, gratiæque, ad Pontificatum maximum, aditum, in perpetuum obſtruxit? cum Cardinalium eorundem fidem, in ferendo ſuffragio, ſacramenti omnium ſanctiſſimi religione conſtrinxit, quid niſi propoſitum veræ virtuti regnum, firmioribus præſidiis auxiliiſque munivit? ô ſtrenuum principem, & bene de humano genere meritum! quod multi cogitaverunt, pauci ſunt aggreſſi, unus rite perfecit; ut, ſi ceteræ laudandi cauſæ in illo deficiant, vel hæc una abunde exornatum omnium ſeculorum poſteritati commendet. hæc una perficiet, ut naturæ gratias agamus quæ illum genuit, virtuti lætemur quæ Pontificem fecit, huic ætati gratulemur cui tanto bono perfrui licuit, cælo invideamus quod nimis ad ſe celeriter illum arripuit. vix enim octo ac viginti menſibus in Pontificatu maximo vixit ille, qui nunquam mori debuiſſe videbatur. ſed non poteſt dici cito præreptus, qui ſpatium perficiendi id, quod bene cogitaverat, habuit; nec poteſt vocari breve tempus, quod totum eſt in perpetratione rerum maximarum abſumtum. Quamobrem, omiſſis inanibus querimoniis, ne noſtro magis incommodo, quam ejus interitu, lugere videamur, clariſſimi Principis memoriam grato animo proſequamur, atque omnia noſtra in id potius vota jaciamus, ut multos deinceps Pontifices, ejus quem modo experti ſumus quam maxime ſimiles, habeamus.

ORATIO XVI, IN FVNERE COMITIS IVLII CÆSARIS STELLÆ, POETÆ CLARISSIMI.

Scripta Comiti Stellæ, ejus filio.

POſtulabat omnino excellens Iulii Cæſaris Stellæ, patris mei, virtus, & egregia in hunc veſtrum ordinem merita, Academici præſtantiſſimi, ut idem pietatis officium, & grati animi monumentum, à vobis referrent, quod aliis præſtantibus viris mortuis, ſumma cum pietatis laude, præſtitiſtis. cur enim ille tacitus præteriretur, cujus præſertim præconio effectum eſt, ut toto orbe terrarum de veſtris laudibus non reticeatur? cur ab hoc veſtro eruditiſſimo cœtu, non aliqua veſtri in eum amoris ſignificatio foras emanaret, quo principe auſum eſt nomen veſtrum, privatæ domus clauſtra perrumpere, & celeri curſu, Italiam primum, tum exteras gentes & nationes obire? At in me eligendo, non bene à vobis ejus laudibus conſultum fuiſſe videri poſſit. multa ſunt, quæ in eo, qui apud alios verba facit, requiruntur; ſed duo in primis; autoritas, & eloquentia. at, qua tum autoritate polleat is, qui, ſi ejus annos numeres, nondum ex ephebis exceſſit? quantum eloquentiâ præſtet, qui vix ſuſpicari per ætatem poſſit, quid ſit, dilucide, copioſe, ornate, & eleganter dicere? jure igitur quæratur, quæ nam vos cauſa impulerit ad hanc provinciam mihi demandandam, infanti ac puero, præſertim cum tot viris, ætate, ingenio, eloquentia, doctrinaque præſtantibus, abundetis. Non eo inficias, Academici, rudem hanc & infantem adoleſcentiam meam, cum tot clariſſimis eloquentiæ luminibus collatam, nihil habere niſi

tenebras,

tenebras, ac, ſi per ſe ſola ſpectetur, patris mei claritati tanquam nebulam quandam aſpergere. ſed emicat quiddam inter meas tenebras, quod longe oculos feriat, neque ſinat, ſe cujuſquam ſplendore præſtingui, quodque vos ſecuti, ceteris omnibus antepoſuiſtis; videlicet, debita parentibus à liberis pietas. Etenim hæc, ex infantium ingeniis, voces elicit; hæc, quamvis tacita, multorum eloquentiæ præcurrit; hæc, ſi ſibi dicendi partes aſſumat, iniquiſſimi cujuſque ſermones non pertimeſcet. nam, quid aliud poterit dicere, ſi quis in eo ſenſus, ſi quæ humanitas inſit, niſi hic, ad laudationem patris, plus animi quam virium attulit, adoleſcens & filius? hac igitur pietate fretus, ſequar, quo me benignitas veſtra, quo parentis merita, quo filii officium vocat. & quamvis difficile ſit filió, de patris memoria, ſine lacrimis commemorare; tamen, & aſpectus veſter, longe mihi jucundiſſimus, qui me ad hilaritatèm impellit, & illuſtris paternæ virtutis commemoratio, quæ ad ſimilium rerum imitationem adhortatur, omnem ab oculis fletum avertet. ecquis enim ejus filii animum fletus obnubilet, cui tantus paternæ laudis ſplendor eluceat? ecquis dicentem dolor invadat, cui tam ſecunda afflet aura voluntatis aſſenſioniſque eorum, quorum autoritate ad dicendum acceſſerit? Sed, unde incipiam? ubi deſinam? Etenim, in hac cauſa, tam multi ſeſe fontes, uberrimæ copioſiſſimæque laudationis, oſtendunt, ut, quem potiſſimum aperiam, ignorem. ſed quoniam habenda eſt ratio diligenter & loci & temporis, ceteris fontibus relictis, eum libere ſinam effluere, qui ab ingenii magnitudine & eruditione patris mei decurrit. neque enim convenit, eo in loco, ubi litterarum ſtudia vigent, qui eruditorum hominum atque omni doctrina principum frequentia celebratur, quo tanquam in ſuam ſedem ac domicilium confluit quidquid eſt ubique terrarum, in his elegantiſſimis ſtudiis, ſummum atque perfectum, ullam cuipiam laudem aliunde, niſi ex litterarum ſtudiis, arceſſere. ad quæ ſtudia, atque ad poëſin præſertim, eam parens meus, uſque ab utero matris, indolem attulit, ut Apolline ſatus, Minervæ gremio exceptus, in Muſarum nutricatu altus educatuſque dici, poëtarum licentia, poſſit. difficile eſt, alterum invenire, in quo

in quo magis extiterit verum eſſe, quod dicitur, poëtas naſci, non fieri. ita eum celeriter, non expectata ætate, ad optimos verſus faciendos, natura ipſa incitata rapiebat. jam vero, quoniam illud ingenium, illa humanitas, illa virtus, ad litterarum gloriam, ad poëticæ facultatis decus, ad ſui ævi laudem, ad hujus Academiæ ornamentum, extiterat; factum eſt, ut ejus ætatula in duos præſtantiſſimos magiſtros incideret, M. Antonium Muretum, & Franciſcum Bencium. parum videlicet fuerat, in eo naturam, quid efficere poſſet, expertam, niſi etiam fortuna ad id bonum, quod illa peperiſſet, alendum augendumque vires ſuas contuliſſet. his igitur magiſtris, ut dixi, in diſciplinam traditus, ita ex clariſſimis eorum officinis exceſſit, ut, Bencii ipſius teſtimonio, magiſtris major exiret. difficile memoratu eſt, qua ille ingenii celeritate, quidquid monſtraretur, arriperet, ut, qui videret, poſſe ſe liquido jurare putaret, non id eum tum primum accipere, ſed antea noviſſe, non tum primum intelligere, ſed multo ante, cognitione ſcientiaque comprehenſum, habere. accepi ab intelligentibus viris, eam fuiſſe Platonis ſententiam, ut exiſtimaret, rerum omnium intelligentiam non hominum ingeniis acquiri, ſed ab eiſdem, de cælo in terras, afferri, verum ex corporis commercio, oblivione, veluti rubigine quadam, obduci, eam poſtea rubiginem, magiſtrorum diligentia, diſcuti, itaque ſcire, nihil eſſe aliud niſi reminiſci. hæc commenticia eſſe, neque ullis veritatis radicibus niti, veritas Chriſtiana, quam ego profiteor, me dubitare non ſinit. at, ſi vera eſſent, ſingularem in parente meo excellentiam, & quandam quaſi divinitatem, arguerent. dici enim poſſet, non ſolum perceptarum à ſe rerum notitiam, præter communem hominum legem, è cælo retuliſſe, neque ullam ex communione corporis oblivionem contraxiſſe, verum illud etiam aſtrum ſecum comportaſſe, cui, ex eodem Platone, unius cujuſque animus, quodam quaſi vinculo ſocietatis, adjungitur. atque, ſi in Poëtæ laudatione, poëtarum deliciis uti fas eſt, dici etiam poſſet, non tam eum ex gentilitiis inſignibus, quam ab hoc aſtro, Stellæ cognomen inveniſſe. poterant hanc opinionem obtrudere primi illi ingenioli ipſius partus; qui, quemadmodum

de

de Hortenſio ſcribit Cicero, ſimul aſpecti & probati ſunt; poterat iſtuc idem ipſemet perſuadere, in illa tenerrima ætatula, antea cognitus magiſter quam diſcipulus. quis, ea ſcripta legens, quæ nihil pueritiam, nihil ſcholam redolent, non ea à magiſtro potius quam à diſcipulo prodiiſſe exiſtimaſſet? multi ad ſummum facultatis cujuſpiam pervenerunt, at non pueri ſed ſenes; multa multi, perfecta ingenio, & elaborata induſtria, ex ſeſe dederunt, ſed non ſtatim extitit in eis aliqua, ingenii impoliti ac rudis, tanquam materia, quæ magiſtrorum præceptis & inſtitutione formaretur. nec natura quidem, totum ſtatim ex ſeſe perfectum educit. eſt ſua ætas fructibus, ad quam cum perventum eſt, maturitatem accipiunt; &, ſi qui ante diem maturuerunt, à ſucco deſtituti, celerius quam provenerant exareſcunt. Sed quorſum hæc? quia ad illos libros Columbeidos, à ſe puero ſcriptos, feſtinat oratio. de quorum pulchritudine elegantiaque cum dixero, vereri non debeo, ne quid magnificentius locutus fuiſſe videar ut orator, vel cupidius ut filius. eſt opus in manibus; legitur, teritur, in ejus admirationem ingenii ſuſpicitur. vix illi vigeſimus annus advenerat, cum extrema operi manus acceſſit. at, dignum hominum conſpectu, dignum eruditorum auribus, dignum immortalitatis præmio carmen, interioribus domeſticæ latebræ receſſibus latitabat; ſed ſua ſe luce prodebat; nondum inſpectum erat, & diligebatur; ineuntis ætatis pudore, ſilentio premebatur, ſed loquacis famæ præconio divulgabatur: verum impetratum eſt, vel potius expreſſum, ut poſſet aſpici. at ſimul ac recens ejus pulchritudo oculos feriit, non ſolum admirationes, verum etiam clamores elicuit. unius vel alterius, cui operis illius inſpiciendi poteſtas fuerat, teſtimonium, tanquam ad ejus ſpectaculum, omnes Latinæ eloquentiæ ſtudioſos attraxerat; ſed, prudens adoleſcens, quamquam egregia eorum in ſe hominum voluntate delectaretur, non tamen uſque eo ſe ab hac ſecunda communis in ſe voluntatis aura paſſus eſt abripi, ut ſtatim, quo illa impelleret, andacter vela committeret; ſed tantiſper curſum inhibuit, dum doctiſſimorum hominum, eloquentia & eruditione principum, ſententiam & judicium exquireret. quam modeſtiæ laudem

dem in patre meo, longe glorioſiorem, quorundam arrogantia efficit, qui indignantur, eorum, quæ ſcripſerint, ut ita dicam, faſtigium, majorum cenſuræ ſubmittere; quo fit, ut, dum judicio, eruditione, prudentia, majoribus natu anteire ſe putant, in omnibus illis virtutibus longe infra ſuam ætatem eſſe inveniantur. Fulgebat, per id tempus, clariſſimum illud eruditionis lumen, quique optime omnium poterat de ingeniis hominum judicare, Petrus Victorius; magnum poëticæ facultatis nomen inter omnes habebant, Petrus Angelius Bargæus, & Petrus Magnus: eminebat in Io. Tonſo, omnis cultus humanitatis, omnis nitor ingenii, omnis ſplendor orationis; vigebant hæc poëtica ſtudia apud Antonium Quærengum, qui nuper eſt mortuus. his, inquam, præſtantiſſimis orbis terræ bonarum artium magiſtris, tanquam judicibus, poëma illud ſuum judicandum objecit. at, quis nam eſſet tantus operis cujuſpiam nitor, qui, cum eorum luminum fulgore collatus, ſideris unius inſtar habere, inter plures clariſſimos ſoles, non videretur? quis nam tantus orationis cultus, qui, ad ſermonis illorum elegantiam, ſordidus obſoletuſque non appareret? verum, uſque adeo lux illa ingenii, clariſſimis illis eruditionis elegantiæque luminibus, cum ipſis collata, ſideris inſtar habere non eſt viſa, ut ipſi etiam ultro faterentur, ad illius ſplendorem & claritatem, ſe potius ſtellis propiores eſſe, quam ſoli. uſque adeo egregia operis illius facies, ad illorum facultatis pulchritudinem, non eviluit, ut etiam majorem ſui admirationem excitaverit. at iſtorum, de quibus hactenus commemoravimus, teſtimonium, vix eſt communis officii fines egreſſum; at iſtius, ad extremum reſervati, ſignificatio & voluntas, progreſſa eſt longius. hic eſt vir ille, dum vixit, Græcis & Latinis litteris in primis doctus, omnium elegantiſſimarum artium ornamentis excultus, patriæ ſuæ lumen, Italiæ decus, ſui ævi ſplendor, Carolus Sigonius. hic vir, inquam, ornatiſſimus, de patris mei laudibus non nihil fama & auditione perceperat, hominem vero de facie vix noverat: at, ubi abſenti ſibi elegantiſſimum illud volumen pervenit in manus, ea repente, ex operis excellentia, admiratio oborta eſt, ut exclamaret: O opus egregium! ô poëma

ma divinum ! ô carmen Muſis & Apolline dignum ! atque eatenus ejus viſendi complectendique cupiditate incenſus exarſit , ut Romam veniens , non prius ad hoſpitem quopiam diverterit , ubi laſſitudinem ſedaret , & itineris moleſtias , aliquot dierum quiete , depelleret , vel ſaltem ubi pulverem deponeret , ſudorem abſtergeret , calcaria detraheret, ocreas exueret; ſed ſtatim, ita ut erat ocreatus , pulveris ac ſudoris plenus , ad ædes patris mei recta ſe contulit , in ejus complexum irruit , illam in eo vim ingenii, illam virtutis exſuperantiam , illam dicendi copiam , exoſculatus eſt , atque ſingularibus verbis eam gloriam gratulatus , quam ſibi in perpetuum peperiſſet, ut non ita late heros ille , cujus res geſtas ſuis verſibus immortalitati mandaverat , Hiſpanici Regni fines protuliſſet , ut ille gloriæ ſuæ terminos extendiſſet. id ab homine clariſſimo exauditum eſt de eo , quem vix aſpexerat , de quo tantum audierat , de quo nulla erat cauſa cur mentiretur. nimirum , non amor , non utilitas , non ambitio, ſed veritas , eam ab homine libero vocem expreſſerat. Hic denique eſt felix ille vates , cui , ex Fracaſtorii vaticinio , tantum daturus erat Deus , *Vnus ut auſpiciis caneret majoribus, auſas Oceani intacti tentare pericula puppes.* quid mirum eſt igitur , ſi ea virtus , quæ ad immortalitatem nominis ſibi viam communierat , ad principum virorum gratiam aditum aperuerit ? hinc Philippo II, Hiſpaniarum Regi , cujus nomini illud opus ſacraverat, ob ingenium, admirabilis extitit; hinc aliis deinceps Hiſpaniarum Regibus, ob ſplendorem nominis, non obſcurus. Summorum vero Pont. gratiam & ſtudium , quemadmodum ob virtutem promeruerit , quid me attinet dicere , vobis præſertim , quibus licuit oculis id , quod loquor, aſpicere ? nonne Clementis VIII , acerrimo ingeniorum æſtimatori , prope in amore ac deliciis fuit ? nam patria eum caritate dilexit , conſiliis ſuis intimum habuit , & , à negotiis publicis feriatus , in ejus oratione ac ſuavitate , omnem animi curam moleſtiamque depoſuit. nonne, ingenii gratia, reliquis deinceps Rom. Pontificibus carus , uſque ad extremum vitæ tempus , in eorum cubiculariorum numero adſcriptus permanſit , quos honorarios appellant ? quem locum ac numerum ita

ille, dum vixit, obtinuit, ut difficile ſit judicare, utrum ille ordo ſibi, an ipſe ordini, majus attulerit ornamentum ac decus. Sed, quamquam hæc, quæ hactenus diximus, ad prædicationem nominis glorioſiſſima, ad exiſtimationem & decus honeſtiſſima, ad opes & gratiam utilia, patri meo contigerint, nunquam, ſummis veſtris in ſe beneficiis anteponenda ea eſſe, exiſtimavit. nimirum, dignum à vobis eſſe habitum, qui huic honeſtiſſimo cœtui, huic clariſſimæ orbis terræ litterarum frequentiæ, Principis honore ac nomine, non ſemel ſed iterum ac ſæpius, præficeretur; id vero gaudebat, id ſerio triumphabat. atque utinam longior illi vita ſuppeditaſſet; fortaſſe, veſtro beneficio ac munere, rurſus huic tanquam navi præpoſito, licuiſſet mihi vobiſcum una, ipſo moderatore atque magiſtro, ad virtutis portum appellere. Sed, quoniam ſuo magis quam ſuorum tempore, ab hoc Muſarum domicilio, ab hac eloquentiæ officina, ab hac bonarum artium ſede, tranſlatus eſt in æternos illos colles, ubi, pleniore plectro, Dei O. M. ac cæleſtium Heroum triumphos ac laureas concinit; audite eum, de loco illo ſuperiore, ita vobiſcum agentem: Ego, dum ætas tulit, dum per tempus licuit, dum vita affuit, veſtris ſemper imperiis parui, commodis ſervivi, ſtudiis obtemperavi; denique quantum ego eniti opera & labore potui, ſemper contendi, ne ulla in re meum à vobis deſiderari officium poſſet: atque earum rerum fructus, ſane magnos atque præſtantes, excepi; ſingularem videlicet benevolentiam veſtram, egregium de mea facultate judicium, tot eruditorum atque in omni genere doctrinæ principum, in eo honore, qui ſummus apud vos habetur, mihi ſæpius demandando, ſuffragia; ſed omnes mei labores eo ſpectabant, ut iſtum, quem mihi unicum natura filium attribuit, ſimul ac ea ætate eſſet, qua verſari inter vos liceret, aliquod ingenii ſui ſpecimen edentem aſpicerem: ſed, quoniam commune rerum humanarum fatum, hunc mihi fructum eripuit, quod vivo non licuit, mortuo concedite; ac, ſi ullum unquam fuit tempus, quo ego vobis voluptati atque uſui fui, vos oro, obſecro, obteſtor, ne cariſſimum iſtuc mihi pignus à vobis ſegregatum habeatis, ſed veſtro patrocinio tueamini. Ego eum vobis pro me ſubſtituo; ego vos

 illius

illius orbitati tutores adopto; vos eidem patres, patronos, ac dominos, trado. Hæc parens meus. Cum illius poſtulatis vota mea conſentiunt, congruunt, conveniunt. Quamobrem pro illius ſtudio ac voluntate, pro meis optatis ac votis, iſtud in me imperium, à parente vobis meo traditum, ac mea etiam voluntate commiſſum, accipite; meque eo, quo ille, magis ingenii bonitate quam alia quavis ope, pervenit, veſtro ductu auſpicioque per ejuſdem veſtigia perducite.

ORATIO XVII, DE CHRISTI DOMINI ASCENSV.

Habita Romæ, in Æde Apoſtolorum Principis, in Vaticano, Ad Clementem VIII *Pont. Max. &*
S. R. E. Cardinales.

SI Chriſtus in cælum propterea abiit, B. P. ut omnis ab iis, qui ſe Chriſti diſcipulos profitentur eſſe, ſegnities ac ſocordia propulſetur, magna profecto virtus eſt, quæ in Chriſtiano viro requiritur. ita enim, in arenam pugnaturus adducitur, ut ſoli, omnia obtinenti, rei nullius umbra officiat. Apoſtoli, omnibus rerum humanarum quaſi tabernaculis dirutis ſoloque æquatis, unum tantummodo ſibi reliquum fecerant, Chriſti videlicet mortalitatis umbraculum, quo trepidantes ſeſe reciperent. id quoque evertatur neceſſe eſt, & in nuda receptaculis planicie, ſtrenua Chriſti acies explicetur. ſed non video, quamobrem, ô Chriſte, id fiat; tui rationem conſilii aſſequi nequeo, ut ii, quos tuo ſanguine peperiſti, quique tua tibi ſunt vita cariores, eo deducantur, ubi nullus periclitantibus tutus ad ſalutem locus exiſtat. video, multitudinem hoſtium, quaſi extra ripas diffluentem amnem, campos inundaſſe; auribus fremitum, tot millium, in armis ſtantium, accipio, ſuperba tuorum perduellium

duellium agmina, ac præ paucitate tuæ gentis pæne innumerabilia, ingentes animos ac ſpiritus ſumere, & certam ſibi de ea victoriam polliceri, conſpicio, apud bonos imperatores hic fere mos viget, ut, cui pauciores ſint copiæ, hic ſe, loci alicujus fiducia fretus, defendat, & egregia ex eo prælia faciat. ignaris divini conſilii, durum videri id poſſit; ſed, quibus notum illud eſſe contingit, nihil eſt mitius, nihil magis cum ratione conſentiens. vult enim Deus, noſtram cum hoſtibus bellandi vim totam ab ipſo pendere, neque commune aliquid tam fluxis & caducis rebus habere. adeo ut in hoc potiſſimum omnis Chriſtianæ religionis ſita ſit laus, & hoc præſertim nomine ſibi quiſque victoriam de ſuis hoſtibus promittat ac ſpondeat, ſi nihil ſibi in humanis præſidiis relictum ſit loci; at, ſi quis ab hoc Dei præſcripto diſcedat, & ad aliorum præſidia confugiat, non levem illi contumeliam imponit. magnam in dignitate & exiſtimatione ſua plagam accipit imperator, ſi milites ſibi dicto audientes non habeat, aut ſi illi ita faciant arroganter, ut de illius officio deſperent, aut ei præſcribere audeant. prædixerat Chriſtus, omnes, in Crucis prædicatione, in Euangelii præcones coituros, novas contra ipſos quæſtiones inſtituendas, virgas expediendas, cruces parandas, nova atque exquiſita ſupplicia excogitanda & invenienda; verum ii, adverſus quos, tot tantique conatus, tanquam armatorum acies, inſtruerentur, caverent, ne quidquam illis humani, præter eam virtutem, quam divinitus ab ipſo accepturi eſſent, opponerent; nam fore, ut nudi & inermes, nulla humana ope adjuti, victis hoſtibus, victores evaderent. at, quis dubitat, quin ea ſuavitas & humanitas Chriſti, quæ lapides etiam adigere ut ſe diligerent poſſet, ſua dulcedine, Apoſtolorum corda demulſiſſet, eamque illis victoriam è manibus eripuiſſet? ſiquidem Spiritus ſanctus, ad quem omnis illius victoriæ gloria refertur, cum terrenis affectibus, etiam erga Chriſti corpus, non commiſcetur, neque cupiditatum turmas, quaſi auxiliares cohortes, in ſocietatem admittit. quid fiet igitur? quoniam, inquit Chriſtus, tantis rerum incrementis mea hæc humanitas, quaſi murus, opponitur, de medio removeatur; malo, vos triſte mei deſiderium

urgeat, quam tantorum jactura bonorum, ſera pœnitentia, laceret atque cruentet: dolor de meis injuriis, ſive potius Satanas, qui expetivit, ut cribraret vos quaſi triticum, (utinam propoſitum non aſſequeretur,) franget atque comminuet, ſed, fractos comminutoſque, Spiritus ſanctus, novus artifex, tanquam vas figuli, in aliud opus atque præſtantius urgebit. Deinde, cum Apoſtoli, tot terras peragraturi, tot maria trajecturi, tot itinerum incommoda ac difficultates ſuperaturi eſſent, quo commiſſum ſibi munus exſequerentur; quid tam erat à rationibus illorum alienum, quam, aliquid objici, in quo voluptas eos aliqua, tanquam uno in loco conſiſtere ac morari, compelleret? omnia igitur removenda erant, quorum interjectu, tot itinerum, tot laborum, tot victoriarum curſus impedirentur. quid eſt enim, cum properato opus eſt, quod abeuntis feſtinationem remorari tantopere poſſit, quam fertilis terra, atque omnium copia rerum abundans, quam viridis camporum ornatus, veſtiti vitibus colles, perlucidi fontium liquores, quam ſicut terrenum aliquod cælum, quaſi aſtris, diſtinctæ floribus valles? quoties Regnorum Provinciarumque domitores, exercitus, quorum vim impetumque, neque locorum anguſtiæ, neque fluminum oppoſitus, neque montium aſperitates, retardarunt, regiones ad irritandas illiciendaſque voluptates idoneæ retinuerunt! quoties, hac ſæpe mora, eſt feſtinantis laus obtrita! quoties, ingentes ſpei gloriæque opportunitates amiſſæ! quis, ô Chriſte, æterna cæli felicitas, perennis animarum ſuavitas, immortalis rerum pulchritudo, ſuprema voluptas, ſummi Angelorum hominumque amores atque deliciæ, quis, inquam, ſi tu verſatus inter nos eſſes, à labore ad otium, à periculis ad ſecuritatem, ab itinerum moleſtiis, animum, ad te fruendum potiendumque, non tranſtuliſſet? quod nam fidei propagandæ ſtudium, quæ negotii conficiendi celeritas, quæ nam hominum commoda, à ſuavitate humanitatis tuæ non eſſent in oblivionem adducta? equidem, de me ut fatear, ſi te ſemel nactus eſſem; mea culpa fuiſſet, ſi te unquam dimiſiſſem. etenim, nulla me vis, manibus & brachiis, pedibus inhærentem tuis, avelleret. quid? ſi præſentiam noſtris ab oculis ſuam nunquam Chriſtus removiſſet,

removiſſet, nonne omnium animos acuiſſet ambitio? quis nam futurus fuiſſet contentionis atque certaminis inter homines finis? quis non cum altero, de loco, certaſſet? quis non manibus pedibuſque, ut dicitur, elaboraſſet, ut primas, apud Chriſtum, autoritatis gratiæque partes haberet? Quæ quam vera ſint, ineptum filiorum Zebedæi poſtulatum oſtendit, qui matris ore petebant, ut unus dextera, ſiniſtra alter, Chriſtum adſederet, adeo ut medius ille ex tribus, quod apud illas gentes honori ducebatur, exiſteret. omnis igitur labor, ipſo præſente, conſtitiſſet, ac jacta ſummæ ambitionis magnarumque diſcordiarum ſemina fuiſſent; quarum ſationem, ab animarum noſtrarum campo, tantopere prohibuit Chriſtus, primum, quum diſcipulis, indigne ferentibus ſuperbum & ambitioſum duorum illorum fratrum poſtulatum, ad ſe vocatis, Quicunque, ait, voluerit inter vos major fieri, ſit veſter miniſter, & qui voluerit inter vos primus eſſe, erit veſter ſervus: deinde, cum nobis, quos, non aliis magis præceptis, quoad vixit, inſecutus eſt ut erudiret, quam humilitatis, quæ ſola omnes diſcordiarum cauſas eradicitus ex animis extrahit; cum, inquam, nobis præcepit, ut, ad nuptiarum ſolemnitates invitati, imi potius lecti convivæ, eligeremus eſſe, quam ſummi; hoc eſt, ut ipſi, nos exiſtimatione noſtra infra omnes homines eſſe, deputaremus; hoc enim eſt, quod ipſe ait, in noviſſimo loco decumbere. ne igitur ad ea, quæ ſubeunda ſunt, nova diſcrimina, Apoſtoli, tardiores facti, torpeſcant, omnis otii ac voluptatis cauſa ſubducitur, atque, ne diſſenſionis ramos truncoſque eliciat atque diffundat, id quod ſpeciem gerit amoris atque pietatis, incluſum ſemen ab ipſo enecatur & eliditur; &, quemadmodum, qui ſunt, in ſuos agros, adventus hoſtium excepturi, terras urere, vicos ſubvertere, alimenta corrumpere, ſoliti ſunt, ne, ſi ibi, ubi commeatu abundet, hoſtis inſiſtat, inde rejici difficilius poſſit: ita etiam Chriſtus, qui optime omnium noſſet, rerum terrenarum cupiditates, ac noſtri ipſorum amorem, quo nullus Spiritui ſancto capitalior eſt hoſtis, in animum noſtrum, ut ejuſdem potiatur, invaſurum, quo nihil, quocunque ſe vertat, unde ali poſſit, inveniat, locum omnem, ad quietem ac volupta-

tem idoneum, deſtruit, ſoloque exæquat, quidquid eſt jucundum ac delectabile, vaſtat, orbemque terrarum nudum ſterilemque relinquens, vaſtam illi quaſi ſolitudinem facit. hic non poſſum quin exclamem: O mirum Spiritus ſancti candorem, qui cum ea dilectione, quæ in Chriſti corpore verſatur, includi recuſat! hîc vos putate, ut ego non dicam, num ſe ad eos applicaturus ſit, quos vita inquinatiſſima ac ſordidiſſima, in omnium turpitudinum luto, totis veſtigiis demerſos hærenteſque detineat. O cupiditatum onus non ferendum, quarum gravitate ita enervatur atque opprimitur animus, ut ea etiam cupiditas, quæ aliquam, ad ſenſus permulcendos, à Chriſto voluptatem aucupatur, ad terram illum affligat atque propellat. *Multa habeo*, Chriſtus inquit, *vobis*, Apoſtolis meis, & glorioſi laboris conſortibus, *dicere, ſed non poteſtis portare modo.* quidnam, obſecro, erat, quod adeo vires illorum infringeret, ut tum non eſſent illi oneri ferendo pares, quod poſtea eorum eſſet humeris imponendum? profecto erat ille, qui in Chriſti corpore volitabat, amor. hic, utpote mortalis atque terrenus, eorum corda, pluſquam erat opus, urgebat; hic amor, ut moli illi, quæ eſſet à Spiritu ſancto imponenda, humeros poſſent ſubjicere, ab ipſorum cervicibus erat antea depellendus. ut enim nemo ſit novi oneris capax, niſi illud, quo gravatur, antea deponat: ita etiam, nemo divini amoris divinorumque ejuſdem myſteriorum capere magnitudinem poteſt, niſi qui antea humanis ſolicitudinibus animum exoneraverit. Sed perge porro; tibi enim, Chriſte, aſſentior, tuam Apoſtolis præſentiam magno eſſe ad reliqua impedimento; quid igitur, te illis erepto, præcipis, ab Hieroſolymis ne diſcedant? quid eos jubes, intra unius conclavis parietes, paucos etiam hos dies, hærere? ideo B. P. hæc illis quies indicitur, ut diſtractum in varias curas & ancipites animum colligant atque confirment. ubi milites, hoſtium, acriter pugnantium, timor invaſit, cognito pavore exercitus, haud rudis tractandi militares animos imperator, jubet claſſicum primum, ut conſiſtant, canere; tum feſſos jubet acie excedere arma deponere, corpora curare, ac tantiſper quietos eſſe, dum, metu ejecto, pariter animos atque arma recipiant. neque

etiam

etiam hîc ulla ſit admiratio, ſi Apoſtolis, ea crudelitate, quæ in Chriſti nece debacchata eſt, ingenti terrore concuſſis, eatenus conſiſtere imperatur, quoad, ſoluti terroribus, à Spiritu ſancto rurſus in hoſtem procurrere jubeantur. At tum id, inquies, Apoſtolis imperatum jure fuiſſet, ſi eorum adhuc animos occupatos oppreſſoſque ea formido detinuiſſet, quæ illos antea exanimaverat; ſed, quid ſi jam, omni metu depulſo, ſe ſatis alacres ad pugnam reddiderant, nonne fruſtra omnis illis dimicatio interdicebatur? quis poterat dubitare, quin omnem veteris diſcordiæ infamiam & ſuſpicionem extinxiſſent ii, qui adorantes reverſi ſunt in Hieruſalem, cum gaudio magno? verum, quamvis non minimum illis animi ac roboris, ex Chriſti in cælum abitu, acceſſiſſe, non ſit eundum inficias; tamen, quid habuiſſet rationis, modo è regione timoris atque formidinis, naufragos jactatos, ad cujuſpiam fiduciæ littus expulſos, rurſus, in eoſdem fluctus tempeſtateſque conjicere, antea quam acciperent virtutem ſupervenientis in eos Spiritus ſancti, qui, navis gubernatoris, ac remigum, munere fungeretur? quomodo ſe maximæ temeritatis crimine eximerent ii, qui navim, ſine miniſterio nautarum vel remigum, ſine malo, ſine velis, ſine gubernatore, hyemi fluctibuſque committerent? quomodo damni, quod navis faceret, culpam effugerent, ſi vel eam venti turbineſque, raptam, ad ſaxa ſcopuloſque devolverent, vel quaſſatam laceratamque fluctibus, ſuſcitati vortices, in profundum, ingenti cum fragore, detruderent? at nihilo minorem in fraudem illi delapſi fuiſſent, qui Eccleſiæ navim, concitatis iniquorum animis, ſine Spiritus ſancti regimine, qui ſolus eam poterat felici in portum curſu dirigere, ad manifeſtiſſima ac certiſſima pericula, è litoris ſtatione, ſolviſſent. quomodo, qui ad ancillæ vocem expavit, fixas ſibi cruces eluderet? quomodo, qui inhorreſcens alteri mare, poſitus in tuto cohorruit, imperterritus, concitatos ſibi acrioribus ventis fluctus tempeſtateſque ſubibit? non pigeat igitur, eccleſiæ naviculam tuto tranquilloque in loco tantiſper includi, dum gubernator adveniat, eamque velis remiſque ita inſtruat, ut eiſdem, everberatum mare humanæ feritatis & iracundiæ, cedat. poſtremo, ideo

Chriſtus voluit, ut Hieroſolymis Apoſtoli, tanquam vallo quodam, continerentur, antea quam, diſtributis orbis terræ partibus, ſingulas ſinguli, divini verbi gladio, quem Chriſtus venerat mittere in terram, expugnarent ſubjicerentque: quia cum multi ex Iudæis credituri eſſent per verbum illorum in ipſum, unde melius probare in populis ac civitátibus poterant, vera eſſe quæ dicerentur, quam ſi ex ea urbe, in qua illud tam atrox crudelitatis exemplum editum fuerat, quam plurimos teſtes domeſtico præconio colligerent? interim, utcunque ſit, ille jam celeres in cælum dirigit curſus, & ſummas aëris regiones, immenſumque ætherem, admirabili celeritate percurrit, atque, exortæ repente nubis oppoſitu, intuentium oculis ſeſe ſubducit. Sed quid tam propere te, nubes, cælo diffundis? cur, tam cito, ſpectaculum illud, quo nullum ſuperis futurum ſit pulcrius, illorum oculis invides, qui eatenus illo ſint cariturí, quoad mortalis vita ſuppeditaverit? cur illico, quidquid lucis internitebat, avertis? cur tanti nitorem ſideris condis? Sed, quoniam, triumphator glorioſiſſime, tuus hodiernus hic honor totus utilitati noſtræ gloriæque deſervit, quoniam, (te noſtris ab oculis ſublato) breve hoc tui deſiderium, æterno futuri temporis ſpacio, compenſandum eſt, quo te frui licebit; unum à te deprecamur, ne ea nubes, qua nunc amicus nobis atque propitius, tanquam triumphali curru, invectus, cælum ingrederis, poſtmodum te, cum imperio ac poteſtate redeuntem, iratum & alienum referat atque conſtituat.

ORA-

ORATIO XVIII,

quæ eſt prior

DE S. SYMPHOROSA

MARTYRE.

GAudium, voluptas, Angelorum atque hominum, Chriſtus Dominus, B. Symphoroſam, cui hodie natalitia dantur, *habitare facit in domo*, patris noſtri cæleſtis, *matrem filiorum lætantem.* Atqui, ſi ſanctis martyribus ſuis, inter æſtus flammarum, inter ſonitus crepituſque plagarum, inter acies ſecurium, inter laniatus ferarum, inter ſævas carnificum manus, ſummam ſæpe lætitiam excitabat, ut, tanquam ſi eſſent in lectulo, clamarent, Quam ſuavia ſunt hæc! quam dulcia! quamque expetenda! quam inexplicabili hilaritatis voluptatiſque magnitudine hanc beatiſſimam in cælo matrem excipiat oportet, ubi, qui fortiter pro ſui nominis gloria demicarunt, defuncti malis omnibus, rerum geſtarum mercedem accipiunt? ſi, tanta erat in bello delectatio, quantum eſſe debet in victoria ſolatium? ſi tanta erat in dimicatione alacritas, quæ nam eſſe debet in triumpho hilaritas? ſi tanta in cruciatibus ſuavitas inerat, quæ nam eſſe debeat in voluptate jucunditas? ſed terrarum etiam orbis, clariſſimam iſtam victoriis ac triumphis feminam, unde tantus, generi hominum, honor ac decus acceſſit, iis quos poteſt honoribus ac laudibus afficit, conaturque, lætitiæ illi ſempiternæ, qua in cælo victrix exultat, aliquem quaſi cumulum addere. Sed incertum eſt, utrum, ſua glorioſa fecunditate, plus cælo boni an terræ, pepererit, Angelis an hominibus dederit. ac terra quidem, nova ſe ac generoſa prole ornatam atque auctam gaudet; cælum vero, octo ſe civium præſtantiſſimorum numero locupletatum, exultat. hominum genus, jure humanitatis, ſibi eos vendicat; cælitum vero civitas, propter ſortis ejuſdem ſocietatem & gloriæ, ſibi eoſdem

 uſurpat.

uſurpat. ſed, quamquam felix hæc parens, tot ac talibus filiis edendis, ab Angelis & hominibus gratiam inierit, videri tamen poteſt, cælo magis, quam terræ, conſuluiſſe. nam, cum terræ eos peperit, terrenum hoc domicilium clariſſima ac venuſtiſſima quidem prole ornavit; ſed ad breve neſcio quod tempus: at cælo, cum genuit cives ſanctorum, & domeſticos Dei, in omni æterni temporis ſpatio permanſuros exhibuit; terræ, ad breve certamen, produxit; cælo, ad æternam coronam gloriamque progeneravit; terræ eos tantum commodavit; cælo, nunquam repetitura donavit; terræ, cum dolore procreavit, utpote Evæ maledicto ſubjecta, cui dictum eſt, *In dolore paries filios tuos*; cælo, cum gaudio, peperit, quia nihil, ad communem naſcendi conditionem partus ille ſpectabat; terræ eos ſolicita edidit, nimirum incerta, quos vitæ exitus eſſent habituri, bonos an malos; cælo, otioſo eos animo reddidit, quem, ſecurum, ſtabilis eorum, in fidei confeſſione, conſtantia, omnium tormentorum acerbitatibus longe ſuperior efficiebat. Chriſtianis eos ſacris initiaverat, optimis moribus erudierat, ad certamen pro Chriſto fortiter ſubeundum, tum oratione, tum præclaris domeſticæ virtutis exemplis, excitaverat, pulcherrimæque mortis appetentes effecerat. quos igitur, naſcentes, ad vitam cum metu ſuſcepit, eoſdem, adultos, ad crudeliſſimam mortem, cum gaudio, dimiſit. Sed, quamvis, in hac glorioſa hujus beatiſſimæ matris fœcunditate, potior fuiſſe videatur cæli, quam terræ, conditio, attamen, nihil altera alteri ſuum decus & gloriam invidet, ſed gratulatur; non, ſibi minus fuiſſe conceſſum, queritur; ſed Dei benignitatem tellus extollit, quæ, ex ſuis filiis, ſuo limo compactis, nova pulcherrimis cæli regionibus ornamenta quæſierit. Sed, ut ad B. Symphoroſam, unde paululum digreſſa eſt, revertatur oratio; illud fortaſſe nonnihil potuit ejus, è vita decedentis, cor animumque pervellere, quod ſola, ſine illis, cælum ovans ingrederetur. ſed, nullo modo, turbidæ iſtius cogitationis quaſi nigritia poterat ad infuſcandam puriſſimam illius voluptatem influere. etenim, eos illa non deſerebat, ſed antecedebat; non illorum certaminum expers proficiſcebatur, ſed eorundem futura è cælo ſpectatrix, abibat; pro certo ſciebat

bat, non ſuis tantum triumphis, cæli cives exhilaraturam, ſed ſummam etiam illis, ex filiorum victoriis, de ſe, quæ tales filios genuiſſet, voluptatem allaturam. interim illa, alacri promtoque animo, mortem, hoc eſt, extremum rerum omnium, oppetit; quod non eſſet neſcia, ab hoc aditu gradum ſibi fieri ad vitam, ad immortalitatem, ad gloriam. Eſt quidem dolor in morte, eſt hujus vitæ commodorum amiſſio: at eſt in Chriſto, cui illa perſolvitur, voluptas, eſt bonorum æternorum conſecutio. habet, nec inficior, ultimum ſupplicium infamiam, habet dedecus, habet horrorem; ſed habet Chriſtus, cui illud ſubitur, decus, habet gloriam, habet honorem. non eſt, mors talis, luctu proſequenda, ſed gaudio; non eſt fugienda, ſed votis omnibus expetenda; non turpis, non indecora, non vilis, ſed pulchra, ſed jucunda, ſed *pretioſa eſt in conſpectu Domini, mors ſanctorum ejus.* quod, ſi mors iſthæc, tot tantiſque bonorum muneribus affluit, hanc glorioſiſſimam martyrem, in profluentem injectam, non tam amnis illius fluctibus obrutam, quam torrente voluptatis ſubmerſam exiſtimo. quarum voluptatum curſus, perennis ac profluens, non ex unis, ſed ex pluribus, in unum coëuntibus, aquis, exibat. quædam enim voluptates, ex propriis ſuis bonis, quædam ex filiorum, in omni virtutum genere, copia, prodibant. lætabatur, quod, defuncta hujus turbulentiſſimi maris periculis, portum aſpiceret. explebat illi animum agnus cæleſtis, cujus feliciſſimas nuptias ſanguine ac vita coëmerat. cumulabat eam gaudiis immortalibus immortalis illa felicitas, quæ futura erat, tam exigui laboris, æterna merces ac præmium. Atque, hæc erant illius propria, alia porro, ex liberorum ſuorum commodis, tanquam auxiliares aquæ, ad explendum ejus felicitatis amnem decurrebant, ſeque cum eo miſcebant; videlicet, egregia adoleſcentium virtus, vitæ innocentia, morum præſtantia, in periculis fortitudo, in laboribus patientia, in obeunda, pro Chriſti nominis amore, acerbiſſima morte, alacritas. Itaque, quot filios ſuſceperat, totidem etiam ſibi lætandi gaudendique fontes aperuerat; quot, in eorum animos, ſemina virtutum inſeverat, totidem ſibi cæleſtium voluptatum origines cauſaſque pepererat. quiſnam igitur ſe illi gaudio mœror

fuiſſet

ſuiſſet auſus inferre, ad quod explendum, tot præterea voluptatum fluenta, à tot capitibus orta, decurrerent? Si ex duobus liberis, in quinquennali illa celebritate ludorum, corona donatis, tanta patri lætitia oborta eſt, ut ſubita morte conciderit, nonne ſeptem clariſſimi totidem filiorum triumphi, ſola lætitiæ vi, materno corpori animam potuiſſent eripere, ſi ejuſmodi lætitia eam naturam haberet, ut ſua magnitudine quempiam opprimeret? vitalis eſt illa lætitia, non mortifera; poteſt quidem mortalis honor, immodice exceptus, mortem afferre, at immortalis gloria quemquam vita ſpoliare non poteſt. quid? Getulii viri ſui, & Amantii fratris, pro Chriſto interfectorum, coronæ, nihilne in ejus vim lætitiæ influebant? nonne, domeſticæ propinquorum laudes, in noſtrum quoque decus gloriamque redundant? ô domum fœcundam triumphis, copioſamque victoriis! quæ nam, ex veteribus Romanorum domibus, pugnarum, victoriarum, ac triumphorum, numero, qualitate, magnificentiaque, cum iſthac comparare ſe audeat? valeant omnes, Marcellorum, Scipionum, Metellorum, Lentulorumque, familiæ: nam, ſi illi, depugnata à ſuis majoribus bella, narrabunt, hæc longe plura atque majora certamina, à ſe commiſſa, commemorabit; non cum hominibus, ſuſcepta, ſed adverſus principes & poteſtates hujus mundi, contra ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus; ſiquidem terribiliores ſunt ii hoſtes, qui aſpectum noſtrum effugiunt, quam qui ſub illum eundem cadunt. ſi jactabunt illi victorias ſuas, multæ etiam ex hac familia palmæ proferentur, eo ceteris glorioſiores, quo præclarius eſt atque glorioſius, ſe ipſum vincere, quam innumerabiles hoſtium copias fundere atque delere. ſi, triumphis illæ ſuis inflatæ, elatius ſe gerent, in hoc quoque genere à domo iſta ſuperabuntur, cujus triumphi eo ſunt nobiliores clarioreſque, quo pulcrius eſt, de vitiis triumphare, quam, ante triumphalem currum, multa captivorum millia, catenis onuſta, adducere. Quamobrem, ſi animi ſecuritatem, ſi decus, ſi gloriam, ceteris rebus potiorem habemus, ſi ad veri honoris faſtigium properamus, ea via nitamur, quæ ſanctiſſimæ hujus martyris ejuſque filiorum impreſſa veſtigiis apparet; eorum mores imitemur;
inde

inde exemplum vitæ expetamus,ſibi quiſque ſimile. nam, ſi quæ ſævior vis ingruat, in Deum, qui nobis eſt cauſa patiendi, mentis aciem intendentes, nullum triſtitiæ, nullum timiditati, nullum adverſariorum incurſibus, locum præbebimus, ſed, victis hoſtibus, hilares ac læti, triumphali eurru invecti, cæleſtem affluentemque bonis omnibus patriam ingrediemur.

ORATIO XIX,

quæ eſt poſterior

DE S. SYMPHOROSA MARTYRE.

HOdie, Auditores, ut noſtis, fœminæ natalitia dantur, Beatæ videlicet Symphoroſæ. quiſnam igitur non facilem ſibi fore de mundo victoriam exiſtimet, quem vincere muliebris etiam infirmitas noverit? hodie, matris, in æternam vitam, natalis dies, anniverſariis ſacris, ſummaque ab Eccleſia religione colitur. quid nam inde matronas æquum eſt diſcere, niſi, poſſe etiam inter domeſticas curas ad ſummum ſanctitatis faſtigium aſcendi? hodie martyris natalitia celebrantur. quis non erubeſcat, ſe præbuiſſe aliquando vitiis aſſenſum, quibus muliebris virtus, uſque ad ſanguinem, reſtitit? nihil, imperterrita, mortem extimuit, unde gradum ad vitam fieri non dubitabat. Solet quidem eſſe mulier, ſedes ac domicilium ipſum timoris; ſed quis nam timor ſuas contra eam copias eſſet auſus adducere, in cujus propugnaculis ſtabat caritas, fortiter dimicans? quæ caritas foras mittit timorem, neque eum patitur contra ſe gradum attollere. profluentis undas, in quas dejecta eſt, hauſit interrita, ſciens, ardori, quo intus æſtuabat, nullum poſſe flumen officere, nullaſque, quantumvis ingentes, aquas caritatem exſtinguere. moles quidem, ejus alligata collo, deprimebat corporis pondus in flumen, ſed eadem properanti ſurſum animo, tanquam alas addebat. membra quidem,

dem, circumfuſus irrigabat humor, ſed, flagranti in viſceribus amori, acrius excitabat incendium; qui amor, recta in Deum via contendens, omnem ſuperfluam curam rerum familiarium, ſolicitudinem omnem inutilem, liberorum dilectionem, tanquam Olympici montis celſitas imbres tempeſtateſque, infra ſuum faſtigium eſſe jubebat; quorum etiam jacturam ingentis ſibi lucri loco eſſe ducebat, ut cum Apoſtolo diceret, *Omnia hæc, arbitrata ſum ut ſtercora, ut Chriſtum facerem lucri.* quamquam liberorum amor, eatenus erat illi vilis, quatenus communicabat carni & ſanguini. nam, qua Deum parte ſpectabat, erat illi pretioſus & carus; ceteris autem in rebus eos oderat, ſed perfecto odio, ſed eo odio, quod in amorem præſtantiſſimum exit; quod videlicet neque vitiis adhæreſcit, neque ad labefactandam interiorem animæ ſubſtantiam commeat; quo, non pejus illis quam ſibi, eſſe conſultum volebat. nam æquali in illorum corpora atque in ſuum odio ferebatur; quod odium, ex Chriſti ſententia, in hac vita cultu eſt optimum, quod ſpecie ac nomine tenus eſt odium, re autem vera amor eximius. neque tui corporis, ſive tuendi, ſive perdendi, alia potior eſt ratio, quam tuum in illud odium aut amor. nam, ſi illud diligis, perdis; ſi odiſti, in omnem æternitatem tueris ac ſervas. Atque eatenus hoc ſalutari eos odio proſecuta eſt, ut perditos quam florentes, afflictos quam erectos, mortuos quam vivos, pro Chriſto, maluerit. at, ſi quæ forſitan ſolicitudo vel cura comitata eſt, è vita migrantem, ea profecto fuit, ne aliquando illis, magis res bonæ quam malæ, ſecundæ quam adverſæ, voluptariæ quam laborioſæ, placerent: ac propterea aſpexiſſet eos libentius, ſe præeuntes, quam ſubſequentes ad præmium: ſed nihil horum, egregia juvenum eorundem virtus, ex ſe dediſſet, in quorum animos ea Chriſti fides radices immiſerat, ut nullum inde cupiditatum humanarum germen emergeret. eos etiam in eoſdem, jejunia, labores, caſtitas, caritaſque non ficta, ſpiritualis ſolatii ſuccos infuderat, ut omnes voluptates reſpuerent, quæ non à Chriſto defluerent. tum, in pulverem, in ſolem, in aciem deſcenſuri, de loco peregrinationis & de valle lacrimarum exibant; non autem de convivio pinguium, aut de terra ſuaviter

viter viventium, egrediebantur. jejuniis paſti, contra carnis illecebras depugnabant; ciliciis loricati, contra inanem ſeculi gloriam faſtuſque prodibant; vilibus amiculis tecti, adverſus mundi delicias ibant; ſpe certa immortalitatis induti, contra tyranni minas, arma ſumebant, ſcutum videlicet fidei, in quo poſſent omnia tela nequiſſimi ignea exſtinguere. quæ nam igitur terrenarum rerum cupiditas, quis nam mortis terror, in tam egregie munitos irrumperet? quis nam in eis locus pateret, ad hoſtis ſæviſſimi vulnus? potuit quidem carnificis ferrum penetrare illis in viſcera, potuit bifariam corpora findere; ſed nullus cupidinis vel timoris gladius pertingere ad diviſionem animæ valuit. ad hæc, quamvis propriæ virtutis ardore inflammati prodirent in bellum, tamen parentum quoque exemplis incenſi, illud idem aggrediebantur alacrius. uterque, ſimilium bellorum pericula, fortiter inierat; uterque hoſtem fugaverat, ferierat, debellaverat. non audet ſe timor inſerere, ubi alienæ landis æmulatio viget; ille, inquam, timor ignavus, quo quis molliter vulnera ac mortem exhorret; non ille generoſus, quem, dubius rerum eventus incutit, quoque veremur, ne expectationi hominum pares non inveniamur; hic enim, virtutis comes individuus, nunquam ab ea ſejungitur. licuit igitur huic præſtantiſſimæ fœminæ, de virtute conſtantiaque liberorum ſecuræ, cæli fines attingere, licuit è cuſtodia corporis egredi, ægritudine illa ſolutæ, qua vel poterat affici, quod illud ſibi ſpectaculum, paſſio videlicet filiorum, eriperetur, quo nullum Deus habebat pulcrius in terris, vel quod ea ſibi de Deo bene merendi occaſio ſubduceretur, qua nulla locupletior objici poterat, nimirum, ut, cum parens magis filiorum vitâ vivat quam ſuâ, ſepties in eorum cruciatibus pateretur, ſepties in eorum mortibus moreretur, ſepties in eorum victoriis vinceret, ſepties in eorum triumphis coronaretur. nam primum, quamvis jucundiſſimum illud ſpectaculum, ejus ab oculis abfuit, animi tamen aciem, quæ multo videt acutius atque perfectius, non effugit. hac in cælo, una cum Deo atque Angelis, quibus præſertim certamen illud dabatur, inexplicabilem hauſit voluptatem. deinde, quamvis ſe, ex filiorum carnificina laniari,

niari, ex eorundem morte vita ſpoliari non ſenſiſſet, fiebat tamen, quia vita parentum propagatur in filiis, ut mortua in eis viveret, pateretur, moreretur, vinceret, triumpharet. immo, ante filios, cæli regno excepta, præter ea quæ diximus, illud etiam bonum aſſequebatur, ut nullis perturbationibus poſſet impelli. etenim, corporis ſenſibus alligata, vix potuiſſet ſine aliquo animi motu conſpicere ſævientes in liberum corpora carnifices, tumultuante intra maternæ caritatis viſcera carne & ſanguine; at, ſoluta hujuſmodi vinculis, nihil ſupererat, quod contaminare liquidam ipſius voluptatem poſſet. qua igitur lætitia efferebatur, cum, plaudentibus Angelorum choris, egregia liberorum ſuorum virtus, omnibus tormentis ſuperior, extiterat! quibus gaudiis exultabat, quoties, quæ erant ab illis feliciter geſta, ſuis laudibus aſſignabantur! etenim, ut liberorum quiſquam fortiter aliquid fecerat, ita illa exultantium Angelorum gratulationibus excipiebatur, ut, quiſquis certaminis victor pronunciabatur, ita etiam ipſa, in illius victoria, victrix, Angelorum præconio, citaretur; ut quiſque filius ex ſuarum virtutum meritis ornabatur, ita etiam, in illius laudibus, matris nomen inſereretur. denique, inter fauſtos acclamantium plauſus, illa identidem vox exaudiebatur: O beatæ matris fœcunditatem glorioſam! & vere glorioſam. nam bis, fœcunda, eos peperit; ſemel, cum labore, iterum cum voluptate. octies ſeſe Deo victimam obtulit, ſemel in ſuo ſanguine, ſepties in liberum morte, multiplici, coronarum octo, ſplendore, renidet. quarum una, propriæ virtuti eſt partus, reliquæ ſunt illi communes cum liberis. aurata inſidens rheda, ſtelliſque diſtincta clariſſimis, agit octo magnificentiſſimos ex devicto hoſte triumphos; unum ex ſua, reliquos ex glorioſa liberorum victoria, multis ad ſe partibus pertinentes. nunc, ſe eſſe matrem, gaudet; nunc, ſepties ex partu laboraſſe, lætatur. cariſſima ſibi pignora à Deo commiſſa & tradita, non ſegni devicta otio, & tanquam ſitu quodam obducta, ſed honeſto labore nitida & colluſtrata, reſtituit; non fœdis mancipata vitiis, ſed egregiis, libera, virtutibus, exhibet; non hoſtium inſidiis excepta, non armis evicta, ſed ſpoliis inimicorum onuſta, ſed victoriis aucta, ante oculos

oculos ſummi Imperatoris Dei, conſtituit, eam ſe nunc voluptatem eſſe adeptam intelligit, quæ nulla unquam ægritudinis fæce turbetur; iis ſeſe nunc bonis præditam ſentit, quæ nullo malorum confinio lædantur.

ORATIO XX.

Illuſtriſſimo ac Reverendiſſimo

D. FABIO CHISIO,

EPISCOPO

NERITONENSI,

& Sedis Apoſtolicæ apud Vbios Nuncio,

IANVS NICIVS

ERYTHRÆVS

S. P. D.

Romano Pontifice, quod te non fugit, exſtincto, cum ſacer Cardinalium Senatus, de altero Pontifice in emortui locum ſubrogando, deliberat, eo ipſo die, quo Conclave ingreditur, ſolet aliquem ſibi doctum & gravem virum excitare, qui ſui ipſum officii admoneat, ut ſuis illum ſuffragiis eligat, qui ſit omnium optimus ac præſtantiſſimus. Itaque, Vrbano VIII *vita functo, cum non eſſet aliud, in quo me exercerem, finxi, has mihi partes fuiſſe demandatas; atque orationem hanc ſcripſi. quam poſtea eo amandare cogitabam, quo ineptas alias chartas ſoleo. ſatis enim magnum me ex ea fructum percepiſſe exiſtimabam, ſi otium, quo diffluo, neque illud levia & inania aulæ mihi officia eripiunt, honeſte ac laudabiliter conſumſiſſem.*

ſumſiſſem. Et, cum jam in eo eſſem, ut eam dilacerarem atque conſcinderem, cohibui me, & eatenus id facere diſtuli, quoad ejus tibi legendi poteſtatem facerem; quod videbam, in ea optimi Pont. forma, quam oratione comprehenderam, te recte includi. Nam quivis Epiſcopus omnes eas virtutes, ad gregem, ſibi commiſſum, tuendum, debet afferre, quas in Romano Pont. præſertim deſiderari contendimus. Lege igitur; &, poſtquam legeris, vel eam Nihuſio mitte, ut aliis orationibus inſerat, vel illud de ea ſtatue, quod mihi erat in animo facere. Vale. Romæ, Kal. Febr. CIↃ IↃC XLV.

AD
S. R. E. CARDINALES,

cum, poſt obitum Vrbani VIII, Conclave ingreſſuri eſſent, ſcripta, exercitationis cauſa.

NOn dubito, P. A. quin hæc mea oratio, hoc tempore, ſuperflua ac non neceſſaria fuiſſe exiſtimetur. tum potuit fortaſſe nec inutilis nec importuna cenſeri, cum in eligendo Rom. Pontifice, palam ſæpenumero, ac voce, ſuffragia ferrentur. tunc enim non alienum à re tanta videbatur, aliquem excitare, qui de loco ſuperiore contenderet, in electione Rom. Pontificis, nihil tribuendum eſſe gratiæ, nihil amicitiæ dandum, nihil opibus concedendum, ſed hominum potentiæ, ambitioni, ac minis, toto pectore reſiſtendum. nunc vero, quum, lege ſanctiſſime ſcripta, tota hæc ſuffragandi ratio in perpetuum ſublata ſit, quum Patrum ampliſſimorum voluntates, quibus interdum, tum officii tum neceſſitudinis cujuſpiam ratio, vim afferebat, in caligine ſecreti ſuffragii, tanquam in præſidio, libertatem ſuam collocatam habeant, vix ullum cohortationi locum eſſe relictum intelligo. deinde, quæ vox, quæ latera, quæ vires, rationem officii

officii veſtri vobis efficacius ante oculos ponant, quam verba illa, quibus, in ferendo ſuffragio, jusjurandum concipiendum erit? quæ verba, ſi legentibus terrorem incutiunt, quanta eos formidine perterrere ſit neceſſe, qui eiſdem clara voce proferendis, arctiſſima ſe religione palam obſtringent? poſtremo, ſi jurisjurandi religio tam ſancta apud omnes gentes ſemper eſt habita, vix ut quiſquam contra illud iturus exiſtimaretur, id ab iis violatum iri ſuſpicemur, quorum omnia dicta & facta, in exemplum fidei ac religionis, ab omnibus ſuſpiciantur? quod nemo, niſi barbarus, niſi ferus, niſi inhumanus, commiſiſſet, ut pejeraret, in eo viros principes, humaniſſimos, ſapientiſſimos religioſiſſimoſque, turpiter lapſuros, exiſtimabimus? ſi non eſt credibilis, tantus in homine ſcelerato ac perdito furor, is veriſimilis putabitur in tot tantiſque, tamque præclaris, Eccleſiæ luminibus? Quamobrem ſic exiſtimo, magis quia oporteat, quam quod neceſſe ſit, id mihi à vobis dicendi munus eſſe mandatum. Atque, ut imperiis veſtris quamprimum occurratur, ea forma in medium prodeat, in qua princeps Apoſtolorum Petrus, cui hodie ſucceſſor expetitur, animarum paſtores voluit eſſe incluſos. nam, cum dicit, *Paſcite, qui in vobis eſt, gregem Dei, providentes, non coactè, ſed ſpontaneè, non turpis lucri cauſa, ſed voluntarie, neque ut dominantes in cleris, ſed forma facti gregis, ex animo*, tria complecti videtur, quibus perfecta Pontificii muneris functio contineatur; nimirum, vigilantiam primum, tum liberalitatem, poſtremo manſuetudinem. Atque ad diligentiam quod attinet, nihil tam cavendum eſt Eccleſiæ univerſæ, quam, ne deſides, indiligentes, otio magis quam labori indulgentes, ejus gubernaculis admoveantur. ſi pacem cum hoſte haberemus, ſi nullis iniquiſſimorum hominum inſidiis expeteremur, ſi placido tranquilloque mari veheremur, non tam eſſet de ducis, de gubernatoris arte ac vigilantia, laborandum: inertes, inermes, ac dormientes prope ipſi, recte eidem præficerentur. ſed non eſt ita; hoſtes, ſæviſſimi ac violentiſſimi, cervicibus noſtris impendent, formidabiles adverſus nos acies habent inſtructas; commoto ac concitato ferimur mari, ſævis jactamur fluctibus, adverſis agimur ventis; clamat Eccleſiaſti-

ca juriſdictio atque libertas, undique prædones adeſſe; queritur, ſe ab omnibus diripi, dilacerari, divelli, quæ olim, in omnibus populis atque nationibus, ubi Chriſti nomen in honore erat ac gloria, à cunctis excipiebatur, fovebatur, colebatur, nunc fere ab omnibus neglectam, repudiatam, ejectam, vix apud paucos locum reperire ubi conſiſtat. ſupplicat, tendit ad vos manus, Petri navicula, quæ, turbato mari, rapitur vento, fluctibus agitur, procellis pene ſummergitur. quamobrem, qui ſe poſtulet eidem præfici, ut ſecurus, & ab omni cura ſemotus, labores effugiat, otium ſectetur, ut in hortis ac ſuburbanis quieſcat ſuis, ubi vivat, ubi ſe oblectet, ubi recubans molliter ac delicate, ad omnem animi remiſſionem ludumque deſcendat; hic ſimul etiam poſtulat, eandem, quantum in ſe eſt, perdere, & crudeliſſimis latronibus inquinatiſſimiſque hoſtibus vexandam, diripiendam mergendamque, ſi fieri poſſit, objicere. nam, qui gubernator, in ſumma tempeſtate ſummiſque periculis, ſomno conſopitus jaceat in puppi, quid aliud agat, niſi navem evertat, & in ſcopulos ac ſaxa compellat? atque eo etiam perniciofius ab illo erratur, quod iſtius ſomnus nullas novas tempeſtates commovet, ſed tantum, coortas, à navi non ſubmovet neque declinat; at illo altero, altiori ſomno oppreſſo, non ſolum acrius, obortæ deſæviunt, ſed vehementiores etiam procellæ naſcuntur, denſiores tenebræ diffunduntur, quidquid humanæ ac diabolicæ fraudis ubique locorum ebullit ac fervet, totum in Petri naviculæ contumeliam & damnum erumpit. quid ea tempeſtas, quæ Chriſto dormiente excitata, navim, qua vehebatur, prope ſubvertit, niſi ad vivum expreſſit, quantum Eccleſiæ mali ex Epiſcoporum deſidia ſomnoque naſcatur? nempe, parum viſum erat Chriſto, tantam rem verbis nobis in aures infundere, niſi in oculis etiam plane defigeret. omnino horribilis incredibiliſque vigilantia in rectore omnium eccleſiarum & gubernatore requiritur; ſed non minor etiam benignitas liberalitaſque depoſcitur. quamobrem, Spiritus ſanctus, de Epiſcopo ſermonem habens, cum patris ac paſtoris eum nomine appellaſſet, quorum partes ſunt, ad utilitatem ſalutemque ovium ac filiorum, bona vitamque profundere, tanquam

ſibi

ſibi ipſe minus ſatisfeciſſet, largioris profuſioriſque rei vocabulo uſus eſt, atque Pontificem cum cælo, populos autem, ſibi ſubjectos, cum terræ ſolo, in comparatione conjunxit; cum inquit: *Audite cali qua loquor, audiat terra verba oris mei.* non potuit aptiori ſimilitudine, in hoc genere, Pontificum virtutes, ac vitia, tanquam penicillo deſcribere. nam, quid cælo largius, ſi, ad hilarandas terras, rores & pluvias large demittat? quid eodem parcius, ſi utranque rem contrahat atque concludat? ita etiam nihil eſt Pontifice liberali benignius, nihil avarò tenacius, atque hominum generi perniciosius. nam qui minus ille pauperes exitio ac vaſtitate conficiat, ſi nullam, avidis atque ſitientibus, rerum Eccleſiaſticarum guttam aſpergat, quam cælum terras agroſque devaſtet, ſi, undique ſolis ſplendore conſtructo atque recondito, nulla eas luce colluſtret, nullo calore aperiat, ſi contractis aquis, nullo eos rore reficiat, nullo humore perfundat, nullis imbribus augeat? qui minus ille ceterorum in pauperes benignitatem exhauriat, atque, ut ita dicam, exſiccet, ſi ſuam ipſe præripiat ac deneget, quam cælum liquores omnium imminuat ac perimat, ſi ſuas ipſum aquas nimis avare contineat? ſatis, & pluſquam utile fuit Rebuſpub. docuit experientia, verum illud eſſe, quod dicitur, nulla in re perniciosius, quam in hac una, peccari. quid pauper ex privatorum facultatibus hauriet, ſi omnem fere ſuperiorum in ſe benignitatem clauſam aſpiciat? abſtinebunt, credo, fortunis aliorum, nihil de ſacro vel de publico auferent, nihil, pecuniæ ſtudio, tenebuntur, qui eos viderint, quos non dominos, ſed diſtributores bonorum Eccleſiaſticorum, fidelibus populis Deus attribuit, patrimonium pauperum avare diripere, domum ſuam auferre, in ſe ſuoſque transfundere, nulliſque pecuniarum acervis, cupiditatis profundum explere? nihil minus; ſed ipſos etiam magiſtros ſuos rapacitate avaritiaque ſuperare ſtudebunt. ut, non ineleganter quidam ex veteribus, avarorum Principum magiſtratus, ſectatores & comites, ſpongiis eſſe ſimiles, dixerit, qui, quovis admoverentur, quovis accederent, quidquid ibi pecuniæ ac divitiarum nacti eſſent, tanquam humorem aliquem, ſtatim exſugerent. quod quidem etſi multum ſimile ſit,

non tamen omni ex parte rem explicat. nam reliquæ ſpongiæ, humore refertæ, nihil amplius inhiant, nihil inſuper attrahunt; iſtorum autem avaritiæ ſitis, nullis quæſtibus ſatiatur, nullis rapinis expletur. at, ſi quis tantam ipſorum cupiditatem gravi aliquo dicto diverberet, eodem plane confugiunt, quo ii, qui inſitam cœco nato fidem Chriſti, conabatur evellere; nempe ad ſuperiorum exemplum. *Num quis*, inquiunt, *ex principibus credit in eum?* hoc eſt, num ii, qui principem in Eccleſia locum tenent, muneribus minus capiuntur? num minus ipſorum cognatos & affines, pauperum ſanguine ſaginatos impinguant, & ad nova ſemper lucra facienda, inexhauſtam eorum ſitim pervellunt? ac plane vera loquuntur. fit enim, quemadmodum inquit Gregorius, ut trahant greges in præceps, dum paſtores per abrupta nituntur. Poſtremum, quod à paſtoribus quæritur, morum videlicet, lenitas atque ſuavitas, ejuſmodi eſt, ut totum à ſuperiori dependeat. Etenim non poteſt manſuetudo & lenitas deeſſe, ubi beneficentia & liberalitas inſit. ex contrario, non poteſt crudelitas acerbitaſque non deſævire, ubi pecuniæ cupiditas dominetur ac vigeat. quamobrem, qui paſtorem nacti ſunt, magis ſe ipſum paſcentem quam gregem, habebunt etiam perpetuo imminentem cervicibus ſuis crudeliſſimum dominum, nihil diſſimulantem, omnia animadvertentem, ex leviſſimis cujuſque peccatis novas cauſas pecuniæ quærentem. neque quidquam gravius apud Ezechielem Deus cum paſtoribus animarum expoſtulat, quam, quod cum auſteritate imperium in ſuos exerceant. quod ſi Africanus affirmabat, nihil tam imperatori, cui lictores præibant, cui faſces & ſecures præferebantur, quam clementiam convenire; quis eam audeat à Pontifice ſeparare, qui, non Regis, non Imperatoris nomine, nobis præeſt, ſed patris, ſed paſtoris, ſed ſervi, appellatione præficitur? exigit interdum pœnas pater à filio, ſed non alias magis, ſe eſſe patrem, ſentit, quam cum caſtigatoris partes exſequitur; ac multo plus ipſe animo torquetur, quam ille ſcapulis doleat; atque illud ipſum flagellum, quo eum percuſſit, in ignem conjicit, quo ignis incendium, inuſtum caritatis ardori vulnus ſanet ac deleat. Quæ cum ita ſint, omiſſis ceteris vo-

tis,

tis, id unum dies noćteſque nuncupemus, ut, omnibus iis laudibus, quas diximus, cumulatus, nobis Chriſti vicarius obtingat; Chriſti ejuſdem exemplo edocti, qui mortis ſuæ tempore, omiſſa ceterorum diſcipulorum cura, pro Petro tantum preces effudit, cum palam, omnibus Apoſtolis audientibus, dixit, *Satanas expetivit vos, ut cribraret ſicut triticum; ſed ego, Petre, oravi pro te.* quid? nonne alii etiam diſcipuli, Dæmonis inſidiis expetebantur? cur ceterorum, ut ita dicam, oblitus, pro Petro orandum ſibi eſſe duxit? nempe, quia intelligebat, Petro à ratione officii non diſcedente, reliquorum ad Deum reverſionem non difficilem fore. ita etiam, ſi vigilantem, ſi benignum, ſi mitem Epiſcopum, in Petri cathedram ſedentem conſpiciemus, tanquam à deſidia, avaritia, ſuperbiaque digredientes, ad contrarias iis vitiis virtutes, ipſo duce, veniemus.

ORATIO XXI.

TYRRHENO
V. C.
ERYTHRÆVS
S. P. D.

Qvam vellem, Tyrrhene Clariſſime, nudius tertius, hoc eſt Dominica Palmarum, in ſacello noſtræ Sodalitatis adfuiſſes! nunquam enim vidiſti; ac fortaſſe nec videbis quidem, tantam hominum gravitatem, doctrinam, atque ſapientiam, unum in locum congregatam. nam ibi aderat flos delibatus totius Societatis Ieſu, nempe Patres ad centum, canitie venerandi, quorum bini, à ſingulis orbis terræ provinciis electi, Romam venerant, ad comitia Præpoſiti generalis, atque ad res, ejuſdem Societatis, gra-

ves, arduas, atque egentes conſilii, conſultandas, deliberandaſque. cauſa, ad nos veniendi, hæc fuit, ut ſacellum noſtrum inviſerent, ac ſimul omnes, aliqua unius ex noſtris voce, ſingulas Sodalitii noſtri leges conſuetudineſque perciperent. traditæ ſunt mihi hæ partes; quas, ut ego non dicam tu potes exiſtimare, quam gravate ſuſceperim, quod viderem, me apud eos verba eſſe facturum, quorum ſinguli cuivis docto ac diſerto oratori timorem facere poſſent. eas tamen, ut potui, hac oratione perſolvi; nec plane infeliciter, præſertim ad memoriam quod attinet, quæ cuſtos eſt reliquarum ingenii partium, quæque in ſenibus nulla eſſe propemodum ſolet. nam ea me, ſi tot clariſſimorum virorum ſplendore perſtrictum effugiſſet, nemo erat, qui poſſet ſubvenire; itaque neceſſario, mihi erat hærendum. ſed, Deo juvante, conſtitit. mitto orationem ad te, ut, quod tuo commodo fiat, legas, ac ſi non indignam judices, quæ ceteris, quæ ſunt imprimendæ, addatur, ad Nibuſium pervenire, ubi ſeſe occaſio dederit, cures. Vale. Romæ, VI Kal. Aprilis CIↃ IↃC XLVI.

AD

AD PATRES CONGREGATIONIS GENERALIS SOCIETATIS IESV,

quum Sacellum Sodalitatis Deiparæ Virginis Aſſumtæ, Romæ in Domo profeſſa Soc. Ieſu, beneficii gratiæque cauſa, humaniſſime inviſerent.

QVantum humaniſſimus optatiſſimuſque hic veſter adventus, Patres religioſiſſimi, ſecum afferat dignitatis, ſplendoris, atque adeò majeſtatis, ſi pluribus verbis coner exponere, non minus inanem operam ſumere, nec minus deſipere videar, quam qui probare contendat, ſolem, ut eſt in proverbio, meridie lucere. quis enim, cum videat, totius Societatis Ieſu, conſilii, autoritatis, prudentiæque lumen, ex omnibus, quantumvis remotiſſimis orbis terræ regionibus collectum, hoc in loco, ſole clarius, enitere, tanquam ſi ſuis ipſe oculis fidem non habeat, longa atque copioſa cujuſpiam oratione id ſibi per aures infundi in animum poſtulet? hoc igitur ſupervacaneo laudationis officio prætermiſſo; primum, omnium noſtrum nomine vobis gratias agam, quod hodie tantam ſapientiæ magnitudinem, tantam vim ſplendoris ac luminis, intra anguſtos hujus Sacelli fines, dignati ſitis, honoris noſtri gratia, compellere atque concludere. quod beneficium tantum eſt, ut parietes iſti atque ſubſellia præ gaudio exultare, ac vobis gratias agere velle videantur. verum, quia modeſtia veſtra, quæ præſtantis, liberalis, egregii, ac regalis, comes eſt animi, niſi parce admodum ac tenuiter, gratiarum actionibus nos vobiſcum uti, non ſinit; ne in aliquam ejus offenſio-

nem incurram, ſatis erit, ſimpliciter ac verbo fateri, maximis, immenſis, atque immortalibus, nos beneficiis vobis devinctos teneri, eaſque pro iis gratias habere, quas nulla dicendo aſſequi poſſit oratio. Atque ad illud alterum tranſibo, in eoque paululum commorabor, cujus præſertim gratia hic hodie ſum excitatus orator, ut vos breviter totius inſtituti noſtri rationem edoceam. cujus inſtituti, in pauca ut conferam, ſumma hæc eſt, ut capitali inter ſe odio diſſidentes, ad pacis ac mutui inter ſe amoris ſtudia revocare conemur. Etenim, cum ceteræ, quæ ſunt in Vrbe, Sodalitates, alia aliud ſibi opus elegiſſet, in quo elaboraret; illa, ut peregrinos, ſub divo pernoctantes, tecto reciperet, ac liberaliter omnibus in rebus haberet; illa, ut fortunæ naufragio ad terminos egeſtatis ejectos, ſuum in ſinum, tanquam in portum, colligeret, foveret, aleret, educaret; illa, ut in ſumma rerum omnium inopia, vario morborum genere conflictantibus, amplo in noſocomio, nihil, ad valetudinem amiſſam recuperandam, deeſſe pateretur; illa, ut eos, qui in tanta paupertate deceſſiſſent, ut nihil, quo efferrentur, reliquiſſent, ſepultura afficiendos curaret; illa, ut virgines indotatas, quo honeſte collocari poſſent, pecunia juvaret: noſtra hæc id ſibi ſumſit, ut pacem inter inimicos conciliaret. quo munere, ampliſſimis viris, ſummoque genere natis, quibus magna ex parte honeſtiſſimus hic numerus conſtat, nullum eſt dignius, nullum in quo eorum opera, majori eſſe uſui poſſit; propterea quod, in dirimendis controverſiis, multa ſæpe incidant, quæ ſummorum virorum autoritate indigeant, & interdum etiam, ſi ſit opus, imperio. neque ſine divino conſilio factum exiſtimo, ut ab hinc annis ferme quinquaginta, hoc ipſo die, de hoc eodem opere primo coiremus, quo die princeps pacis, triumphanti ſimilis, Hieroſolymarum eſt urbem ingreſſus, ut nos cum Deo, à quo disjuncti eramus, pace conjungeret, ut etiam hujus diei memoriam, ſicut & Deiparæ Virginis Aſſumtæ, & Sanctorum omnium, diem feſtum, ſpiritualibus muneribus Deo offerendis, pie religioſeque proſequamur. Quid verbis opus eſt? adeo hæc noſtra Sodalitas alacrem ac promtum ad id opus animum attulit, ut non ſolum inimicitias, ſi quæ eſſent

eſſent ortæ, componeret, verum etiam ſummam daret operam, ut inimicitiarum cauſæ, quoad ejus fieri poſſet, è medio tollerentur. etenim, quo nam alio anni tempore, plures in Vrbe cædes fiebant, plures rixæ committebantur, plura inimicitiarum ſemina, tum inferendis tum propulſandis injuriis, proſeminabantur, quam feſtis Bacchanalibus? quibus diebus, inveterata quadam, ac prope conceſſa licentia, nullam fere quiſquam legem tenere ſe putat, continentiæ, frugalitatis, modeſtiæ; tot illa malis occurri poſſe exiſtimavit, ſi auguſtiſſimo, hujus veſtræ Domus in templo, pacis autorem ac Deum, Chriſtum Dominum, regali propemodum cultu ac magnificentia, ut videre potuiſtis, populo ad ſpectandum colendumque proponeret, quo ea pulcritudine ac majeſtate illectum, à flagitioſis illum voluptatibus avocaret. nec ſpes illam ſua fefellit. nam, tota fere civitas cernitur, ex ſuis domibus in id templum effuſa, religioſi illius ſpectaculi amœnitatem improbis ludorum celebritatibus, graves ſummorum concionatorum de rebus ſacris ſermones impuris mimorum laſcivientium dictis jociſque, ſuaviſſimos vocum præſtantiſſimarum, Deo pſallentium, cantus inconditis hac illac bacchantium clamoribus, anteponere; &, ſi qui ſunt adhuc, qui inanium illarum voluptatum ſtudio teneantur, non immoderate & intemperanter, ut olim, ſed aliqua iis ratione modoque utantur, neque adeo proclive ad aliquod ſcelus crimenque labuntur. neque id non intellexit Paulus V, qui hoc potiſſimum nomine Sodalibus noſtris gratias egit, quod, ipſorum præſertim opera, illis, tam infeſtis bonis moribus ac legibus, diebus, minus multa delicta committerentur, minus multa reorum nomina apud magiſtratus deſcripta invenirentur; denique, quod tota Vrbe pax atque otium agitaretur. neque ille, quoad vixit, annum unum intermiſit, quin ad id templum accederet, & ad aram ejus maximam, incruentum Miſſæ ſacrificium faceret. ad cujus exemplum, Innocentius X, ex quo tempore factus eſt Pontifex, quotannis, celebris ejus pompæ ſplendorem, præſentiæ ſuæ luce condecoravit; idem ſentiens, quod ille, magnam id opus eſſe contra perditos mores diſciplinam. Quid multis moror? egregium opus, pulcherrimam provinciam, clariſſimus

hic

hic nobilium virorum cœtus ſibi delegit; pulcherrimam, inquam, provinciam, non cuivis generi hominum aptam, ſed iis tantum dignam, quos regius vates, ad eam capeſſendam, his vocibus advocat, *Suſcipiant montes pacem populo.* pacificatoris, inquit, partes, ſuſcipiant montes; montes, hoc eſt, ii, qui, ut Auguſtinus interpretatur, altiorem ceteris, ſanctitatis locum obtineant; montes, hoc eſt ii, quorum virtus, cum uſitatis atque vulgaribus hominum probitatibus comparata, montis inſtar habere inter minutos colles videatur. Neque id eos fugit, qui Sodalitatem hanc legibus temperarunt. ii enim, tribus præſertim rebus hanc montium altitudinem excitari in nobis poſſe, ſunt arbitrati; primum, orandi aſſiduitate ſtudioque, quo mens fertur in cælum; ideo jubemur, huic exercitationi partem aliquam diei, matutini in primis temporis, dare, & quoties in hunc locum convenimus, horæ quadrantem in attenta ſacri cujuſpiam myſterii meditatione conſumere. deinde, inchoatæ hujus molis opus ad ſummum poſſe perduci putarunt, mutuis ac familiaribus inter nos, de Regno Dei ac de divinis rebus, colloquiis atque ſermonibus, quos noſtri Collationes appellant. quamobrem, Dominicis præſertim diebus, cum fere omnes antea, nulla ad id lege coacti, Euchariſtiæ Sacramento ſe refeciſſent, hoc in loco, ſpirituale quaſi convivium, de Symbolis exornatur atque inſtruitur; in quo à multis, tanquam à convivis, collecta exigitur, ut, quod ipſis divinitus in mentem venerit, in commune conferant, ut ex eo alii etiam alantur & creſcant; cui Pater, Sodalitatis moderator; non nihil de ſuo, quaſi condimentum aliquod, addit, quo illud in ventrem animæ gratius ſuaviuſque deſcendat. atqui hoc vim tantam habet, ad tollendum animum altius, ut plerunque, non ibi eſſe ubi ſimus, ſed in cælo ad illam menſam videamur accumbere, ubi divinus convivator, cibi & convivatoris & adminiſtratoris partes exſequitur. Et ſane quid habetis, ô Cælites, cur vos nobis eſſe anteponendos dicam? idem eſt convivium, eadem cœna, eadem menſa, idem convivator, idem panis, panis nimirum Angelorum, eadem opipara ac delicata obſonia, nempe, de divinis rebus colloquia. unum eſt, in quo nos à vobis vinci fateamur neceſſe

ceſſe eſt; quod id vobis bonum perpetuum eſt, nullaque corporis curandi neceſſitate interruptum, at nos, cum maxime ea cæleſti ſagina recreamur atque reficimur, tum ab eadem, corporis neceſſitate cogente, depellimur. quod cum fit, neſcio alios, equidem non dubitabo de me fateri quod ſentio; nam, cum hinc pedem effero, ita à rerum mortalium ſolicitudinibus curiſque invador, arripior, implicor, alligor, ut ad eandem animæ ſiccitatem inanitatemque, qua antea laborabam, devolvi me ſentiam. Omnino, Sodales præſtantiſſimi, ita ſeſe res habet; dum ſumus in hac vita, adverſo ferimur flumine, parvo vetuſtoque navigio, ubi, ſi paululum remiges inhibuerunt, ſtatim retro, præcipiti lapſu, revolvamur; omnino turbulento infeſtoque vehimur mari, ubi, ſi paululum ſecunda Spiritus ſancti aura conſederit, continuo adverſæ tempeſtates cooriantur, quæ nos, hac illac agitatos, curſum tenere non ſinant. Sed redeat, unde aberravit, oratio. poſtremo, hæc montium formá, in quam regius David Angelos pacis includit, omnino exprimetur in nobis, ſi montium apicem Chriſtum intra pectoris noſtri clauſtra concluſum habuerimus, ſi nullum eidem, ad exeundum, aditum aperuerimus. & quoniam, duabus potiſſimum de cauſis, contingat, eum à nobis fuga ſeſe proripere, aut elatione animi atque ſuperbia, quia apud humiles corde divertit cum eiſque ſeſe oblectat, aut litium clamore ac pugna, quoniam in pace eſt locus ejus; qui nobis leges ſcripſerunt, ad cohibendos comprimendoſque ſuperbientis ſeque ſupra ſe efferentis animi faſtus, octavo quoque nos die ad valetudinaria, quantum poteſt, impellunt, ut ibi ægrotantium cubilia, circumeuntibus nobis, communis naturæ conditio oculis ſubjiciatur; quæ nihil habet, unde animos efferat, ſed multa continet, quibus eos abjiciat atque proſternat. Ad ſedandas vero litium contentiones ac pugnas, quas plerunque caro, quæ concupiſcit adverſus ſpiritum, commovet, verberationes corporis induxerunt in mores, atque, Adventus & Quadrageſimæ præſertim temporibus, ſolemnes quaſdam verberationes habent indictas, quibus, hoc in loco, qui velint, in ſeſe, ratione tamen modoque, deſæviant. quas verberationes, ad revocandos animos, in

varias

varias ſæpe cogitationes & ſtudia dilapſos, antecedunt muſici vocum concentus, ac vehementes & pietatis ardore incenſæ cohortationes. Atque totum hoc exercitationum noſtrarum quaſi curriculum, ſeptem præcipuis Vrbis eccleſiis, infra Octavam Paſchatis Chriſti reſurrectionis à nobis obeundis, conficitur, tanta Romanæ nobilitatis & ſummorum aulæ Antiſtitum, in quibus, purpuratorum aliquot Patrum ſplendor elucet, frequentia, ut civitas univerſa eo ſpectaculo, ad maximam tantæ pietatis admirationem efferatur. atque tantam ea res habet dignitatem ac decus, ut multi extra noſtrum numerum, quantumvis ſplendidiſſimo genere orti, maximi beneficii gratiæque loco depoſcant, in noſtrum comitatum recipi. deinde, ad declarandam animorum conjunctionem tunc omnes eadem menſa ciboque utuntur. Poſtremo, itinere illo peracto, ſumma totius populi approbatione, ab æde D. Mariæ Majoris, omnes pedibus ad templum nominis Ieſu ſe conferunt, ubi Deo gratiis ſolemniter actis, unuſquiſque domum ſuam, plenus cæleſtis ſolatii, ſe recipit. Hæ ſunt, Patres religioſiſſimi, leges, quibus hæc noſtra Sodalitas continetur. neque quidquam eſt dignius, in quo omnes nervos ætatis induſtriæque contendamus, quam, ut iis quam diligentiſſime obtemperemus, quo nos, qui in hac luce orbis terrarum vivimus, ceteris, in veſtris domibus, Sodalitatibus ſpecimen, unde exemplum ſibi expetant, ſimus; quod ſpes eſt veſtris precibus nobis poſſe contingere. Interea tanto à vobis beneficio exornati, nihil à nobis, tam, grati ac memoris animi debitum videtur exigere: quam ut Deum enixe rogemus, ut vos, egregie tranſactis veſtris partibus, eum Societati veſtræ Præpoſitum ac moderatorem præficiendo, quo nihil poſſit eſſe perfectius, veſtras in ſedes, ſoſpites incolumeſque perducat, quo ſuum ſingulis, ab exoriente ſole ad occidentem, provinciis ornamentum ac lumen, quo fuerant ſpoliatæ, reddatur.

ORATIO XXII.
IANI NICII ERYTHRÆI CIVIS ROMANI, ET COMMISSARII AQVÆ MARANÆ, AD S. P. Q. R.

NVnquam putaſſem, P. C. futurum, ut de ea re, quæ nunc adeo me ſolicitum habet, ad vos ſupplex accederem. Ecquando mihi veniſſet in mentem, poſſe illud tempus adeſſe, quo, de re mea, in dubium venirem, quo id, quod mea pecunia, quod jure ac legibus, publicis monumentis, à me emtum eſſe, conſtaret, quod, tot annos ſine controverſia poſſediſſem, ademtum mihi, lugerem? Verum id, utpote à ſimilitudine veri alienum, abfuit à cogitatione mea longiſſime; cumque id, primum, eſt mihi nuncium allatum, non minus novum & improviſum accidit, non minus admirationem & ſtuporem incuſſit, quam, ſi novum & horrendum aliquod monſtrum atque prodigium extemplo meis ſeſe oculis objeciſſet. Ac nunc fortaſſe, quamvis graviter læſus, quamvis dolore omnium fere maximo affectus, quieviſſem, precibus, querelis ac lamentationibus abſtinuiſſem, ſi tantum, ex ceteris bonis, provenire mihi poſſe, perciperem, ut ex eo ſuppeditare quotidianis meis ac frugaliſſimis ſumtibus poſſem. ſed egeſtas cogit, me querimoniis vobiſcum ac precibus uti; neceſſitas, unde (niſi quid ſit

ſit à vobis præſidii) pene mihi ad ſaccum res rediit, impellit, me vobis eſſe odio atque moleſtiæ. Iam ferme biennium abiit, poſtquam ii mihi fructus, quos ex officio Aquæ Maranæ, mea pecunia coëmto, capiebam, quibuſque me ac familiam meam ſuſtentabam, intercipiuntur, vel ſaltem eorum, ne pervenire ad me valeant, curſus inhibetur. quæ tanta, tamque inſignis in me calamitas, alieniſſimo plane tempore, irruit; ætate nimirum exacta atque decrepita, quam jampridem vires deſeruerunt, quibus, labore, induſtria, ſtudioque, mihi comparare, quæ ſint ad vitæ uſum neceſſaria, queam. Rem miſeram; quæ ætas, ob ejus imbecillitatem, tractari mollius ac delicatius poſtulat, ea aſpere, acerbe, ac duriter eſt habenda; quæ ætas, quia eſt ad occaſum jam ferme deducta, digna eſt favore ac miſericordia, ea habetur idonea, cui præcipua lex injuriæ definiatur. At videte, P. C. quam præter opinionem meam, hæc, in meum caput, mali moles irruerit. O inanes hominum cogitationes! ô fallaces eorum ſpes! tum, tum, inquam, id me malum oppreſſit, cum ſpes non minima ceperat, fore, ut, ob mea in Remp. Romanam merita, inſigni aliquo beneficio publice à vobis ornatus cumulatuſque diſcederem, quod videlicet, homo Romanus, libris jam pluribus editis, aliiſque mox edendis, Latini ſermonis laudem, in quam alii, tanquam in poſſeſſionem caducam & vacuam, invaſerant, vobis ſim vindicare conatus, & majorum ſuorum regno collocare. quis enim non loquebatur, quis affirmare dubitabat, populum Rom. omnium gentium victorem, una cum majeſtate imperii, loquendi ſcribendique Latine, uſum & facultatem amiſiſſe? quos conatus à me, pro mea virili parte ſuſceptos, in irritum non recidiſſe, nationum exterarum teſtimonio poſſe comprobari videtur: nam, quod illæ mea ſcripta expetant, legant, quod in ſuis urbibus, elegantiſſimis typis, imprimenda curent, quod quædam earum, immodicis me, quas reſpuo nec agnoſco, laudibus onerent, quod, ſpecioſiſſimis titulis, quos referre pudet, afficiant; quid habet ea res argumenti, niſi eos fateri, Latini ſermonis puritatem, nitorem, elegantiamque, etiam nunc à nobis coli, nobiſcum verſari, nec, ut multorum erat opinio, ad alias regiones tranſiſſe,

tranſiſſe, & exilium patria ſede commutaſſe? Iuvat magnifice loqui; & certe decet, adverſus eos, quos ſcire, quis ſit cuique honos habendus, quid cuique, ſuis pro meritis, tribuendum. quid ſi gentes, à nobis remotiſſimæ, quarum judicium grave videri debeat, præmia, quemadmodum ego, falſa opinione ductus, mihi fingebam, hic Romæ, virtutis gratia, ſcribant, fuiſſe decreta? Redditæ mihi ſunt nuper, ab Vbiis, à Batavis, literæ, quibus doctiſſimi eruditiſſimique viri, neſcio quem honorem, tanquam bene de Rep. merito, mihi fuiſſe delatum, gratulantur. homines videlicet candidiſſimi æquiſſimique, qui ſuo ex ingenio alios æſtimant, qui unamquamque rem ponderibus ſuis, ut eſt dignum, examinant, perinde hic, ut apud ipſos, literis honorem haberi arbitrantur. ſed errant, conjectura domeſtica. quid igitur illis reſpondendum cenſeam, niſi, vos nihil horum credere, niſi, id quod eſt veriſſimum, adeo nullis me eſſe auctum opibus atque divitiis, ut etiam, fortunæ injuria, iis depulſus ſim bonis, quæ Dei ac majorum meorum virtute mihi contigerant? Sed ego me continebo, neque hac reſponſione, quamvis aptiſſima, utar; ne quis inde eorum, aliquam vos accuſandi anſam arripiat, dicatque; O patriam, civibus ſuis non æquam! male merenti, bona eſt; bene merenti, mala: nos illum, alienum, expetimus, diligimus, colimus; illa, natura ac legibus ſuum, non curat, negligit, in hominum numero fere non habet: nos illum, ſi hic eſſet, autoritate, re, opera, juvaremus, qui nulli nobis uſui, nulli commodo eſt; illa, egere eum patitur, qui non ceſſat, omni opera, ſtudio, ac diligentia, eam populo Rom. gloriam, quam alii ad ſe tranſlatam eſſe glorientur, aſſerere. Sed magna mihi, in veſtra humanitate æquitateque, ſita ſpes eſt; nempe, hanc vos illi orationem erepturos eſſe, ac meis ſimul neceſſitatibus, de meo, opem auxiliumque allaturos. quæ ſpes ſi decollaverit, patiar, feram, ut potero; atque honeſtius eſſe putabo, mea me in patria pauperem mori, quam in alia divitem vivere. Sed mihi videntur ii, quibus hæc eſt tradita provincia ut, re cognita, ſuum unicuique reddatur, prolatando, ac diem ex die ducendo, aliquam innocen-

tiſſimo Principi, ſanctiſſimoque Pontifici, invidiam, ſi fieri poſſit, velle conflare, cui, orbis terræ procuratione diſtricto, nihil ferme vacui temporis, ad hæc minora cognoſcenda, relinquitur. audebit enim fortaſſe quiſpiam, qui ne ſuſpicione quidem aſſequi poteſt, quanto negotiorum pondere prematur is, cui immenſa atque incredibilis ſummi imperii moles incumbit, aliquam illi hujus cunctationis culpam inferre, eumque exiſtimare, ne flocci quidem facere, quid de ſe homines loquantur ac credant. at, ſi cuipiam id veniat in mentem, quanto eum in errore verſari continget! nihil enim tam ille vult, quam bene audire; nihil tam ille cupit, quam à ſuis civibus amari ac diligi. Verum, ſæviat fortuna, quantum velit; nulla poteſt calamitas intervenire tanta, quæ quidquam illi de ea civium caritate ac benevolentia detrahat, qua magis quam armorum quorumvis præſidio munitur ac tegitur. quis enim, pluſquam ſeipſum, non eum Pontificem diligat, quis eum non in oculis ferat, quem, non patria ſolum caritas, qua Chriſtianos, ut par eſt, omnes amplectitur, ſed civitatis ejuſdem, nobis cum illo communis, ſocietas, neceſſitudoque conjungat? deinde perfertur ad nos, eos, qui meum, ne ad me commeare poſſit, impediunt, eximios aliquot ex iis habere, qui eodem, quo ego, calamitatis jure comprehenduntur, (non enim ego ſolus, in hoc infortunio hæreo, ſed multi præterea alii,) perficereque, ut ne nummum quidem unum deſiderent ex ſuorum officiorum fructibus; ex quo numero ſunt ii, qui gratia, opibus, ac divitiis, ceteris præſtant; quibus etiam ſi totum illud, quod mecum poſtulant, detraheretur, incommodi nihil illis accederet, ac perinde eſſet, ac ſi rivulus aliquis, ne in mare influeret, averteretur. quæ res quam rationem habeat, non video. aut enim idem omnibus ſtatuendum jus eſt, aut nemo excipiendus; aut, ſi mitius cum aliquibus ſit agendum, quis eſt qui non iis ſubveniendum eſſe cenſeat, quibus præterea nihil, quo ſe tueantur, ſuppeditat? Quamobrem, P. C. à vobis demiſſe ac ſuppliciter peto, ut me, patrocinio veſtro munitum, ſalvum & incolumem eſſe velitis, neque patiamini, civem veſtrum, qui bene de

nomine

nomine populi Rom. mereri ſtuduit, extremo vitæ ſuæ tempore, inopem, egenum, ad alterius miſericordiam confugere', ſed totum id, quod, ad hanc uſque diem, ex officii mei fructibus me capere oportuit, mihi ſolvendum curetis, quo æs alienum, quod ex hac mora contraxi, diſſolvam.

F I N I S.

Illuſtriſſimo Reverendiſſimoque

DOMINO

STEPHANO VAIO,

EPISCOPO

CYRENENSI,

& Archihoſpitalis S. Spiritus in Saxia, quod Romæ eſt, Præceptori,

S. P. D.

BARTOLDVS NIHVSIVS.

Q*Vantopere veneratus te, Præſul inclyte, fuerit Ianus Nicius Erythræus, vel è dedicatoria, volumini huic præmiſſa, perſpicitur. Sed antea morte eſt interceptus vir optimus & eloquentiſſimus, quam in lucem opus iſtuc exiiſſet. Itaque, quod exhibere non poteſt ipſemet, id à me tibi nunc, ea qua par eſt reverentia, exhibitum itur. Quam ob rem vero ab homuncione me, tranſalpino, longe abſente, incognitiſſimo? Quia, & conciliatore quidem* FABIO CHISIO, *Neritonenſium Epiſcopo, Sediſque Apoſtolicæ Nuncio, viro per Europam univerſam laudatiſſimo illo, ita me dilexit Nicius tuus, ut non potuerim, quin, grati animi oſtendendi ergo, magnam partem lucubrationum ejus,*

perquam

perquam nobilium, ederem; editurus nec minus lubens deinceps, quæ fuerint reliqua: immo, id ſimul effecit amore mei tanto, ut, quos ipſe, dum viveret, ſuſpexit, eoſdem & ego ſuſpiciam in univerſum omnes omni merito, præſertim vero te tuique ſimiles, ita maximis in Dei Eccleſia præcellentes virtutibus. Nec ingratum tibi id fore confido. Vereor quidem, ne videatur Orationum Nicianarum produci à me numerus multum exiguus: at, non ſuppetebant plures; non ea quam ad Paulum V *habuit autor in Sacello Pontificio feriâ quartâ Cinerum; non Gregorii Magni laudationes octo, in Humoriſtarum Academia recitatæ, quæ perhibentur eminere miris modis; non ceteræ, ex uberrimi fonte ingenii profectæ innumeræ, ac, neſcio quibus, abditæ latibulis hactenus. adeoque, dum earum ſpe lactatus hæſi, factum inde eſt unice, ut editionem hanc tam diu diſtulerim. Vtinam vero ſarciri defectus iſte queat. Quicquid ejus futurum ſit; meo in te ſtudio obſervantiæque ſummæ ut favere digneris, etiam atque etiam obſecro. Vale, Antiſtitum optime, patrone plurimum honorande. Kal. Januar.* CIϽ IϽC XLIX.

INDEX
ORATIONVM.

I.	*De Epiſcopo.*
II.	*Ad Academicos Parthenios.*
III.	*De laudibus Geometriæ.*
IV.	*Ad Advocatos Conſiſtoriales.*
V.	*De Spiritu ſancto.*
VI.	*De Chriſti Domini Aſcenſu.*
VII.	*De Peccato.*
VIII.	*De Rhetorica diſcenda.*
IX.	*De Chriſti Matre Aſſumta.*
X.	*De diuturna ægrotatione toleranda.*
XI.	*In funere Baptiſtæ Guerrini.*
XII.	*Ad Card. Alexandrum Perettum.*
XIII.	*De eloquentia.*
XIV.	*In funere Card. Franciſci Mariæ à Monte.*
XV.	*Laudatio Gregorii* XV.
XVI.	*In funere Comitis Iulii Cæſaris Stellæ.*
XVII.	*De Chriſti Domini Aſcenſu.*
XVIII & XIX.	*De S. Symphoroſa Martyre.*
XX.	*Ad S. R. E. Cardinales, poſt obitum Vrbani* VIII.
XXI.	*Ad Patres Congregationis generalis Soc. Ieſu.*
XXII.	*Ad S. P. Q. R.*

FINIS.

A-01 1467588